ESCHIL

Rugătoarele
Perșii
Șapte contra Thebei
Prometeu înlănțuit

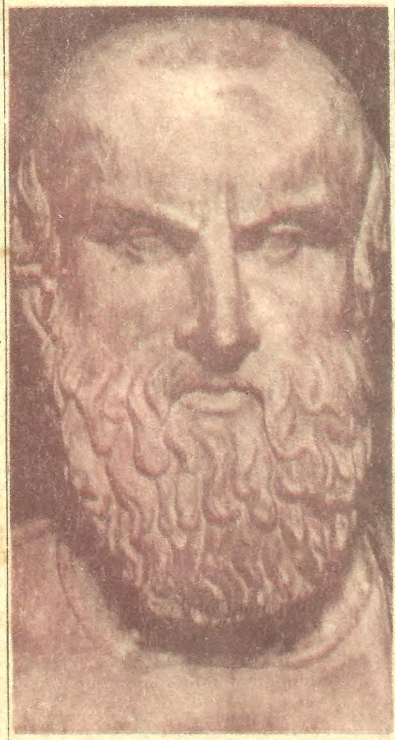

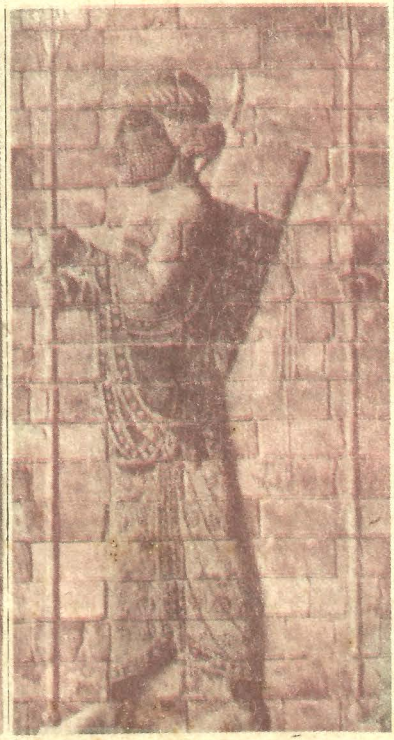

Editura Univers

CW

Clasicii
Literaturii Universale

Coperta colecției *Vasile Socoliuc*

Tălmăcirea acestui volum s-a făcut după textul grec stabilit de Paul Mazon în : ESCHYLE, Tome I, *Les Suppliantes, Les Perses, Les Sept contre Thèbes, Prométhée enchainé,* Collection des Universités de France, Société d'édition „Les belles lettres", Paris, 1963.

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii Univers

Eschil

RUGĂTOARELE
PERȘII
ȘAPTE CONTRA THEBEI
PROMETEU ÎNLĂNȚUIT

Traducere, prefață și note de ALEXANDRU MIRAN

București — 1982
Editura Univers

Prefață

Mă doare și dacă vorbesc despre acestea,
dar și dacă păstrez tăcerea, tot mă doare.
Din toate părțile aceeași suferință !

Eschil, *Prometeu înlănțuit*

RUGĂTOARELE și dreptul de azil. Cu drama *Rugătoarele* se deschidea o impunătoare construcție eschiliană închinată destinului de revoltă, crimă și patimă al fiicelor lui Danaos, celebre mai tîrziu pentru absurda pedeapsă la care au fost supuse în Infern. Dar „butoiul Danaidelor", simbol orfic, era necunoscut lui Eschil. Acesta, inspirîndu-se îndeosebi din *Danaida,* epopee pierdută, a scris o trilogie legată *(Rugătoarele, Egiptenii, Danaidele),* urmată de drama satirică *Amymone.* Din totul nu a supraviețuit decît tragedia dintîi.

Fără îndoială, este riscant a judeca partea în lipsa întregului. Cît s-ar fi știut despre *Orestia,* semnificații morale, filosofice, teologice, desăvîrșire poetică, de-ar fi supraviețuit doar *Agamemnon ?* Acolo, cele trei drame ale capodoperei se luminează reciproc, se întregesc de-a lungul unui parcurs dialectic : teză-antiteză-sinteză. Cum se va fi înfățișat tetralogia care povestea și cînta despre Danaide ? Ce spunea și ce ascundea atenienilor ? Pentru noi dăinuiește doar o insulă dintr-un arhipelag scufundat. Să privim așadar ceea ce se ridică deasupra oglinzii oceanului !

Pretutindeni în vasta operă a lui Eschil puterile suprafirești sînt arătate a fi active în determinismul cosmic și uman. Totul este rostuit și călăuzit de divinitate, pe cărările fatalității. Adeseori fatalul, necesarul, se vădesc mai puternice chiar decît divinul. Cu atît mai mult omul se află disproporționat de șubred față de Moira și Ananke. Dar iată că, pîndit fără încetare de nenoroc, suferințe și moarte, el își făurește o altfel de măreție, în stare să-l structureze lăuntric și să-l mîntuiască : morala.

Care sunt principiile și rînduielile cu caracter moral ce se desprind din *Rugătoarele* [1] ?

Încă din primul vers al dramei Zeus e invocat ca *Aphíktor* iar mai apoi ca *Hikésios*, ambele epitete avînd înțelesul de : ocrotitor al suplicanților. În viziunea lui Eschil, mai-marele Olimpului este o divinitate universală, însuși principiul divin. El este deci și protectorul tuturor oamenilor, indiferent de obîrșie, limbă, trecut, mai ales al celor care îi imploră ajutorul prin rugile, gesturile și însemnele suplicanților. Odinioară străinii erau socotiți malefici sau dușmani și ca atare trebuiau suprimați sau alungați ; în orice caz relațiile cu străinii erau îngrădite de numeroase tabuuri [2]. Din aceleași motive petrecerea printre străini era socotită contaminantă și călătorul, la întoarcerea acasă, trebuia să se supună purificărilor rituale ; de aceea exilul era pentru cei vechi o pedeapsă egală cu moartea.

Cînd se va fi făcut în trecutul comunității umane marele pas înainte în privința raporturilor cu străinii, trecerea de la suspiciune la generozitate, de la respingere și urmărire la înfiripare dreptului de azil ? Cînd va fi încolțit mila pentru străin, călător, transfug sau surghiunit, și se va fi înțeles că oricare dintre aceste ființe frustrate sau chiar hăituite are dreptul la locuri de refugiu inviolabile, *ásyla ?* E sigur că încă din zorii istoriei existau asemenea locuri sacre, altare, temple, statui divine, cetăți de scăpare și că, bineînțeles, anumiți zei au devenit ocrotitori ai suplicanților. Privită din unghiul acesta, *Rugătoarele* reprezintă o dezbatere asupra dreptului de azil, folosind limbajul tragediei attice. Cele cincizeci de Danaide care alcătuiesc Corul, refuzînd căsătoria

[1] Titlul grec *Hikétides* este redat în latinește prin *Supplices*, în germană prin *Die Schutzflehenden* (cele care solicită protecție) și, într-o frumoasă tălmăcire românească, prin *Cerșetoarele*, în volumul : Eshil, *Traduceri* de Pavel Starostin, Chișinău 1977.

[2] „Dintre toate sursele de pericol, primitivul se teme cel mai mult de magie și vrăjitorie, bănuindu-i pe toți străinii că practică această artă neagră. De aceea apărarea împotriva influenței nocive exercitate cu sau fără voie de străini reprezintă pentru primitivi un principiu de prudență elementar. De aceea, înainte de a permite străinilor să intre într-un ținut sau cel puțin înainte de a-i lăsa să intre în contact liber cu locuitorii, indigenii țării respective îndeplinesc adesea anumite ceremonii, în scopul de a-i lipsi pe străini de puterile lor magice, de a combate influența nefastă despre care se presupune că emană din ei sau de a dezinfecta, ca să ne exprimăm astfel, atmosfera otrăvită de care se crede că sunt înconjurați" (James Frazer, *Creanga de aur*, XIX, 1, traducere de Octavian Nistor, BPT, Editura Minerva 1980, vol. 2, p. 128—29).

silită cu verii lor, pe care îi detestă, părăsesc împreună cu Danaos Egiptul natal, traversează apele Mării Mediterane și își caută protecție la Argos, cerșind-o vehement de la zeii cetății și de la basileul Pelasgos. Întîmplările dramei, deși schematice, impun o hotărîre grabnică : pe urmele logodnicelor nesupuse zorește flota pretendenților, gata să le cîștige, la nevoie, cu armele în mîini. Pelasgos cunoaște preabine rînduiala, deopotrivă divină și umană a dreptului de azil, și nu șovăie s-o împlinească, fie și cu prețul izbucnirii unui război, mai ales că fecioarele fugare îi sunt rude îndepărtate. Nu l-ar putea împiedeca decît o singură putere, împotrivirea propriului popor. Dar basileul este însăși întruchiparea bunului conducător, obișnuit să asculte părerile altora în adunarea oamenilor cetății și să ia hotărîri numai în consens cu aceștia. Deși se află pe trepte sociale diferite, muritorii sunt egali în planul destinului ; drept urmare, regele nu reprezintă decît *unus inter pares* iar consultarea populară o formă de cucernicie și de reciprocă prețuire.

O altă idee cuprinsă implicit în dramă este aceea a dreptului femeii de a-și accepta sau nu pretendentul. Autorul pare să ia poziție împotriva șantajului forței în dragoste. Să deslușim în aceasta un sprijin pentru ceea ce se va numi mai tîrziu emanciparea femeii sau mai degrabă reminiscențele unor rînduieli matriarhale ? Respinge cumva tragediograful arhaicele și ritualele răpiri de neveste? Oricum, fetele cu trăsături cam virile ale lui Danaos, adepte ale celibatului, s-au împotrivit genului masculin cu o hotărîre care le-a lipsit femeilor sabine. Dar poetul se desparte de Danaide în momentul în care acestea refuză, nestrămutate, căile Afroditei și instituția sacră a căsătoriei, atitudine răspicată la sfîrșitul dramei și care desigur era urmărită în celelalte piese pierdute ale trilogiei. Dragostea este o forță cosmică, de la poruncile căreia nimeni nu se poate sustrage nepedepsit. În *Danaidele* lui Eschil însăși Kypris își descrie înrîurirea universală : „Dorința-l împinge pe sfîntul Uranos să rănească țărîna, dorința face ca Gaia să aibă parte de nuntă, ploaia cade din pătimașul Uranos și-o fecundează pe Gaia, apoi aceasta naște pentru oameni turmele de oi și ⟨grîul dătător de⟩ viață al Demetrei, roadele pomilor se înmulțesc în urma unei nunți uscate ; eu însămi iau parte la toate aceste ⟨faceri⟩."

Excesul emancipării și negarea rosturilor naturale este o provocare *(hýbris)* care duce ineluctabil la degradare, inclusiv la crimă

și neistovită suferință [1]. Oare nu se petrec și astăzi pe alocuri aceleași sumbre desfășurări ? Preamultul non-conformism, preamulta rebeliune deschide, în anumite împrejurări, calea defeminizării.

Dar în *Rugătoarele*, peste întrebările privitoare la bine și la rău, constituind de fapt însăși țesătura ideală a dramei, se află mitul rătăcitoarei Io, o ipostază divină a principiului feminin, de care autorul părea să fie obsedat, căci zeița revine ca personaj patetic în *Prometeu înlănțuit*. Orice interpretare i s-ar da, mitul e pluta care îi îngăduie poetului să navigheze, mînat de gîndurile sale.

Figura argienei Io, după unii întruchiparea lunii, preuteasa Herei și iubita lui Zeus, străbuna a două neamuri hălăduind pe malurile opuse ale aceleiași mări — egiptenii și danaii — străbate nevăzută întreaga piesă. Sunt cel puțin turburătoare obîrșia comună a oamenilor Văii Nilului cu a celora din Argolida, frăția lui Aigyptos cu Danaos, apropierile dintre Epaphos, fiul junincii — născut prin atingerea și răsuflarea lui Zeus — și Apis, zeul tauromorf, dintre Belos și semiticul Baal.

Același mit străvechi, depănat din nou de Eschil, îi întemeiază deopotrivă pe greci și pe egipteni, în pofida opoziției unor simbolice contrarii : zei olimpieni — daimoni nilotici, piele albă — piele tuciurie, grîu — papyrus, vin — bere, etc. Influențele reciproce, dar mai ales cele dinspre sud spre nord, au început încă din perioada egeo-cretană și miceniană, fiind oglindite în poemele homerice, apoi au sporit grație negoțului dar și a războaielor, danaii iar mai pe urmă grecii pătrunzînd în Egipt ca invadatori sau ca mercenari în slujba faraonilor. Cu mai mult de un se-

---

[1] În piesa a doua, *Egiptenii*, avea loc probabil o bătălie cu invadatorii, în care cădea Pelasgos, iar Danaos era silit să-și cedeze fetele biruitorilor, punînd totodată la cale suprimarea acestora.

În ultima tragedie, numită *Danaidele*, se petrecea sîngeroasa căsătorie cu fiii lui Aigyptos, cînd neînduplecatele mirese, cu excepția uneia singure, Hypermestra, își înjunghiau în noaptea nunții mirii ; aici apare Afrodita rostind vestitele versuri de mai sus întru slava sa ; aici trebuie să fi fost împărțite pedepsele ucigașelor.

În drama satirică *Amymone*, care urma trilogiei, erau depănate întîmplările hazlii ale unei singure Danaide, care la sosirea în Argolida, plecînd în căutare de apă, avea de luptat cu insistențele lubrice ale unei cete de satiri ; strigînd după ajutor se salvează în brațele lui Poseidon, care face să țîșnească din pămîntul sterp numeroase izvoare, ca un simbol al împăcării, prin dragoste, cu noimele cosmice.

col înainte de reprezentarea *Rugătoarelor*, regele Amasis a îngăduit zidirea în delta Nilului a orașului grecesc Naucratis. Numeroși bărbați iluștri din lumea greacă încep să călătorească și să petreacă „ani de studii" în Țara Piramidelor : Solon, Thales, Pithagoras, Herodot, care — după unii — ar fi vădit în *Istorii* trăsături egiptomane, mai tîrziu Platon. Influențele egiptene și-au pus pecetea pe arta greacă (planul templului, legea frontalității în sculptura arhaică, înfățișările de *kouroi* și *korai*, sfincși, grifoni, etc.) s-au răsfrînt în gîndirea greacă (texte sapiențiale, doctrine filosofice ioniene, pithagorism) și în religie [1]. Herodot consemnează faptul că hellenii din Egipt au identificat-o pe Isis cu Demeter, deși anumite atribute o apropie de însăși zeița patetică Io, o altă întruchipare a Marii Zeițe-Mame. Este aproape sigur că Eschil, născut la Eleusis și inițiat în misteriile eleusine, a cunoscut aceste înmuguriri de sincretism helleno-egiptean. El trebuie să fi fost de asemenea la curent și cu alte înrîuriri din țara Marelui Hapi. Așa se explică, pe lîngă unele aspecte de fond, formele și culorile exotice din *Rugătoarele*.

Această dramă a fost socotită pînă de curînd cea mai veche din cronologia eschiliană, datînd cu puțin dinainte de anul biruinței de la Marathon (490). Datarea se sprijinea pe mai multe temeiuri : protagonist era însuși Corul, cum va fi fost la obîrșiile tragediei, acțiunea deosebit de simplă și de puțină, se foloseau numai doi actori, caracterul melic era predomnitor, stilul, cum spune Mazon, amesteca „prospețimea naivă și prețiozitatea uscată". Astăzi totul ar fi părut mai degrabă o cantată sau un oratoriu pentru cor de femei, flaut și doi cîntăreți-recitatori decît o progresiune dramatică propriu-zisă.

Descoperirea nu de mult a unui papyrus cu didascalii [2], a zguduit convingerile eruditilor, făcînd să apară argumente pentru

[1] Cf. volumele lui Constantin Daniel : *Civilizația Egiptului antic*, Ed. Sport-Turism, București, 1976 și *Arta egipteană și civilizațiile mediteraneene*, Ed. Meridiane, București 1980.

[2] Din seria Oxyrhynchus, vol. XX (1952), nr. 2256, fr. 3. Pentru interpretarea didascaliei, cf. A. Lesky, *Hermes* 82, 1954 și de același autor *Geschichte der Griechischen Literatur*, ed. 2, Franke, Berna-München 1963, p. 271, precum și U. Albini, *Appunti sulle Supplici di Eschilo*, Maia XVIII 1966, p. 369—378. Didascalia spune că Eschil a obținut cu tetralogia cuprinzînd *Rugătoarele* premiul întîi și, la aceeași dată, Sofocle al doilea ; ori acesta din urmă nu ar fi putut să fie încununat înainte de 460. Deși s-au adus argumente în favoarea caracterului tardiv al tehnicii eschiliene, acestea nu sunt acceptate de toți filologii.

conceperea și reprezentarea piesei cu treizeci de ani mai tîrziu (463 ?) ; cu alte cuvinte, *Rugătoarele* și întreaga tetralogie a *Danaidelor* nu ar fi o creație de tinerețe ci de maturitate tîrzie a părintelui tragediei. Linearitatea dramei și celelalte trăsături arhaice amintite mai sus s-ar putea înțelege ca o întoarcere a lui Eschil spre izvoarele genului sau la propria manieră de început. Acest demers nu trebuie considerat, cum se spune astăzi, „retro", ci trădînd mai degrabă o nostalgie a purității originare. La fel au procedat și alți creatori de geniu la sfîrșitul vieții. De pildă, spre a nu ieși din tărîmul dramaturgiei, Euripide, după ce lărgise în zeci de piese aria tematicii, nuanțînd totodată la nesfîrșit analiza personajelor, a scris în preajma morții *Bacchantele*, tragedie elementară, sacră și profund dionisiacă. La fel Molière, după marile comedii de moravuri și caracter, se întoarce în *Les fourberies de Scapin* la farsă. Iar Samuel Beckett, în secolul nostru, reduce numărul actorilor la doi sau chiar la unul iar acțiunea la simplă nemișcare.

Indiferent de data reprezentării, drama *Rugătoarele* este cu adevărat eschiliană prin grandoarea construcției din care făcea parte, prin întrebările cu bătaie lungă religioasă și morală, prin ampla splendoare a cîntecelor Corului, prin adamantina concentrare și sclipire a limbii poetice, prin fulgerările numeroase cu caracter gnomic, cum sunt următoarele :

Totul este netrudnic pentru divinitate. (v. 98)
A cinsti, mai tare decît însăși viața, cumpătarea. (v. 1013)
Femeia, singură, este nimic. (v. 749)
Nu-i putem scruta lui Zeus gîndirea, nici pătrunde cu privirea în abis. (v. 1058—59) [1]

PERȘII sau despre înfrîngerea tragică. În zorii veacului al cincilea, după o cascadă de cuceriri, statul perșilor, cel mai mare din istoria de pînă atunci a orientului antic, se întindea de la Indus la Dunăre și din Asia Centrală în Egipt. Mai tîrziu, în anul 486, Khshajarsha, numit de greci Xerxes fiul lui Dareios, desemnat ca moștenitor încă dinaintea morții tatălui său, devine atotcîrmuitorul imensului imperiu. La începutul domniei, el a înăbușit răscoalele din Valea Nilului și din Babilon, unde a dărîmat templul zeului Marduk, topindu-i statuia de aur și interzicîndu-i cultul,

[1] Aceste trimiteri, ca și celelalte din această carte, se fac la cifrele din numerotarea versurilor textului grec.

mărturie a unui mazdeism fanatic. Apoi, spre a-şi lărgi împărăţia la apus şi a zdrobi totodată o supărătoare concurenţă comercială, cît şi spre a răzbuna înfrîngerea de la Marathon, porunci expediţia împotriva Helladei. Antecedentele, pregătirea şi desfăşurarea campaniei sunt binecunoscute din izvoare, în primul rînd din *Istoriile* lui Herodot.

În anul 480 Xerxes trece pe un pod de vase peste Bosfor, în fruntea unei armate uriaşe, probabil o sută de mii de luptători recrutaţi din şaizeci şi unu de popoare, şi înaintează năprasnic spre sud. De-a lungul coastelor, trupele terestre erau urmate de o mie două sute şapte nave, o formidabilă *armada* sub comandă feniciană. Zadarnic este sacrificiul spartan la Thermopyle! Cetăţile grecilor cad una după alta. Dinaintea tăvălugului, atenienii se refugiază în insula Salamina. Ordia persană pătrunde în oraşul de sub Acropole, îl spoliază, îi răstoarnă statuile divinităţilor şi îi dă foc. Războiul pare cîştigat. Marele Rege, aşezat pe un tron de argint la malul mării, ca pentru un spectacol, priveşte flota hellenilor prizonieră în strîmtoarea învecinată şi porunceşte atacul, dar la capătul ciocnirii navale, în care amîndouă părţile luptă eroic şi cu dispreţ faţă de moarte, jumătate din vasele sale sunt pierdute. Sfîrşitul bătăliei în sine nu a fost un dezastru pentru invadatori. În schimb, efectul psihologic asupra lui Xerxes a fost dezastruos. Acesta, cuprins de teamă, fuge, pripit, spre Hellespont şi pe urmă acasă, lăsînd războiul pe seama satrapilor săi, care îl mai tărăgănează cîţiva ani fără noroc. Urmările : alungarea perşilor din Europa, începutul decăderii marelui imperiu, salvarea Occidentului, ascensiunea Atenei, etc.

Era de aşteptat ca asemenea evenimente, hotărîtoare pentru destinul istoric al grecilor, să stimuleze creaţia poetică, mai ales în domeniul tragediei attice, gen cu adînci rădăcini în trăirea religioasă şi politică. Într-adevăr, Phrynichos, contemporanul mai vîrstnic al lui Eschil, scrie şi înfăţişează publicului drama *Fenicienele* (476), choreg fiind însuşi Themistocles, făuritorul victoriei de la Salamina.

În anul 472 Eschil reia aceeaşi temă în capodopera *Perşii*, care începe, în semn de smerit omagiu, cu primul vers, uşor modificat, al dramei lui Phrynichos. *Perşii* făcea parte dintr-o tetralogie în care piesele nu aveau legătură între ele, fiind precedată de *Phineus* şi urmată de *Glaucos din Potniai* şi de drama satirică *Prometeu aprinzător de foc*. Subiectele acestor creaţii pierdute abia dacă pot să fie întrezărite. Tînărul Pericles, aflat la începutul unei strălu-

citoare cariere politice, a fost choregul lui Eschil, care a obținut premiul întîi. E lesne de închipuit impactul *Perșilor* asupra spectatorilor atenieni, aflați acum în afara oricărei amenințări dușmane. Dar faptele și întîmplările evocate le stăruiau încă vii în amintire. Cu toții pătimiseră ororile războiului : pustiirile, incendierea templelor și a caselor, refugiul în Salamina. Toți bărbații apți luaseră parte la război, însuși Eschil în vîrstă de 45 de ani, așa cum este însemnat într-o scholie.

Din această perspectivă, *Perșii* reprezintă o dramă patriotică, sortită fără îndoială să exalte mîndria națională. Dar autorul a înțeles că nu putea aduce un elogiu mai mare învingătorilor decît înfățișînd tragedia învinșilor. El nu a căzut în capcana de a diminua sau caricaturiza profilul inamicilor ; dimpotrivă, le subliniază noblețea, strălucirea și virtutea, pentru ca în momentul catastrofei să se poată pune în mișcare în chip inexorabil resorturile sentimentelor tragice.

Aproape jumătate din dramă este consacrată unor date și referiri cu caracter istoric, geografic, militar. Prologul, amintind de catalogul vaselor din *Iliada*, cuprinde o splendidă enumerare a căpeteniilor marii armate și a detașamentelor pe care le comandau, o adevărată trecere în revistă poetică a trupelor, plină de războinică bărbăție, culoare, zăngănit de arme și de sonoritatea numelor exotice. Enumerarea căpeteniilor este reluată, aproape identică, dar cu accente funebre, la sfîrșitul piesei, în dialogul dintre Cor și Xerxes (v. 922—1002).

Un întreg episod este umplut de spusele vestitorului, care descrie în amănunt lupta navală și retragerea oștilor de uscat (v. 353—513), un însemnat document, alături de relatările lui Herodot. Privitor la lupta de la Salamina, comparîndu-se pe hartă și la fața locului cele două versiuni, a poetului și a istoricului din Halicarnas, cumpăna exactității se înclină în favoarea celui dintîi. Pe de altă parte, mărturia acestuia este mai credibilă, ca a unuia care a participat direct la naumachie.

Tragedia mai conține un moment istoric, acela în care Umbra lui Dareios înșăilează genealogia Ahemenizilor (v. 759—786) și unul geografic (v. 865—907), cînd Corul amintește salba de insule grecești înghițite de imperiul persan.

Însă Eschil este departe de a fi numai un cronicar, fie și unul foarte strălucit, ci se întreabă asupra cauzelor înfrîngerii persane, socotind că este întemeiat să le descopere în firea și acțiunile lui Xerxes. Dar, iarăși, nu se mulțumește să descrie trăsăturile psiho-

logice şi patologice ale Marelui Rege, despre care însuşi tatăl său concede că ar fi suferit de o rătăcire a minţii (*nósos phrenōn* v. 750), ci, plecînd de la un caracter, meditează asupra puterii. După judecata tragediografului, profund morală, învinsul de la Salamina nu întruneşte însuşirile unui bun conducător. De aceea el exaltă, prin antiteză, virtuţile lui Dareios, al cărui nume persan Darayavahush însemna, de altfel, „cel care deţine binele". Paralela dintre tată, desigur idealizat, şi fiu are tocmai menirea să-l discrediteze pe cel din urmă. Tot ceea ce la primul (regele bun) era calitate, apare la al doilea (regele rău) cu semn schimbat!

Dareios a fost drept, cumpătat, vrednic întemeietor şi orînduitor al statului, clement, smerit, egal cu zeii şi de aceea inspirat de zei, respectuos faţă de ordinea divină, cosmică şi umană, ascultînd de îndemnurile „credincioşilor" Marelui Sfat, războinic viteaz, dar purtînd războiul numai pe uscat, aşa cum era firesc pentru mai-marele unui popor prin excelenţă continental, şi folosind arta asedierii cetăţilor, mai puţin sîngeroasă decît luarea cu asalt.

Xerxes, în schimb, este lipsit de sensul dreptăţii, nestăpînit, înclinat mai degrabă spre distrugere — dovadă expediţiile de pedepsire din Egipt, Babilon şi Hellada — intolerant, orgolios, schimbător, răvăşit de porniri nesăbuite, uşuratec pînă la efeminare (*anandría*), vestit prin a fi vrut să subjuge zeii, stihiile şi oamenii, autocrat absolut deschis doar la influenţele nevrednicilor, purtînd din trufie război pe apă — element favorabil grecilor — şi cu metodele cele mai sîngeroase etc.

Bunul conducător asigură dăinuirea statului şi a propriei persoane. Conducătorul tiranic, rupt de toate cîte-l înconjoară, văzute şi nevăzute, nu se mai legitimează şi din momentul acesta intră în joc forţele divine. Astfel, dintr-o dată, evenimentele şi personajele pe care acestea le mişcă, împrumută proporţiile mitului. Grandoarea istoriei persane, grandomania marilor regi ai marelui conglomerat de regate parcă invitau la această redimensionare.

Într-adevăr, după Eschil, ticăloşia lui Xerxes nu poate să justifice, singură, o înfrîngere de asemenea proporţii. Însuşi imperiul şi însăşi bogăţia acestuia deveniseră nemăsurat de mari; ca să restabilească balanţa Dreptăţii, zeii trebuiau să intervină lovind. Această părere este rostită adeseori şi în chip felurit de text. De pildă: [Regina:] „Nu cumva preamarea noastră bogăţie să răstoarne cu piciorul şi să spulbere norocul nostru, ridicat de Dareios nu fără ajutorul unui zeu" (v. 163—164). [Crainicul:] „Un daimon

a zdrobit armata noastră, descumpănind platanele balanței sorții" (v. 345—346). [Crainicul :] „Tot nenorocul nostru a început, stăpînă, cînd s-a stîrnit, nu știu de unde, un duh răzbunător, un daimon rău" (v. 353—354). [Crainicul :] „Un zeu, în noaptea-aceea, așternu o iarnă timpurie" (v. 495—496). [Dareios :] „Pe om, cînd sîrguiește să se piardă, îl ajută și dumnezeirea" (v. 742). [Dareios:] „Muritor fiind, el a crezut, rău sfătuit de gîndul lui, să poată birui toți zeii, pe Poseidon" (v. 749—750). [Dareios :] „Răzbunătorul gîndurilor mult preamîndre este Zeus, un sameș neînduplecat" (v. 827—828). [Corul :] „Io, daimonii ne-au cășunat un rău întrecînd așteptările ! Cît de vădit ne străfulgeră Ate" (v. 1004—1006) ! Din toate aceste citate se desprinde atenția acordată de poet activității divine sau/și daimonice.

Greșeala de căpetenie a lui Xerxes și a însoțitorilor săi este denunțată chiar de Dareios : lipsa de măsură, orgoliul ateu, devastarea și incendierea templelor, răsturnarea statuilor divinităților (v. 807—812) și, mai departe, înlănțuirea strîmtorii Bosforului (v. 745—746). Dar „cînd dă în pîrgă, nemăsura rodește spicul rătăcirii și secerișul, drept bucate, aduce doar înlăcrimare" (v. 821—822).

Grecii, pe de altă parte, au avut de partea lor zeii jigniți și însăși glia părintească ; totodată ei își apărau tezaurul tradițiilor și libertăților dinaintea tiraniei de model asiatic.

Doar astfel, proiectată în plan etic și investită cu proporții mitice, confruntarea dintre helleni și perși putea să devină materie de tragedie. La aceasta contribuie o gamă bogată de efecte sau desfășurări dramatice și rituale : mișcările și cîntecele Corului, fastul oriental, personajul hieratic al Reginei-Mame, depănarea de vise premonitorii, invocarea basileului defunct și apariția din adîncuri a Umbrei vorbitoare, rugăciunile, închinarea de libații, intrarea patetică a lui Xerxes, căzut din slava de odinioară, cu privirea rătăcită și hainele sfîșiate, marele *threnos* final etc., totul îmbinîndu-se cu desăvîrșire într-o operă poetică unitară, de o profunzime și strălucire ce nu mai au nevoie a fi dovedite.

La sfîrșitul lecturii sau al spectacolului — reînviat în ultimele decenii în teatre antice, în săli din beton armat sau la televiziune — se desprinde fără greș impresia depășirii contingențelor istorice și patriotice, oricît ar fi fost acestea de scumpe atenienilor, drama împlinindu-se în spațiul ficțiunii tragice. Deasupra exprimării artistice a unor binecunoscute contradicții și polarități, greci-perși, Europa—Asia, Occident—Orient, situațiile se dovedesc a fi exem-

plare și personajele adevărate arhetipuri. Se poate imagina de pildă că aceleași idei generale ar fi putut să fie întruchipate de scenariul războiului dintre perși și masageții reginei Tomyris, care au nimicit armata și viața lui Cyrus cel Mare.

Astfel, soarta lui Xerxes, inevitabilă în viziunea lui Eschil, nu reprezintă numai un caz particular. Ea a fost și va fi întotdeauna soarta oricărui autocrat vinovat de *hýbris* și a oricărei ucigașe tiranii.

O întrebare, încă, desigur dincoace de sfera limpede a spectacolului tragic. Se pot recunoaște oare în *Perșii* trăsături care să sugereze cunoașterea de către Eschil a unor elemente de gîndire iraniană ? Această eventualitate nu poate fi înlăturată.

Mazdeismul a fost religia cvasi-oficială în timpul lui Dareios și Xerxes [1], iar Ionia, cu care Atena întreținea străvechi și strînse legături, devenise parte din imperiu, încă din vremea lui Cyrus Cuceritorul (547). Mai mult, Ahemenizii au stăpînit îndelungă vreme pe continent Tracia, Macedonia și poate Thessalia. O seamă de atenieni, între alții înșuși dreptul Aristides, au călătorit și zăbovit la perși. Ulterior, în timpul domniei lui Artaxerxes I Longimanus (465—425), filosofia zarathustriană a devenit cunoscută la Atena, influențîndu-l, poate, pe însuși Democrit.

Sunt cunoscute accentele morale profunde ale reformatorului Zarathustra. Însuși zeul suprem, Ahura Mazda, numit de trage-

[1] „În favoarea zoroastrismului Ahemenizilor, se citează numele marelui zeu Ahura Mazda glorificat în inscripții ...Și chiar dacă Ahemenizii nu aveau zoroastrieni, teologia lor avea același nivel cu aceea din *gāthās:* ea este plină de expresii abstracte, asemănătoare acelora din *gāthās* și este încărcată de preocupări morale... În prima inscripție cioplită de Darius la Naqs-i-Rustam, lîngă Persepolis, Ahura Mazda este ridicat în slăvi ca „un mare zeu care a creat acest pămînt, care a creat cerul, care a creat omul, care a creat fericirea omului, care l-a făcut pe Darius rege, acest singur om, rege peste mulți, acest singur om, stăpîn peste mulți" (Mircea Eliade, *Histoire des croyances et des idées religieuses*, I, p. 332, Payot, Paris, 1976).

Xerxes pare să fi sprijinit și mai mult decît Dareios religia zoroastriană : „Și printre aceste țări revoltate erau unele unde înainte erau adorați *daēvas*. Atunci, prin bunăvoința lui Ahura Mazda, am nimicit sanctuarele acestora și am hotărît : Să nu mai fie adorați *daēvas!* Și acolo unde mai înainte erau adorați *daēvas* acolo l-am adorat pe Ahura Mazda". După E. Herzfeld, *Altpersische Inschriften*, p. 27 și urm., *apud* Burhard Brentjes, *Civilizația veche a Iranului*, traducere de Petru Năvodaru, Ed. Meridiane, București, 1976.

diograful atenian tot Zeus, bineînțeles, era deosebit de abstract și se definea prin emanațiile sale cu caracter moral : Spiritul Binefăcător *(Spenta Mainyu)*, Dreptatea *(Asha)*, Gîndirea Dreaptă *(Vohu Manah)*, Devoțiunea *(Armaiti)*, Puterea *(Xshathra)*, etc. Împotriva tuturor acestor esențe greșise Marele Rege.

Opoziția incisivă dintre Dareios și Xerxes, adică dintre bunul și răul conducător, așa cum se deslușește în tragedia lui Eschil, s-ar putea să nu fie străină de dualismul iranian.

ȘAPTE CONTRA THEBEI, drama stării de asediu. Asediul Thebei, cetatea cu șapte porți, era, după Maurice Croiset, la fel de cunoscut grecilor ca și asediul Troiei ; de asemenea erau familiare și celelalte evenimente depănate de poemele epice din ciclul theban. Rădăcinile acestora se prelungeau în mit, dar probabil și în istoria obscură a veacurilor miceniene. Din păcate, nimic nu s-a păstrat din vastele poeme *Oidipodia, Thebaida* și *Epigonii,* care au reprezentat în schimb o adevărată mină de teme pentru poeții tragici. Într-adevăr, saga Labdakizilor oferea de-a gata persoane și situații de tragedie. Ca și în cazul Pelopizilor din Argos, departe de idealizările clasicizante, eroii thebani sunt personalități accentuate, chiar aberante, naturi amestecate sau perverse, împingînd provocarea *(hýbris)* dincolo de orice margini, pînă la sacrilegiu, război și crimă, consumîndu-și destinul de distrugători din generație în generație, pierind de morți violente. Ei sunt supuși, nu numai eredității bio-psihice, dar și uneia a maledicției.

Laios, fiul lui Labdacos, primul asupra căruia se abate blestemul, pentru vina de a se fi dedat pederastiei, procreează totuși, împotriva avertismentelor divine, însă cînd i se naște copilul, năpădit de teamă, îl îndepărtează, pentru ca în cele de pe urmă să fie ucis de acesta.

Edip, fiul lui Laios, victimă și agent al destinului, ucigaș al tatălui său, dar și al Sfinxei, uzurpator fără să vrea și incestuos fără să știe, zămislește copii cu Iocasta, propria-i mamă, iar cînd află adevărul își nimicește lumina ochilor, apoi moare în sumbră decădere, nu înainte de a-și blestema feciorii să piară într-o luptă fratricidă.

Eteocles și Polyneikes, fiii lui Edip, se ceartă năprasnic pentru putere, al doilea solicită ajutor militar străin și pornește lungul asediu împotriva Thebei, purtat de Cei Șapte comandanți ; moartea fraților, unul prin mîna celuilalt, este prețul salvării cetății ; aceasta, prin glasul noului rege, interzice înmormîntarea lui

Polyneikes, declanşînd tragedia Antigonei, sora iubitoare şi hotărîtă, care îşi jertfeşte viaţa pentru a-i putea săpa o groapă fratelui său.

În a patra generaţie, urmaşii Celor Şapte fanatici ai războiului, *Epigonii,* deschizînd din nou ostilităţile sub auspicii mai bune, izbutesc să-şi răzbune părinţii căzuţi, cucerind şi distrugînd Theba din temelii [1].

Eschil, avînd nevoie întotdeauna de un spaţiu vast în care să-şi poată desfăşura aripile gîndirii, se inspiră din bogatele izvoare epice şi compune o tetralogie legată, pentru care a dobîndit premiul întîi în primăvara anului 467, alcătuită din : *Laios, Edip, Şapte contra Thebei* şi drama satirică *Sfinx.*

În singura piesă păstrată din tetralogie, autorul tratează încă o dată o temă care îl obseda : războiul. Apropiindu-se, mereu din unghiuri diferite, de activităţile marţiale, ca un adevărat „polemolog", tragediograful le consideră, în general, drept calamităţi şi în acelaşi timp urmări ale unor pedepse divine, în legătură, desigur, cu necinstirea măsurii. Ares, zeul încruntat şi sîngeros, nu a fost răsfăţat de slujitorii muzelor eline. Rareori invocat, cu neînflorite cuvinte, el era mai degrabă obiectul urgisirii.

În *Şapte contra Thebei,* ca şi în *Perşii,* înfăţişînd şi comentînd cu mijloacele poeziei un război de cucerire, iscat de trufia nesăbuită a agresorilor, dramaturgul susţine cauza celor atacaţi, pe care de altfel îi ajută şi Cerul ; în ambele piese desfăşurarea luptelor este relatată pe larg şi bărbăteşte de spunerile unor *ángeloi,* amîndouă se încheie cu tînguirea după cei dispăruţi. Dar mai departe apar deosebirile.

În cazul *Perşilor* acţiunea începe practic după încheierea confruntării, în Susa locuită numai de bătrîni şi de femei, pradă an-

[1] În mileniul al doilea, în epoca miceniană şi chiar anterior acesteia, Theba a avut o strălucire pe care nu a mai dobîndit-o iarăşi în epoca „istorică". Parcă urmărită de legendarul blestem al Labdakizilor, nu a izbutit să ajungă „oraş mare" şi nici măcar să reducă oraşele surori din Beoţia la statutul permanent de satelit. După cum observă Arnold Toynbee în cartea *Oraşele în mişcare,* Orchomenos şi Thespiai au zădărnicit planurile Thebei „aşa cum în Italia medievală Veneţia şi Florenţa au reuşit să contracareze planurile Milanului". Supremaţia Thebei şi a confederaţiei beoţiene, în fruntea căreia se afla, asupra restului Greciei, în secolul al patrulea, a fost scurtă cît strălucirea unui fulger. Răsculîndu-se mai apoi împotriva stăpînirii macedonene, Alexandru cel Mare a dărîmat-o în anul 336 şi astfel cetatea „cu şapte porţi" nu s-a mai ridicat din ruine niciodată.

goasei, golită de luptătorii căzuți sau aflați departe în retragere confuză : întîmplările sunt evocate și retrăite, drama propriu-zisă fiind un ecou, e drept că prelung și răsunător, al dramei războiului.

În *Șapte contra Thebei*, timpul sacru al tragediei nu este ulterior ci concomitent cu timpul celor mai crîncene ore ale ostilităților, iar locul este însăși cetatea asediată. Și aici lipsesc din scenă bărbații în stare să poarte arme, dar ei sunt rînduiți în preajmă, stînd de veghe pe metereze sau luptînd cu disperare în fața porților. Se aud de jur-împrejur strigătele și îndemnurile bătăliei, clinchetul încrucișărilor de arme, nechezatul cailor și huruitul carelor. Întinderea nervilor este extremă. Firește, Corul fecioarelor freamătă, așteptînd deznodămîntul. Dar în mijlocul valurilor de oameni și de întîmplări se înalță eroul tragic, Eteocles. Acesta, marcat de blestemul stirpei, chiar dacă înainte s-a făcut vinovat de nerespectarea înțelegerii dintre el și fratele său Polyneikes privitoare la domnia lor alternativă, acum, prin însuși faptul că își apără pămîntul patriei, dobîndește noi dimensiuni, impunătoare. El, basileul, umple cu prezența lui întreaga dramă, conduce nemijlocit apărarea cetății, incită zelul combatanților, aruncă în joc ultimele rezerve, nu uită să-i întărească și pe neluptători, bătrîni sau copii, ceartă și chiar amenință Corul răspînditor de panică și, mai ales, răspunde cu demnitate implacabilă provocării. Și nu doar o singură dată. Pentru a dovedi cît este de monstruoasă, Eschil a multiplicat nemăsura. De șapte ori este provocat Eteocles prin persoane cu statură, gînduri, cuvinte, gesturi și însemne semețe. Dar jignirea nu îl privește numai pe el ; uitarea smereniei tinde să destabilizeze ordinea morală și totodată divină a lumii. De șase ori basileul răspunde cu dîrză cuviință, desemnînd cîte un oponent virtuos pentru fiecare *challenger* argian. A șaptea oară este somat de însăși ființa fratelui răzvrătit Polyneikes. În această clipă se vădește grandoarea tragică a lui Eteocles. Singur și trist, asemenea Casandrei în *Orestia*, el își asumă fără să șovăie cumplitul destin cunoscut dinainte : paricidul și propria moarte, fără de care Theba nu ar putea să fie salvată. Nici nu-l umbrește cel puțin teama, spre deosebire de Arjuna în *Bhagavad-Gita*, la gîndul că trebuie să suprime o atît de apropiată rudă de sînge ; el n-are nevoie, precum eroul hindus, de ajutorul unui Krishna, care să oprească timpul și bătălia pe loc, spre a-i lămuri sensurile ultime ale existenței. Fără speranță înaintea ursitei, urmărit de puterea blestemului patern și părăsit de divinitate, își legitimează sacrifi-

ciul printr-o judecată despre deşertăciunea supravieţuirii : „E în cîştig acel ce moare mai devreme decît mai tîrziu“ (v. 697).

Şi astfel, atît basileul deţinător al puterii, cît şi fratele său pretendent la cîrma ţării se prăbuşesc luptînd unul cu celălalt. Este adevărat, amîndoi au greşit împotriva legăturii de sînge ; învinsul Polyneikes atacînd cetatea şi tronul Thebei, învingătorul Eteocles stăruind în hotărîrea de a-şi nimici fratele. Dar moartea nu alege, ci îi loveşte necruţătoare şi le restaurează, în felul acesta, frăţia. Cadavrele lor, aduse în faţă, sunt plînse fără deosebire, dincolo de bine şi de rău, cu egală durere, de glasurile femeieşti ale Corului, stîrnite în momentul acesta parcă mai mult de instinctul compătimirii decît de poruncile vreunei morale.

Aşa se încheie, în cîntec şi cortegiu de jale, piesa lui Eschil, căreia mult mai tîrziu, spre sfîrşitul veacului al cincilea, un autor anonim i-a adăugat cu stîngăcie un episod inutil, inspirat în chip neîndoielnic de *Antigona* lui Sofocle (v. 1005—1078).

Şapte contra Thebei, aproape lipsită de acţiune şi de personaje, nu este o dramă în sensul în care acest gen a fost considerat îndeobşte de la Renaştere încoace. Asemenea poeziei homerice, acţiunea mai mult se povesteşte decît se desfăşoară dramatic. Iar Eteocles are mai degrabă trăsături arhetipale decît personale. El este basileul, războinicul, fiul blestemat, eventual toate acestea scrise cu majuscule. Neîncîlcit de particularităţi individuale, străine lumii mitului, el devine adeseori o simplă voce a conştiinţei.

De altfel, trebuie arătate progresia ce s-ar putea numi „muzicală“ a dramei şi totodată marele său rafinament formal. Dacă ar fi să se îngăduie a caracteriza o alcătuire antică prin termeni folosiţi în muzica modernă, tragedia din ciclul theban ar cuprinde trei părţi ample : *Preludio e recitativo* (de la început pînă la a doua intrare a crainicului, v. 374), *Passacaglia* (descrierea succesivă, de şapte ori, a perechilor de combatanţi, v. 375—720), *Finale lamentoso* (relatarea sfîrşitului războiului şi marele *threnos,* v. 721—1004).

Deşi în textul iambic al tragediei predomină accentele eroice şi marţiale, ele sunt ţinute în cumpănă, mai ales în secvenţele melice, de sensibilitatea feminină a Corului. Altminteri, *Şapte contra Thebei* risca să fie rece, aproape cazonă. E o greşeală pe care Eschil, fostul luptător de la Marathon nu o face, menţinîndu-şi creaţia în sfera poeziei şi muzicii.

Această tragedie, operă prin excelenţă „deschisă“, îngăduie mai multe interpretări, dintre care, fără îndoială, una dintre cele

mai ispititoare este aceea simbolică. Rîndurile de față nu constituie cadrul potrivit unei asemenea exegeze, nici semnatarul lor nu se socotește pregătit să o facă. Totuși, cîteva întrebări și sublinieri poate că nu vor părea zadarnice.

Ce semnificație va fi avut pentru poet repetarea, începînd chiar cu titlul dramei, a numărului șapte, prezent și greu de înțelesuri în toate culturile, număr simbolizînd universul, macrocosmos-ul (după pithagorici), spiritualul unit cu temporalul, perfecțiunea, siguranța, liniștea, reintegrarea, fecioria și totodată forța mamei primordiale etc. ?

Este adevărat, încă din poemele homerice, Theba este numită cetatea „cu ziduri sfinte" (*Iliada*, IV, 370) sau „cu șapte porți" (*Odysseia* XI, 263) [1]. Dar de ce tragediograful a ținut să le menționeze pe toate șapte și, în fața fiecăreia dintre ele, să dea viață unei perechi de eroi, unul argian și altul theban, cu armele și armurile respective ? Poarta, pe de altă parte, semnifică pasajul de la o stare sau lume la alta, intrare într-o nouă ipostază, inițiere. Casandra salută porțile, înainte de a pătrunde în palatul Atrizilor unde urmează a fi omorîtă : „Mă-nchin acestor porți ale lui Hades" (*Agamemnon*, v. 1291). Pentru războinicii care au murit, și îndeosebi pentru fiii lui Edip, porțile reprezentau locurile marii treceri de la ființă la neființă.

Tot astfel, dușmănia dintre frați traduce manifestarea unor forțe contrare într-o lume dualistă, bine-rău, lumină-întuneric, umiditate-uscăciune etc. și amintește de alte perechi ilustre, Osiris și Seth, Vrirta și Indra, Cain și Abel, Ormuzd și Ahriman, Romulus și Remus. Spre deosebire de cazul acestora, în care numai unul dintre frați este ucis, mai bine zis sacrificat ritual, de oponentul său, Eteocles și Polyneikes sunt singurii ce pier amîndoi de o moarte reciprocă. James Frazer susține în *Creanga de aur* că odinioară regicidul făcea parte din ritualurile vegetației, fiind menit să garanteze înnoirea universală.

Se mai cuvin semnalate în treacăt bogatele simboluri înfățișate pe scuturile comandanților argieni : cerul nocturn cu luna și

[1] „S-a știut întotdeauna că marile construcții arhitectonice ale culturilor «tradiționale» exprimă un simbolism foarte riguros... Simbolismul construcțiilor antice — temple, monumente, labirinte, cetăți — este în strînsă legătură cu concepțiile cosmologice... Se încerca, adică, o reintegrare a omului într-o realitate absolută, de cele mai multe ori intuită ca o «totalitate», Viață universală, Cosmos..." (Mircea Eliade, *Barabudur, templul simbolic*, în *Insula lui Euthanasius*, București 1943).

stelele, făptura instinctuală a Sfinxei, Typhon — şarpele cosmic, toate întruchipări ale unor forţe divine din generaţia primordială, şi celelalte. Eschil se dovedeşte a fi fost un subtil cunoscător al heraldicii, aspect căruia ar merita să i se închine un studiu aparte. Oricum, este sigur că emblemele de pe scuturi autorul nu le-a făcut frumoase doar de dragul frumosului, ci şi semnificative, scoţînd la iveală încă o dată opoziţia dintre forţele titanice, irepresibile şi nimicitoare şi ordinea mai luminoasă, dar nu în chip necesar mai raţională, a divinităţilor olimpiene.

Capodoperă derutantă, de o poezie densă, invitînd la repetată şi înnoită lectură, *Şapte contra Thebei* îndreptăţeşte preţuirea fără rezerve de care a avut parte din secolul lui Pericles pînă astăzi.

Mitologie şi antropologie în PROMETEU ÎNLĂNŢUIT. Întîi, în primăvara anului 472, Eschil a modelat din Prometeu personajul unei drame cu satiri *(Prometeu aprinzător de foc)*, încheind cu aceasta şirul de patru piese din care făcea parte şi *Perşii.* Mai tîrziu, la o dată ce nu a putut să fie încă precizată, poetul a consacrat titanului revoltat o trilogie, alcătuită din *Prometeu înlănţuit,* păstrată aproape în întregime, *Prometeu eliberat,* din care au supravieţuit doar cîteva fragmente, şi *Prometeu purtător de foc,* cu subiect de-abia bănuit. Încercarea de a limpezi sau interpreta sensurile acestei ample creaţii este îngreunată atît de uriaşele pierderi cît şi de însăşi complexitatea tragediei salvate. Pe de altă parte, eroul titular a făcut o lungă şi adeseori contradictorie „carieră", de la Hesiod şi Eschil la Goethe şi romantici (Byron, Shelley, Leopardi), de la Platon sau Lucian din Samosata la Camus, astfel încît astăzi orice judecată riscă să fie aleatorie sau distorsionată, exegetul aflîndu-se sub povara unei prea mari moşteniri. Omul modern, bolnav de literatură, ajuns, cum spune Malraux, precar, anevoie îşi mai poate redobîndi puritatea vederii dintîi.

Încă din antichitate s-a subliniat faptul că în trilogia eschiliană dedicată lui Prometeu toate personajele sunt divine. Într-adevăr, figurile umane lipsesc, totul desfăşurîndu-se la nivelul mitului şi al dezbaterii teologice.

În cadrul cuprinzător al credinţelor eline, politeiste sau/şi panteiste, această religie numită de Hegel „a frumuseţii" [1], pentru gîn-

[1] „Figurile zeilor ies din fantezia omenească în opoziţie cu ceea ce există, însă ele ies ca forme esenţiale : conţin ceva sensibil în ele, dar îl conţin pe acesta înălţat la universalitatea spiritului

ditorii vremii, şi mai ales pentru poeţii tragici, exista, implicită sau explicită, ideea unei divinităţi universale, a unei singure forţe cu numeroase încrengături şi întruchipări. Dar această pluralitate era din nou absorbită de unitate. De aceea puteau să coexiste zeităţi stihiale, personale, theriomorfe, antropomorfe, abstracţiuni divinizate etc. Opoziţia şi concilierea figurilor şi entităţilor antagoniste e proprie acestui mod de gîndire şi nu constituie o piedică în despletirea rosturilor ascunse ale lumii [2]. Astfel capătă înţeles originea comună a puterilor naturale şi supranaturale, naşterile zeilor, succesiunea generaţiilor divine, feluritele teomachii, perimarea domniilor. Divinitatea în sine, cumulînd şi împăcînd atribute contradictorii, devine mai degrabă o formă mintală sau un concept, iar reprezentările sale particulare este firesc să aibă carenţe şi neîmpliniri. De pildă, zeii sunt nemuritori, dar nu *ad infinitum* şi ca atare pot fi înlocuiţi unii de alţii ; ei sunt esenţe superioare, imanente sau transcendente realităţii, dar nu imuabili, prin urmare perfectibili.

În *Prometeu înlănţuit* Eschil zugrăveşte unele consecinţe şi de fapt continuarea luptei dintre generaţia lui Cronos şi generaţia lui Zeus, inspirîndu-se, după cît se pare, dintr-o versiune pierdută a *Titanomachiei.* Conflictul dintre nou şi vechi, dintre divinităţile arhaice şi cele „tinere" este prezent şi în *Orestia,* dar acolo alcătuieşte doar fundalul desfăşurării dramatice, în planul dintîi mişcîndu-se eroii cu obraze umane şi nu zeii. Întîmplările mitice relatate corespund probabil pe treptele istoriei cu înfruntarea dintre religia Marii Zeiţe, răspîndită în Creta şi Ciclade înainte de invazia aheilor, şi religia olimpienilor.

Prometeu înlănţuit, ca şi de altfel întreaga operă a lui Eschil, este plină de Zeus. Acesta, deşi nevăzut, poate fi socotit un adevărat personaj al tragediei, prezent în scenă prin emanaţiile şi progeniturile sale : Cratos (Puterea), Bia (Forţa), Hephaistos, Hermes. Surprinde însă faptul că dramaturgul îl înfăţişează atît de

---

prin *frumuseţe.* Religia greacă este religia frumuseţii" (W. F. Hegel, *Prelegeri de filosofie a religiei,* trad. D. D. Roşca, Ed. Acad. R.S.R., 1969, p. 385).

[2] Eschil o recunoaşte prin vocile dramelor sale : [Prometeu :] „Maica mea, Themis ori Gaia, o singură înfăţişare sub atîtea nume" (*Prometeu înlănţuit,* v. 209—210). [Corul :] „Oricare ţi-ar fi, Zeus, adevăratul nume, dacă acesta-ţi este drag, te vom chema în rugă cu acesta" (*Agamemnon,* v. 160—162). „Zeus este eterul, Zeus este pămîntul, Zeus este cerul, deci Zeus este totul şi ceea ce se întinde deasupra acestora" (*Fragment* 105).

imperfect : despotic, iritabil, nepăsător față de întreaga creație, necruțător cu oamenii, pe care voise chiar să-i nimicească pentru a plămădi o rasă nouă.

Dar nici lui Prometeu nu-i lipsesc defectele : orgoliu, încăpățînare, neliniște, viclenie. Totuși, în el, feciorul Gliei, și nu în Zeus, se deșteaptă mila față de oameni. Prometeu inventatorul își asumă rolul de divinitate mîntuitoare și civilizatoare, nu din revoltă pură, absurdă, față de Zeus, ori generată cumva de invidie, ci din milă față de becisnica umanitate. Mai mult, el însuși primește să sufere pentru spița muritorilor. Prometeu și compătimitorii săi din cercul arhaic, Okeanidele, Okeanos, Io, se dovedesc a fi mișcați de afecte, în contrast cu adversarii lor din cercul olimpienilor, reci, cruzi și mai raționali.

Așadar personajul Prometeu întrunește trăsături de zeu civilizator, salvator și patetic.

În ceea ce privește *activitatea civilizatoare*, Eschil îi atribuie înfăptuirile mai multor zei și eroi : Demeter, Cadmos, Palamedes, Asclepios etc. El a făcut oamenilor darul cel mai de seamă, focul, i-a deprins să-l folosească și i-a scos în felul acesta din starea de primitivitate. Tot el a născocit și a împărțit omenirii numeroase alte cunoștințe. Unele au importanță mai apăsat teoretică : noțiuni de astronomie (răsăritul și apusul astrelor), de geografie fizică (succesiunea anotimpurilor), numerele și scrisul. Acesta din urmă a făcut cu putință trecerea de la o cultură prealfabetică la una de tip alfabetic. Alte cunoștințe reprezintă cuceriri cu valoare pragmatică : domesticirea animalelor, înălțarea caselor din lemn sau din cărămidă arsă la soare, construcția navelor, mineritul, terapeutica (remedii solide, poțiuni, unguente), numeroasele feluri ale divinației (oneiro-,ornito-,empiromanția, hieroscopia, etc.) Într-un cuvînt : „tot ce e meșteșug și artă oamenii au dobîndit prin Prometeu" (v. 506). Hegel observă însă că titanul i-a învățat „numai dexterități care privesc satisfacerea unor nevoi naturale", deci fără valoare morală. „În simpla satisfacere a acestor nevoi nu este niciodată saturare, ci trebuința crește mereu, iar grija este mereu nouă" [1]. De fapt aportul născocitorului este mult mai nuanțat.

Înzestrînd omenirea cu numeroase științe și folositoare îndeletniciri, cu alte cuvinte, angajînd-o pe calea progresului, a învă-

[1] *Op. cit.*, p. 378.

țat-o modalitățile supraviețuirii și a salvat-o practic de la pieire [1].

Într-adevăr, după tradiții anterioare lui Eschil, Zeus, la începuturile domniei sale, nu ar fi luat în seamă specia efemeră a oamenilor, lăsîndu-i să ducă o viață nesigură, amenințați de primejdii, într-o lume pe care nu aveau puterea s-o înțeleagă. Ei, o spune însuși tragediograful, prin glasul eroului său : „vedeau fără să vadă și ascultau fără s-audă ; aidoma cu plăsmuirile stîrnite-n vise se petreceau de-a lungul vieții fără țel și în amestec... trăiau pe sub pămînt, precum furnicile cu mersul iute, în bezna peșterilor din adîncuri" (v. 447—453). Acest dezinteres al zeului suprem față de creaturi se lămurește prin aceea că nu participase nemijlocit la „facere". Coborîtor el însuși din perechea primordială — Cerul și Glia — fiul lui Cronos a apărut relativ tîrziu în evoluția mitică a lumii. Cîtă deosebire între acesta și Creatorul biblic, atotpurtătorul-de-grijă, care a ocrotit cu precădere omul, cununa întregii zidiri ! În schimb, Zeus a pus la cale stîrpirea umanității prin fulgere, înăsprirea climei și războaie devastatoare.

Cu atît mai mult prețuiește *activitatea salvatoare* a lui Prometeu, cu atît mai mult figura lui cîștigă relief de binefăcător și iubitor al oamenilor *(philánthropos)*. Acesta nu s-a mulțumit să-i elibereze „pe muritori de grija morții" (v. 248) ci i-a întărit „făcînd din ei sălașul oarbelor speranțe" (v. 250). Nădejdile, deși sunt oarbe, sau chiar nefaste, cum socoteau unii greci, structurează lăuntric omul și-i conferă un sens. *Spero ergo sum,* ar fi putut să spună noul om prometeic, parafrazîndu-l pe cel cartezian. Cine speră trăiește într-o perspectivă morală, adevăr care i-a scăpat judecății de mai sus a lui Hegel.

Și toate acestea, fiul Gliei (Gaia) dar și al Dreptății (Themis) le-a înfăptuit însuflețit de milă față de soarta sumbră a efemerilor. De dragul acestora primește să îndure, neclintit, represiunea celor din Olimp, să sufere îndelung osînda înlănțuirii. Și astfel, cel mai inteligent dintre titani, cel cu ajutorul căruia însuși Zeus și-a consolidat domnia, se dovedește a fi în același timp o *divinitate patetică.* Se poate vorbi despre „patimile" lui Prometeu, ca și în cazul altor întruchipări divine pătimitoare : Demetra, Dionysos, Adonis, Osiris, Attis etc.

---

[1] Conform unei tradiții din secolul al patrulea, titanul i-ar fi plăsmuit chiar și pe oameni, din țărînă.

Dar la Prometeu mila este copleşită de un imens orgoliu, ambiguitate care îi conferă dimensiunile de personaj tragic. Această provocare trufaşă *(hýbris)* nu este îngăduită nici chiar unui zeu ; n-o tolerează însăşi Moira. Lipsa smereniei, a căinţei, este fatală oricui. Asta vor să spună lanţurile şi cătuşele, acelaşi lucru şi muntele năruit de Zeus, sub care este îngropat titanul la sfîrşitul dramei. Poziţiile părţilor în conflict par definitive, orice conciliere cu neputinţă.

Totuşi Eschil, a cărui viziune este mult mai optimistă decît aceea a lui Hesiod [1], realizează împăcarea dintre Zeus şi Prometeu în piesa următoare a marelui triptic, la fel cum în finalul *Orestiei* împăcarea dintre Atena, reprezentanta gîndirii lui Zeus, şi Erinii. În ambele trilogii elementele noii şi vechii religii, aflate anterior în opoziţie, fuzionează.

Inclinarea spre sincretismul religios este proprie spiritului elin, şi mai cu seamă lui Eschil, cinstitor atît al lui Zeus, divinitate centrală, uneori puternic abstractizată, cît şi a Marilor Zeiţe de la Eleusis, în ale căror misterii fusese iniţiat.

În *Prometeu eliberat*, după veacuri de suferinţă, titanul se află ţintuit de vîrful muntelui Caucaz, iar vulturul lui Zeus soseşte tot a treia zi şi-i rupe cu ghearele şi ciocul din ficat, organ atît de important în hieroscopie, sediu al sufletului după unele concepţii arhaice. Dar între timp mai-marele Olimpienilor s-a domolit şi a iertat de pedeapsă neamul titanilor răzvrătiţi, care, alcătuind corul tragediei, îşi vizitează fratele ; acesta stăruie încă în atitudinea provocatoare faţă de divinul său inamic. Subiectul tragediei, în con-

[1] După Hesiod, Prometeu nu a fost un binefăcător al omenirii, ci mai degrabă izvorul unui şirag de nenorociri. Mai întîi el a stîrnit mînia lui Zeus la Mekona *(Theogonia*, v. 535 şi urm.), cînd zeii şi muritorii, care de fapt aveau obîrşie comună, fiind şi unii şi ceilalţi descendenţii Gliei, au hotărît să nu mai vieţuiască împreună. Prometeu a inaugurat aici întîia jertfă în onoarea celor de sus, omorînd un bou, pe care l-a împărţit în două. Cu gîndul să-i păcălească pe oameni şi să-l înşele pe Zeus, a acoperit oasele cu grăsime, iar în stomac, a pitit carnea şi măruntaiele. Atras de grăsime, fiul lui Cronos a ales pentru zei partea cea mai săracă, lăsînd restul muritorilor. De atunci oamenii au ars necontenit doar oasele în sacrificii. Apoi Prometeu a furat focul — pe care Zeus îl interzisese trăitorilor — şi l-a adus pe pămînt, ascuns într-o tulpină de *narthex (ferula communis)*. Drept pedeapsă, stăpînul fulgerelor l-a încătuşat pe titanul astucios, hărăzindu-i un vultur, care să mănînce zilnic din „ficatul său nemuritor", iar oamenilor le-a trimis femeia, o „frumoasă năpastă" *(Theogonia* v. 56) numită Pandora.

tinuare, se ghicește doar din mărturii sărace și răzlețe. Heracles, urmașul îndepărtat al argienei Io, trecînd pe lîngă muntele supliciului, doboară cu săgeata vulturul devorator, dar victima mai rămîne o vreme ferecată de stînci, pînă cînd se învoiește să-i împărtășească lui Zeus un secret hotărîtor cu privire la soarta ultimei generații de zei, pe care pînă atunci i-l refuzase. Apoi centaurul Chiron, chinuit și el de-o durere fără capăt, primește să coboare în Infern în schimbul eliberării lui Prometeu. O suferință eternă se mîntuie cu alta. În cele din urmă titanul este dezlegat din lanțuri și se așterne pacea între zei.

Această concordie se oglindea probabil în ultima piesă a trilogiei, *Prometeu purtător de foc,* descriind evenimentele mitice care au dus la întemeierea unui cult al lui Prometeu la Atena. În secolul și în orașul lui Eschil, titanul era patronul meșterilor olari și avea consacrat un templu precum și o sărbătoare în care se organizau întreceri de alergători cu torțe. Este ușor de imaginat că drama se încheia cu un episod ritual, tot așa cum se încheie *Orestia* cu o procesiune religioasă în cadrul cultului Eumenidelor.

Revenind la *Prometeu înlănțuit,* această tragedie mai oferă interpretului, pe lîngă meandrele gîndirii religioase și argumentările morale, numeroase fațete.

A fost remarcată de mult nota politică a dramei, manifestată, ca de obicei în teatrul lui Eschil, prin respingerea tiraniei. Zeus are toate trăsăturile odioase ale unui tiran, căruia Prometeu nu primește să i se închine. Acesta din urmă este un prototip al „radicalului", vehement pînă la autodistrugere, dur, intransigent cu brațele servile ale puterii (Hephaistos, Cratos, Hermes), distant cu oportuniștii (Okeanos).

Un alt aspect, din altă categorie decît cel anterior, vorbește despre singurătatea ființei, mai ales în condițiile durerii eterne. În afară de torționari, Prometeu este cercetat în valuri de făpturi sensibile — Okeanidele, Okeanos, Io — care însă nu izbutesc să-i aducă mîngîiere. Titanul rămîne iremediabil însingurat, să-și macine la nesfîrșit durerea și revolta.

Se cuvine luminat în treacăt și turburătorul personaj al nemuritoarei Io, din mitul căreia a fost depănată o parte și în *Rugătoarele.* Aici Eschil o înfățișează ca un dublu feminin al lui Prometeu, amîndoi avînd asemănările dar și deosebirile necesare. Prometeu este pedepsit de Zeus la eternă imobilitate pe stîncă, din pricina unor activități însuflețite de duhul masculin al născocirii și revoltei. Io este osîndită de Hera, soția lui Zeus, la eternă rătăcire,

deoarece s-a folosit de calea tipic feminină a Kypridei. Ambii sunt surghiuniți și mistuiți de-o uriașă suferință : el încătușat sau îngropat sub stînci, mai apoi sfîrtecat de vultur, ea, metamorfozată în juncă, purtîndu-și rodul dragostei peste mări și țări, fără răgaz, urmărită pretutindeni de Argos, desăvîrșitul supraveghetor, sau căznită de boldul tăunului. Amîndoi urmează a fi eliberați, zeul din lanțuri, zeița din sarcina prea îndelung călătorită, și pînă la urmă reabilitați, el devenind obiectul unui cult la Atena, ea născîndu-l pe Epaphos, strămoșul legendar al atîtor neamuri și eroi.

O scurtă însemnare încă, despre forța și omniprezența *elementelor* în această creație eschiliană ! Prometeu, el însuși odrasla Gliei, este înconjurat de stihii cînd impetuoase, cînd pacifice. În cea dintîi rostire a lui din tragedie, care ar fi putut să aparțină unui filosof ionian, invocă : eterul, aerul, apa mării și a fluviilor, pămîntul și soarele (elementul igneu). Toate revin de-a lungul și, copleșitor, la sfîrșitul dramei. Este ciudat faptul că figurile care încearcă să-l înțeleagă pe Prometeu sau să-l consoleze — Corul Okeanidelor, Okeanos, Io, ea însăși fiica unui fluviu — sunt toate personificări ale elementului lichid.

Uluitoare se vădește de asemenea dezinvoltura cu care Eschil dă expresie literară — desigur și muzicală și teatrală, dar asupra acestor din urmă aspecte nu se pot emite judecăți, fiind risipite de mecanismul inexorabil al timpului — unei problematici atît de complexe : mitică, religioasă, filosofică, simbolică, morală, psihologică, etc [1]. Absența din *Prometeu înlănțuit* a măștilor umane, deși nu lipsește niciodată un demers antropologic subiacent, conferă tragediei o grandoare stranie și oarecare răceală, dar, cu atît mai mult, o strălucire poetică inegalabilă.

---

[1] O seamă de filologi și-au exprimat îndoieli asupra autenticității tragediei *Prometeu înlănțuit*, din cauza limbajului, a tehnicii și a inspirației ei. Cele mai serioase argumente în acest sens, de ordin numai interpretativ, le-a adus W. Schmidt în *Untersuchungen zum Gefesselten Prometheus* (Tübingen, Beitrag zur Altertumswissenschaft, 1929, Heft 2), susținînd că drama e scrisă de un poet posterior, care a pastișat maniera eschiliană. Împotriva acestor păreri s-au pronunțat numeroși autori din diferite țări, mai ales G. Méautis, G. Thompson și U. v. Willamowith-Möllendorf. Amploarea și unitatea concepției, maturitatea stilului, asemănările cu *Orestia*, ultima capodoperă a maestrului, precum și părerea celor vechi par să înlăture teza inautenticității. Prezența celui de al treilea actor, este un indiciu pentru o dată de reprezentare mai tîrzie, probabil către anul 460.

Cuvînt despre traducere. Cu dramele cuprinse în această carte, urmînd *Orestiei,* care a fost tipărită prin grija aceleiași edituri în anul 1979, am încheiat traducerea în românește, prima integrală, a celor șapte capodopere salvate din vasta operă eschiliană.

Stăruind pe linia și meșteșugul deprinse în tălmăciri anterioare, am folosit și aici două feluri de transpunere a verbului tragic.

Am respectat cu strictețe ritmurile (de cele mai multe ori iambic, mai rar anapestic sau trohaic) acelor părți care la greci erau scandate, adică a *episoadelor* propriu-zise. Ținînd seama de nevoia transferului de idei și poezie, aceste secvențe au fost divizate în versuri, versete sau conglomerate ritmice de măsuri diferite. În felul acesta dicțiunea, îndeosebi cea iambică, se apropie mai mult de modurile firești ale rostirii, fără să inducă în cititor sau în spectator somnolența prilejuită cîteodată de pastișarea versificației clasice de-a lungul a mii de stihuri.

Secvențele care în spectacolul tragic erau cîntate, acele splendide librete ale unor muzici pierdute, *stasima,* monodii, bocete etc. le-am transpus în versuri libere, orînduite în structurile simetrice proprii lirismului coral : strofă, antistrofă, epodă. Este cu neputință și nici nu-i de dorit a copia ritmurile și măsurile deosebit de rafinate și variabile de la un vers la altul ale cîntecelor din textul elin. De altminteri prosodia antică nu e totuna cu aceea modernă și îndeobște cuvintele a două limbi nu poartă aceeași încărcătură de informații și de emoție.

Doresc, la capătul acestor rînduri, să-mi exprim omagiul și recunoștința unuia dintre primii mei îndrumători, Adelina Piatkowski, pentru minuțioasa confruntare cu originalul și pentru fericitele sugestii de îndreptare a echivalențelor române. La fel, sunt bucuros să-i aduc mulțumiri călduroase lectorului cărții, Florin Chiriței, pentru competența, temeinicia și sensibilitatea cu care m-a ajutat să-mi îmbunătățesc tălmăcirea. Le mulțumesc de asemenea sincer tuturor celor care au dat dovadă de bunăvoință și solicitudine sau care au trudit, uneori necunoscuți mie, pentru acest volum pe drumul greu de la hîrtia manuscrisă la coala tipărită.

ALEXANDRU MIRAN

Rugătoarele

PERSOANELE
(în ordinea intrării în scenă)

CORUL *Danaidelor*
DANAOS
PELASGOS, *regele de Argos*
CRAINICUL *fiilor lui Aigyptos*
Slujitoarele Danaidelor, străji înarmate, slujitori.

Drama se desfăşoară pe ţărmul Argolidei. Partea din spate a scenei, mai ridicată, eventual ca un gorgan, este împodobită cu altare şi statui de zei. Prin partea din faţă, liberă de orice decor, intră Corul, alcătuit din cincizeci de fecioare cu feţe tuciurii, urmate de Danaos, tatăl lor, şi de slujitoare.

CORIFEUL [1]

Aplece-şi Zeus Ocrotitorul Rugătorilor [2] privirea binevoitoare peste ceata noastră, pornită pe o navă de pe coasta cu nisip mărunt a deltei Nilului !

Lăsînd în urmă glia zeului [3], ce mărgineşte ţara Siriei, noi pribegim, dar nu fiindcă vreo cetate ne-ar fi hărăzit exilul, pedeapsa hotărîtă de popor, prin care se plăteşte pentru sîngele vărsat ; ci pentru că, fiindu-ne din fire silă de bărbaţi [4], urîm căsătoria cu fiii lui Aigyptos şi sminteala lor nelegiuită.

Danaos, tatăl şi îndrumătorul gîndurilor noastre, al revoltei noastre, a cumpănit împrejurările şi din atîtea chinuri l-a ales pe cel mai nobil : fugind năprasnic prin talazurile mării, să coborîm pe ţărmul Argolidei, de unde ni se trage neamul, născut, prin răsuflarea şi atingerea lui Zeus, din junca oropsită de tăun [5].

În care altă ţară mai prielnică am fi putut sosi, purtînd în braţe semnul rugătorilor, aceste ramuri de măslin încinse cu fîşii de lînă [6] ?

O, de-ar primi cetatea, glia sa şi apele-i strălucitoare, zeii de sus şi cei de subpămînt, grei la mînie, locuitorii din morminte, şi Zeus Mîntuitorul, straja casei pentru oamenii cucernici [7], această ţară-nsufleţită de îngăduinţă de le-ar primi ca rugătoare pe fecioarele din pîlcul nostru mai

înainte ca bărbaţii, năpustiţi în hoardă, fără cuviinţă, stirpea lui Aigyptos, să fi pus piciorul pe pământul noroios, ieşind din nava lor cu vîsle repezi !

Departe, în vîrtej cu bice de furtună, în tunete şi fulgere, în vînturi ce revarsă ploaie, să aibă parte de sălbăticia mării !

Aşa să piară, înainte de a se înstăpîni, deşi nu este legiuit [8], asupra fetelor unchiului lor [9], suind în aşternuturi unde nu sunt aşteptaţi.

CORUL

Strofa I

Acuma cu glasul înalt vom chema
tăureanul de peste mare,
sprijinul nostru,
zămislitul de Zeus din străbuna
junincă de flori păscătoare.
Prin suflarea lui Zeus, prin atingerea lui,
din care-i decurge şi numele,
sorocul sarcinii se împlini
şi Epaphos iată veni pe lume [10].

Antistrofa I

Striga-vom astăzi numele lui
chiar în meleagul unde
străbuna noastră maică păştea,
depăna-vom aici suferinţele ei de pe vremuri,
drept mărturii despre naşterea noastră,
pe cît părînd de neaşteptate,
pe atît de cinstite ;
într-asta vor face lumină cuvintele noastre.

Strofa II

Dacă se află în preajmă vreun băştinaş
care citeşte în zborul şi cîntecul păsărilor,

luînd aminte la plînsul nostru
ar crede c-aude glasul
soţiei haine a lui Tereus,
c-aude plînsul privighetorii
hăituită de şoim.

Antistrofa II

El o goneşte din aşezările sale,
ea plînge amarnic după cele pierdute,
şi spune destinul de moarte al fiului,
cum l-a ucis chiar ea,
lovindu-l cu braţul,
în furia sa de mamă răznită [11].

Strofa III

Şi noi, la fel, iubitoare de gemete,
jelim pe iaonice [12] tonuri,
ne sfîşiem obrazul gingaş
pîrguit de arşiţa Nilului
şi inima neînvăţată cu plînsul.
Înspăimîntate, vărsăm mănunchiuri de lacrimi
Găsi-vom prieteni, aici, voind
să ocrotească surghiunul nostru
departe de Ţara Pîcloasă [13] ?

Antistrofa III

Ascultaţi-ne ruga,
voi, zeităţi ale naşterii noastre
ce căutaţi spre dreptate !
Iar dacă această-mplinire
nu e pe placul ursitei,
fiţi gata mereu, cel puţin,
să urîţi depăşirea măsurii,
vădiţi-vă drepte faţă de nunţile noastre.
Chiar pentru cei care fug
istoviţi de război,
altarul, sălaşul măririi divine,
e un meterez împotriva năpastei.

Strofa IV

De s-ar sfîrși încercările noastre cu bine !
Nu e ușor să pătrunzi dorința lui Zeus.
Oricum, ea sclipește în beznă,
însoțită de-o neagră pedeapsă,
pentru norodul de oameni
ce se prefiră prin viață.

Antistrofa IV

Pururea cade fără greșeală destinul,
nicicînd cu spinarea-n țărînă,
cel hotărît de Zeus,
printr-o mișcare din creștet,
să se-mplinească [14].
Căile înțelepciunii sale
curg spre țintă prin ascunzișuri
și prin umbrare ;
nici o privire nu le-ar putea deslușì.

Strofa V

Pe muritori îi azvîrle
din semețele turnuri ale speranței și-i nimicește,
fără să se-narmeze cu vreo putere ;
totul este netrudnic pentru divinitate.
Gîndirea lui Zeus domnește în slavă,
de-acolo se desăvîrșește prin fapte,
necoborînd de pe scaunu-i sfînt [15].

Antistrofa V

Zeus, apleacă-ți privirea
spre omeneasca sfruntare,
mlădiță din rădăcina neamului care,
ca să facă nuntă cu noi, înfrunzește
de îndărătnice gînduri [16] !
O voință nebună-l împunge,
un bold arzător,
și-l întoarce să cadă-n capcana
de neocolit întinsă de Ate [17].

(Corul se zbuciumă, invocînd năpraznic zeii prin ţipete, gesturi, dansuri sălbatice, lovirea de sine şi sfîşierea veşmintelor.)

Strofa VI

Atît de amare dureri izvorăsc din cîntecul nostru,
ţipăm ascuţit, agreu suspinăm,
ne îneacă valuri de lacrimi,
vai, vai, ne văităm de jale,
noi înşine, încă din viaţă, ne trăgănăm un bocet.
Rugămu-ne ţie,
tărîm deluros al lui Apis [18] !
Înţelegi oare bine, pămînt,
rostirea străină ?
Cad mîinile noastre mereu
şi rup ţesătura de in
a veşmintelor sidoniene [19].

Antistrofa VI

Cînd ameninţă moartea din preajmă,
dau buzna spre zei jurăminte,
făgăduinţe de fapte curate :
vai, vai, nestatornice vînturi,
încotro ne împinge talazul acesta ?
Rugămu-ne ţie,
tărîm deluros al lui Apis !
Înţelegi oare bine, pămînt,
rostirea străină ?
Cad mîinile noastre mereu
şi rup ţesătura de in
a veşmintelor sidoniene.

Strofa VII

Vîsla şi coaja de scînduri a navei
încinsă cu funii,
nebiruită de valuri,
ne-au adus aici, ajutate de vînturi
şi fără furtună ;
noi nu avem a ne plînge.

Deie-ne tatăl atotvăzătorul,
cu bunăvoință sfîrșitul dorit !
Să scape urmașele
mamei slăvite
de-a împărți cu bărbații culcușul,
scutite să fie de nuntă
și de-mblînzire !

Antistrofa VII

Fiica lui Zeus, Artemis, neprihănită,
îndurătoare cu cel care strigă după-ndurare,
coboare-și din ochii augusți
peste noi o privire întăritoare.
Greu supărată
pentru c-am fost urmărite,
ea însăși fecioară,
să mîntuie niște fecioare !
Să scape urmașele
mamei slăvite
de-a împărți cu bărbații culcușul,
scutite să fie de nuntă
și de-mblînzire !

Strofa VIII

Altminteri noi, de culoarea florilor negre,
arse de razele soarelui,
vom merge, cu crengi rugătoare în mîini,
spre celălalt Zeus [20], al adîncului gliei,
mult primitor pentru cei strămutați
din istovelile vieții ;
vom muri atîrnate în laț,
dacă nu am aflat ascultare la cei din Olimp [21].
Ah, Zeus, o zeiască mînie
ne urmărește, vrînd s-o lovească pe Io ;
recunoaștem într-asta ura soției [22]
asupra cerului biruitoare.
Din vremea grea, vînturoasă,
se iscă furtuna.

Se va spune atunci despre Zeus
că nu este drept,
deoarece nu l-a cinstit pe copilul junincii,
zămislit de el însuşi odinioară,
că de la el îşi întoarce privirea
şi de la rugile noastre.
Asculte din cele mai mari înălţimi
chemările noastre !
Ah, Zeus, o zeiască mînie
ne urmăreşte voind s-o lovească pe Io,
recunoaştem într-asta ura soţiei
asupra cerului biruitoare.
Din vremea grea, vînturoasă,
se iscă furtuna.

(În timpul cîntecului dansat al corului, a intrat Danaos şi s-a urcat pe înălţimea din ultimul plan al scenei ; priveşte îndelung în zare, apoi rosteşte fiicelor sale :)

DANAOS

Copiii mei, noi trebuie să fim prevăzători.

Cu prevedere şi cu bună cumpănă, cîrmaciul navei, bătrînul vostru tată, v-a călăuzit aici.

Iar pe uscat, de-asemeni, din grija ce v-o port, vă dau poruncă să păziţi şi în voi înşivă să-nscrieţi sfaturile mele.

Zăresc un nor de praf, sol mut al unei oşti.

Cînd spiţele se-nvîrt, butucii roţilor fac larmă.

O ceată văd acum de luptători ce poartă lănci şi scuturi, cu armăsari şi cu strunjite care.

Desigur, însuşi regele acestei ţări, înştiinţat de-un vestitor, vine să ne cerceteze de aproape.

Dar, fie că mai-marele care însufleţeşte ceata se îndreaptă fără gînduri rele către noi, fie că, dimpotrivă, e ascuţit de o mînie crudă, mai bine, orişice s-ar întîmpla, copilelor, să ne-aşezăm pe-această movilă închinată zeilor ce ocrotesc întrecerile obştii.

Mai tare decît orice meterez, altarul e o pavăză de nezdrobit.

Veniţi, grăbiţi-vă, purtaţi cucernice pe braţul stîng aceste crengi încununate cu ghirlande albe, podoabele lui Zeus al Rugătorilor, rostiţi-le străinilor cuvinte rugătoare, de jale şi tînguitoare, cum li se cade unor venetice să grăiască, şi spuneţi-le apăsat că nici un strop de sînge nu mînjeşte fuga voastră.

Dar vocii voastre să nu-i scape vreun sunet de încredere prea mare-n sine !

Să nu vi se citească vreo sfruntare pe obrazele cu frunţi cuviincioase, în ochii cu priviri cuminţi.

Să nu fiţi nici prea grabnice la vorbă, dar nici să n-o tărăgănaţi prea mult, căci neamul celor de pe-aici se supără uşor.

Luaţi aminte, nu vă-mpotriviţi, voi sunteţi obidite, străine, surghiunite.

Un fel prea sigur de a cuvînta nu şade bine celor slabi.

CORIFEUL

Tu le vorbeşti de prevedere, tată, unor copii prevăzători.

Voi sta de veghe să-mi aduc aminte de sfaturile tale înţelepte.

Privească Zeus, strămbunul nostru[23], către noi !

DANAOS

Aşa să fie ; ochiul lui să ne privească plin de bunătate !

CORIFEUL

Să vrea numai şi voia noastră se va împlini.

DANAOS

Deci nu mai zăbovi, urmează sfatul meu.

CORIFEUL

Aș vrea să stau și eu în preajma ta.

(Urcă pe gorgan, urmată de cor ; îl invocă mai întîi pe Zeus.)

O, Zeus, ai milă de durerea noastră pînă nu pierim !

DANAOS

Chemați în rugă și această pasăre-a lui Zeus [24].

CORIFEUL

Chem razele mîntuitoare ale Soarelui.

DANAOS

Și pe Apolo cel curat, pe zeul izgonit din cer odinioară[25].

CORIFEUL

Cel cu destin asemeni nouă trebuie să înțeleagă suferința noastră.

DANAOS

S-o înțeleagă și să ne ajute cu bunețe.

CORIFEUL

(arătînd spre celelalte statui)

Pe care dintre zeii de aici să-i mai chemăm în rugă ?

DANAOS

Văd un trident acolo, semnul unui zeu [26].

CORIFEUL

Acela care ne-a călăuzit cu bine peste mare să ne primească bine şi pe ţărm !

DANAOS

Şi iarăşi văd un Hermes cum e obiceiul la helleni.

CORIFEUL

De ne-ar trimite o solie de mîndră libertate [27] !

DANAOS

Rugaţi-vă, la fel, de toţi stăpînii preaslăviţi pe-acest altar comun.

Pe urmă, aşezaţi-vă aici în locul sfînt, precum un stol de porumbele fugind de teama şoimilor — şi ei tot zburătoare, dar rude duşmănoase care se pătează cu o mîrşăvie săvîrşită chiar faţă de neamul lor.

O pasăre care mănîncă alte păsări cum mai poate fi neprihănită ?

Şi cum mai poate fi neprihănit bărbatul ce vrea să-şi ia femeie peste voinţa ei şi-a tatălui care se-mpotriveşte[28]?

Nu, nici în Hades, mort, nu va putea să scape de învinuirea că a fost un desfrînat, dacă s-a purtat în felul ăsta!

Se spune că acolo se află un alt Zeus, ce stă la judecată printre umbre, rostind în orice vină hotărîrea de pe urmă [29].

Băgaţi de seamă, să răspundeţi cum v-am sfătuit, de vreţi să biruie cu bine cauza voastră !

(Intră regele ţării, Pelasgos, şi însoţitori înarmaţi.)

PELASGOS

De unde a sosit această ceată, spre care se îndreaptă vorba mea, purtînd îmbrăcăminte negrecească, bogat îm-

podobită cu veşminte şi cu legături de cap din ţări străine [30] ?

Aceste haine nu-s ale femeilor din Argolida, nici din vreo altă parte a Helladei.

Şi totuşi este vrednic de uimire faptul că aţi cutezat, neînfricate, să veniţi aici, lipsindu-vă de crainic, fără călăuze şi fără să aveţi la noi ocrotitori de oaspeţi.

E drept că voi aţi închinat aceste ramuri zeilor cetăţii noastre, cum cere rînduiala rugătorilor ; într-asta, doar prin potrivire s-ar putea întrezări Hellada.

Ci ar mai fi îndreptăţite şi multe alte presupuneri.

(Adresîndu-se Corifeului)

Acum, fiindcă eşti aici, vorbeşte, să ne faci lumină !

CORIFEUL

Cînd ai grăit despre îmbrăcămintea noastră nu te-ai înşelat.

Dar eu cu cine stau acum de vorbă, cu unul dintre cetăţenii paznici ai nuielei sacre [31] sau cu mai-marele cetăţii ?

PELASGOS

Îmi poţi răspunde şi vorbi încrezătoare în privinţa asta.

Eu sunt Pelasgos [32], fiul lui Palaichton, care s-a născut din Glie, şi căpetenia cea mai de sus a ţării, iar pelasgii, poporul care strînge roadele acestui lut, au dobîndit acelaşi nume, în chip firesc, de la poruncitorul lor.

Domnesc peste întreg pămîntul străbătut de sfîntul Strymon [33], atît cît se întinde către soare-apune.

De-asemeni, stăpînirea mea cuprinde ţarina Perraibilor [34] şi locurile care, dincolo de Pind, se-nvecinează cu Paionia [35], şi lanţul munţilor dodonici [36].

Hotarul meu este tăiat de valul mării.

Eu pretutindeni am putere, dincoace de graniţele-acestea.

Cît despre ţara Apia [37], pămîntul său a fost numit aşa în amintirea unui tămăduitor de altădată.

Deci, Apis, medic și proroc, feciorul lui Apolo, venind de peste mare, de la Naupaktos [38], a curățit acest meleag de monștrii ucigași ai muritorilor, de iazmele iscate la lumină într-o bună zi de însăși Glia mîniată — deoarece fusese pîngărită de sîngele unor străvechi omoruri — mulțime de balauri, tovărășie neplăcută !

Cu leacuri ce stîrpesc din rădăcină răul, Apis a mîntuit fără tăgadă țara, și, drept răsplată, i se pomenește numele în rugăciuni la Argos.

Deoarece ți-am dat temeiuri să mă poți cunoaște, rostește-ți neamul, spune-mi totul mai departe.

Dar nu uita, cetatea noastră nu iubește vorba lungă.

CORIFEUL

Am să grăiesc pe scurt și limpede.

Ne lăudăm a fi de stirpe argiană, ne tragem din juninca bună de prăsilă [39].

Acesta-i adevărul și am să-l întăresc.

PELASGOS

Străinelor, de necrezut îmi sună în urechi rostirea voastră.

Cum v-ați găsit a fi de stirpe argiană ?

Voi semănați mai mult cu libyenele [40], nu cu femeile din țară.

Asemenea vlăstare le-ar putea hrăni și Nilul.

La trăsături aduceți însă și cu obrazul cipriot, pe care-l făuresc bărbații, turnîndu-l în femei ca în tipare.

Am auzit, la fel, despre nomade indiene, care gonesc în șa, călare pe cămile, prin tărîmurile din apropierea Etiopiei [41].

Dacă-ați purta și arcuri, lesne v-aș lua drept Amazoane, făpturi necunoscînd bărbat, de carne mîncătoare [42].

Deci tu învață-mă, să înțeleg mai bine cum de sunteți argiene, după obîrșie și sînge.

CORIFEUL

Se spune că aici, în Argolida, a trăit odinioară Io, preuteasă paznică la templul Herei.

PELASGOS

Desigur, spusa încă e puternică în multe guri.

CORIFEUL

Și se mai povestește, despre-această muritoare, că a fost ibovnica lui Zeus.

PELASGOS

Iar zbaterile lor de dragoste nu au rămas ferite de mînia Herei.

CORIFEUL

Și cum s-a încheiat gîlceava celor din Olimp ?

PELASGOS

Zeița Argosului a schimbat femeia în junincă.

CORIFEUL

Dar Zeus s-a mai alăturat făpturii cu frumoase coarne ?

PELASGOS

Așa se zice, sub înfățișarea unui taur încălecător de vaci.

CORIFEUL

Ce a făcut, atunci soția neînduplecată a lui Zeus ?

PELASGOS

A rînduit un paznic cu privire fără greș pentru junincă.

CORIFEUL

Cine a fost atoatevăzătorul care păzea o singură cornută ?

PELASGOS

Copilul Gliei, Argos [43], omorît apoi de Hermes.

CORIFEUL

Pe urmă ce-a mai născocit pentru sărmana juncă ?

PELASGOS

O gînganie care ciupește și alungă vitele, scoțîndu-le din minți.

CORIFEUL

Cei de pe malurile Nilului numesc gîngania tăun.

PELASGOS

Tăunul a gonit-o din pămîntul țării pe drumuri fără capăt.

CORIFEUL

Din nou se potriveşte întru totul spusa ta cu-a mea.

PELASGOS

Ajunge Io la Kanobos şi la Memphis [44].

CORIFEUL

Acolo o atinge Zeus cu mîna, întemeind un neam.

PELASGOS

Şi cine are cinstea de a fi vlăstarul vacii [45], zămislit de Zeus ?

CORIFEUL

Îl cheamă Épaphos, pe drept, în amintirea chipului cum a venit pe lume.

PELASGOS

. . . . . [46]

CORIFEUL

Stăpîna celei mai întinse părţi a lumii, Libya [47].

PELASGOS

Nu-mi spui ce alt vlăstar a răsărit din ea ?

CORIFEUL

Belos [48], părintele a doi copii, care a fost şi tatăl tatii.

PELASGOS

Rostește-mi numele acestui tată înțelept al tău.

CORIFEUL

Danaos ; el are și un frate, dăruit cu cincizeci de copii.

PELASGOS

Spune-mi și numele acestuia, nu mi-l ascunde !

CORIFEUL

Aigyptos. Ai aflat acum obîrșia-mi străveche : socoate-le drept argiene pe străinele din ceata care stă în fața ta.

PELASGOS

Într-adevăr, se pare că sunteți din vechime legate de acest pămînt.

Dar cum de-ați cutezat să părăsiți lăcașul părintesc ?

Ce soartă rea s-a prăbușit asupra voastră ?

CORIFEUL

Stăpîne al Pelasgilor, necazurile omului sunt schimbătoare.

Durerile nu se înfățișează niciodată cu aceleași aripi.

Cine ar fi putut să creadă că exilul nostru cel neașteptat va strămuta în Argos un neam odinioară înrudit cu voi, fugar aici din scîrbă pentru patul căsniciei ?

PELASGOS

Ce le cerșiți, ca rugătoare, zeilor cetății noastre, ținînd în mîini aceste ramuri proaspăt retezate, cu lînă albă-ncununate ?

CORIFEUL

Să nu ajungem slujnicele seminţiei lui Aigyptos.

PELASGOS

Oare la mijloc este ura sau vorbeşti cumva de vreo nelegiuire ?

CORIFEUL

Cine-ar dori să dobîndească prieteni, cumpărîndu-i ?

PELASGOS

Prin astfel de căsătorii puterea muritorilor sporeşte.

CORIFEUL

E şi un mijloc lesnicios de a scăpa de sărăcie.

PELASGOS

Cum aş putea să vă ajut şi totodată să slujesc evlavia faţă de zei ?

CORIFEUL

Să nu ne dai, dacă ne cer feciorii lui Aigyptos !

PELASGOS

Cuvinte grele ai rostit ; înseamnă să aprindem un război !

CORIFEUL

Dreptatea luptă laolaltă cu cel care o apără la rîndul său.

PELASGOS

Aşa-i, dar numai dacă s-a aflat de partea voastră de la început.

CORIFEUL

(arătînd ramurile de măslin ale rugătoarelor)
Acest prinos cinsteşte-l, de la cîrma vasului cetăţii.

PELASGOS

Mă trec fiori cînd văd, căzute pe altare, umbrele acestor ramuri.

CORIFEUL

Într-adevăr, e grea mînia lui Zeus al Rugătorilor [49].

CORUL

Strofa I

Copil al lui Palaichton, ascultă-ne
cu inima prietenoasă, domn al Pelasgilor !
Priveşte spre noi, rugătoarele,
fugare gonind pretutindeni,
aşa cum aleargă juninca vînată de lup,
sărind sub perete de stînci să-şi afle scăpare,
şi-i spune, mugind,
păstorului caznele sale.

PELASGOS

La umbra ramurilor de curînd tăiate, zăresc un pîlc grămădat în preajma zeilor ce ocrotesc întrecerile obștii.

De nu ar fi dăunătoare năzuința străinelor încredințate găzduirii noastre !

De nu s-ar naște pentru Argos nici o sfadă neașteptată, nedorită ; n-avem nevoie-n țară de aceasta [50].

CORUL

Antistrofa I

Themis [51], a rugătorilor pavăză,
fiica lui Zeus, drămuitorul ursitelor,
îndrepte-și privirea spre noi,
ca surghiunul nostru aici să nu dăuneze !
În pofida științei și-a vîrstei tale, învață
de la unii mai tineri ca tine aceasta :
celuia care-l ajută pe rugător
îi merge din plin,
iar zeii jertfele nu le primesc
decît din mîinile unora fără prihană.

PELASGOS

Aici voi nu v-ați așezat la vatra casei mele și dacă pîngărirea este a orașului, a obștii, trudească tot poporul să-i găsească leacul.

Eu unul n-am să vă făgăduiesc nimic, mai înainte de-a le spune tuturor bărbaților cetății aceste întîmplări.

CORUL

Strofa II

Tu ești cetatea, sfatul poporului tu ești ;
stăpîn nesupus judecății,
tu ești mai-mare peste altar, peste vatra țării.

Numai un vot are preţ :
înclinarea capului tău.
Numai un sceptru are greutate :
cel folosit de tine pe tron.
Tu porunceşti peste toate.
Fereşte-te de sacrilegiu !

PELASGOS

Mînjească-se duşmanii mei cu sacrilegiu !
Eu nu ştiu cum să vă ajut şi să rămîn nevătămat, dar nu-mi este uşor să trec pe lîngă ruga voastră.
Sunt la răscruce, frica îmi cuprinde inima.
Ce-i de făcut şi ce nu-i de făcut ?
Cum să aleg la întîmplare ?

CORUL

Antistrofa II

Înalţă privirea spre cel
care priveşte din slavă la toate
şi îi veghează pe muritorii
striviţi de dureri ;
ei s-aşază smeriţi lîngă-aproapele lor
dar dreptul ce li se cuvine
nu-l dobîndesc după lege.
Bagă de seamă : mînia lui Zeus Rugătorul
îi ajunge pe cei care nu se-ndulcesc
la suspinele suferitorilor !

PELASGOS

Dacă feciorii lui Aigyptos se-nstăpînesc asupra voastră prin însăşi legea ţării lor, rostindu-se a fi atît de înrudiţi cu voi, cine ar fi în stare să li se-mpotrivească ?

Va trebui să dovediţi, spre apărare, că legile de-acasă nu le dau nici o putere suverană peste voi [52].

CORUL

Strofa III

Să nu încăpem vreodată pe mîna
bărbaţilor stăpînitori ; mai bine fugim,
călăuzite numai de stele,
să ne ferim de o nuntă nesuferită !
Cheamă Dreptatea să lupte-mpreună cu tine,
ia hotărîre cucernică faţă de zei.

PELASGOS

A hotărî nu e atît de lesne ; nu mă alegeţi drept judecător pe mine.

Am spus-o mai devreme ; oricît sunt de puternic, n-aş fi în stare să înfăptuiesc nimic fără popor [53].

Iar dacă, din nenorocire, s-ar întîmpla aceasta, n-aş vrea cîndva să mă-nvinovăţească argienii, zicîndu-mi : „I-ai cinstit pe venetici, dar ai pierdut cetatea."

CORUL

Antistrofa II

Acelaşi sînge, străbunul tău şi al nostru, Zeus,
priveşte-această-nfruntare ;
el înclină balanţa de-o parte sau alta,
socotindu-i, precum se cuvine,
pe cei ticăloşi vinovaţi,
pe cei trăitori după noime sfinţi.
Şi dacă totul se cîntăreşte cu nepărtinire,
de ce să te umpli de griji,
cînd împlineşti ce e drept ?

PELASGOS

Îmi trebuie un gînd profund, mîntuitor ; să-alunec în adîncul lui, ca un scufundător, cu ochiul limpede, neîm-

bătat de vin [54] pentru ca, mai întîi, aceste întîmplări să fie fără pagubă pentru cetate, apoi ca ele să se-ncheie frumos şi pentru mine.

Să nu se-abată peste ţară vreun război de pedepsire şi în acelaşi timp să nu vă dau urmăritorilor, aşa cum staţi îngenunchiate lîngă scaunele zeilor, ca nu cumva să mă aleg c-un locatar copleşitor în casă, atotnimicitorul zeu şi duh al răzbunării, ce nu-l sloboade din strînsoare nici pe mort în Hades [55].

Nu crezi că-mi trebuie un gînd mîntuitor ?

CORUL

Strofa I

Gîndeşte şi, după dreptate, fii pentru noi
un paznic de oaspeţi evlavios.
Nu da din Argos fugarele
azvîrlite din depărtare pe ţărmul acesta
într-un exil certat cu zeii !

Antistrofa I

Nu te-nvoi să vezi că ne smulg
din sfîntul sălaş
atîtor zei închinat,
o, tu stăpînul atoate în ţară !
Cunoaşte purtarea sfruntată a unor bărbaţi,
ocoleşte mînia divină !

Strofa II

Nu te-nvoi să vezi rugătoarea,
tîrîtă de lîngă altar, ca o mînză,
împotriva dreptăţii, de legăturile părului său,
să vezi cum ne-apucă
de straiele noastre, cu deasă urzeală.

Antistrofa II

Orice ai face, să ştii
că odraslele tale şi casa ta

îi vor plăti lui Ares despăgubire
un preţ pe potrivă [56].
Cumpăneşte-n minte aceasta :
e dreaptă domnia lui Zeus.

PELASGOS

Am cugetat temeinic, însă m-am împotmolit la mal. Nevoia mă sileşte să pornesc un greu război sau împotriva unora sau împotriva altora ; corabia mi-e ca bătută cu piroane pe un grind ; parcă au ridicat-o nişte scripeţi [57].

Şi nu începe nici o dezlegare fără suferinţă [58].

Cînd bunurile sunt împrăştiate dintr-o casă, pot altele să le înlocuiască, mai scumpe decît cele care s-au pierdut, pînă se umple iar încărcătura, prin graţia lui Zeus, înmulţitorul bogăţiilor.

Iar dacă limba ta a săgetat nepotrivite vorbe ce zguduie amarnic inima şi o căznesc, tot prin cuvinte molcomeşti durerea izvorîtă din cuvinte.

În schimb, cînd trebuie împiedicată vărsarea sîngelui de frate, e datina să se aducă sacrificii, să fie multor zei înjunghiate multe victime, în stare a molcomi năpasta.

Sau poate mă înşel prea tare cu privire la gîlceava viitoare.

Aş vrea să fiu mai bine un nătîng, decît un înţelept vestind nenorociri.

Să se petreacă toate minunat, chiar împotriva minţii mele !

CORIFEUL

După mulţimea spuselor prin care te-am rugat, ascultă şi cuvîntul meu din urmă.

PELASGOS

Ascult, rosteşte-l, nu îmi va scăpa !

CORIFEUL

Port brîu şi legături care îmi ţin veşmintele.

PELASGOS

Desigur lucruri potrivite portului femeilor.

CORIFEUL

Şi totodată pentru mine, să ştii, un ajutor de seamă.

PELASGOS

Ce fel de vorbe, spune-mi, vei face să răsune ?

CORIFEUL

De nu-ţi vei împlini cu cinste datoria faţă de casa noastră...

PELASGOS

Ce ajutor aştepţi de la centuri şi brîie ?

CORIFEUL

Acela de a dărui statuile de faţă cu podoabe rare.

PELASGOS

Întorsătură enigmatică : vorbeşte fără ocolişuri !

CORIFEUL

Acela de-a ne spînzura de zeii voştri, cît mai grabnic [59] !

PELASGOS

Aud cuvinte care mă lovesc în inimă ca niște bice.

CORIFEUL

Ai înțeles acuma, te-am făcut să vezi mai limpede.

PELASGOS

De pretutindeni mă-nconjoară griji de neînvins.
Noian de rele trece peste mine ca un rîu.
Plutesc în largul mării, deasupra unui hău de chinuri și drumul de întoarcere nu-i lesne de găsit și nici un port nu se îmbie nenorocirii mele.
De nu voi împlini dorința voastră, pîngărirea despre care îmi vorbiți întrece orișice închipuire.
Iar dacă, dimpotrivă, ajung la încheierea că trebuie să ies în fața zidurilor noastre și să lupt cu neamurile tale, feciorii lui Aigyptos, n-ar fi risipa oare prea amară a sîngelui bărbaților scurs în cîmpie din pricina unor femei ?
Dar sunt silit să-mi fie teamă de mînia lui Zeus al Rugătorilor, căci nu se află frică mai înaltă printre oameni.
Deci tu, bătrîne, tată al acestor fete, ia ramurile iute în brațe și le-nchină pe celelalte capiști ale daimonilor țării, ca oamenii cetății, deslușind însemnul străinelor sosite aici ca rugătoare, să nu-mi arunce vorbe de ocară.
Norodul este cîrcotaș cu stăpînirea.
În el, văzînd această mărturie, se va stîrni desigur mila : poporul argian urăște nemăsura șlehtei bărbătești și se va dovedi față de voi mai înclinat spre bine.
Bunăvoința stă mereu de partea celor slabi.

DANAOS

Noi trebuie să prețuim nespus de mult că te avem pe tine drept apărător al legii găzduirii, milostiv cu suplicanții.

Dă-mi străji însoţitoare dintre băştinaşi, să îmi arate unde sunt altarele din faţa templelor zidite zeilor cetăţii, sălaşurile lor de oaspeţi primitoare ; să fiu în siguranţă cînd voi trece prin oraş.

Natura nu ne-a îmbrăcat cu-aceleaşi chipuri.

Alt neam hrăneşte Nilul decît fluviul Inachos [60].

Să ne păzim ; după încrederea prea mare să nu urmeze teama.

Destui sunt cei care au omorît din neştiinţă un prieten.

PELASGOS

(adresîndu-se străjilor)

Porniţi cu el, oşteni, grăieşte cu temei străinul, călăuziţi-l la altarele cetăţii, la jeţurile zeilor, iar celor care vă întreabă, răspundeţi-le fără vorbă lungă că însoţiţi un om al mării care cerşeşte milă de la zeii noştri.

(Danaos pleacă însoţit de străji.)

CORIFEUL

I-ai spus acestuia porunca ta, să plece întovărăşit de străji.

Dar eu ce trebuie să fac, unde socoţi că m-aş afla în siguranţă ?

PELASGOS

Aceste ramuri, semnele durerii tale, să le lepezi !

CORIFEUL

Le las aici să le păzească braţul şi cuvîntul tău.

PELASGOS

Acum adăposteşte-te în partea unde sanctuarul este neted.

CORIFEUL

Cum oare mă va scoate din primejdie un sanctuar deschis intrării orișicui ?

PELASGOS

Nu te voi da, nu-ți fie teamă, păsărilor răpitoare.

CORIFEUL

Ci unora mai groaznici decît cei mai crunți balauri.

PELASGOS

Celui care-ți grăiește „ai încredere", să i te-ncrezi.

CORIFEUL

Să nu te miri că inima, de frică, îmi este răvășită.

PELASGOS

Un rege pururi nu cunoaște frica.

CORIFEUL

Deci rostul tău e să mă întărești prin vorbe și prin fapte.

PELASGOS

N-o să te lase singură prea multă vreme tatăl tău.
Iar eu chema-voi laolaltă norodul oamenilor țării, ca să cîștig de partea ta părerea obștii, apoi am să-ți învăț părintele ce trebuie să cuvînteze.

Rămîi şi zeilor cetăţii cere-le în rugăciuni să-ţi împlinească ceea ce pofteşti să se întîmple.

Mă duc să pun la cale totul ; de-ar fi să mă urmeze Peitho şi Tyche cea prielnică [61] !

(Pelasgos şi însoţitorii lui pleacă. Între timp Corul a coborît în etajul inferior al scenei, în orchestra.)

CORUL

Strofa I

Stăpîn al stăpînilor,
Preafericit al fericiţilor
cea mai deplină Putere între depline puteri,
Bucurosule Zeus, ai milă de noi !
Întoarce de la neamul tău
bărbătească sfruntare, ţie urîtă !
Scufundă năpasta — corabie neagră —
în talazul mării asemenea purpurii !

Antistrofa I

Priveşte prielnic temeiul acestor femei,
seminţia lor din vechime vestită ;
străbuna lor ţi-a fost dragă.
Adu-ţi aminte de bunătatea ta de pe vremuri,
de cum ai atins-o cu mîna pe Io.
Ne lăudăm a fi vlăstarele tale ;
noi am purces de pe ţărmul acesta.

Strofa II

Ne-am întors pe urmele vechi ale mamei
în pajiştea florilor unde
vegheată păştea [62],
în imaşul de vaci hrănitor.
Io, de-acolo, stîrnind-o tăunul,
fuge cu mintea pierdută,
ajunge la multe popoare şi neamuri,

taie strîmtoarea brăzdată de valuri
şi trece — o mînă ursita —
peste hotarul a două pămînturi
aşezate faţă în faţă [63].

Antistrofa II

Se-avîntă prin ţările Asiei,
cutreieră, de la un capăt la altul,
Frigia [64] plină de oi,
îşi află popas la cetatea lui Teuthras [65], în Mysia,
pe urmă ajunge în văile Lydiei [66],
peste şirul de munţi din Kilikia
şi din Pamphylia [67],
la fluvii de-a pururi curgînd [68],
în tărîmul belşugului celui adînc [69],
în vestitul meleag roditor de grîu
al Afroditei [70].

Strofa III

Mereu sfredelită de boldul
bouarului înaripat [71],
soseşte în sfînta luncă-a lui Zeus
bogată-n mulţime de roade [72],
în zăvoiul hrănit de topirea zăpezii [73]
peste care se-abate mînia lui Typhon [74];
la Nilul cu ape neturburate de molimi,
soseşte scoasă din minţi
de cazne umilitoare,
de chinuri — ţepuşele Herei,
dezlănţuită ca o thyadă [75].

Antistrofa III

Şi muritorii pe-atunci locuind
în acele meleaguri
simţiră inima lor
tremurînd de o galbenă spaimă
în faţa ciudatei privelişti.

Văzură o vită să-ți facă silă,
îmbinînd trăsături omenești,
parte junincă, parte femeie ;
minunea-i lăsă năuci de uimire.
Cine atunci a fost vraciul care
a vindecat-o pe rătăcitoarea,
pe oropsita, pe vălătucita
de zborul tăunului, Io ?

Strofa IV

Cel ce domnește în veacul fără sfîrșit,

. . . . . .[76]

vlaga lui, puterile sale blînde
și dumnezeiasca-i suflare
i-au adus liniștire.
Atunci sfiala ei suferindă
i s-a topit în lîncede lacrimi.
Sarcina o dobîndise chiar de la Zeus,
spusa aceasta nu-i mincinoasă,
și-a născut un fiu lipsit de cusur,

Antistrofa IV

care vreme-ndelungă a vieţuit fericit.
Într-asta pămîntul întreg a strigat :
„Adevărat, născutul acesta,
altoi de viaţă, e al lui Zeus !"
Cine altul ar fi putut să aline
boala voită de Hera ?
Zeus a-mplinit aceasta.
De-aceea suntem numite și noi :
stirpea lui Épaphos.

Strofa V

Ce zeu ar fi, după fapte, mai îndreptăţit
să-l strigăm cu temei în rugă ?

Stăpînul și tatăl nostru,
care cu mîinile lui ne-a sădit tulpina,
vechiul și marele zămislitor al neamului nostru,
leacul a toată nevoia,
adierea prielnică, Zeus !

Antistrofa V

Nici o domnie nu e deasupra tronului său,
nici o putere nu e mai tare decît a lui.
Nimenea nu-i așezat mai în slavă din cei
cărora li se aduce de jos închinare.
Fapta pe loc îi urmează cuvîntul
spre a-mplini hotărîrile minții sale [77].
(Se întoarce Danaos.)

DANAOS

Copilelor, fiți împăcate, toate-s bune în privința oamenilor țării.
Poporul a votat o hotărîre răspicată.

CORIFEUL

Bine-ai venit, moșnege, aducătoarul unor știri atît de dragi !
Grăiește-ne și nouă ce cuprinde hotărîrea și cum a dobîndit izbîndă mîna celor mulți ?

DANAOS

Voința argienilor n-a stat în cumpănă, ci a fost una ; simt că-mi întinerește sufletul bătrîn.
Întreg poporul, ridicîndu-și mîna dreaptă, a zguduit văzduhul, dînd putere următoarelor cuvinte :
Vom dobîndi „sălaș în țară, liberi, și dreptul de azil nu va feri să fim luați drept pradă ; nu vor putea să ne răpească nici băștinașul și nici veneticul, iar dacă se va

folosi puterea împotriva noastră, tot argianul care nu ne va sări în ajutor, se va face vinovat de necredință și va fi surghiunit prin votul adunării."

Aceasta e rostirea susținută pentru noi de regele pelasgilor ; el a-ndemnat cetatea nu cumva să răscolească-n vremea viitoare năprasnica mînie a lui Zeus Ocrotitorul Rugătorilor și a grăit despre o îndoită pîngărire, cetățenească și străină totodată [78], ce ar cădea peste oraș precum un monstru neînduplecat și lacom de durere.

La spusele acestea, mîinile poporului din Argos, neîndemnat de nici un crainic, au hotărît așa să fie.

Obștea pelasgilor și-a aplecat urechea la temeiurile unei iscusite cuvîntări ; dar Zeus a dus pînă la capăt hotărîrea [79].

CORIFEUL

Haide, cîntați pentru Argos, menindu-i de bine, drept mulțumire pentru aceste faceri de bine !

Iar Zeus Primitorul de Oaspeți să caute spre rugăciunea rostită din gură de oaspe și întru totul s-o împlinească, fără greșeală !

CORUL

Strofa I

Asculte-ne zeii acum,
născuții lui Zeus,
în vreme ce vom închina
menirile noastre de bine.
Nicicînd să nu cadă pămîntul pelasgic
în seama lui Ares,
mistuitorul prin foc, mîniosul ;
el destramă, cu țipătul său, orice dans
și-i seceră pe muritori, bîntuind
prin holde străine !

Celor din Argos de noi le-a fost milă,
au votat spre binele nostru,
pe noi ne-au cinstit, rugătoare
încredinţate lui Zeus, o turmă mîhnită.

Antistrofa I

Nu şi-au dat votul bărbaţilor,
nu au nepreţuit a femeilor pricină ;
l-au avut în vedere pe Zeus,
ochiul său treaz şi răzbunător
ce nu poate fi biruit !
Cine-ar putea să-l ţină departe de casa-i,
cînd vrea să-i păteze acoperişul ?
Cu multă povară-l apasă !
Argienii cinstesc drept neamuri de sînge
pe rugătoarele încredinţate
preasfîntului Zeus.
De-aceea, curate vor fi altarele lor
de unde cerşesc priinţa divină.

Strofa II

Din gurile noastre umbrite sub crengi de măslin,
desprindă-se rugi iubitoare de slavă.
Ciuma să nu le golească
de bărbaţi vreodată cetatea !
Străinul să nu le păteze pămîntul
cu sîngele de băştinaşi căzuţi în război.
Tinerii lor să rămînă
flori care nu pot fi rupte de pe tulpină !
Ares, părtaşul de pat al Kypridei [80]
şi ucigaşul de oameni,
să nu le reteze splendoarea !

Antistrofa II

Bătrînii să umple sălaşele sfinte,
în care se-adună
la focul altarelor [81] !
Şi astfel, cetatea să propăşească,

cinstire-nălţînd măritului Zeus,
celui Ocrotitor de Oaspeţi îndeosebi,
a căruia lege căruntă îndreaptă ursita [82].
Rugămu-ne să zămislească neîncetat
căpetenii această glie,
să le poarte la naşteri femeilor sale
de grijă Artemis Hecate [83] !

Strofa III

Nici o năprasnă mistuitoare de oameni
să nu nimicească oraşul,
înarmîndu-l pe Ares din creştet în tălpi,
pe zeul străin de dans şi chitară,
aducătorul de lacrimi,
stîrnind cu larmă războiul lăuntric !
Roiul potrivnic al bolilor
să nu împresoare capul celor din Argos ;
ocrotească-le bine Apolo Lykeios [84]
întregul norod de copii şi de tineri !

Antistrofa III

Această ţărînă rodească din plin
seminţe şi poame,
prin grija lui Zeus, de-a lungul întregului an !
Oile păşunătoare pe cîmpuri
să plodească-nmulţit !
Sporească în totul,
oblăduită de daimoni, îmbelşugarea !
Evlavios să răsune
cîntul aezilor lîngă altare !
Din neprihănite guri să se-nalţe
lauda glasului lor împletit cu al lirei !

Strofa IV

Sfatul ce dă hotărîri în cetate
păzească-şi puterile nezdruncinate,
prevăzătoare domnie, veghind asupra
obştescului bine !

Pe străini să-i îmbie, mai înainte
de a purcede războiul lui Ares,
cu prilej de-mpăcare prin înţelegeri ;
astfel vor fi scutiţi de năpaste !
Iar zeii acestui pămînt
să fie de-a pururi slăviţi
de oameni purtînd pe creştet frunze de lauri
prin cultul jertfirii de boi
rînduit din vechime !
Cinstirea părinţilor este
a treia poruncă înscrisă
în cartea Dreptăţii multpreţuită [85].

(Danaos urcă din nou pe locul mai ridicat al scenei, priveşte îndelung spre mare, apoi se adresează fiicelor sale.)

DANAOS

Nu pot decît să laud, copilelor, cele rostite în ruga voastră înţeleaptă.

Voi, totuşi, să nu tremuraţi de teamă, cînd tatăl vostru, pe neaşteptate, vă dă acum o veste nouă.

Din locul pîndei mele, din adăpostul rugătorilor, zăresc corabia.

E lesne de recunoscut : nu-mi scapă nici cîte pînze-au înălţat, nici puntea şi nici prora, de unde ochii taie dinainte calea navei ; aceasta e supusă cîrmei, ce o călăuzeşte de la spate, mult prea supusă, după noi, pentru că neprietenoasă nouă.

Văd limpede năierii, cu braţe şi picioare negre desprinzîndu-se din straie albe [86].

Iată şi celelalte nave, întreaga oaste în lumină.

Acum corabia conducătoare e sub ţărm, vîsleşte zgomotos, cu pînze coborîte.

Dar întîmplarea trebuie să o privim cu linişte şi prevedere şi fără să uităm de zeii locului.

Mă duc să aflu pentru voi apărători şi împuterniciţi ai drepturilor voastre.

Se poate ca un vestitor sau o solie să vină pentru a vă înșfăca și a vă duce înapoi ca pe o pradă cuvenită.
Dar nu va fi așa, să nu vă temeți.
Însă de vom întîrzia cu ajutorul, ar fi mai bine totuși să vă păstrați încrederea nezdruncinată în această așezare sfîntă.
Fiți liniștite, fiecărui om necinstitor de zei, la vremea și în ziua hotărîtă, i se dă pedeapsa.

CORIFEUL

Mi-e frică, tată, navele cu aripi iuți au și sosit ; nu mai avem răgaz.

CORUL

Strofa I

Ne cuprinde o turbure spaimă.
La ce ne-ar sluji să fugim pe toate cărările ?
Iată, ne pierdem de spaimă.

DANAOS

Copilă, votul argienilor e lege, fii pe pace ; ei pentru voi se vor lupta, nu mă-ndoiesc.

CORIFEUL

Nelegiuită e sămînța lui Aigyptos, pofticioasă, de bătălii nicicînd sătulă, știi și tu [87].

CORUL

Antistrofa I

Pe vinete nave
cu scînduri vîrtos îmbinate,

ei au plutit peste mare,
o numeroasă şi neagră oaste ;
înverşunarea i-a dus degrabă la ţintă.

DANAOS

Aici şi ei vor întîlni o numeroasă oaste, cu braţele călite de flăcările-amiezii.

CORIFEUL

Nu mă lăsa, te rog fierbinte, tată, singură.
Femeia singură este nimic ; în ea nu locuieşte Ares [88].

CORUL

Strofa II

Urzind ucigaşe, fătarnice gînduri,
cu inimi nesfinte, ca nişte corbi,
lor nici nu le pasă de-altare.

DANAOS

Ar fi o binecuvîntare pentru noi, copila mea, de i-ar urî pe verii tăi şi zeii precum tu însăţi îi urăşti.

CORIFEUL

Ei de tridentele acestea nu se tem, nici de slăvitele statui dumnezeieşti ; mîinile lor vor coborî asupra noastră, tată.

CORUL

Antistrofa II

Plini de-ngîmfare, stîrniţi de mîrşavă neobrăzare,
asemenea cîinilor fără ruşine,
nu vor s-audă vocile zeilor.

DANAOS

Dar cîinii sunt învinşi de lupi [89], grăieşte un proverb, iar dintre roade, grîul nu e slugă la papyrus [90].

CORIFEUL

Mai mult : ei au porniri de fiare destrăbălate şi pîngăritoare.
Păzimu-ne să nu ajungem sub porunca lor !

DANAOS

Ostaşii unei flote nu sunt gata să înceapă chiar atît de grabnic lupta, ieşirea din corăbii nu se face într-o clipă, trebuie trase pe pămînt odgoanele mîntuitoare.
Şi chiar dacă a fost înfiptă ancora, mai-marii navelor nu-şi află liniştea ca prin minune, îndeosebi cînd nimeresc în ţară fără port, la ora cînd alunecă spre noapte soarele, căci noaptea este mama fricii pentru cîrmaciul înţelept.
Nu poate coborî cu bine pe uscat nici o armată cîtă vreme nu-i adăpostită fiecare navă.
Iar dacă totuşi te cuprinde teama, nu cumva să uiţi de scutul zeilor.
...Am să mă-ntorc îndată ce voi face rost de ajutoare.
Oraşul Argos nu-l va ponegri pe vestitor ; deşi bătrîn de ani, la minte este tînăr şi cuvîntează pe potrivă.

(Danaos pleacă [91].)

CORUL

Strofa I

Tărîm deluros, venerat de noi cu dreptate [92],
ce va fi dat să-ndurăm ?
Încotro să fugim ? Se află-n pămîntul lui Apis
vreo peşteră întunecată ?

De ne-am preface-n negru fum,
vecine cu norii lui Zeus !
Cu totul de ne-am risipi,
de-am pieri ca o pulbere, care,
zburînd fără aripi, se-mprăştie !

Antistrofa I

Sufletul nostru nu e scutit de fiori,
inima noastră, neagră, se zbate.
Cele zărite de tata ne-au zguduit ;
suntem răpuse de spaimă.
Am dori, spînzurate, să dobîndim
prin juvăţ destinul din urmă,
mai înainte ca nişte scîrbavnici bărbaţi
să ne-atingă cu mîinile pielea [93].
Mai bine, murind, să ne fie Hades stăpînul !

Strofa II

De ce nu se-ntîmplă să locuim în eter
unde umezii nouri se schimbă-n zăpadă ?
De ce nu aflăm o stîncă abruptă,
părăsită de capre, ascunsă vederii,
sălbatic-răzleaţă,
atîrnată în hău printre vulturi,
prilej pentru noi de căderе adîncă,
mai înainte să facem, silite,
nuntă ce sfîşie inima cu răpitorii ?

Antistrofa II

Apoi am mai vrea să fim aruncate pradă la cîini,
ospăţ la păsări din împrejurime.
Cel care moare se izbăveşte
de vaier şi chinuri !
Moartea sosească-ne, mai înainte
să ne aşternem patul de nuntă !
Oare se află vreo trecătoare să o străbatem
spre a scăpa de căsătorie ?

Strofa III

Sunaţi pîn' la cer cîntările voastre,
cerşind de la zei şi zeiţe !
Cum oare se vor împlini ?
Tată, priveşte spre noi să ne mîntui,
chiar dacă ar fi nevoie de luptă !
Nu răsfăţa, după cum e şi drept,
cu prielnici ochi silnicia !
Cinsteşte-le pe rugătoarele tale,
ţiitor al acestui pămînt,
preaputernice Zeus !

Antistrofa III

Neamul de masculi sădit de Aigyptos
aleargă pe urmele noastre,
sfruntare de neîndurat,
ne asupreşte, pribege,
cu şuiere, chiote destrăbălate,
voind să ne smulgă cu sila.
Braţul cumpenei numai de tine ascultă.
Nimic nu-mplinesc muritorii
fără de tine.

(Danaidele zăresc apropiindu-se ceata egipteană.)

Oh, oh, oh, ah, ah, ah !
Răpitorul acolo . . . . . [94]
Corabia . . . . . .
glia . . . . . .
Mai bine-ar pieri, înaintea răpirii !
. . . . . .

Izbucnim într-un ţipăt al nenorocirii, înalt.
Iată, ne-aşteaptă
preludiul caznelor siluitoare.
Vai, vai . . . . . .
Purcedeţi în fugă spre adăpost.
Ticăloşie cu sufletul crud,
de neîndurat şi pe ţărm şi pe valuri !
Domn al acestui pămînt, ocroteşte-ne !

(Aleargă la altar înspăimîntate. Intră un sol urmat de ostaşi în veşminte exotice.)

CRAINICUL

Luaţi-o din loc, luaţi-o din loc,
la luntre cu toată graba picioarelor voastre !
Altminteri vom smulge,
altminteri vom smulge smocuri de păr
din creştetul vostru,
vă vom arde pielea cu fierul încins [95],
vor cădea căpăţîni retezate,
sîngele roşu va gîlgîi.
Luaţi-o din loc, luaţi-o din loc !...

CORUL

Strofa I

De ce n-ai pierit
pe drumul sărat
între valuri nenumărate,
cu toată sfruntarea stăpînilor tăi
în corabia lor vîrtos împănată ?

CRAINICUL

. . . . . .

Părăsiţi aceste sălaşuri,
purcedeţi spre navă . . . . . .

. . . . . .

CORUL

Antistrofa I

Ba nu : să nu mai zărim niciodată
apele Nilului care sporesc rodnicia [96],

făcînd şi la oameni să crească
şi să-nflorească un sînge
plămăditor de viaţă !

CRAINICUL

. . . . . .

Mergeţi pe navă, pe navă,
iute,
de bună voie sau de nevoie !
Cu sila, cu sila . . . . . .

. . . . . .

CORUL

Strofa II

Aiai, aiai !
Să pieri de-o năpraznică moarte,
sorbit în sfintele mării talazuri
după lungi pribegiri
la cheremul înaltelor vînturi,
în preajma mormîntului unde
doarme surpat sub nisip Sarpedon [97].

CRAINICUL

Răcniţi, urlaţi, strigaţi la zei !
Cînd veţi pluti pe luntrea egipteană, nu veţi sări în apă...

CORUL

Antistrofa II

Vai, vai, vai, vai !

. . . . . .

Marele Nil [98] stăvilească-ţi
nemăsurata sfruntare !

CRAINICUL

Vă-ndemn să mergeţi în corabia cu pîntecele legănat de valuri, şi cît mai grabnic, fără-ntîrziere.

Cînd o tîrăşti pe o femeie răzvrătită, nu-i cruţi părul.

(Crainicul şi pîlcul însoţitorilor suie pe movilă şi încearcă să ducă Danaidele cu sila.)

CORUL

Strofa III

Vai, tată, vai
adăpostul zeiesc
a fost pierzania noastră !
Ne trage cu sine, pas cu pas,
ca un paianjen,
năluca, neagra nălucă.
Jale şi vai !
O, mamă Glie, o, mamă Glie,
dă-l la o parte
pe urlătorul acesta de spaimă.
O tată, feciorul Gliei, Zeus [99] !

CRAINICUL

Nu mă înfricoşează daimonii acestei ţări, nu ei m-au îngrijit cînd eram prunc şi nici nu m-au hrănit la bătrîneţe.

CORUL

Antistrofa III

Şarpele-n două picioare
ţîşneşte aproape de noi.
Ca o năpîrcă...
Jale şi vai !

O, mamă Glie, o mamă Glie,
dă-l la o parte
pe urlătorul acesta de spaimă.
O tată, fecior al Gliei. Zeus !

CRAINICUL

De nu vă-nduplecaţi şi nu purcedeţi la corabie, vom sfîşia îmbrăcămintea voastră lucrată cu migală.

CORUL

Suntem pierdute, stăpîne,
îndurăm o purtare nelegiuită !

CRAINICUL

Nu peste multă vreme veţi avea destui stăpîni : feciorii lui Aigyptos.
Fiţi liniştite, nu veţi duce lipsă de cîrmuitori.

CORUL

Priviţi căpetenii, fruntaşi ai ţării,
ne prăbuşim înaintea puterii !

CRAINICUL

Va trebui, socot, să vă înşfac de păr, să vă tîrăsc, devreme ce nu ascultaţi cuvîntul meu.
(Intră regele Pelasgos însoţit de ostaşi.)

PELASGOS

Ce faci, acolo, omule ?
Ce îngîmfare te împinge să nesocoteşti ţara bărbaţilor pelasgi ?

Sau poate crezi că ai sosit într-o cetate de muieri ?
Bolborosind un grai străin, te ţii prea mîndru faţă de helleni.
Faci prea multe greşeli şi nu te-arăţi de loc a fi cuminte.

CRAINICUL

Cu ce-am greşit, cu ce am supărat dreptatea ?

PELASGOS

În primul rînd că nu ştii care sunt îndatoririle unui străin.

CRAINICUL

În ce fel ? Am găsit aici doar ceea ce pierdusem.

PELASGOS

Cărui ocrotitor de oaspeţi dintre băştinaşi i-ai cuvîntat ?

CRAINICUL

Celui mai mare dintre toţi ocrotitorii, lui Hermes, zeul priceput în căutări [100].

PELASGOS

Vorbeşti cu zeii, dar nu-i venerezi deloc pe zei.

CRAINICUL

Îi venerez numai pe daimonii din preajma Nilului.

PELASGOS

Ai noştri pentru tine sunt nimic, chiar tu ai spus-o !

CRAINICUL

Cu mine voi lua fugarele acestea, de nu mi le va smulge cineva.

PELASGOS

Atinge-le, nu va fi pentru multă vreme, şi te vei căi.

CRAINICUL

Aud cuvinte prea puţin de oaspeţi iubitoare.

PELASGOS

Nu-i recunosc drept oaspeţi pe jefuitorii zeilor.

CRAINICUL

Am să mă plîng de asta la fiii lui Aigyptos.

PELASGOS

Nu-i pasă sufletului meu de grija voastră !

CRAINICUL

Dar, pentru ca rostirea mea către stăpîni să fie limpede şi cît mai lămurită — e datoria crainicului să vestească fiecare lucru răspicat — cum să le spun ?

Cine mi-a smuls pîlcul acesta de femei, de verişoare ?

Ares e cel ce judecă astfel de pricini, lipsindu-se de martori ; asemenea gîlceavă nu se poate stinge cu argint.
Cădea-vor mai întîi mulţime de bărbaţi, împrăştiindu-şi vieţile în bătălii.

PELASGOS

De ce să-ţi fac ştiut numele meu ?
Îl veţi afla cu vremea, tu şi cei care te-au întovărăşit pe drum.
Pribegele acestea le vei lua cu tine, doar dacă ele vor pleca de bună voie şi vei găsi temeiuri de înduplecare izvorîte din evlavie.
În adunarea ţării, într-un singur glas, am hotărît : nicicînd să nu fie lăsată o ceată de femei în seama silniciei.
Acesta-i un piron bătut vîrtos, înfipt în lemn, să nu mai poată fi clintit.
Nu-i vorba de poveşti înscrise pe tăbliţe şi nici pecetluite-n faldurile unei cărţi.
Rostirea ce-o auzi, din gură liberă, e răspicată [101].
Şi-acuma, piei din ochii mei, cît mai degrabă !

CRAINICUL

Să ştii, dintr-asta se aprinde un război neprevăzut !
De-ar cîştiga bărbaţii biruinţa şi puterea !

PELASGOS

Veţi întîlni bărbaţi locuitori şi în această ţară, ce nu beau vinul pregătit din orz [102].

(Crainicul şi ai săi pleacă. Pelasgos se adresează Corului.)

Iar voi să dobîndiţi din nou încredere, şi toate, laolaltă cu însoţitoarele la care ţineţi, purcedeţi în cetatea fără greş închisă, păzită de zidirea meterezelor înalte !

Obştea poporului are sălaşuri numeroase ; eu însumi am primit, şi nu cu mînă strîmtă, case.

Acolo vă aşteaptă locuinţe pe care să le împărţiţi cu alţii.

Dar sunteţi slobode, dacă aşa vă place, să vă mutaţi în aşezări lăsate numai pentru voi.

Alegeţi ceea ce poftiţi, în libertate, după placul inimii.

Răspunzător de voi sunt eu şi tot poporul a cărui hotărîre trebuie să se-mplinească [103].

Ori v-aţi dori chezaşi cumva şi mai puternici ?

CORIFEUL

Pentru atîtea faceri de bine, să te scalde belşug de bine, stăpîn luminos al Pelasgilor !

Trimite-l, cu inimă bună, aici pe părintele nostru, pe neînfricatul Danaos ; el pentru noi este gînd şi voinţă :

Mai întîi să ia hotărîre în care sălaşuri trebuie să vieţuim şi care alegere fi-va mai primitoare.

Oricine e gata oricînd să-l vorbească de rău pe străin ; să stăm de veghe şi noi ca totul să se întîmple cît mai spre bine !

(Regele pleacă.)

În numele faimei noastre curate, pentru ca locuitorii acestui pămînt să nu ne facă de rîs, rînduiţi-vă, roabelor scumpe, în felul în care Danaos ne-a dat fiecăreia o slujitoare drept zestre.

(Intră Danaos urmat de străjile regelui.)

DANAOS

Fiicelor, se cade să le-aduceţi argienilor prinos de rugăciuni, de jertfe şi libaţii, ca unor zei olimpieni, căci fără să se drămuiască, ei au fost mîntuitorii noştri.

Astfel, m-au ascultat prieteneşte, ca pe-o rudă, cu verii voştri s-au purtat amarnic, iar mie, ca un semn de preţuire şi de cinste, mi-au dat însoţitori, o ceată de oşteni, ca nu cumva vreo suliţă ucigătoare să mă lovească pe ne-

aşteptate şi de moarte, aducînd mînjire veşnică acestei ţări [104].

. . . . . .

Iar pentru cele petrecute, drept răsplată, dacă în inimă avem un bun cîrmaci, să le-nchinăm o mulţumire care să-i ridice-n slavă.

Şi-acum, pe lîngă multe sfaturi despre cumpătare primite de la tatăl vostru, să-l înscrieţi şi pe-acesta : un pîlc necunoscut, în orice ţară, e preţuit numai cu timpul.

Oricine pentru venetici stă gata cu limba-nveninată, să-i împroaşte.

Nimic nu zboară mai uşor decît cuvintele ce spurcă.

Vă rog să nu mă umpleţi de ruşine, cum vă aflaţi la vîrsta tinereţii, spre care îşi îndreaptă ochii muritorii.

Nu e uşoară paza fragedelor fructe la sfîrşitul verii ; şi fiarele şi oamenii le dăunează, precum ştiţi, jivinele înaripate sau umblătoare pe pămînt.

Tot astfel preţuieşte Kypris făpturile la vremea verii şi cheamă dragostea să le culeagă tinereţea.

Asupra frumuseţii albe de fecioară, învinşi de patimă, toţi trecătorii îşi azvîrl săgeţile privirilor ispititoare.

Să nu ni se întîmple asta tocmai nouă, care, spre a scăpa de-o soartă asemănătoare, am suferit nespus de mult şi am arat cu vîrful navei largurile mării !

Să nu ne facem de ruşine, veselindu-i pe duşmanii noştri !

De casă nu vom duce lipsă, primim din două părţi, una ne-o dă Pelasgos, cetatea ceealaltă ; vom locui în ele fără să vărsăm dobîndă.

Căderea zarurilor a fost norocoasă.

Rămîne numai să urmaţi învăţătura părintească de a cinsti, mai tare decît însăşi viaţa, cumpătarea [105].

CORIFEUL

Să facem alte legăminte zeilor olimpieni !
În ce priveşte tinereţea noastră, tată, fii pe pace.

De nu ne hărăzesc nemuritorii vreo năpastă nouă, noi nu ne vom întoarce inima de pe cărarea dinainte.

(Danaos părăseşte scena. Corul Danaidelor şi slujitoarele lor se pregătesc să-l urmeze.)

CORUL

Strofa I

Haidem, să-i sărbătorim pe zeii
fericiţi, domnind în ţară,
în cetate şi pe malul
rîului Erásinos [106], străvechiul.
Hai, însoţitoarelor, răspundeţi
cîntecului nostru !
Să slăvim oraşul lui Pelasgos !
Nu vom mai cinsti de-acuma Nilul
şi-ale sale guri prin imne,

Antistrofa I

ci doar rîurile, care
trec prin ţara argiană
şi o scaldă-n blînde ape şi-o adapă,
zămislind pîraie multe
rodnice, molcomitoare.
Să-şi îndrepte ochii milostivi Artemis
cea neprihănită către pîlcul nostru !
Să ne cruţe Kythereia [107]
pururea de jugul nunţii !
Deie-le această încercare
celora pe care îi urîm [108] !

SLUJITOARELE

Strofa II

În smerita-ne chemare
nu o vom uita pe Kypris.
Ea, cu Hera, ca putere
vine-ndată după Zeus.

Astfel proslăvim zeiţa
gîndurilor iscusite
pentru faptele-i auguste.
Stau în preajmă-i, să-şi ajute mama,
Pothos şi fermecătoarea Peitho
căreia nu-i stă-mpotrivă
nimeni ; mai primesc tainuri
de la Kypris Harmonia,
Eroşii cu gingaş cîntec [109].

Antistrofa II

Presimţim cu teamă pentru Danaide
vînt potrivnic, rele chinuri
şi războaie sîngeroase [110].
Cum de au avut prigonitorii
parte de plutire bună,
grabnice-adieri însoţitoare ?
Ceea ce urzeşte soarta
pururea se împlineşte.
Nu se poate trece de gîndirea
nepătrunsă, mare, a lui Zeus.
Veţi nunti şi voi pînă la urmă
ca femeile de totdeauna [111].

CORUL

Strofa III

O, mărite Zeus, fereşte-ne de
nunta cu feciorii lui Aigyptos !

SLUJITOARELE

Totuşi ar fi calea cea mai bună.

CORUL

Vreţi să îndulciţi fiinţe
care nu pot fi-ndulcite.

SLUJITOARELE

Dar voi nu știți ce v-așteaptă.

CORUL

Antistrofa III

Nu-i putem scruta lui Zeus gîndirea,
nici pătrunde cu privirea în abis.

SLUJITOARELE

Fiți mai cu măsură-n ruga voastră !

CORUL

Vreți să ne-nvățați cumva un lucru nou ?

SLUJITOARELE

Chiar și-n cele ale zeilor „nimic prea mult“ [112]

CORUL

Strofa IV

Cruță-ne, stăpîne Zeus, de nuntă
crîncenă, de miri nesuferiți,
după cum ai dezlegat cu
mîna ta vindecătoare
de durere grea pe Io
și-ai silit-o să-nțeleagă
blînda ta putere.

Antistrofa IV

Hărăzește-le femeilor izbîndă,
noi ne mulțumim chiar și c-un dram de rău

şi cu numai două părţi de fericire [113].
Dacă ţii de ruga noastră seamă,
dă o hotărîre dreaptă,
cum dreptatea însăşi cere !
Poartă-ne pe ale tale
căi dumnezeieşti mîntuitoare !

(Corul Danaidelor, urmat de slujitoare, părăseşte scena.)

Perşii

PERSOANELE

(în ordinea intrării în scenă)

CORUL *bătrînilor perşi, Înaltul Sfat al regelui*

REGINA ATOSSA, *mama lui Xerxes, văduva lui Dareios*

CRAINICUL

UMBRA LUI DAREIOS

XERXES, *Marele Rege al perşilor*

Locul desfășurării dramei este capitala persană Susa, în anul 480. Decorul înfățișează o clădire, eventual un portic, la început sediu al sfatului regesc, mai tîrziu simbolizînd mormîntul lui Dareios. Corul bătrînilor sfetnici ai Marelui Rege, Credincioșii, înaintează cu pași solemni.

CORIFEUL

Dintre perșii, astăzi plecați în tărîmul Helladei, noi suntem numiți Credincioșii, păzitorii acestui lăcaș de comori și belșug de aur, aleși, după cum ne dă bătrînețea dreptul, de însuși domnul și regele Xerxes, vlăstarul lui Dareios, să veghem peste țară.

Stăruind cu gîndul la întoarcerea regelui și-a oștirii sclipind de aur, ni se zbuciumă inima mult prea grăbită să prorocească năpaste.

E dusă departe întreaga tărie născută în Asia și inima noastră, zvîcnind, așteaptă un om cu vești ; dar nu se arată nici crainic, nici vestitor călăreț în cetatea de scaun a perșilor [1].

Părăsind Ecbatana [2] și Susa și meterezele vechi ale Kissiei [3], pornit-au unii călare, alții pe nave, și pedestrașii pe drum, temeiul mulțimii de luptători.

Într-astfel purced la război Amistres [4] și Artaphrenes [5], Megabates, Astaspes, căpetenii persane și regi închinați ai Marelui Rege, comandanții armatei uriașe ; laolaltă cu ei arcași ce supun dușmanul și călărași, de spaimă privirii, de groază în bătălie, cu hotărîre și îndrăzneală în suflet.

La fel, Artembares luptătorul călare, Masistres, cinstitul Imaios, arcașul care supune dușmanul, și cel ce-și îndeamnă sirepii, Sosthanes.

Pe alții trimisu-i-a Nilul puternic, hrănitor a mulțime de oameni : Susikanes, Pegastagon, născuți din Aigyptos [6],

Arsames cel Mare, stăpînitorul sfîntului Memphis [7], și Ariomardos, domnul străvechii Tebe [8], și neamul vîslașilor hălăduind prin mlaștini cu luntrile [9], strînsură cumplită, fără de număr.

Le urmează puzderie de lydieni moleșiți, dătători de porunci la toate popoarele de pe uscatul lor [10].

Arkteus viteazul și Metrogathes, regi căpetenii de oaste, și Sardes, orașul bogat în aur [11], îi mînă la luptă, pe numeroase care cu patru și șase cai, rînduite în pîlcuri, o priveliște îngrozitoare vederii.

Vecinii sfîntului munte Tmolos [12], de-asemeni, susțin că aruncă peste Hellada jugul robiei, Mardon, Tharybis, care sunt pentru lănci nicovale [13], și sulițarii din Mysia [14].

Babilonul, cetate scăldată în aur, trimite, stol după stol, o mulțime pestriță, năieri pe corăbii și trăgători cu arcul, încrezători în puterile lor.

Iar în urmă, din Asia toată, pășește norodul celor luptînd cu sabia scurtă, supus poruncilor aprige ale lui Xerxes.

Așa s-a urnit, din țara Persidei, floarea bărbaților și geme năvalnic de dorul lor întregul pămînt al Asiei ce i-a crescut.

Părinți și neveste, zi după zi numărînd, se-nfioară cînd curge atîta vreme.

CORUL

Strofa I

Oastea regală ce nimicește orașele
a și coborît în meleagul vecin,
peste ape,
a și străbătut pe alcătuirea de vase
legată cu funii de in strîmtoarea
Athamantidei Helle [15],
azvîrlind, ca un jug pe grumazul mării,
drumul său întărit cu nenumărate piroane [16].

Antistrofa I

Năvalnicul domn al
Asiei, celei bogate-n bărbați,

ca să cuprindă pămîntul întreg,
turme de oameni împinge
pe două cărări dintr-o dată,
în fruntea oştirii şi flotei
avînd căpetenii dîrze, vîrtoase,
în care se-ncrede,
el, muritorul de-o seamă cu zeii
născut din sămînţa ploii de aur [17].

Strofa II

Ochii lui străfulgeră, vineţi,
priviri de balaur care ucide.
Multe braţe mişcînd şi multe corăbii,
din car îmboldindu-şi caii arabi [18],
îl conduce pe Ares, neîntrecutul arcaş,
împotriva celor vestiţi în lupta cu lancea.

Antistrofa II

Cine ar fi in stare să ţină piept
acestui şuvoi uriaş de războinici ?
Cum să opreşti cu straşnice diguri
talazul de nebiruit al mării ?
De nestăvilit sunt armatele Persiei,
popoarele sale războinice !

Strofa III

Dar nu-i muritor să aibă scăpare
din capcana întinsă
de gîndul înşelător al dumnezeirii.
Cine ar şti, cu picioarele iuţi,
să se desprindă în salt izbutit ?

Antistrofa III

Ate, părînd mai întîi mîngîioasă,
pe om îl încurcă în laţuri
şi-apoi trăitorul nu poate
să se mai smulgă ;
nu mai găseşte nimeni ieşire [19].

Strofa IV

Moira [20], din vremi de demult, prin voia divină,
perșilor le-a hărăzit
să poarte războaie dărîmătoare de metereze,
să se ciocnească în vraiștea luptelor de călăreți,
să răstoarne cetăți.

Antistrofa IV

Au învățat pe căile largi ale mării
albite cu spumă de vîntul năprasnic
să scruteze întinsele ape,
încrezători în șubrede case de frînghii,
în făuririle lor purtătoare de oameni [21].

Strofa I

De-aceea inima noastră în negru veșmînt
e sfîșiată de spaimă.
„Vai, pentru oastea persană !"
Oare va fi s-auzim asemenea plîngeri
în marea cetate a Susei,
deșartă de oameni ?

Antistrofa I

Oare va fi s-auzim același ecou
din înalta cetate a Kissiei ?
„Vai !" Oare astfel striga-va cu glas ascuțit
mulțimea femeilor,
în vreme ce mîinile lor vor cădea
să rupă straie scumpe de in [22] ?

Strofa II

Un norod întreg de oameni călări
și de oameni umblînd pe pămînt
au purces, ca un roi de albine,
urmînd căpetenia oastei.
El a trecut promontorii azi înjugate,
ținînd în felul acesta de două pămînturi [23].

Dorul de soți umezește
cu lacrimi atîtea culcușuri.
Fiecare femeie persană,
cu jale duioasă, tînjește
după bărbatul războinic
iute la harță,
rămasă doar ea din perechea de ieri.

CORIFEUL

Perșilor, să intrăm în această clădire străveche [24], să cugetăm cu băgare de seamă, adînc, precum ne silește împrejurarea, la ce i se-ntîmplă regelui Xerxes, vlăstarul lui Dareios, dătătorul de nume al neamului nostru [25].

Arcul învinge, arma ce-azvîrle săgeți, sau lancea cu vîrful de fier este biruitoare [26] ?

Dar iat-o, ca strălucirea țîșnind din ochii dumnezeirii, se apropie maica regelui nostru, regina.

Mă aștern la pămînt, închinați-i cu toții cinstirile de cuviință !

(Bătrînii Corului se prosternă. Intră regina Atossa, într-un car somptuos, însoțită de un numeros alai.)

O, stăpîna preaînaltă a femeilor persane care poartă brîie joase, bun venit, bătrînă mamă a lui Xerxes și-a lui Dareios nevastă.

Ai împărtășit culcușul unui zeu al perșilor și tu însăți ai născut un zeu [27], dacă vechiul nostru daimon ne mai ocrotește oastea.

REGINA

Am venit, tocmai de-aceea, din palatul încărcat cu aur, din iatacul nostru, al lui Dareios și-al meu.

Grija-mi sfarmă inima și mie.

Vouă vreau să mă destăinuiesc, prieteni, astăzi cînd mi-e teamă pentru mine însămi.

Nu cumva prea marea noastră bogăţie să răstoarne cu piciorul şi să spulbere norocul nostru ridicat de Dareios nu fără sprijinul vreunui zeu [28].

Două griji îmi stăruie în minte şi mă turbură nespus de mult.

Gloata nu cinsteşte şi nu pune preţ pe bogăţiile lipsite de bărbaţi care să le păzească, dar nici oamenii lipsiţi de bogăţii nu strălucesc de o lumină pe măsura străşniciei lor.

Bogăţia noastră este neatinsă, dar mi-e frică pentru ochii noştri ; după mine ochiul unei case e stăpînul aflător într-însa.

Cumpăniţi în voi temeinic mai întîi despre aceasta, perşilor, pe urmă sfătuiţi-mă, sprijinitorii mei bătrîni şi credincioşi !

De la voi aştept să-mi vină toate sfaturile potrivite.

CORIFEUL

Află dar, stăpîna ţării, nu-i nevoie să îmi ceri de două ori fie un cuvînt fie o faptă, de-ar putea să-ţi folosească.

Cînd grăieşti cu noi primeşti răspunsul unor sfetnici binevoitori.

REGINA

Petrec în fiecare noapte în mijlocul atîtor vise, de cînd feciorul meu, sculînd oştirea, a plecat să pustiiască ţara Ioniei [29].

Dar niciodată n-am văzut mai desluşit decît în noaptea care tocmai a luat sfîrşit : am să vă povestesc.

Părea că s-au ivit în faţa mea două femei cu straie minunate, una în rochie persană şi ceealaltă în veşminte doriene [30].

Dar amîndouă întreceau cu mult femeile de-acum şi prin mărime şi prin frumuseţea lor fără cusur.

Deşi surori de-un neam, trăiau în ţări deosebite : una-n pămîntul hărăzit de sorţi al Greciei, iar ceealaltă în meleag barbar [31].

Mi se părea că între ele se iscase o gîlceavă, şi fiul meu, aflînd aceasta, încerca să le astîmpere şi să le potolească, prinzîndu-le în jug la carul său şi potrivindu-le pe ceafă hamul.

Cu portul ăsta una dintre ele se fălea şi gura ei se supunea căpăstrului de bunăvoie.

Dar ceealaltă se zbătea ; cu mîinile făcu fărîme hamurile care o legau de car, îl trase în pofida zăbalei cu putere şi frînse jugul, chiar la mijloc.

Feciorul meu căzu ; în preajmă-i se ivi să-l plîngă tatăl său.

Dar Xerxes, cum îl deslusi pe Dareios, îşi rupse ferfeniţă haina de pe el [32].

Acestea-au fost, vi le împărtăşesc, vedeniile nopţii.

Apoi mă scol, îmi spăl în unda limpede a unui şipot mîinile şi mă îndept către altar, voind cu mîna ce aduce jertfele să-nchin lipia rituală zeilor ocrotitori, aşa cum cere obiceiul sfînt.

Atunci zăresc un vultur venind să-şi caute scăpare la piatra pentru sacrificii a lui Phoibos [33].

Rămîn încremenită de spaimă, fără glas, prieteni.

Ci în curînd, sub ochii mei, un şoim coboară din înalt, vîslind cu aripi iuţi, şi-ncepe să rănească vulturul, smulgîndu-i penele din cap cu ghearele, încît acela nu-i în stare decît să se ghemuiască [34].

Aceste arătări au fost cumplite pentru mine să le văd, cum sunt şi pentru voi să le-auziţi.

Preabine ştiţi, dacă lui Xerxes îi va merge totul fără greş, el va fi socotit mai minunat ca orişice bărbat.

Dacă-i va merge rău, nu trebuie să dea cetăţii seama.

Să se întoarcă numai sănătos, tot el va fi stăpînul ţării [35].

CORIFEUL

Nu vrem, mamă, nici să te înspăimîntăm prea tare, nici prea tare să te liniştim.

Du-te înaintea zeilor ca rugătoare, dacă ai avut vedenie prevestitoare de năpastă, cere-le să nu se împlinească, abătînd-o de la tine.

Dimpotrivă, numai cele bune să vi se întîmple, ţie, şi copiilor născuţi de tine, şi cetăţii, tuturor care ţi-s dragi.

Apoi trebuie să torni pămîntului şi morţilor libaţii.

Roagă-l din tot sufletul pe Dareios, bărbatul tău, pe care spui că l-ai văzut în vis, numai bucurie să reverse, din adîncul gliei la lumină, pentru tine şi pentru copilul tău ; prevestirile de rău în schimb să le oprească, vlăguite, subpămînt, în beznă.

Iată-mi sfatul, din tot sufletul ţi-l dau, ascultînd ce-mi prorocește inima.

Credem că aceste semne se vor împlini numai spre bine întru totul.

REGINA

Nu mă îndoiesc, bunăvoinţa ta pentru vlăstarul meu şi pentru casa mea te-a făcut, pe tine cel dintîi, să-mi spui părerea, tălmăcind aceste vise.

Cît mai bine să se împlinească !

Toate le voi rîndui precum dorești, cele ale zeilor şi ale morţilor de sub ţărînă, de îndată ce mă voi întoarce în palat.

Dar aş vrea să aflu mai întîi, prieteni, în ce loc al lumii e clădită, zice-se, Atena ?

CORIFEUL

Într-un loc îndepărtat, către apus, unde piere Soarele, stăpînul nostru.

REGINA

Fiul meu pofteşte oare să vîneze-acest oraş ?

CORIFEUL

Astfel i s-ar închina toată Hellada regelui.

REGINA

Oastea lor este destulă, în privința numărului de bărbați ?

CORIFEUL

Spune, mai degrabă, o armată care le-a iscat noian de rele mezilor [36].

REGINA

Ce mai au pe lîngă asta ? Case grele de averi ?

CORIFEUL

Un izvor de-argint, comoară învelită de pămînt [37].

REGINA

Folosesc în lupte arcuri trăgătoare de săgeți ?

CORIFEUL

Niciodată ; ei sunt înarmați cu săbii pentru lupta de aproape și cu scuturi.

REGINA

Ce păstor de oameni e atotporuncitor peste armata lor ?

CORIFEUL

Nu sunt robii nimănui, nu se supun nici unui muritor.

REGINA

Cum să poată ţină piept unor năvale de războinici ?

CORIFEUL

Astfel încît i-au zdrobit lui Dareios o oaste mare şi frumoasă.

REGINA

Groaznic sună spusele acestea pentru mamele bărbaţilor porniţi să lupte.

CORIFEUL

Cred că vei afla îndată adevărul fără greş.
Văd un om a cărui fugă îl arată-a fi persan.
El ne-aduce veste clară, fie că e rea sau bună.

(Intră, clătinîndu-se de oboseală, un crainic.)

CRAINICUL

O, voi cetăţi din tot întinsul Asiei, tărîm al Persiei, liman al multor bogăţii, vai, cum a fost, doar dintr-o lovitură, atîta propăşire nimicită, cum floarea Persiei a fost culcată la pămînt şi măturată !

Vai mie, datorie rea, să fiu întîiul vestitor al răului !

Şi totuşi e nevoie să vă arunc în faţă întregul nostru chin.

O, perşilor, toată armata noastră a pierit !

CORUL

Strofa I

Rele cumplite, cumplite,
neaşteptate şi pustiitoare.

Perșilor, plîngeți, vai, plîngeți la vestea
unei dureri atît de amare.

CRAINICUL

Așa, toți care au purces acolo nu mai sunt.
Și mie însumi, nu-mi vine să cred că mai zăresc lumina soarelui întoarcerii.

CORUL

Antistrofa I

Lungă, prelungă ne pare astăzi
nouă, bătrînilor, viața.
De ce ne-a fost dat să trăim
această durere neașteptată ?

CRAINICUL

Ca unul care m-am aflat de față, și nu din vorbe auzite de la altul, perșilor, am să vă spun năpastele care zoresc de-acolo către voi.

CORUL

Strofa II

Jale și vai ! Amestecul armelor,
fără de număr în van a trecut din
Asia într-un meleag dușmănos,
în țara Helladei !

CRAINICUL

Acum pe țărmul Salaminei și-n locurile dimprejur se-ntind grămezile de stîrvuri ale acestor vitregiți ai sorții.

CORUL

Antistrofa II

Jale şi vai ! Tu ne spui despre
oamenii noştri cei dragi săltaţi de talazuri,
mereu scufundaţi în adînc şi fără suflare plutind,
înfăşuraţi în mantale rătăcitoare.

CRAINICUL

De nici un ajutor nu ne-a fost arcul, oştirea toată s-a sfîrşit, pierită în ciocnirea navelor.

CORUL

Strofa III

Plîngeţi acuma pentru năpasta noastră
bocet amarnic, tînguitor.
Tot ce-i mai rău pe lume căzu peste perşi
din voia divină.
Aiai, pentru oastea pierdută !

CRAINICUL

O, numele cel mai cumplit de auzit, al Salaminei !
Vai, cît de greu suspin, cînd îmi aduc aminte de Atena !

CORUL

Antistrofa III

Nume urît al obidei noastre : Atena !
Pururea ne va rămîne în minte.
Multe femei persane
în van a lipsit de copii,
multe a văduvit de bărbaţi.

REGINA

Păstrez, biata de mine, de-atîta timp tăcere, lovită de năpastă.

Nenorocirea depăşeşte orice margini, nu mai încape nici cuvînt, nici întrebare despre suferinţe.

Dar muritorii se cuvine să îndure mîhnirile trimise de dumnezeire.

Deci scuipă înaintea noastră tot amarul [38] !

Grăieşte-ne temeinic, oricît ai suspina pentru atîtea rele, care comandanţi trăiesc, pe care să-i jelim şi care, din rîndul purtătorilor de sceptru, murind, lăsară locurile lor deşarte.

CRAINICUL

Xerxes e viu, el vede raza soarelui.

REGINA

Ai revărsat lumină mare peste casa mea !
Acum e zi strălucitoare, după o noapte-ntunecată !

CRAINICUL

Dar Artembares, care da porunci la zece mii de călăreţi odinioară, se zdrobeşte de fiecare colţ de stîncă al ţărmului silenian [39].

Dadakes, comandantul a o mie de ostaşi [40], izbit de-o suliţă, nu a făcut decît un salt uşor, căzînd de pe corabie.

Tenagon, nobilul din Bactria [41], viteaz de spiţă veche, zace în insula lui Aias [42] spălată de talazuri.

Lilaios şi Arsames şi-al treilea, Argestes, se-nvîrt în jurul Insulei Hulubilor [43] şi trupurile lor, sfîrşite, se năpustesc pe malul aspru.

Vecinii apei curgătoare a Nilului egiptenesc, Arkteus, Adeues şi Pharnuchos, care se bizuia pe scutul său, s-au prăbuşit toţi trei de pe aceeaşi navă.

Căzu şi Mátallos din Chrysa [44], cap a zece mii, privind, în timp ce se stingea, cum barba lui roşcată, lungă, deasă, îşi schimba culoarea, de parcă era scufundată în porfiră.

Arabos magul [45] şi Artames bactrianul, mai-mari peste de trei ori zece mii de călăreţi cu negre feţe, stau ţepeni pe ţărîna dură, pe care au murit.

Pieri Amestris şi mînuitorul unei suliţe ucigătoare, Amphitreus, şi Ariómardos, viteazul, pentru care cetatea Sardes poartă doliu, şi mysianul Seisames.

Tharybis, comandant peste de cinci ori cincizeci de corăbii, bărbat plăcut la-nfăţişare, născut la Lyrna [46], zace prăbuşit de-o soartă neprielnică, nefericitul.

Syénnesis de-asemeni, căpitanul luptătorilor kilikieni [47], întîiul dintre cei mai vajnici, şi-a dat în slavă ultima suflare, după ce, de unul singur, a răspîndit printre duşmani atîta moarte.

Numai de-aceste căpetenii îmi aduc aminte.

Nespus mai numeroase sunt chinurile noastre, ci doar o mică parte ţi-am depănat din ele.

REGINA

Aiai, îmi sună în ureche cele mai înalte rele, ruşine pentru perşi, prilej de vaiete pătrunzătoare !

Întoarce-te cu vorba, totuşi, înapoi şi spune-mi cîte erau navele hellenilor, de-au cutezat să se măsoare în bătaie cu oastea perşilor, iscînd învălmăşeala de corăbii ?

CRAINICUL

Dacă-ar fi cîntărit numai mulţimea, fii sigură că ar fi biruit puterea noastră.

În ceea ce-i priveşte pe helleni, întreaga flotă cuprindea de zece ori treizeci de nave, şi încă alte zece le păstrau de-o parte.

În schimb, ştiu bine, Xerxes conducea o mie, nemaivorbind de navele cu vîsle repezi, două sute şapte [48].

Aşa stăteam unii faţă de alţii.

Găseşti cumva că noi porneam mai slabi la luptă ?

Nu ! Aşadar un daimon a zdrobit armata noastră, descumpănind platanele balanţei sorţii.

Căci zeii înşişi ocrotesc oraşul scump zeiţei Pallas.

REGINA

Atena, decí, e încă neştirbită ?

CRAINICUL

Atîta vreme cît acolo sunt bărbaţi, cetatea are cel mai straşnic meterez.

REGINA

Să-mi spui care a fost pentru corăbii semnalul de-nceput al bătăliei ?

La luptă cine au purces întîi, hellenii sau fiul meu, trufaş de flota-i numeroasă ?

CRAINICUL

Tot nenorocul nostru a început, stăpînă, cînd s-a stîrnit, nu ştiu de unde un duh răzbunător, un daimon rău.

Într-adevăr, un grec veni din oastea atenienilor, la Xerxes, fiul tău, să-i spună că, de îndată ce se va aşterne bezna nopţii negre, hellenii nu vor mai întîrzia, ci se vor năpusti pe scîndurile navelor la vîsle să-şi mîntuiască viaţa, fiecare pentru sine, şi vor fugi pe-ascuns [49].

Cum auzi această ştire, fără să bănuiască viclenia hellenului şi nici invidia divină, regele făcu ştiut cuvîntul său la toţi mai-marii vaselor : cînd soarele va înceta să înfierbînte cu razele-i pămîntul şi în eterul sfînt va fi stăpînă bezna, vor rîndui temeiul flotei în trei rînduri spre a păzi plecările de vase şi trecătorile vuinde, în timp ce vor învălui cu alte nave insula lui Aias [50].

Dacă hellenii totuși de moartea cruntă scapă, tăindu-și printre valuri un drum furiș de fugă, cu capul va răspunde fiecare ; așa suna porunca regelui.

Rostea din suflet prea încrezător aceste spuse, necunoscînd ceea ce zeii puseseră la cale [51].

Atunci, în bună rînduială, perșii, cu inimile ascultînd de căpetenii, cinează și-apoi fiecare marinar înnoadă de strapazan curelele ce leagă vîsla.

Iar cînd văpaia soarelui apune și se întinde noaptea, toți lopătarii suie în corăbii și toți bărbații purtători de arme [52].

Se-ndeamnă șir pe șir în nave lungi.

Plutește fiecare în rîndul hărăzit.

Întreaga noapte căpeteniile flotei fac să se desfășoare tot norodul de corăbii.

Dar ceasurile întunericului trec și vasele hellenilor nu caută să-și taie prin talazuri ieșire într-ascuns.

În schimb, cînd vine ziua cu armăsarii albi și peste tot pămîntul împrăștie lumină, un nor de țipete se-nalță dinspre greci, întocmai unui cînt evlavios de bătălie.

Ecoul insulei stîncoase îi dă răspunsul ascuțit.

Pe toți ai noștri, înșelați în așteptări, îi năpădește teama.

Nu imnuiau hellenii, pentru a fugi, peanul [53] sacru, ci pentru a porni, cu suflete încrezătoare, lupta și sunetul de trîmbiță-i înflăcăra pe toți.

Curînd, lopețile căzînd c-un singur zgomot, lovesc talazul mării cel adînc, așa cum poruncește ritmul, și toți se-arată dintr-o dată la vedere.

Se pune în mișcare mai întîi aripa dreaptă [54], în bună rînduială, navă lîngă navă, apoi întreaga flotă pornește înainte.

Se auzea în preajmă o chemare înmulțită :

„Purcedeți, fii ai grecilor, eliberați pămîntul patriei, eliberați-vă copiii și femeile, lăcașurile zeilor la care vi s-au închinat părinții, mormintele strămoșilor !

Aceasta-i lupta pentru tot și toate !"

Și iată că din partea noastră îi răspunde un vuiet zgomotos în limba perșilor.

Dar nu încape nici o clipă de zăbavă.

Corăbii își înfig îndată în corăbii pintenii de bronz.

O navă de-a hellenilor [55] a început ciocnirea, spărgîndu-i prora-mpodobită unui vas fenician.

Spre cîte un dușman se-ndreaptă fiecare.

La început, ca un puhoi, persana oaste ține piept.

Dar cînd mulțimea vaselor se-nghesuie în locul unde trecătoarea e mai strîmtă și nu pot să se-ajute între ele, ci se lovesc una în alta, trosnind din gurile de-aramă, frîngîndu-și rîndurile de lopeți, atuncea navele grecești, nu fără dibăcie, se năpustesc în cerc asupra lor [56].

Corăbiile se răstoarnă pîntecoase.

Nu se mai vede fața mării acoperită de epave și de leșuri sfîrtecate.

Zac morții în grămezi, pe țărmuri, pe spinări de stîncă.

În fugă răvășită, din toate vîslele trăgînd, se-ndepărtează navele cîte ne-au mai rămas.

Estimp vrăjmașii dau în noi precum în toni, precum în pești goliți din plasă, ne răpun cu cioturi de lopeți și cu crîmpeie de corăbii.

O plîngere numai și un suspin domnesc peste întinsul mării, pînă cînd privirea nopții neagră învăluie năpasta.

Amărăciune fără capăt !

De-aș cuvînta cu grijă de-a rîndul zece zile, n-aș izbuti să număr pierderile noastre.

Fii sigură că niciodată nu s-a întîmplat să piară o mulțime de muritori mai numeroasă, numai într-o zi.

REGINA

Aiai, o mare vastă de dureri a năvălit asupra perșilor și-a tot norodului de aliați !

CRAINICUL

Dar află, din năpasta noastră nu ți-am depănat nici jumătate.

S-a prăbușit asupră-ne o pustiire dureroasă ce trage-n cumpănă de două ori mai greu decît necazurile arătate înainte.

REGINA

Ce altă soartă ar putea să fie mai cumplită încă ?
Ce altfel de nenorocire, spune-mi, ne-a lovit armata, făcînd să se încline şi mai jos platanul de balanţă al chinurilor noastre ?

CRAINICUL

Aceia dintre perşi care erau în plinul firii tinereţii, cei mai de seamă în privinţa vitejiei, cei mai aleşi după nobleţea stirpei şi cei dintîi de-a pururi în credinţa faţă de stăpîn, pierit-au ruşinos de moartea cea mai urgisită.

REGINA

Vai mie, oropsită sunt, prieteni, cît prăpăd de rele !
Ce fel de moarte, spune-mi totuşi, i-a răpus ?

CRAINICUL

În faţa coastei Salaminei se află un ostrov [57], mărunt, neprimitor de nave, pe-al cărui ţărm bătut de apa mării întîrzie doar zeul iubitor de danţuri, Pan [58].
Acolo trimisese regele oşteni ca să ucidă rămăşiţele vrăjmaşilor, uşor de biruit dacă vor fi tărîţi pe insulă din navele sfărmate, în schimb să-i mîntuiască din curenţii mării pe ai noştri.
Dar el văzuse strîmb ceea ce viitorul ascundea.
Căci, după ce un zeu a dăruit hellenilor victorie în lupta de corăbii, aceştia, într-aceeaşi zi, se-ncing cu arme straşnice de-aramă, ţîşnesc din nave şi înconjură ostrovul, înlăturînd orice putinţă de ieşire pentru perşi [59].
Îi potopesc cu sumedenie de pietre azvîrlite, apoi săgeţile zburînd din corzi întinse, împrăştie în pîlcurile lor pieire.
Sărind, la urmă, într-o singură pornire, lovesc în ei, le taie trupurile în bucăţi, sărmanii, pînă cînd tuturor le surpă viaţa.

Lung plînge-n hohot Xerxes din genunea de dureri.

Își înfipsese jeţul într-un loc, de unde cuprindea cu ochii toată oastea, pe-un deal înalt, aproape de întinsul mării [60].

Scoţînd un strigăt ascuţit, își rupe-mbrăcămintea, apoi, deodată, dă poruncă luptătorilor pedeștri și se așterne pe o fugă aiurită [61].

Acesta e prăpădul, pe lîngă cele arătate înainte, prilej de tînguire pentru tine.

REGINA

O, daimon dușmănos al sorţii, cum i-ai amăgit, în inimile lor, pe perși !

Amarnic s-a întors pentru feciorul meu pedeapsa ce-o hărăzise el Atenei, strălucitei.

N-au fost destui atîţia mezi și perși uciși la Marathon!

El a crezut, copilul meu, să se răzbune dar și-a stîrnit asupra lui mulţime de dureri.

Grăiește-mi, totuși, unde ai lăsat corăbiile care-au fost iertate de pieire ?

Știi oare să ne spui în amănunt ?

CRAINICUL

Nu știu, mai-marii navelor scăpate s-au grăbit să fugă în neorînduială, mînaţi de-un vînt prielnic.

Dar ceea ce mai rămăsese din armata de uscat se spulbera în ţarina Beoţiei [62].

Unii se mistuiau de sete, în jurul strălucirii de izvoare, alţii, cu răsuflarea retezată... . . . . .

Noi mergem prin pămîntul phokeenilor [63] și prin Dorida [64], ieșim la Golful Maliac [65], unde cîmpia e udată de rîul Spercheios [66] cu ape binefăcătoare.

Intrăm apoi, lipsiţi de ale gurii, în șesurile din Achaia [67] și în cetăţile thessaliene.

Acolo mulţi se sting de sete și de foame ; aceste chinuri ne sînt hărăzite, amîndouă.

Într-asta nimerim în altă țară, în Magnesia [68], și în pămîntul Macedoniei, la calea fluviului Axios, la Bolbe, lacul plin de trestii, la muntele Pangaios, în meleag edonian [69].

Un zeu, în noaptea-aceea, așternu o iarnă timpurie și undele sfîntului Strymon înghețară de la un mal la altul [70].

Atunci destui care mai înainte socoteau că zeii sunt nimicuri înalță rugi de-ajutorare, se-nchină cerului și gliei.

Iar după ce armata contenește să se roage, începe să străbată calea înghețată.

Dar am scăpat numai aceia dintre noi care am izbutit să trecem pînă ce zeul nu și-a răspîndit văpaia razelor.

Rotundul soarelui strălucitor pătrunde, cu vîlvătaia lui de raze, în miezul drumului de gheață, cu flăcările-l înfierbîntă, și cad în fluviu fugarii, unii după alții.

Noroc de cei care-și dădeau suflarea vieții mai degrabă !

Iar ceialalți, cei mîntuiți de la pieire, tîrîndu-se încet, anevoios, prin Tracia, ajung, nu mulți la număr, în pămîntul vetrelor străbune.

Să geamă statul perșilor, să-și plîngă preaiubita tinerime a țărînii sale.

Aceste spuse sunt adevărate, dar multe le-am lăsat de-o parte, povestind năpastele rostogolite de dumnezeire peste perși.

(Crainicul iese.)

CORIFEUL

O, daimon dătător de chinuri, atît de greu te-ai năpustit peste întregul neam al perșilor, călcîndu-l în picioare...

REGINA

Nenorocire mie, armata noastră e sfărmată !

Vedenie prea deslușită, ivită noaptea-n visurile mele, cît de adevărat mi-ai tălmăcit aceste rele !

Iar voi, voi mult prea rău aţi judecat.

Acum, în primul rînd, vreau să mă rog de zei deoarece într-asta mi-aţi dat un sfat cuminte.

Apoi am să închin pămîntului şi morţilor prinoase, luate din palatul meu.

Ştiu că trecutul nu mai poate fi schimbat, dar oare viitorul nostru nu va fi mai bun ?

Voi, despre cele întîmplate, trebuie să vă rostiţi cu sfaturi credincioase cuvenite unor căpetenii credincioase.

Şi dacă fiul meu sosește înaintea mea, să-l mîngîiaţi şi să-l călăuziţi în casă, ca nu cumva să se adauge la tot amarul nostru încă un amar [71].

(Regina şi însoţitoarele sale ies.)

CORIFEUL

O, rege Zeus, aceasta e ziua în care, nimicindu-le oastea perşilor plini de trufie şi fără de număr, ai ascuns într-un doliu sumbru cetăţile Susa şi Ecbatana !

Şi nenumărate femei îşi rup cu firave braţe straiul de pînză subţire, îşi scaldă în rîuri de lacrimi sînii, bîntuite de-atîta durere.

Soţiile perşilor tînguitoare, tînjind după oamenii lor, după cei cu care abia se prinseseră-n jugul nuntirii, se despart de crivatul cu moi aşternuturi, de cuibul plăcerilor şi-al tinereţii lor desfătate, izbucnesc în suspinele cele mai neistovite de doliu.

Eu însumi jelesc aici ursitele celor pieriţi, prilej pentru noi de neistovită durere.

CORUL

Strofa I

Asia toată geme acuma
golită de oameni.
Xerxes i-a dus cu sine, alei !
Xerxes i-a dus la prăpăd, alelei !
Xerxes a călăuzit nebuneşte totul,

el și caicele [72] lui plutitoare pe mare !
De ce a fost Dareios odinioară
căpetenie fără greșeală pentru ai săi,
mai-marele-arcașilor,
domnul iubit al Susidei [73] ?

Antistrofa I

Oameni pedeștri și oameni ai mării
dus-au navele noastre, alei,
stoluri de vinete păsări ;
navele i-au prăpădit, alelei,
navele nimicitoarelor încăierări,
ele și brațul iaonilor [74] !
Regele însuși abia izbuti,
după cum auzirăm, să fugă
de-a lungul cîmpiilor Traciei
pe vremuite cărări.

Strofa II

Ceialalți, vai ! pieriți mai'nainte,
primii loviți de ursită, valei !
se-nvîrt lîngă țărmul rîpos
ocrotit de Kychreus, oh ! ah !
Sfîșiați-vă, gemeți,
năvalnic urlați-vă
chinul la cer, oh ! ah !
Întindeți glasul vostru, sărmanul,
într-un țipăt de tînguitoare durere !

Antistrofa II

Cumplit sunt, vai ! morții plezniți de talazuri,
jupuiți de odraslele mute, valei,
ale Nepîngăritei [76], oh, ah !
Casa deșartă e-n doliu după bărbați.
Fără copii, născătorii bătrîni
plîng pentru chinul trimis de un daimon, oh, ah !
Atîta durere-i încearcă !

Strofa III

Asia nu va mai sta să asculte
de legile perșilor,
nu va mai sta să plătească biruri
smulse de sila stăpînilor,
nimenea nu va cădea la pămînt,
așteptînd vreo poruncă.
Regeasca putere-i acum săvîrșită.

Antistrofa III

Gurii umane nu-i vor mai
pune căluș. Dezlegat e poporul,
slobod să spună ce-i place,
îndată ce scutură jugul puterii.
Petec de șes, îmbibat cu sînge,
ostrovul lui Aias, bătut
împrejur de valuri,
păstrează cadavrele perșilor.

(Regina se întoarce pe jos, în straie umile, însoțită de slujitoare purtătoare de prinoase.)

REGINA

Prieteni, orice om supus nenorocirii știe că muritorii sunt mereu înspăimîntați de orișice, cînd peste ei s-a răspîndit un val de chinuri.

În schimb, cînd daimonul ursitei le aduce propășire, socot că duhul norocos va zăbovi la ei de-a pururi.

Acuma pentru mine totul este încărcat de spaimă.

În ochi mi se vădește dușmănia zeilor, îmi sună în urechi un țipăt nevindecător al grijii mele, atît de tare-mi este zguduită inima de groază.

De-aceea mă întorc din casă fără car și fără strălucirea dinainte ca să-i aduc părintelui fiului meu, din suflet binevoitor, libațiile ce alină morții : laptele alb și dulce la băut al unei vaci neprihănite-n jug, atotscînteietoarea miere stoarsă de lucrătoarea florilor, albina, prinos de apă

curgător din şipot feciorelnic, şi-această băutură neamestecată, luminoasă, din mumă cîmpenească, dintr-o viţă veche, şi rodul cu mireasmă bună al măslinului bălai, care-şi întinde viaţa frunzelor tot anul, şi împletite flori, vlăstare ale gliei roditoare [77].

Pentru aceste daruri menite morţilor, prieteni, revărsaţi-vă în imne.

Chemaţi-l pe dumnezeiescul Dareios în timp ce glia va sorbi prinoasele de mine închinate zeilor subpămînteni !

(În timp ce regina oferă prinoasele, cuvîntează sacadat corifeul, apoi corul cîntă, invocînd duhul lui Dareios. Cîntecul său lugubru, întrerupt de suspine şi ţipete, e întărit de o gesticulaţie nestăpînită, dezordonată : bătăi din palme, izbiri în piept, etc.)

CORIFEUL

Femeie, regină, cunună a perşilor, revarsă-ţi prinoasele în aşezările de subpămînt, iar noi, prin imne vom cere călăuzelor morţilor să aibă-ndurare de răposaţii noştri sub glie.

Vai, sfinte puteri divine din lumea de umbră, o, Glie, Hermes [78] şi tu, basileu al celor aflaţi dedesubt [79], trimiteţi sus, în lumină, duhul lui Dareios.

De cunoaşte vreun leac mai bun la năpastele noastre, doar el, dintre oameni, poate să ne vestească sfîrşitul lor.

CORUL

Strofa I

Oare ne-aude acum fericitul
rege de-o seamă cu daimonii
cum îi strigăm răspicat
în limba persană
aceste amarnice spuse, bocite
cu-atîtea feluri de plînsete ?

Jalnic ţipa-vom durerile
noastre neistovite.
Oare ne-aude din lumea nălucilor ?

Antistrofa I

Glie şi voi domnitori
ai tărîmului subpămîntesc,
îngăduiţi să plece
din casele voastre
duhul cu fruntea măreaţă,
zeul cinstit de perşi,
vlăstarul oraşului Susa.
Trimiteţi-l sus, printre noi,
ţarina Persiei nu a-nvelit
niciodată un altul ca el.

Strofa II

Drag pentru noi e bărbatul acesta,
dragă movila mormîntului său,
pentru că dragă ne este şi
inima dreaptă care-o ascunde.
Aidoneus [80], fii călăuza
către lumina de sus, Aidoneus,
a lui Darianas [81],
a regelui fără de seamăn, alei !

Antistrofa II

Nu i-a fost dat niciodată
să piardă bărbaţi luptători
în rătăcirile nimicitoare ale războaielor.
Perşii spuneau că era-nsufleţit
de gîndirea divină,
şi-ntocmai, ca un divin gînditor,
el cîrmuia corabia
oştilor sale, alei !

Strofa III

Balén [82], o vrednic de cinste Balén,
vino, iveşte-te sus,

pe înaltul gurgui al acestui mormînt
saltă-ţi picioarele pînă acolo
cu încălţări de culoarea şofranului !
Fă să lucească-naintea noastră
bumbul regalei tiare !
Înaintează, tată preabun, Darianas, vai !

Antistrofa III

Vino să afli despre dureri
încă neauzite !
Stăpîne-al stăpînului nostru,
te înfiripă !
Aici, stygială, se-ntinde o ceaţă
ce-ntunecă ochii.
Pierit-a cu totul
norodul bărbaţilor tineri.
Înaintează, tată preabun, Darianas, vai !

Epoda

Aiai, aiai !
O moarte plînsă de-atîţia prieteni [83]...
. . . . . .
. . . . . .
Sunt nimicite trierele noastre,
corăbii acum necorăbii, acum necorăbii !

(Umbra lui Dareios se arată deasupra monumentului funerar.)

UMBRA LUI DAREIOS [84]

O dintre credincioşi voi cei mai credincioşi, însoţitorii tinereţii mele, azi bătrînii Persiei, ce fel de chin îmi chinuie cetatea ?

Ea geme, îşi loveşte pieptul şi, iată, lutul se despică.

Chiar pe soţia mea o văd lîngă mormînt, mă turbur şi-i primesc libaţiile binevoitor.

Iar nu departe de mormîntul meu vă tînguiţi şi voi, şi plînsetele voastre ascuţite, care deşteaptă duhurile morţilor, mă cheamă jalnic.

De-acolo nu se pleacă prea uşor, pentru că zeii din adîncuri ştiu mai bine să apuce, decît să sloboadă.

Eu, totuşi, am venit, avînd destulă trecere la ei.

Grăbiţi-vă, să nu mă-nvinuiască de zăbavă.

Ce suferinţă nouă apasă peste perşi ?

CORUL

Strofă

Suntem prea smeriţi să te privim în faţă,
suntem prea smeriţi să-ţi cuvîntăm,
iar ne cuprinde teama de tine, cea veche.

DAREIOS

Ascultînd de plînsul vostru am urcat din nou sub soare.

Nu vă risipiţi cuvîntul şi rostiţi de-a dreptul, scurt. Lepădaţi-vă sfiala, daţi-mi veste despre totul.

CORUL

Antistrofă

Ne e teamă să-ţi îndeplinim dorinţa,
ne e teamă să-ţi grăim în faţă,
să spunem vorbe amare acelor care ni-s dragi.

DAREIOS

Dacă vouă teama de demult vă stăruie în suflet, încetează tu, bătrîna mea însoţitoare de-aşternut şi nobilă femeie, să mai gemi, să mai suspini şi spune-mi adevărul!

Chinurile omeneşti sunt zestrea celor muritori ; multe se stîrnesc din mare, din uscat se iscă multe, pentru cei meniţi pieirii, cînd trăiesc prea multă vreme.

REGINA

O, din toată omenirea cel mai dăruit de soartă, tu, care atîta vreme cît ai stăruit sub soare, ai avut, invidiat de perşi, un trai blagoslovit, precum un zeu, tu, pe care astăzi încă te invidiem, deoarece te-ai stins înainte să priveşti genunea chinurilor noastre, Dareios, afla-vei totul dintr-o depănare scurtă : slava perşilor, aceasta pot s-o spun, e spulberată.

DAREIOS

Cum s-a petrecut, a izbucnit în ţară ciuma sau răscoala [85] ?

REGINA

Nu, dar toată oastea noastră a pierit lîngă Atena.

DAREIOS

Care dintre fiii mei s-a războit acolo, spune-mi [86] !

REGINA

Xerxes cel năvalnic, deşertînd de oameni toate şesurile unui continent.

DAREIOS

A-ncercat, sărmanul, nebunia, cu armata pe uscat sau cu navele pe mare ?

REGINA

A-ncercat cu amîndouă ; azvîrlindu-şi oamenii şi navele pe două laturi.

DAREIOS

Cum a izbutit să-şi treacă pedestraşii peste mare ?

REGINA

Înjugînd cu meşteşug strîmtoarea Hellespont, ca să-şi deschidă cale.

DAREIOS

Cum, a cutezat să zăvorască marele Bosfor ?

REGINA

Da, un daimon i-a atins desigur mintea.

DAREIOS

Ah, un straşnic daimon l-a lovit, încît i-a turburat gîndirea [87] !

REGINA

Lesne poţi să înţelegi urmarea : o amarnică năpastă !

DAREIOS

Ce s-a întîmplat cu oastea de vă tînguiţi atîta ?

REGINA

Risipirea flotei a făcut să cadă şi armata de uscat.

DAREIOS

Astfel încît un popor întreg a fost răpus de lance ?

REGINA

Astfel încît plînge-ntreaga Susa, deşertată de bărbaţi.

DAREIOS

Vai, pentru armata noastră, sprijinul şi ajutorul nostru !

REGINA

Neamul bactrienilor şi el se stinse, nimicit de moarte ; nu va mai avea bătrîni.

DAREIOS

A pierdut, năpăstuitul Xerxes, fruntea tinerimii aliate!

REGINA

Xerxes, singur, părăsit, se spune, şi cu el puţini la număr...

DAREIOS

Cum i-a fost sfîrşitul, unde ? Nu-i speranţă de scăpare ?

REGINA

...a ajuns nevătămat la podul ce lega două pămînturi.

DAREIOS

A trecut pe continentul nostru teafăr, care-i adevărul?

REGINA

A trecut, avem despre aceasta ştiri întemeiate ; nu încape îndoială.

DAREIOS

Vai, oracolele grabnic s-au schimbat în fapte !

Zeus l-a copleşit pe fiul meu cu împlinirea prorocirilor de rele [88].

Eu credeam că zeii, ca să le-mplinească, au nevoie de un timp îndelungat.

Dar pe om, cînd sîrguieşte să se piardă, îl ajută şi dumnezeirea.

Astăzi celor mie dragi li s-a-ntîmplat să afle un izvor de suferinţe.

Fiul meu, fără să deslușească bine, a pricinuit năpasta, în necugetarea tinereţii sale : a voit să lege, ca pe-un sclav, în lanţuri sfîntul Hellespont, Bosforul [89], curgerea de apă-a unui zeu, a ţinut să schimbe-nfăţișarea unei trecători şi, punîndu-i piedici făurite cu barosul, să deschidă cale largă pentru oastea-i numeroasă.

Muritor fiind, el a crezut, rău sfătuit de gîndul lui, să poată birui toţi zeii, chiar şi pe Poseidon [90].

Cine ar putea tăgădui că fiul nostru n-are mintea rătăcită ?

Sunt îngrijorat că bogăţia mea cea multă, cu atîta trudă strînsă, nu cumva s-ajungă pradă unora prea lacomi să apuce.

REGINA

Astfel de învăţături a dobîndit, din gura unor oameni răi, nestăpînitul Xerxes.

I-au grăit că tu ai cucerit pentru copiii tăi cu lancea o avere uriaşă, pe cînd el purta război, din pricina nevitejiei, numai prin iatacuri, fără să mai crească părinteasca-mbelşugare [91].

Auzind mereu batjocuri de la sfetnici ticăloşi, hotărî pînă la urmă drumul, ridicarea oştilor contra Helladei.

Deci ei sunt pricina ruinii uriaşe, de neşters din amintire, care a pustiit cetatea Susei, cum nu a mai căzut asupră-i niciodată din vremea cînd stăpînul Zeus a dat îndreptăţire unui singur om să poruncească peste întreg pămîntul hrănitor de oi al Asiei, ţinînd în mînă sceptrul guvernării bune.[92].

Întîiul care a condus armata ţării a fost Medos [93].

Al doilea, feciorul său [94], i-a întregit lucrarea, ocîrmuindu-şi patimile inimii cu-nţelepciune.

Pe urmă Kyros [95], dobîndind puterea, bărbatul sprijinit de soartă, a împăcat popoare înrudite, a biruit locuitorii Lydiei şi-ai Frygiei, a potolit cu sila Ionia întreagă.

El n-a fost duşmănit de nici un zeu, deoarece a preţuit măsura.

În fruntea oamenilor înarmaţi a stat, al patrulea, fiul lui Kyros [96], iar Mardis a luat al cincilea puterea, ruşinea patriei şi-a tronului străvechi [97]; pe-acesta, în palatul său, l-a omorît prin viclenie Artaphrenes cel viteaz cu ajutorul cîtorva prieteni legaţi să-şi împlinească datoria[98].

Iar eu, cînd zarul sorţii m-a-nzestrat cu ceea ce pofteam, războaie multe cu armate multe am pornit, şi totuşi niciodată peste ţara mea n-am revărsat asemenea năpastă [99].

Ci Xerxes, fiul meu, însufleţit ca tinerii de gînduri tinereşti, nu a păstrat în minte sfaturile mele.

Să ştiţi aceasta limpede, însoţitorii mei de-odinioară, toţi cei care am stăpînit împărăţia, noi, laolaltă, n-am putea fi socotiţi aducători de-atîta suferinţă.

CORIFEUL

Atunci, mărite Dareios, la ce fel de-ncheiere duce cuvîntarea ta ?

Cum trebuie poporul perşilor, după acestea toate, să se poarte cît mai bine ?

DAREIOS

Să nu pornească niciodată cu război în părţile Helladei, chiar dacă oastea mezilor ar fi şi mai puternică decît a fost ; acolo însăşi glia luptă împreună cu hellenii [100].

CORIFEUL

Ce-ai vrut să spui, cum luptă împreună ?

DAREIOS

Mulţimile prea numeroase le ucide prin înfometare.

CORIFEUL

Dar noi vom ridica o ceată de luptători aleşi cu grijă, bine înarmată.

DAREIOS

Acum nici pîlcurile care au întîrziat prin părţile Helladei nu vor mai dobîndi scăparea şi întoarcerea [101].

CORIFEUL

Ce-ai spus ? Oştirea asiatică n-a izbutit în întregime să treacă peste Hellespont, să părăsească Europa ?

DAREIOS

Nu, doar un pumn de luptători dintr-o mulţime, dacă e dat să credem, în privinţa celor întîmplate pînă azi, oracolele zeilor ; nu pot să fie unele adevărate iar celelalte nu. Şi chiar dacă feciorul meu îşi lasă acolo cei mai buni ostaşi, înseamnă că se amăgeşte cu speranţe goale.

Acești soldați întîrzie în locurile unde rîul Asopós își împarte apele-n cîmpie, scump hrănitor al ţarinei beoţiene.

Acolo îi cuprind cele mai crunte suferinţe, răsplată pentru lipsa de măsură și trufia lor nelegiuită, pe ei care, sosind în glia grecilor, s-au bucurat să prade statuile divine, să dea foc templelor, să spulbere altare, să facă vraişte și să răstoarne de pe socluri chipurile zeilor [102].

Așa, purtîndu-se ca ticăloșii, primesc pedepse nu mai mici decît le-au fost ticăloșiile, și ele nu sunt încă istovite.

Abia dacă-i turnată temelia casei lor de chinuri ; aceasta se va ridica întruna.

Nespus de greu va fi prinosul sîngelui vărsat de lancea doriană la Plataia [103].

Mormanele de oase, nefolosind cuvinte, vor face oamenilor cunoscut, chiar celor semănaţi în generaţia de-a treia, că nici un muritor nu trebuie să aibă gînduri și simţiri prea mîndre.

Cînd dă în pîrgă, nemăsura rodește spicul rătăcirii și secerișul, drept bucate, aduce doar înlăcrimare.

Păstraţi osînda-aceasta mereu în ochii voștri, aduceţi-vă-aminte de Atena, de Hellada !

Nici unul dintre voi, dispreţuindu-și daimonul ursitei sale, să nu poftească bunul altuia, să nu-și dărîme astfel o mare propășire.

Răzbunătorul gîndurilor mult prea mîndre este Zeus, un sameș neînduplecat [104].

Deoarece feciorul meu este atît de slab la minte, să-i fie spre învăţătură dojana voastră înţeleaptă, să nu-i mai vateme pe zei, cu îndrăzneală nestrunită.

Iar tu, bătrîna mamă a lui Xerxes, care te iubește, mergînd în casele regale, ia cele mai împodobite straie și-ntîmpină-l pe fiul tău.

Din pricina durerilor iscate de atîtea rele, veșmîntul său cel colorat acum pe trup i-atîrnă, zdrenţe sfîșiate.

Alină-l, cuvîntează-i molcom, știu, doar pe tine va primi să te asculte.

Eu mă întorc în beznele de sub pămînt.

Pe voi, bătrînilor, vă las cu bine.

Chiar în vîrtejul relelor daţi sufletelor voastre veselia cea de toate zilele, căci pentru morţi belşugul aurului nu mai are preţ.

(Umbra lui Dareios se mistuie.)

CORIFEUL

Mă doare cînd aud despre atîtea patimi hărăzite nouă, barbarilor, şi azi şi mîine.

REGINA

O, daimon al ursitei, cîte suferinţe mă străbat cînd mă gîndesc la toată nenorocirea noastră !

Dar pacostea ce mă trudeşte mai cu seamă este ruşinea straielor care-l îmbracă pe copilul meu acum.

Merg în palat să aflu altă-mbrăcăminte şi voi cerca pe urmă să-mi întîmpin fiul.

Nu mă voi lepăda, la nenoroc, de tot ce am mai drag pe lume.

(Regina se întoarce în palat.)

CORUL

Strofa I

Alei, ce viaţă largă şi bună
era în cetăţile noastre,
pe vremea cînd regele alb de ani,
stăpîn peste toate, neticălos şi nebiruit,
Dareios, cel de o seamă cu zeii,
domnea în pămîntul acesta !

Antistrofa I

Ne lăudam tuturor mai ales
cu slava oştirilor noastre ;
ele-n război foloseau iscusinţa
obişnuită a-mpresurării [105] ;

nesuferind şi nepătimind,
se întorceau luptătorii
la casele lor norocoase.

Strofa II

Cîte cetăţi a cuprins
fără să treacă de matca rîului Halys [106],
fără măcar să purceadă din vatra lui,
atîtea oraşe pe malul
lacului strymonian [107],
vecine tărîmului tracilor !

Antistrofa II

Dar şi mai departe de lacul acesta,
pe uscatul vîrtos,
atîtea oraşe încinse cu metereze
fost-au supuse, de-asemeni, regelui nostru,
şi cele înfipte-mprejurul
largului drum de apă al Hellei,
şi-adîncul întortocheat, Propontida [108],
şi gurile Pontului [109].

Strofa III

Şi insule multe spălate de valuri,
cele de lîngă abruptele piepturi marine
ale pămîntului Asiei :
Lesbos, de pildă, şi hrănitoarea măslinului,
Samos, Chios, de-asemenea Paros,
Naxos, Myconos şi Andros,
aflată în strînsă vecinătate cu Tenos [110] !

Antistrofa III

El stăpînea totodată şi cele
săltate în mijlocul mării,
între două ţărmuri de continente,
Lemnos, apoi sălaşul lui Icaros [111],

Rhodos, Cnidos, oraşele insulei Kypros :
Paphos, Soloi şi Salamina [112],
a cărei cetate-mamă
trezeşte acum tînguirile noastre.

Epoda

Şi aşezările îmbelşugate
din părţile Ioniei, unde
foiesc numeroşi helleni [113].
Totul, doar mulţumită gîndului său,
slujit de tăria neistovită
a luptătorilor săi înarmaţi,
de gloata pestriţă a oştilor ajutătoare !
Noi acum îndurăm o cădere
fără-ndoială voită de zei,
frînţi de năprasnicele lovituri
în războiul purtat pe mare.

(Intră Xerxes într-un car cu patru roţi şi baldachin. Veşmintele îi sunt sfîşiate. Cu paşi nesiguri înaintează spre cor, urmat de cîţiva însoţitori.)

XERXES

Vai mie, năpăstuitul, cruntă ursită am pătimit, dintre toate cea mai neaşteptată !

Cu inimă crudă, daimonul sorţii a năvălit peste-al perşilor neam !

Sărmanul de mine, ce-mi va fi dat să îndur ?

Vigoarea trupului mi se topeşte, cînd îi privesc în faţă, aici, pe bătrînii oraşului.

O, Zeus, de ce nu mi-a fost hărăzit, laolaltă cu oamenii mei săvîrşiţi, să fiu învelit în moarte şi eu !

CORIFEUL

Vai, regele meu, pentru mîndra noastră oştire !

Vai, pentru cinstea cea mare, sfărmată, a legii persane, pentru această podoabă de luptători acum seceraţi de daimonul sorţii !

CORUL [114]

Pământul suspină după vlăstarele sale
după tinerii săi căsăpiţi de Xerxes,
el care îndoapă Infernul cu perşi.
Coborînd în lumea lui Hades,
mulţime de oameni, florile ţării,
arcaşi iscusiţi, sumedenie deasă
şi nenumărată, s-au stins din lumină.
Aiai, aiai, pentru oastea noastră vitează !
Tărîm asiatic, basileu al pământului,
în chip ruşinos, ruşinos, ţi-ai plecat genunchii !

XERXES

Strofa I

Eu sunt, vai, năpăstuitul,
eu, nemernicul, născut spre pacostea
neamului meu şi-a ţării părinţilor mei !

CORUL

Drept agrăire la-ntoarcere, te vom primi
cu ţipătul cuvîntător de nenorocire,
cu plînsul de nenorocire tînguitor
al bocitorului mariandynian [115],
un vaier bogat în lacrimi.

XERXES

Antistrofa I

Izbucniţi în strigăte jalnice,
în suspine stridente. Daimonul sorţii
iată, s-a-ntors împotrivă-mi !

CORUL

Vom izbucni în strigăte jalnice
ca să cinstim suferinţele nebănuite
ce te-au cuprins pe apele mării.
Ne vom tîngui pentru neam şi cetate,
plîngerea noastră suna-o-vom înlăcrimată.

XERXES

Strofa II

Ares al Ioniei ne-a jefuit,
Ares cel înzestrat cu nave al Ioniei
a hotărît ursita noastră de moarte,
secerînd cîmpia-nnoptată a mării
şi malul de stîncă îndurerat [116].

CORUL

Oi-oi, strigaţi şi totul aflaţi !
Unde-i mulţimea însoţitorilor tăi credincioşi,
unde ţi-s locţiitorii,
cum erau Pharandakes,
Susas, Pelagon,
Dotamas şi Agdabatas, Psammis,
şi Susikanes ce părăsea Ecbatana [117] !

XERXES

Antistrofa II

I-am lăsat nimiciţi departe.
Căzuţi de pe puntea unei corăbii din Tyr [118],
la Salamina, sub ţărmuri,
se izbeau de rîpa mării stîncoasă !

CORUL

Oi-oi, unde-i Pharnuchos al tău
şi vajnicul Ariomardos,

unde-i stăpînul Seuakes,
Lilaios din nobilă stirpe,
Memphis, Tharybis,
Masistras şi Artembares,
unde Hystaichmas ? iară şi iar te-ntrebăm.

XERXES

Strofa III

Io, io, pentru mine !
Ei au cuprins cu privirea oraşul
străvechi al Atenei, vrednic de ură,
apoi măturaţi, ca de o singură vîslă, vai,
s-au prăpădit pe uscat, sărmanii !

CORUL

Unde-i al perşilor socotitor,
ce număra cîte zece mii dintr-o dată [119],
Ochiul [120] tău credincios de-a pururi,
fiul lui Batanóchos, Alpistos,

. . . . . .

al lui Sesamas, din neamul lui Megabatas ?
Unde sunt Parthos, Oibares cel mare ?
I-ai părăsit, părăsit !
O, suferinţe ale slăviţilor perşi,
o, rele mai mult decît rele !

XERXES

Antistrofa III

Voi îmi stîrniţi ca un dor amintirea
bunilor mei ostaşi
cu vorbele voastre cumplite, cumplite,
crude şi preadureroase.

Strigă, ah, strigă inima mea dinăuntru,
din toate părţile trupului meu !

CORUL

Iar nouă şi alţii ne mai lipsesc :
Xanthis, căpetenie a zece mii de marzi [121],
vrednicul Anchares,
Diaixis şi Arsames,
domnii călăreţilor,
Dadakas şi Lythimnas,
neobositul luptător cu lancea, Tmolos.
Ne minunăm, ne minunăm că nu-i vedem
în urma cortului tău
purtat de roţi [122].

XERXES

Strofa IV [123]

Toţi au pierit, mai-marii oştirii !

CORUL

Vai, au pierit fără slavă !

XERXES

Ai ai, io, io !

CORUL

Io, daimonii ne-au căşunat
un rău întrecînd aşteptările !
Cît de vădit ne străfulgeră Ate !

XERXES

Antistrofa IV

Suntem loviți de o pacoste veșnică.

CORUL

Suntem loviți, este neîndoielnic !

XERXES

De o durere, durere necunoscută, necunoscută.

CORUL

Nu spre norocul nostru ne-am înfruntat
cu năierii iaonilor.
Neamul persan a fost oropsit în război.

XERXES

Strofa V

Cum să nu fie ? Ce oaste multă aveam,
și-am fost lovit, sărmanul de mine !

CORUL

Cine, dintre ai noștri, nu a murit ?
Perșii erau o putere măreață !

XERXES

Vedeți ce-a rămas din cetele mele !

CORUL

Vedem, vedem.

XERXES

Numai această tolbă.

CORUL

Ce-am auzit, ai salvat doar atîta ?

XERXES

Adăpostul săgeţilor mele.

CORUL

Mult prea puţin din atîta mulţime de oameni !

XERXES

Iată că ducem lipsă de apărători.

CORUL

Iaonii sunt neînfricaţi în lupta cu lancea.

XERXES

Antistrofa V

Nespus de viteji ! Mi-a fost dat
să privesc o neaşteptată ruină.

CORUL

Cînd ? Cînd oamenii flotei de luptă s-au risipit ?

XERXES

Mi-am sfîşiat veşmîntul aflînd de pacostea răului.

CORUL

Vai-vai ! Vai-vai !

XERXES

E mult mai amarnic decît acest vai-vai !

CORUL

Năpastă de două, de trei ori mai cruntă !

XERXES

Chin pentru noi, bucurie pentru duşmani.

CORUL

Ţăria ne-a fost nimicită...

XERXES

Iată-mă neînsoţit de alai !

CORUL

Dragii noştri războinici au fost risipiţi de mare.

XERXES

Strofa VI

Plîngeţi, plîngeţi prăpădul, porniţi spre palat !

CORUL

Aiai, aiai, năpastă, năpastă !

XERXES

Țipați, în chip de răspuns la țipătul meu !

CORUL

Chinul nostru se dăruie chinului tău.

XERXES

Cîntecul tău să urle-mpreună cu cîntecul meu !
Otototoi !

CORUL

Otototoi !
Greu ne apasă năpasta,
cazna ta se adaugă caznelor noastre.

XERXES

Antistrofa VI

Loviți, loviți în cadență de vîsle,
gemeți de dragul meu !

CORUL

Ne podidește plînsul, amarnic.

XERXES

Țipați, în chip de răspuns la țipătul meu !

CORUL

Avem temeiuri destule să hohotim, stăpîne !

XERXES

Faceţi să sune şi mai înalt suspinele voastre !
Ototototoi !

CORUL

Ototototoi !
Şi negre, gemînde izbiri însoţi-vor, ah,
bocetul nostru.

XERXES

Strofa VII

Loviţi-vă pieptul, strigaţi,
tînguindu-vă ca mysienii !

CORUL

Durere, dureri !

XERXES

Pustiiţi-vă bărbile, smulgeţi
firele voastre albite !

CORUL

Cu îndîrjire, cu îndîrjire,
pînă la ultimul fir, sporindu-ne chinul.

XERXES

Sloboziţi ascuţită strigare !

CORUL

Îţi vom urma şi îndemnul acesta, ţipînd.

XERXES

Antistrofa VII

Rupeţi cu vîrful mîinilor pînza
ce vă acoperă sînul !

CORUL

Durere, dureri !

XERXES

Pliviţi-vă părul din cap,
hohotiţi pentru soarta oştirii !

CORUL

Cu îndîrjire, cu îndîrjire.
pînă la ultimul fir, sporindu-ne chinul.

XERXES

Scăldaţi-vă ochii în lacrimi.

CORUL

În lacrimi ne sunt înecaţi.

XERXES

Epoda

Ţipaţi, în chip de răspuns la ţipătul meu !

CORUL

Oioi, oioi !

XERXES

Porniţi, gemînd spre palat.

CORUL

Io, io !

XERXES

Văitaţi-vă, vai, prin cetate !

CORUL

Vai, ne văităm, ne văităm !

XERXES

Gemeţi în lînced alai !

CORUL

Io, io, pămînt al Persiei,
atît de amarnic mersului nostru !

XERXES

Jale și vai, pentru cei săvîrșiți
datorită navelor noastre
cu trei șiraguri de vîsle, jale și vai !

CORUL

Îți vom face alai, cu suspinele noastre tînguitoare.

(Xerxes și, după el Corul, cu mișcări violente, pleacă în pași de dans lugubru.)

Șapte contra Thebei

PERSOANELE

(în ordinea intrării în scenă)

ETEOCLES, *regele Thebei*
VESTITORUL
CORUL *fecioarelor şi femeilor thebane*
ANTIGONA
ISMENA } *surorile lui Eteocles*
UN CRAINIC

Locul acțiunii este agora Thebei. În fundul scenei, pe un plan mai ridicat, se află altare și statui ale zeităților cetății. Armata stă de veghe la metereze ; în piața publică doar bătrîni și copii. Iese din palat, însoțit de oșteni, Eteocles.

ETEOCLES

Popor theban [1], mai-marele este dator să cuvînteze pe măsura clipei, acel care veghează peste treburile obștii și ține cîrma țării, nelăsînd să-i fie cotropite pleoapele de somn.

Căci dacă totul merge bine, pricina este divinitatea.

Iar dacă, dimpotrivă, ne cade vreo năpastă — să nu se-ntîmple niciodată ! — atunci numai un nume, al lui Eteocles [2], va răsuna de multe ori pe toate străzile cetății, pretutindeni, în imnuri mîrîite și-n țipete de jale, de care să ferească Zeus Apărătorul-de-Nevoi cetatea strănepoților lui Cadmos, văzînd că nu poartă zadarnic numele acesta !

De-asemeni voi, acum, și cei ce încă așteptați să vi se împlinească toiul tinereții și cei cărora vlaga vi s-a risipit cu vîrsta, trebuie, învîrtoșînd puterea trupurilor voastre, făcîndu-vă cu toții datoria pe potrivă, să ajutați cetatea, altarele divinităților acestei țări — la care să vă închinați de-a pururi ! — să v-ajutați odraslele și Glia, maica voastră, cea mai scumpă doică.

Cînd voi, copii fiind, umblați tîrîș în primitoarea sa țărînă, ea și-a luat asupră-i toată grija hranei voastre și a crescut din voi locuitorii înarmați cu scuturi, în care să te poți încrede la o nevoie cum este aceasta.

Din fericire, zeii se apleacă, pînă astăzi, către noi.

De-atîta vreme de cînd stăm împresuraţi în turnuri, războiul s-a urmat, prin voia zeilor, cel mai ades cu bine pentru Theba.

Dar iată că acum vorbeşte ghicitorul, păstorul păsărilor, care, nefolosindu-se de prevestirile ce joacă-n flăcări, numai cu auzul şi cu mintea cumpăneşte semnele profetice, artă în care n-a minţit vreodată [3].

El spune, domnul prevestirilor nemincinoase, că-n timp de noapte, adineauri, a fost poruncită o mare năvălire de ahei [4], să potopească Theba.

Daţi fuga la creneluri, la porţile-ntărite, cu toţii, grabnic, înarmaţi din creştet pînă-n tălpi !

Îngrămădiţi-vă în pieptul meterezelor, urcaţi pe-acoperişul turlelor de apărare, staţi dîrz la locurile de ieşire ale porţilor, şi aşteptaţi încrezători, neînfricaţi de marea gloată a năvălitorilor, căci zeii vor sfîrşi cu bine lupta.

Am strecurat iscoade militare şi cercetaşi printre duşmani ; sunt sigur că ei nu vor bate drumul în zadar.

Iar ascultîndu-le cuvîntul, nu mă va surprinde nici o viclenie.

(Poporul se împrăştie. Intră un vestitor.)

VESTITORUL

Eteoclees [5], domnul cel mai vajnic al cadmeilor, sosesc din rîndurile oştii de potrivnici şi îţi aduc înştiinţare nesmintită ; am văzut cu ochii mei ce se petrece-n tabăra duşmană.

Şapte bărbaţi năprasnici, capi de pîlcuri, au jertfit un taur pe un negru scut, şi-au cufundat în tăurescul sînge mîinile şi s-au jurat, pe Ares, Enyó şi Phobos iubitorul de omoruri [6], să năruie cetatea, oraşul ridicat de Cadmos să-l despoaie, iar, dacă nu, să piară, amestecîndu-şi cu această glie sîngele.

Apoi au atîrnat, cu mîna lor, de carul lui Adrastos [7] amintiri pentru părinţii de acasă ; au lăcrimat, dar nici un singur vaiet nu le-a scăpat din gură.

Doar inimile lor de fier pufneau, cuprinse de flăcările vitejiei.

Păreau că-s lei, cu Ares în priviri.

Iar ceea ce şi-au pus în gînd e sigur că se va-mplini, şi fără amînare.

Trăgeau la sorţi, cînd i-am lăsat, să hotărască zarurile aruncate poarta la care să-şi conducă fiecare pîlcul înarmat...

Alege-i aşadar, degrabă, pe cei mai buni bărbaţi, pe cei mai vrednici din cetate, şi rînduieşte-i căpetenii la ieşirea fiecărei porţi.

Căci iată, se apropie ostaşii argieni cu arme grele.

Ei vin în nori de praf şi cîmpurile sunt pătate de alba spumă picurînd din nările-armăsarilor sforăitori.

Tu, ca pilotul înţelept la cîrma navei, să-ţi întăreşti cetatea, pînă nu începe Ares vijelia !

Se şi aude mugetul talazului de pulbere stîrnit de luptători.

Nu pierde clipa de a trece la fapte cît mai iute.

Eu voi păstra şi mai departe pentru tine ochiul credincios, ca un străjer care veghează toată ziua.

Avînd înştiinţare, în cuvinte limpezi, despre ce se-ntîmplă dincolo de ziduri, vei fi ferit de orice vătămare.

ETEOCLES

O Zeus, o Glie, zei ocrotitori ai ţării, Urgisire [8] şi Erinie [9] preaputernică a tatii, mîntuiţi cetatea !

Nu smulgeţi, retezîndu-i temeliile, atotsurpată, lăsînd-o pradă de război, o aşezare-n care se revarsă graiul elinesc, atîtea case înzestrate cu altare !

Să fie libere pămîntul şi oraşul ridicat de Cadmos, să nu încapă-n jugul robiei niciodată.

Veniţi-ne în ajutor.

Sper că vorbesc şi în folosul vostru şi-n al meu.

Doar o cetate norocoasă îşi cinsteşte zeii.

(Eteocles pleacă, însoţit de bărbaţi. Intră cu grabă şi în dezordine Corul fecioarelor şi femeilor thebane înspăimîntate.)

Strigăm uriaşele noastre, de spaimă, dureri.
Urnită-i armata.
Părăsindu-şi tabăra, curge nestăvilit
norodul acesta de luptători,
călăreţii în frunte.
Ne-ncredinţează praful suit în văzduh,
vestitor fără glas, lămurit şi neîndoielnic.
A şi cotropit cîmpiile noastre.
Se-apropie zgomotul armelor,
zboară şi bubuie
ca un şuvoi de nebiruit
ce izbeşte un munte.
Io, io, zei şi zeiţe, răul
care ne-ameninţă înlăturaţi-l !
Un răcnet s-a rostogolit peste ziduri !
E năvala oştirii cu albe scuturi ;
gata de luptă zoreşte asupra cetăţii.
Cine va fi scăparea noastră ?
Ce zeu sau zeiţă ne va sări-n ajutor ?
Nu ne rămîne decît să cuprindem în braţe
statuile divinităţilor noastre.
Io, fericiţilor stînd pe jeţuri de slavă,
trebuie să ne-atîrnăm de
întruchipările voastre cioplite !
De ce ne-am petrece-n suspine deşarte ?
Auziţi sau nu auziţi ciocnirea de scuturi ?
Cînd să cerşim îndurare,
dacă nu în clipa de-acum,
închinînd ţesături şi cununi ?
Zgomotul noi îl vedem,
izbitura multelor suliţi.
Ares, ce pui la cale ?
Îţi vei trăda moşia străveche [10] ?
Daimon cu coiful de aur, coboară-ţi privirea,
coboară-ţi privirea peste oraşul pe care
l-ai dăruit odată
cu însăşi dragostea ta.

(Corul se mută de la o statuie de zeu la alta, invocîndu-le.)

Zei domnitori în cetate şi glie,
veniţi şi priviţi cu toţii
la ceata fecioarelor care vă roagă
fierbinte să nu cadă roabe.
Clocoteşte în jurul cetăţii un val de bărbaţi
cu egretele căştilor fremătătoare,
mişcate de vîntul lui Ares.
Zeus, o, Zeus, părinte atotîmplinitor,
nu ne lăsa niciodată s-ajungem
duşmanului pradă !
Oraşul lui Cadmos e-ncercuit de argei.
Ne temem de armele ucigătoare.
Din fălcile cailor,
zăbalele-mprăştie clinchet de moarte.
Şapte viteji căpitani de oştire,
în armuri lucitoare, cu suliţi săltate,
se-ndreaptă spre şapte porţi,
precum i-au căzut fiecăruia sorţii.
Şi tu, putere ţîşnită din Zeus, iubitoare de lupte,
Pallas Atena [11], fii mîntuirea cetăţii !
Şi tu, Poseidon, zeu călăreţ [12],
stăpîn peste mări cu tridentul
care se-nfige în peşti,
dezleagă-ne de înfricare, dezleagă-ne !
Şi tu, Ares, vai, vai, veghează
peste oraşul purtînd al lui Cadmos nume ;
stai, în chip răspicat, alături de noi !
Şi tu, ocroteşte-ne, Kypris,
străbună prin mamă a stirpei noastre [13] !
Din sîngele tău ne-am ivit ;
venim lîngă tine să-ţi cerem, să te rugăm,
dumnezeirii tale cerşindu-i.
Şi tu Apolo, stăpîn peste lupi,
ucigaş de lupi să fii pentru oastea
duşmanilor noştri [14] !
Şi tu, fecioară născută de Leto [15],
potriveşte-ţi săgeţile-n arc !

Strofa I

Vai, vai !
Auzim huruind împrejurul oraşului carele.

Puternică Hera !
Țipă, scrîșnesc din osii greu încărcate.
Artemis iubită !
Eterul [16] răspunde năuc zguduirii de suliți.
Ce chin mai pîndește cetatea ?
Ce soartă-o așteaptă ?
Spre ce încheiere o poartă dumnezeirea ?

Antistrofa I

Vai, vai !
Din depărtare ploaia de pietre bate-n creneluri.
Iubite Apolo !
Scuturi de-aramă zăngănitoare sună la porți.
Apleacă-ți urechea, fiica lui Zeus
ce hotărăști cu sfîntă voință sfîrșitul
războiului [17] !
Și Onka [18], tu, fericită stăpînă
căreia ne închinăm,
ocrotește-ți orașul de scaun cu șapte porți !

Strofa II

Io, zei atotputernici,
io, desăvîrșiților, zei și zeițe,
paznici de turnuri în țara Thebei !
Cetatea noastră, căznită de lance,
n-o dăruiți unei oști
ce vorbește un grai străin [19].
Împliniți-le ruga unor fecioare,
într-adevăr împliniți-le ruga
mîinilor care se-ntind cerșetoare spre voi !

Antistrofa II

Io, daimoni prieteni,
înconjurați cu mersul vostru mîntuitor cetatea,
dovediți cît de mult îndrăgiți orașele voastre !
Luați la jertfele ce vi le-nchină poporul seama
și, seama luînd, să-i dați ajutor.
Gîndiți-vă cîte misterii
bogate-n prinoase au loc în Theba !

Pe voi vă-ntreb, vlăstare greu de îndurat, dacă purtarea voastră este cea mai potrivită şi va salva oraşul, dacă aşa-nţelegeţi să îmbărbătaţi oştirea-mpresurată, căzînd asupra chipurilor zeilor cetăţii, cu ţipete şi urlete ; spre-nfiorarea celor cumpăniţi.

Păzească-mă, şi la năpastă şi în zile bune, soarta să fiu legat de neamul femeiesc !

Cînd biruie, femeia nu-i decît neobrăzare, şi nu te poţi apropia de ea cu vorba.

Cînd o cuprinde teama, pacostea e şi mai mare pentru casă, pentru obşte.

La fel şi astăzi, frămîntarea voastră prin oraş, încolo şi încoace, înseamnă un îndemn la slăbiciune şi la frică pentru ai noştri iară pentru cei de dincolo de porţi, care ne împresoară, un straşnic ajutor, în timp ce înăuntru ne surpăm noi înşine.

Acesta e cîştigul cînd faci casă cu muierile.

Dar cine nu va asculta porunca mea, orice ar fi, bărbat, femeie sau la mijloc, va fi prin hotărîrea judecăţii osîndit la moarte şi nu va izbuti să se ferească de poporul care-l va zdrobi cu pietre.

Bărbatul e răspunzător de cele ce se pun la cale în afara casei, aici femeia nu are nici un cuvînt.

Rămîneţi înăuntru şi încetaţi a ne mai vătăma.

Mă auziţi sau nu mă auziţi, ori sunteţi toate surde ?

CORUL

Strofa I

Fecior al lui Edip, ne cuprinde teama
cînd auzim huruitul,
huruitul gălăgioaselor care de luptă,
ţipătul osiilor,
zgomotul roţilor ce se-nvîrtesc
şi-al frîielor neadormite
în gurile cailor,
al zăbalelor cele în foc făurite !

ETEOCLES

Și cum ? Navigatorul, de la pupă la proră alergînd, găsi-va oare mijloc de scăpare, cînd corabia trudește hărțuită de talazul mării ?

CORUL

Antistrofa I

Nu, dar noi, sîrguind la statuile
vechi ale nemuritorilor,
ne-am încredințat puterii divine.
Cînd a vuit spre porțile noastre
ca un potop ucigaș de zăpadă,
bîntuite de spaimă,
am căutat adăpost la Preafericiți,
rugîndu-i fierbinte
să-și întindă asupra cetății oblăduirea.

ETEOCLES

Rugați-vă ca zidurile noastre să abată lăncile vrăjmașe.
Nu e aceasta oare și spre faima zeilor ?
Se spune că dintr-o cetate cucerită zeii pleacă.

CORUL

Strofa II

Să nu apucăm a vedea părăsit
în zilele vieții noastre orașul
de către soborul acesta de zei !
Să ne lipsim de privelișlea vetrei lui Cadmos
cutreierată în lat și în lung de oștime,
cuprinsă de flăcări dușmane pustiitoare !

ETEOCLES

Cînd îi chemați în rugăciuni pe cei de sus, femeilor, nu vă purtați prostește ! Ascultarea este muma vremurilor bune și singur ele izbăvesc ; așa spune proverbul.

CORUL

Antistrofa II

Așa e, dar și mai înaltă
este puterea dumnezeirii.
Adesea cînd omul se zbate
în rele fără scăpare,
în suferință cumplită,
și peste ochi i se lasă o ceață,
zeii deodată-l ridică.

ETEOCLES

Bărbații trebuie să-aducă jertfe junghiate zeilor, să le închine drept prinos de ispășire, înainte de-ncleștarea cu dușmanul.

Iar voi sunteți datoare să păstrați tăcere și să stați în case.

CORUL

Strofa III

Locuim, prin grija celor de sus,
o cetate nebiruită ;
meterezele sale ne apără încă
de gloata vrăjmașă.
Ce ascunsă neliniște poate
să ne întunece ruga ?

ETEOCLES

Eu nu mă-mpotrivesc, cinstiți cum se cuvine neamul zeilor, dar dacă vreți să nu împrăștiați teama nemernică

în inimile cetățenilor, stați potolite, nu vă-nspăimîntați prea tare !

CORUL

Antistrofa III

Am auzit răbufnind de curînd
un amestec de vuiete ;
turburate de frică
am fugit la acropola [20] noastră,
la locul de scaun pe care-l cinstim.

ETEOCLES

Acuma voi, cînd veți afla despre răniți și morți, să nu începeți a boci sălbatic.
Cu sîngele vărsat al oamenilor se hrănește Ares.

CORIFEUL

Vai, nechezatul cailor ne sună în urechi !

ETEOCLES

Chiar de vă sună în urechi, să nu vă arătați prea mult că-l auziți.

CORIFEUL

Cetatea geme din adîncul gliei sale, potrivnicii ne împresoară.

ETEOCLES

Nu îți ajunge că eu sunt aici pentru a hotărî măsurile de cuviință ?

CORIFEUL

Mi-e frică, larma creşte la porţile izbite.

ETEOCLES

De ce nu vrei deloc să taci şi urli astfel prin oraş ?

CORIFEUL

Sobor al zeilor de-aici, păstrează turnurile noastre !

ETEOCLES

Lovească-te pierzania ! Nu vrei să taci ?

CORIFEUL

Scutiţi-ne să-ajungem în sclavie, zei thebani !

ETEOCLES

Chiar tu ne dăruieşti robiei, pe mine şi întreg oraşul.

CORIFEUL

O, Zeus, atotputernice, întoarce-ţi loviturile peste duşmani !

ETEOCLES

Zeus, ce ai plămădit cînd ai făcut femeia ?

CORIFEUL

O jalnică făptură, precum e şi bărbatul, dacă oraşul cade prins.

ETEOCLES

Iar spui prăpăstii, tocmai cînd te-atingi de chipurile zeilor [21].

CORIFEUL

Mă vlăguieşte spaima şi-mi smulge vorbele din gură.

ETEOCLES

Ascultă-mă, îţi fac o rugăminte uşor de împlinit.

CORIFEUL

Vorbeşte cît mai iute şi-ţi voi da răspunsul iute.

ETEOCLES

Să taci, nefericito, să nu mai semeni frica în cei care ţi-s dragi.

CORIFEUL

Am să păstrez tăcere, mă voi supune sorţii celorlalţi.

ETEOCLES

Numai această spunere a ta o ţin, le uit pe celelalte.

Dar mai adaug, dezlipiţi-vă de-aceste chipuri, rugaţi-vă după cum este şi nevoie : zeii să fie aliaţii noştri-n luptă !

Pe urmă, ascultîndu-mi rugămintea, sloboziţi, asemenea unui pean prielnic, sfîntul strigăt [22], cum cere ritualul să se ţipe la doborîrea victimelor în Hellada.

Aceasta-i va îmbărbăta pe dragii noştri luptători, va risipi dintr-înşii teama de duşman.

În faţa voastră, zei de baştină ai ţării, zei domnitori în cîmpuri şi veghetori în pieţe, fîntînă Dirke [23], ape ale rîului Ismenos [24], făgăduiesc, de se vor încheia cu bine toate şi de va fi cetatea mîntuită, să răspîndesc peste altarele divine sîngele de oaie, în semn de biruinţă, iar hainele potrivnicilor, prăzi de lance sfîşiate, să le atîrn, pe zidul sacrelor lăcaşe, drept prinoase !

Astfel rugaţi-vă de zei, în loc să-ntîrziaţi în gemete, în ţipete hohotitoare, sălbatice şi fără rost, prin care nu veţi izbuti să ocoliţi mai lesne soarta.

Eu la ieşirile din cele şapte metereze voi rîndui, să ţină piept duşmanilor, şase bărbaţi, din croiul celor mari, cu mine şapte, înainte să ne vină vestitori cu mintea răvăşită şi zvonuri mult prea repezi, care sub nevoia unei clipe, să dea foc la totul.

(Eteocles pleacă.)

CORUL

Strofa I

Te-am asculta, dar sufletul nostru, de spaimă, nu doarme ;
vecina inimii, grija,
hrăneşte flacăra înfricoşării.
Ne temem de-atîta oştire ce-nconjură zidul.
La fel porumbiţa cu pui, tremurînd,
se teme de şarpele
aducător de moarte în cuib.
Unii aleargă spre metereze,
în gloată, în cete.
Cu noi ce va fi să se-ntîmple ?
Alţii azvîrl colţuroase pietroaie
asupra cetăţii împresurate.
Zei zămisliţi de Zeus,
ajutaţi pe orişice cale
norodul celor din stirpea lui Cadmos !

Antistrofa I

Ce altă ţară v-ar dărui
o glie mai scumpă decît a Thebei,

de-aţi lăsa duşmanilor voştri
acest meleag cu ţărînă adîncă
şi apa fîntînii Dirke,
cea mai rodnică undă
din cîte-au făcut să curgă
cel care cuprinde pămîntul, Poseidon,
şi vlăstarele mării, Okeanidele [25].
De-aceea, o zei ţiitori ai oraşului nostru,
răspîndiţi în cei de dincolo de metereze
mişelia ce pierde bărbaţii,
orbirea ce-i mînă să-şi lepede armele,
cîştigaţi biruinţă şi slavă pentru cetate,
ocrotitori ai vetrei lui Cadmos rămîneţi,
nestrămutaţi din frumoasele voastre jeţuri !
Gemînd ascuţit, vă rugăm fierbinte !

Strofa II

Jalnic ar fi ca oraşul străvechi
să fie surpat în Hades,
un vînat înrobit de lance,
spulberat în moale cenuşă
şi, prin însăşi voinţa divină,
pustiit de aheu [26] cu necinste ;
jalnic ar fi ca femeile văduve
laolaltă bătrîne cu tinere, ah,
cu hainele-n zdrenţe,
să fie tîrîte de plete
precum nişte iepe,
în timp ce oraşul, ţipînd, se goleşte,
prăzi de război hărăzite morţii
în amestec de strigăte.
Ne temem de grele năpaste.

Antistrofa II

Ar fi dureros ca nepîrguite copile,
fără-mplinirea cerutelor datini,
să se vadă culese de crude,
s-o apuce pe drumul vrednic de ură
spre case străine.
Morţii, putem rosti dinainte,

o duc mai bine !
Multe sunt nenorocirile
unei cetăţi subjugate !
Unul ia prinşi, un altul ucide,
alături se pune foc.
Fumul mînjeşte întreaga cetate.
Ares răsuflă ca un smintit,
înrobitorul noroadelor,
şi prihăneşte tot ce e plin de evlavie.

Strofa III

Vuiete surde se-ntind prin oraş.
Împrejur un năvod va cuprinde
zidiri întărite.
Bărbat pe bărbat
îl străpunge de moarte cu lancea.
Ţipă sugacii, încă la sînul matern,
behăitul lor se îneacă în sînge.
Pretutindenea bîntuie jaful, fratele goanei !
Prădător se-ntîlneşte cu prădător,
tîlhar pe tîlhar îl cheamă, cu mîinile goale
să fure-mpreună,
vrînd fiecare mai mult decît o fărîmă.
Mintea-şi închipuie lesne urmarea.

Antistrofa III

Tot felul de roade zac pe pămînt răsfirate,
dureroasă privelişte.
Amar este ochiul cămărăşiţei.
Multele, amestecatele
daruri ale ţărînii
se pierd în şiroaie becisnice.
Copilele prinse, neînvăţate
să-ndure, sărmanele, gem
cu gîndul la patul de roabe,
în care vor fi aruncate
din întîmplare vreunui bărbat
şi domn al chinului lor.

N-au altă speranță, vai, decît să purceadă
spre un noptatic sîrșit,
alinător de dureri și de lacrimi !

CORIFEUL [27]

Prietene, se-ndreaptă cercetașul nostru, mi se pare, către noi, cu veste nouă ; el vine-adus în fugă de resorturile gleznelor.

Iar însuși regele, vlăstarul lui Edip, tocmai la timp aleargă să asculte spusa vestitorului ; de prea mult zor nu face pașii cum i-ar cere rangul.

(Dintr-o parte intră vestitorul, în fugă, din partea opusă Eteocles, întovărășit de războinici.)

VESTITORUL

Vă pot vesti, știu limpede ce se întîmplă la dușmani, cum pentru fiecare s-a tras la sorți o poartă.

Tydeus [28] a și-nceput a face larmă în fața porții lui Proítos [29] ; ghicitorul [30] însă nu-i îngăduie să treacă fluviul Ismenos, căci animalele jertfite nu dau semn prielnic.

Tydeus, descreierat și spumegînd de pofta bătăliei, țipă asemeni șarpelui șuierător în soarele amiezii, hulește ghicitorul, feciorul înțelept al lui Oíkles, care s-ar strădui, „din pricina nevitejiei, să amăgească moartea, să amîne lupta".

Acestea-i sunt rostirile ; își saltă coama coifului cu trei umbroase moțuri, iar de sub scutul său tălăngi de-aramă sună, răspîndind înfiorare.

Pe scut are o stemă preasemeață, înfățișînd un cer lucrat cu meșteșug, învîlvorat de astre, și din mijlocul pavezei, strălucitoare, împrăștie lumină luna plină, cea mai de seamă dintre stele, ochiul nopții.

Aceasta-i căpiala preaîmpodobitei lui armuri ; iar el, pe țărmul fluviului face larmă, dornic să se bată, precum un armăsar care așteaptă încordat să sune trîmbița, umplîndu-și de mînie frîiele cu bale.

Cine-i va sta-mpotrivă, cine, cînd vor cădea zăvoarele, e pregătit să fie straja porții lui Proítos ?

Podoabele unui războinic pe mine nu mă înspăimîntă.
Nu e în stare nici o stemă să rănească, nici moţuri sau tălăngi să facă ferfeniţă totul fără lance.
Şi iarăşi, în privinţa nopţii, ce ne-ai zugrăvit-o, de pe scutul său, cu astrele cereşti iluminînd, sminteala repede ajunge prorocul unora.
Deci cadă noaptea peste ochii săi pe cale să se stingă !
Să-i fie stema preasemeaţă însuşi purtătorului într-adevăr şi-ntocmai pe potrivă !
Şi-atunci va fi făcut chiar pentru sine profeţia cea necumpănită.
Eu, împotriva lui Tydeus, voi rîndui apărător al porţii pe fiul vajnic al lui Ástacos [31].
De neam ales, cinsteşte cu evlavie tronul Sfielii, urăşte vorbele umflate, nu-i plac nemerniciile, nu intră-n firea lui să fie ticălos.
Îşi trage rădăcina din bărbaţii semănaţi în brazde pe care Ares i-a cruţat ; astfel Melánippos este într-adevăr de baştină din Theba.
Izbînda-n luptă o va hotărî cu zarurile Ares.
Într-adevăr, îl mînă dreptul sîngelui să-alunge lăncile vrăjmaşe din glia-mamă, care l-a născut [32].

CORUL

Strofa I

Celui de partea noastră luptînd
să-i dăruiască zeii noroc ;
el sare, cum este şi drept,
să apere Theba.
Tremurăm la gîndul
că am putea privi vreodată
sîngerosul sfîrşit al celor pieriţi pentru rudele lor.

VESTITORUL

Să-i dăruiască zeii luptătorului noroc !
Pe urmă, lui Capáneus [33] i-a fost sortit să stea la poarta denumită a Electrei [34], un uriaş de-asemeni, mai năprasnic

decît cel dintîi, a cărui grozăveală trece dincolo de îngîmfarea omenească.

El ceartă zidurile cu ameninţări cumplite ; ferească-ne ursita să se împlinească !

Fie că vor sau nu vor cei de sus, el spune că va pustii cetatea şi că nici potrivnicia lui Zeus, căzînd asupra lui, nu îi va pune piedici.

Iar fulgerele, pentru el, şi loviturile de trăsnet sunt totuna cu arşiţele de amiază.

Ca stemă are un om gol, un purtător de foc, ţinînd în mîini, drept armă, o torţă-nflăcărată [35] şi glăsuind cu litere de aur : „Voi aprinde Theba !"

În faţa unui astfel de războinic să trimiţi..., dar cine poate să-l înfrunte, cine să se măsoare cu acest bărbat nesăbuit de mîndru ?

ETEOCLES

Ceea ce-mi spui înseamnă pentru noi cîştig după cîştig.

Cînd mintea oamenilor se întunecă de îngîmfare, chiar limba lor cu-adevărat îi dă-n vileag.

Ne-ameninţă că-i gata Capáneus de fapte ; pe zei nesocotindu-i şi revărsînd din gură o trufie căpiată, el, muritor fiind, aruncă pîn' la cer, pînă la Zeus, cuvinte zgomotoase, umflate ca talazurile mării.

Dar sunt încredinţat că fulgerul aducător de foc îl va lovi pe el, precum i se cuvine, şi nu va semăna de fel cu arşiţa de soare la amiază.

Chiar în pofida gurii lui nerușinate, eu am și hotărît bărbatul care să-l înfrunte, dîrzul Polyphontes [36], voinţă-nflăcărată-n luptă, meterez nestrămutat, pe care-l sprijină Artemis cea ocrotitoare cu harul său şi zeii ceialalţi.

Numeşte-mi altă căpetenie şi altă poartă hărăzită.

CORUL

Antistrofa I

Să moară acel care face
urări atît de cumplite cetăţii !

O izbire de trăsnet să-l ţintuiască,
pînă nu năvăleşte în casele noastre,
pînă nu ne alungă
cu suliţa lui preasemeaţă
din încăperile noastre de fete.

VESTITORUL

Vi-l spun acum pe cel ales după aceea să ne lovească porţile.

Din casca răsturnată de aramă, a treia oară sorţul i-a sărit celui de-al treilea, lui Eteoklos [37].

El ceata trebuie să şi-o arunce împotriva Porţii Noi [38].

Deci îşi întoarce iepele, fremătătoare sub căpestre, ele ar şi voi să se repeadă către porţi şi fornăie prin botniţe un cînt barbar, umplîndu-se de răsuflarea nărilor trufaşe.

Un herb e însemnat pe scutul său şi nu în chip mărunt : pe-o scară [39] rezemată de un meterez duşman, un om în arme suie treptele cu gînd să îl răstoarne şi strigă, o spun literele potrivite : „Nu mă va prăbuşi din turn nici însuşi Ares !"

Trimite împotrivă-i un luptător în stare să apere cetatea de jugul înrobirii.

ETEOCLES

Trimite-voi îndată un războinic, de nu cumva, din fericire, a şi fost trimis, un om ce nu ţine lăudăroşenia în braţe, Megareus, vlăstar lui Creon, din sămînţa celor răsăriţi din brazde [40].

El nu se va înfricoşa de larma unor iepe cu nechez nestăpînit şi nu va părăsi vreodată porţile oraşului ci, sau murind, îşi va-mplini faţă de glia hrănitoare datoria, sau, supunînd cei doi bărbaţi şi cetăţuia de pe pavăză, o va lua drept pradă de război, podoabă pentru casa părintească.

Vorbeşte-ne despre-ngîmfarea altuia, nu fi zgîrcit în a ne spune.

CORUL

Strofa II

Cerem în rugăciuni biruinţă
pentru cel care apără casele noastre,
cerem pentru potrivnici înfrîngere.
În nebunia minţii lor,
jignesc oraşul cu mult preasemeţe cuvinte.
Privească spre ei cu mînie Zeus
Drămuitorul [41] dreptăţii !

VESTITORUL

Al patrulea se află rînduit la poarta următoare, a Athenei Onka.

Se-apropie strigînd, este făptura înalt crescută-a lui Hippómedon [42].

Cînd el a-nvîrtejit rotundul scutului cît un arman, am început să tremur, nu tăgăduiesc.

Desigur faurul de steme nu era din cei neiscusiţi şi i-a lucrat cu măiestrie scutul, inchipuind un Typhon [43] ce împroaşcă din gura cu suflări de flăcări, un negru abur, fratele vălătucit al focului, în timp ce şerpi încolăciţi alcătuiesc chenarul pîntecoasei paveze.

Scoţînd un strigăt de bătaie, pătruns de zeul Ares, ca o thyadă răvăşită se repede-n luptă ; privirea lui stîrneşte groaza.

Ridică pază bună împotriva năpustirii unui astfel de potrivnic, căci laudele lui de sine înaintea porţilor au şi-nceput să înspăimînte !

ETEOCLES

În primul rînd, vecina Thebei şi ocrotitoarea porţii, Pallas Onka, urăşte nemăsura luptătorului şi îl va smulge de la cuibul său ca pe un şarpe ameninţător.

De altfel a fost şi ales Hiperbios [44], feciorul vajnic al lui Oinops, războinic pe potrivă cu războinic.

El nu aşteaptă decît să-şi încerce, la vreme de nevoie, soarta.

Nici chipul său, nici inima şi nici armura n-au cusur.

Cu bun temei Hermes [45] îi pune să se-nfrunte, căci, om duşman cu om se va lupta şi prin ciocnirea pavezelor se vor război doi zei potrivnici.

Unul e Typhon, cel care răsuflă foc, iar celălalt, pe scutul lui Hiperbios, e tatăl Zeus, înfipt pe tron, cu fulgerul invîlvorat în mînă, şi nimeni pînă azi nu l-a văzut învins pe Zeus.

[Aceştia, pentru fiecare, sunt daimonii sprijinitori.

Şi dacă-n bătălie Zeus e mai puternic decît Typhon, noi suntem cu învingătorul, iar ceilalţi sunt cu învinsul.

Firește, lupta celor doi bărbaţi astfel se va sfîrşi : Hiperbios, aşa cum îl arată stema, va găsi pe însăşi pavăza-i un salvator, anume Zeus.] [46]

CORUL

Antistrofa II

Credem că insul pe-al cărui scut
se află vrăjmaşul lui Zeus,
neîndrăgita făptură a unui daimon
născut din ţărînă,
iazma urîtă deopotrivă de oameni
şi zei îndelung-trăitori,
îşi va sfărma înaintea porţilor capul !

VESTITORUL

Aşa să fie ! Să vă spun acum despre al cincilea, despre potrivnicul ţîşnit în faţa celei de a cincea porţi, a Miazănopţii, la mormîntul lui Amphion [47] cel născut din Zeus.

Pe suliţa din mîna lui, la care se închină ca unui dumnezeu, în care crede mai vîrtos decît în ochi, se jură că va pustii cetatea celor ce se trag din Cadmos, deşi nu se-nvoieşte Zeus.

Așa dă glas acest vlăstar al unei mame de la munte [48], frumos la chip, bărbat și copilandru, abia dacă-i mișcă puful tinereții pe obraji, crescînd, ici-colo, în tuleie dese.

Dar n-are suflet de fecioară, precum i-ar cere numele.

Cu ochi năprasnici se apropie Parthenopaios din Arcadia.

Războinicul acesta-i doar un venetic în Argos, unde a fost hrănit, și socotește să-și plătească datoria din belșug ; el n-a venit aici să neguțătorească bătălia, ci mai degrabă spre cinstirea căii străbătute.

Cu semeție se înfățișează înaintea porții : pe pavăza de-aramă, adăpostul său rotund, el flutură ocara țării noastre, pe Sfinx [49], care mănîncă numai carne crudă, a cărei formă prinsă-n cuie, lucrată-n relief, strălucitoare, ține sub ea în gheare un theban, ca să coboare peste om o grindină de lovituri.

ETEOCLES

Lovească-i zeii pe nemernici, după cum li-s gîndurile și trufia lor nesfîntă !

Astfel i-ar nimici o moarte-ngrozitoare și nespus de rea.

Cît îl privește pe arcadianul despre care ne vorbeai, știu un bărbat neîngîmfat, a cărui mînă vede ce are de făcut : e fratele războinicului dinainte, Aktor [50].

Acesta nu va încuviința ca un șuvoi de vorbe goale, fără împlinire, să năvălească dincoace de porți, sporind nenorocirea noastră, și nici să intre în cetate omul ce aduce dihania cumplită, vrednică de ură, zugrăvită pe un scut vrăjmaș.

Ea însăși dinafară va urla-mpotriva purtătorului adăpostit, cînd va fi ciocănită îndesat sub metereze.

Cu voia zeilor, să se adeverească tot ce am rostit !

CORUL

Strofa III

În piept ni se-mplîntă cuvintele,
pletele părului ni se zburlesc,

auzind făloasele spuneri
ale acestor făloşi vorbitori
şi nemernici bărbaţi.
Fie să-i piardă zeii-n pămîntul acesta !

VESTITORUL

Vi-l spun acuma pe al şaselea, bărbatul cel mai înţelept, în luptă cel mai nobil, puternicul profet, Amphiaraos [51].

Proptit în faţa porţii Homolois [52] îl ceartă pe puternicul Tydeus, zicîndu-i „ucigaş de oameni, unul ce turbură cetatea, în Argos cel mai mare dascăl de nenorocire, trimisul Erinyei, sluga crimei, şi sfetnicul de răutăţi al lui Adrastos."

Pe urmă el priveşte spre puternicul tău frate Polyneikes [53], îşi ridică ochii şi, la sfîrşit, de două ori îl cheamă, răspicîndu-i numele, şi gura lui rosteşte asemenea cuvinte :

„Strașnică faptă ! scumpă zeilor, plăcută s-o auzi, s-o depeni la urmaşi, e strașnică zdrobirea cetăţii părinteşti, a zeilor ţărînii tale, cu ajutorul unor cete asmuţite din afară !

Se află vrun temei ce te-ar putea îndreptăţi să seci maternul şipot ?

Oare pămîntul patriei supus de rîvna lăncii tale, te va sluji în luptă cu credinţă ?

Cît despre mine, eu voi îngrăşa pămîntul Thebei, un ghicitor ascuns adînc în ţarina duşmană.

La luptă deci, nădejdea mea este să mor în slavă !"

Aşa vorbi profetul, purtînd cuviincios o pavăză cu totul de aramă.

Dar pe rotundul scutului nu se zăreşte nici o stemă.

El nu vrea doar să pară cel mai nobil, ci să fie, purtînd în inimă de grijă brazdelor adînci din care cresc lăstarii gîndurilor cumpănite.

Te sfătuiesc să afli împotrivă-i un apărător şi înţelept şi vrednic ; să-ţi fie teamă de acel care cinsteşte zeii.

Ce semn prevestitor, vai, îl alătură pe omul drept de cei necredincioşi ?

În orice fel de lucru nimic nu e mai rău decît tovărăşia ticăloşilor ; aceasta nu dă niciodată roade bune.

Cînd un bărbat evlavios urcă într-o corabie cu marinari ce ard să săvîrşească vreo nemernicie, şi el e nimicit odată cu stirpea lor respinsă de nemuritori.

Numai să se amestece un drept cu oameni din cetate neprimitori de oaspeţi, nepăsători faţă de zei, şi se va prinde fără greş întru aceeaşi plasă ; el piere-atins de vîrful biciului divin, acelaşi pentru toţi.

La fel şi înainte-văzătorul, fiul lui Oikles, om cumpănit, plin de dreptate, viteaz, evlavios, profet vestit, amestecîndu-se fără să vrea cu oameni care n-au nimica sfînt, ci guri obraznice, plecaţi pe-un drum de-ntoarcere atît de lung, va fi tîrît şi el, dacă se învoieşte Zeus, întru aceeaşi plasă [54].

Cred că Amphiaraos nici măcar nu va înainta spre porţi, şi nu din lipsă de curaj, nu din voinţă şubredă, ci cunoscînd că trebuie să moară în această luptă, dacă oracolele lui Loxias [55] poartă roade, iar el obişnuieşte ori să tacă ori să grăiască doar cînd e nevoie.

Totuşi vom aşeza şi-n faţa lui un luptător, pe strașnicul Lasthenes [56], un portar neprimitor de oaspeţi ; acesta are mintea unui vîrstnic, dar carnea tînără, privirea iute şi braţul său nu zăboveşte să lovească, în locul dezgolit de pavăză, cu lancea.

Dar pentru muritori izbînda este darul zeilor.

CORUL

Antistrofa III

Audă-ne zeii şi împlinească-ne
dreptele rugi :
izbînda să fie-a cetăţii lui Cadmos !
Întoarcă-se caznele,
cele stîrnite de suliţi, asupra
năvălitorilor noştri !

Înainte s-ajungă la ziduri,
lovească-i, ucidă-i cu fulgerul Zeus !

VESTITORUL

Acum voi spune, la sfîrşit, despre al şaptelea, fratele tău, din faţa celei de a şaptea porţi [57], şi despre soarta hărăzită Thebei de el prin rugăciuni şi prin blesteme.

Acesta, după ce va trece peste metereze, vestindu-se a fi stăpînul ţării şi chiuind peanul biruinţei, doreşte să se prindă cu tine-n luptă dreaptă, să te ucidă şi să moară-n preajma ta, iar dacă scapi cu viaţă, tu care l-ai lipsit de drepturile sale [58], să te alunge în exil din vatra ta, şi astfel să plăteşti pentru surghiunul său.

Iată ce strigă tare Polyneikes cel puternic, rugîndu-se de zeii stirpei şi ai gliei părinteşti să stea de veghe la-mplinirea fără greş a cererilor sale.

El poartă pavăză nou făurită, frumos-rotundă, cu o dublă stemă prinsă iscusit : se vede un războinic din aur cizelat şi-alături o femeie care-l călăuzeşte cuviincios pe drumul lui.

Ea spune că ar fi Dreptatea, dovadă literele cuvîntînd : „Îl voi aduce pe bărbat să locuiască în cetatea lui, să se întoarcă în lăcaşul părintesc."

Ţi-am arătat întocmai pregătirile duşmanilor.

Nicicînd nu vei afla vreo vină, omului care ţi-a dat aceste veşti.

Cunoaşte singur cum să cîrmuieşti corabia cetăţii !

(Pleacă)

ETEOCLES

O neam al lui Edip, al meu, lovit de zei cu nebunie, urît năprasnic de nemuritori şi-acoperit de lacrimi !

Azi, vai, blestemele părintelui s-au împlinit [59] !

Dar nu se cade nici să plîngem, nici să ne văităm pentru ca plînsetele noastre nu cumva, sporind să-ajungă şi mai greu de îndurat.

Vom şti îndată despre Polyneikes, al cărui nume i se potriveşte-atît de bine, dacă-ntîmplările se vor sfîrşi ca în emblema lui, dacă îl vor aduce-n ţară nişte litere de aur, ţîşnite dintr-o inimă semeaţă şi aşternute cu migală pe un scut.

Da, poate, dacă peste faptele şi mintea lui ar fi domnit fiica fecioară a lui Zeus, Dreptatea.

Dar niciodată, nici cînd a scăpat din bezna pîntecului mamei, nici cînd, fiind copil, creştea, nici cînd îi da în floare tinereţea şi pe bărbia lui mijeau tuleiele în smocuri, Dreptatea nu l-a agrăit baremi cu un cuvînt şi nici acum nu cred că stă în preajma lui, cînd el batjocoreşte pămîntul părintesc [60].

Astfel Dreptatea nu ar fi, într-adevăr, decît un nume mincinos, dacă ar face cîrdăşie cu un muritor în stare să cuteze orişice.

Într-asta mă încred şi mă voi duce să-l înfrunt eu însumi.

Pe cine altul am trimite mai potrivit decît pe mine ?

Ne vom cuprinde-n luptă, rege contra rege şi frate contra frate, duşman contra duşman.

Aduceţi-mi cnemidele, degrabă, apărătoarele-mpotriva lăncilor şi pietrelor.

CORIFEUL

Ba nu, tu omul cel mai drag şi fiul lui Edip, să nu ajungi, în clocotul mîniei, asemenea lui Polyneikes, nemernic şi sfruntat la vorbă :

Destul e că argeii şi cadmeii au pus mîna pe arme să se lupte ; de sîngele acesta lesne te purifici.

Dar omorîrea între ei a doi bărbaţi avînd acelaşi sînge e o mînjire care nu se învecheşte niciodată.

ETEOCLES

A îndura un rău ce nu ne umple de ruşine, treacă, deoarece în lumea morţilor atîta ne va fi dobînda.

Dar relele urmate de ruşine nu sunt spre buna noastră faimă.

CORUL

Strofa I

Ce ţi se-ntîmplă în minte, copile ?
Nu te lăsa tîrît de orbire,
să nu-ţi năvălească în suflet
sminteala lăncilor care ucid !
Leapădă pofta răului, de la obîrşie !

ETEOCLES

Cum lucrurile le grăbeşte chiar dumnezeirea, purceadă, în bătaia vîntului, spre locul hărăzit, întreaga stirpe a lui Laios, urîtă de Apolo, spre unda fluviului Kokytos [61] !

CORUL

Antistrofa I

Cu muşcătură prea crudă
te mînă dorinţa vărsării de sînge
neînvoită de noima divină,
şi-ţi dăruieşte roade amare.

ETEOCLES

Dar, neagră şi cumplită, Urgisirea tatii, fără o lacrimă în ochii săi uscaţi, se-apropie, spunîndu-mi :

„E în cîştig acel ce moare mai devreme decît mai tîrziu." [62]

CORUL

Strofa II

Nu te lăsa tîrît, nu vei fi
socotit mişel, alegînd să trăieşti !
Erinys cu neagră egidă

va părăsi lăcaşul acesta,
cînd zeii vor fi-nduplecaţi
prin jertfe aduse de mîinile tale ?

ETEOCLES

Cît preţ mai am în faţa zeilor ?
Doar darul nimicirii mele preţuieşte pentru ei.
De ce aş linguşi ursita care mă stîrpeşte ?

CORUL

Antistrofa II

Astfel îţi pare azi, cît se află în preajmă.
Daimonul sorţii după o vreme
se poate schimba, venind către tine
cu o suflare mai blîndă.
Acum încă fierbe.

ETEOCLES

Această fierbere-au stîrnit-o blestemele tatălui meu.
O, cît au fost vedeniile mele de adevărate, nălucile care-mi vesteau în vis că moştenirea tatii va fi împărţită ! !

CORIFEUL

Ascultă de femei, oricît ţi-ar fi de neplăcut.

ETEOCLES

Rostiţi ce vi se pare drept, dar nu lungiţi cuvîntul !

CORIFEUL

Să nu porneşti pe drumul spre a şaptea poartă.

ETEOCLES

Voința mea e ascuțită, n-o vor toci niște cuvinte.

CORIFEUL

Izbînda, chiar cînd e măruntă, vădește. harul zeilor.

ETEOCLES

Atare spunere nu poate fi pe placul unui bărbat cu armele în mîini.

CORIFEUL

Cum, vrei să seceri zilele fratelui tău ?

ETEOCLES

De pacoste, cînd ți-o trimite cerul, n-ai scăpare.

(Eteocles pleacă în grabă.)

CORUL

Strofa I

Ne temem de divinitatea
ce spulberă casele,
atît de puțin asemenea celorlalți zei,
cu-adevărat prorociță de-rău-vestitoare,
Erinys, înfiripată din rugile unui părinte ;
ne temem să nu împlinească
menirile nestăpînite
ale celui cu mintea pierdută, Edip.
Această gîlceavă aduce moartea copiilor săi.

Antistrofa I

Chalybos [63], cel care scutură sorții,
străinul venit din părțile sciților,
amarnicul drămuitor de bunuri,
Fierul cu inima necruțătoare,
amestecătorul de zaruri,
a și hotărît pămîntul în care
vor locui de azi înainte,
atîta cît poate cuprinde un mort ;
i-a dezmoștenit de marile șesuri.

Strofa II

Cînd vor fi fără viață, uciși amîndoi,
sfîșiați amîndoi, fiecare de celălalt frate,
cînd praful țărînei le va fi sorbit
înnegritele cheaguri, sîngele crimei,
cine va sta să le-nchine purificările,
cine va sta să-i mai spele ?
O, noi suferințe-mpletite
cu năpastele vechi ale casei !

Antistrofa II

Vorbim despre vechea greșeală,
grabnic atunci pedepsită,
ce stăruie pînă-n al treilea neam,
neascultarea lui Laios
față de-Apolo,
care i-a dat în trei rînduri de veste,
din sacrul lăcaș prorocesc,
din pythianul buric al lumii [64],
că e hărăzit să moară fără urmași,
dacă vrea să mîntuie Theba.

Strofa III

Dar Laios, îngenuncheat de-o plăcută sminteală,
moartea și-a zămislit-o sieși,

pe ucigaşul de tată Edip ;
acesta n-a pregetat să-şi arunce sămînţa
în sfînta brazdă maternă ce l-a hrănit,
sădind sîngeroasă tulpină.
O dragoste nesăbuită-i
apropia pe miri, pereche nebună [65] !

Antistrofa III

Şi-acuma, o mare de rele
rostogoleşte talazuri spre noi :
cînd unul se sfarmă, altul
de trei ori mai straşnic se-nalţă,
clocotind zgomotos în jurul cetăţii.
Între noi şi ele, drept apărare, se-ntinde
numai grosimea acestor şubrede ziduri.
Ne temem să nu se sfîrşească
deodată cu basileii şi ţara.

Strofa IV

Grea este clipa ce dă socoteală
de împlinirea blestemelor vechi !
Pe nevoiaşi pustiirile îi ocolesc.
Dar oamenii harnici,
cînd li se-ngraşă prea tare belşugul,
să-şi azvîrle prisosul poverii din navă.

Antistrofa IV

Ce alt erou a fost mai slăvit cîndva
de zeii vetrelor ţării,
de adunarea cetăţii bogată-n vlăstare,
decît era venerat Edip,
după ce dezrobise pămîntul Thebei de Sfinx,
de pacostea şi răpitoarea de oameni [66] ?

Strofa V

Dar cînd în mintea lui
se făcu lumină [67], sărmanul,
despre nemernica nuntă,
împins de durerea cumplită,
de nebunia inimii sale,
săvîrşi dintr-o dată două năpaste :
se despărţi de ochi, smulgîndu-i
cu mîinile ucigătoare de tată,
ochii mai dragi pentru el decît fiii,

Antistrofa V

iar împotriva feciorilor săi, mîniat
pe felul în care-i purtau de grijă,
aiai, aruncă blesteme
din gură amară :
moştenitele bunuri să şi le-mpartă
cu spada în mînă.
Acum tremurăm, nu cumva
Erinys [68] cu gleznele iuţi
să-mplinească afurisirea.

(Intră un crainic.)

CRAINICUL

Prindeţi curaj, copilelor, de mame încă nedesprinse, cetatea noastră a scăpat de jugul înrobirii.

S-a spulberat înfumurarea străşnicilor asediatori.

Plutește Theba ca o navă în senin, nescufundată de izbirea multelor talazuri.

Îi stau de strajă meterezele şi porţile-apărate de războinici neîntrecuţi în lupta om cu om.

Aproape pretutindeni toate-s bune, la şase porţi, dar pe a şaptea şi-a ales-o domnul venerat al celei de a şaptea zile, mai-marele Apolo, să pedepsească neamul lui Edip pentru rătăcirile lui Laios de odinioară [69].

CORIFEUL

Ce nouă încercare i-a fost hărăzită iarăşi Thebei ?

CRAINICUL

Cetatea e scăpată, însă basileii de-o sămînţă...

CORIFEUL

Cum ? Ce grăieşti ? Îmi ies din minţi de spaimă, auzindu-te.

CRAINICUL

Struneşte-ţi mintea şi ascultă-mă : copiii lui Edip...

CORIFEUL

Biata de mine, vai, sunt o prevestitoare de nenorociri !

CRAINICUL

neîndoielnic, prăbuşiţi în pulbere...

CORIFEUL

Ei zac oare acolo, fără viaţă ? Oricît de greu ţi-ar fi cuvîntul, spune-l !

CRAINICUL

Atît de crunt s-au junghiat cu mîini frăţeşti unul pe altul !

CORIFEUL

Atît le-a fost amîndurora daimonul [70] de asemănător ! El singur a stîrpit neamul acesta încercat de nenoroc.

CRAINICUL

Avem temeiuri să ne veselim, dar şi să plîngem.

Cetatea e biruitoare, dar mai-marii, cei doi conducători de oaste, şi-au împărţit averea toată cu fierul sciţilor bătut de faur cu barosul [71].

Pămînt ei nu vor mai avea, decît mormîntul, în care i-au surpat blestemele părintelui nefericite.

(Crainicul pleacă.)

CORIFEUL

O Zeus, mărite, o zei ce ţineţi oraşul, voi care aceste ziduri întărite de Cadmos... le-aţi apărat, cuvine-se oare să mă veselesc, înălţînd ritualul strigăt spre Mîntuitorul cetăţii ?

Ori, dimpotrivă, să plîng pentru capii acestul război, lipsiţi de urmaşi, sărmanii şi nefericiţii ?

Ei parcă spre îndreptăţirea numelui lor, acela de „căutători de gîlcevi" au pierit dintr-o sfadă nelegiuită [72].

CORUL

Strofa I

Neagră Urgisire, desăvîrşită,
a lui Edip şi a stirpei sale,
un ger năprasnic învăluie inima noastră !
Strigăm un cîntec de groapă,
aiurim ca thyadele,
aflînd de aceste leşuri mînjite cu sînge
căzute-n puterea morţii în chip atît de amarnic.
Ah, semnul rău-vestitor,
ciocnirea de suliţi !

Adeveritu-s-a fără greşeală
blestemul părintelui, tot ce-a rostit.
Dăinuie parcă urmările
neascultării lui Laios.
Grija înconjură Theba ;
profeţiile nu se înmoaie.
Io, vrednici de plîns luptători,
aţi împlinit necrezutul !
S-au revărsat năpaste de jale
şi-acestea nu sunt cuvinte goale.

(Sunt aduse înainte cadavrele lui Eteocles şi Polyneikes.)

Iată dovada grăind de la sine,
sub ochii noştri se află cele rostite de crainic !
Cei doi războinici, grijile noastre gemene,
omorîtorii nemernici de frate,
părtaşii aceloraşi chinuri, s-au săvîrşit !
Ce să-ngînăm ? Doar atît că
aici în vatră şi-n casă durerea urmează durerii.
Dragelor, haideţi, sub vîntul suspinelor,
împrejurul frunţilor voastre mişcaţi-vă braţele [73],
în ritmul ce călăuzeşte de-a pururi
luntrea cu negre pînze, trecînd Acheronul [74],
pînă la ţărmul străin lui Apolo, neînsorit,
primitor pentru toţi şi beznatic.

CORIFEUL [75]

[Dar iată-le, pe Antigona şi pe Ismena[76], venind să-mplinească o datorie amară : cîntarea de mort pentru fraţii lor.

Desigur, din pieptul gingaş, cuprins în veşminte cutate adînc, durerea va izbucni pe potriva năpastei.

Pe noi obiceiul ne-ndeamnă, înainte de toate, să strigăm tînguietorul imn cerut de Erinys, apoi să cîntăm peanul lui Hades [77], vrednic de ură.

O, voi, din pricina fraţilor voştri cele mai greu încercate din cîte femei îşi leagă cu brîie veşmîntul, noi plîn-

gem, noi gemem și nu-s prefăcute înaltele țipete smulse din inima noastră !]

(Corul se împarte în două hemicoruri ce-și răspund pînă la sfîrșitul dramei.)

ÎNTÎIUL HEMICOR

Strofa I

Io, io, smintiților,
necrezători în prieteni [78], lacomi de chinuri,
ați dobîndit, sărmanii de voi,
lăcașul tatălui vostru cu spada !

AL DOILEA HEMICOR

Sărmanii, da, și-au aflat,
spre paguba casei, o moarte nefericită.

ÎNTÎIUL HEMICOR

Antistrofa I

Io, io, năruitori de ziduri,
ați nimicit sălașele voastre.
Monarhi dăruiți cu domnii amare,
iată cum fierul armelor v-a împăcat !

AL DOILEA HEMICOR

Astfel, într-adevăr, și-a-mplinit hotărîrea
sfînta Erinys a tatălui lor Edip.

ÎNTÎIUL HEMICOR

Strofa II

Izbiți între coaste, în stînga,
izbiți în trupul cu vintre frățești,

. . . . . .
Aiai, năpăstuiţii,
aiai, blestemele ce i-au tîrît
să se ucidă unul pe altul !

AL DOILEA HEMICOR

Pacostea cînd i-a lovit
le-a străpuns, odată cu trupul, şi casa,
urmarea mîniei de nepovestit
şi a gîlcevii stîrnite
de urgisirea tatălui lor.

ÎNTÎIUL HEMICOR

Antistrofa II

Prin cetate umblă un geamăt.
Gem meterezele, geme pămîntul
după bărbaţii la care ţineau.
Urmaşilor le vor rămîne
aceste averi, moştenire mîhnită [79].
Le-a fost hărăzit să se certe
şi, drept încheiere, să moară.

AL DOILEA HEMICOR

Cu mîniate inimi
şi-au împărţit în părţi egale moşia.
Dar rudele lor îl socot vinovat
pe mijlocitorul zavistiei, Ares ;
nimic plăcut nu se iscă prin el.

ÎNTÎIUL HEMICOR

Strofa III

Loviţi de fier, priviţi ce-au ajuns !
Ce-au cîştigat, loviţi de fier,

vom fi întrebate ?
Numai un loc în gropnița tatălui !

AL DOILEA HEMICOR

Valul de bocete-al casei, înalt,
îi însoțește, sfîșietor,
numai suspin despre sine și chin pentru sine,
posomorît și neîndrăgind veselia,
făcînd să țîșnească lacrimi adevărate
din inima noastră, care se iroseşte plîngînd
pentru această pereche de regi.

ÎNTÎIUL HEMICOR

Antistrofa III

Cuvine-se a ne rosti
despre destinul acestor nefericiți :
ei le-au adus cetățenilor Thebei multă ruină,
multă, de-asemeni, vrăjmașelor rînduri
răpuse-n război.

AL DOILEA HEMICOR

Cea mai lovită de soartă le-a fost născătoarea,
dintre toate femeile cîte-au născut !
I-a zămislit cu însuși feciorul său
pe care-l luase de soț !
Iată cum au sfîrșit copiii săi,
surpîndu-se unul pe altul
cu mîini de-o sămînță și ucigașe.

ÎNTÎIUL HEMICOR

Strofa IV

Într-adevăr, de-o sămînță au fost
pînă și în nimicirea de tot,

în împărţeala purceasă din vrajbă,
în lupta nebună,
sfîrşit al zavistiei lor !

AL DOILEA HEMICOR

Ura lor a-ncetat.
În ţărîna-nmuiată de sînge
vieţile li s-au amestecat ;
cu-adevărat sunt acum un singur sînge !
Arbitrul gîlcevei le-a fost amarnic
străinul din părţile pontice [80],
Fierul tăios călit în flăcări !
Amarnic a fost cumplitul
împărţitor al averii,
Ares ce face să biruie astăzi
blestemul părintelui lor.

ÎNTÎIUL HEMICOR

Antistrofa IV

Primitu-şi-au partea, sărmanii,
partea de chinuri voite de Zeus !
Adîncul comorilor gliei
le va zăcea de-acuma sub trupuri.

AL DOILEA HEMICOR

Ei pentru stirpe au împletit
cununa durerilor nenumărate !
Pînă la urmă, Blestemele au slobozit
chiotul lor de izbîndă.
Neamul goneşte în vălmăşagul pieirii.
La poarta la care mai adineauri luptau,
Ate-şi ridică trofeul [81] ;
acum pe cei doi, prăbuşiţi, daimonul îi părăseşte.

(Se înfiripă cortegiul funebru, care se pune lent în mişcare.)

ANTIGONA

Lovit fiind, lovit-ai.

ISMENA

Şi tu, omorînd, ai pierit.

ANTIGONA

Ai ucis cu lancea.

ISMENA

De lance ai fost omorît.

ANTIGONA

Ai pricinuit suferinţe.

ISMENA

Ai îndurat suferinţe.

ANTIGONA

Revărsaţi-vă, lacrimi !

ISMENA

Curgeţi, suspine !

ANTIGONA

Iată-te zăcînd.

ISMENA

După ce ai ucis.

ANTIGONA

Strofă

Alelei !

ISMENA

Alelei !

ANTIGONA

Strofă

Nebunește suspină sufletul meu.

ISMENA

Inima-mi geme adînc în piept.

ANTIGONA

Vai ție, cel vrednic de-atîta plînset !

ISMENA

Vai ție, cel vrednic de-atîta milă !

ANTIGONA

Ai căzut prin mîna fratelui tău.

ISMENA

Ai făcut să piară fratele tău.

ANTIGONA

Îndoită durere, greu de rostit.

ISMENA

Îndoită durere, greu de privit.

. . . . . .

. . . . . .

CORUL

O, cruntă drămuitoare de cazne, Moira !
O, umbră slăvită a lui Edip !
O, neagră Erinys, mare îți este puterea !

ANTIGONA

Antistrofă

Alelei !

ISMENA

Alelei !

ANTIGONA

Suferințe cumplite privirii.

ISMENA

Mie vădite, cînd s-a întors din exil Polyneikes.

ANTIGONA

Oare s-a-ntors ucigașul acasă ?

ISMENA

Abia mîntuit de surghiun, își dete suflarea.

ANTIGONA

S-a prăpădit ; cine nu ar vedea ?

ISMENA

L-a prăbușit cu sine și pe acesta [82].

ANTIGONA

E cumplit să grăiești.

ISMENA

E cumplit să privești.

. . . . . .

. . . . . .

CORUL

O, cruntă drămuitoare de cazne, Moira !
O, umbră slăvită a lui Edip !
O, neagră Erinys, mare îți este puterea !

ANTIGONA

Epodă

Acum o cunoști, cînd ai încercat-o.

ISMENA

Şi tu te-ai grăbit s-o înveţi.

ANTIGONA

În clipa întoarcerii-n ţară.

ISMENA

Sulița ta s-a ciocnit cu a lui.

ANTIGONA

Stirpe îndurerată !

ISMENA

Îndurerată de chinuri !

ANTIGONA

Io, suferinţe !

ISMENA

Io, obidiri !

ANTIGONA

Pentru palat şi pentru pământ.

ISMENA

Şi pentru mine, de-asemeni.

ANTIGONA

Io, rege-al suspinelor și-al suferințelor !

ISMENA

Io, dintre toți cel mai vrednic de plîns !

ANTIGONA

Io, sărmani rătăciți de Ate !

ISMENA

Io, unde îi vom așterne-n pămînt ?

ANTIGONA

Io, unde afla-vor mai multă cinstire ?

ISMENA

Io, să-și aline durerea lîngă părintele lor !

(Intră un crainic și cîțiva fruntași ai Thebei.)

UN CRAINIC [83]

E datoria mea să dau de știre despre ce au chibzuit și-au hotărît aleșii poporului cetății Theba.

Etéocles, pentru slujirea țării cu credință, au socotit să aibă parte de mormînt și de îndurerate funeralii.

Urîndu-i pe dușmani, n-a pregetat să moară pentru glie ; neprihănit față de templele-nălțate de părinți, fără greșeală ; s-a stins acolo unde e frumos cei tineri să se stingă.

Atîta, despre el, aveam să cuvîntez.

Cît despre frate-său, stîrvul lui Polyneikes va fi azvîrlit afară, peste ziduri, neîngropat, pradă la cîini, căci el ar fi ajuns pustiitorul ţarinei lui Cadmos, de nu i se împotrivea cu suliţa un zeu.

Acum, deşi e mort, va trebui să ispăşească vina de a-i fi jignit pe zeii patriei, cînd a mînat puhoi, oştirea de străini peste cetate.

Au hotărît înmormîntarea să i-o facă răpitoarele văzduhului, să fie astfel răsplătit pentru ticăloşie, să nu-l urmeze nimeni spre a-i închina libaţiile morţilor, spre a-l cinsti cu tînguirea cîntecelor ascuţite, nevrednicul să n-aibă parte de alaiul funerar al rudelor.

Astfel a hotărît noua putere a cadmeilor.

ANTIGONA

Iar eu le spun fruntaşilor cadmei : eu însămi îl voi îngropa, voi înfrunta primejdia de-a coborî un frate în mormînt, neruşinîndu-mă c-aş fi necredincioasă şi răzvrătită faţă de cetate.

Puternic ne uneşte pîntecul din care ne-am ivit, copiii unei mame urgisite şi-ai unui tată fără de noroc.

Împărtăşeşte-te din chinurile sale, suflete al meu, de bună voie, pentru cel acum lipsit de orice voie, fiind în viaţă, pentru cel care acum e mort, aşa cum trebuie o soră să-ndrăznească !

Lupii cu burţile scobite nu vor înfuleca din carnea lui ; să nu-şi închipuie aceasta nimeni !

Voi şti să-i pregătesc mormînt şi să-l înmormîntez aşa cum sunt, femeie, de-ar trebui să-i car pămînt în poala rochiei de in şi să-l acopăr singură, cu mîna.

Să nu socoată nimeni că voi face altfel.

Găseşte îndrăzneala căi să făptuiască.

CRAINICUL

Îţi dau un sfat : să nu înfrunţi cetatea !

ANTIGONA

Îţi dau un sfat, scuteşte-mă de-ndemnurile tale crăiniceşti.

CRAINICUL

Poporul este aspru, cînd tocmai a scăpat de la prăpăd.

ANTIGONA

N-are decît să fie aspru ; eu nu îl voi lăsa neîngropat pe Polyneikes.

CRAINICUL

Cetatea îl urăşte iar tu-l cinsteşti, înmormîntîndu-l.

ANTIGONA

Dar zeii oare nu i-au hărăzit şi partea lui de cinste [84] ?

CRAINICUL

Da, înainte de a-şi fi primejduit pămîntul ţării [85].

ANTIGONA

La relele-ndurate, el a răspuns prin rele.

CRAINICUL

Pentru greşeala unuia lovind în toţi.

ANTIGONA

Zeiţa Eris [86] are veşnic ultimul cuvînt.
Am să-l îngrop, deci mai scurtează-ţi vorba !

CRAINICUL

Dă-ţi sfaturi singură, dar te previn să nu le împlineşti.

(Crainicul pleacă.)

CORIFEUL

Vai vai, Erinii, puteri ale morţii, trufaşe, de neamuri nimicitoare, voi stirpea lui Edip aţi sfărmat-o din temelie.

Cu mine ce se întîmplă, ce mă voi face, încotro să mă-ndrept ?

Găsi-voi în mine putere să nu te jelesc, să nu te-nsoţesc la mormînt [87] ?

Şi totuşi mi-e frică, de groaza poporului dau înapoi.

Etéocles, tu vei avea bocitoare destule, pe cînd Polyneikes, nejeluit, se va duce, sărmanul, urmat doar de bocetul tînguitoarei surori.

Dar cine-ar putea să îndure aceasta ?

CONDUCĂTOAREA ÎNTÎIULUI HEMICOR

Pedepsească-i oraşul sau nu-i pedepsească pe plîngătorii lui Polyneikes, noi ne vom duce la groapă cu el, în funebru alai.

Acesta e doliul stirpei întregi ; ceea ce-i drept, în cetate, se schimbă de astăzi pe mîine.

Iar cu Etéocles noi ne vom duce, precum ne îndeamnă Cetatea şi Dreptul.

Acestuia, după puterea lui Zeus şi-a zeilor preafericiţi, oraşul lui Cadmos îi datorează că nu a fost năpădit şi-necat de talazul duşmanilor.]

(Cele două cortegii funerare părăsesc scena.)

Prometeu înlănţuit

PERSOANELE

(în ordinea intrării în scenă)

CRATOS și BIA
HEPHAISTOS
PROMETEU
CORUL OKEANIDELOR
OKEANOS
IO, *fiica lui Inachos*
HERMES

Locul tragediei este o regiune septentrională muntoasă pe malul mării. Intră Cratos și Bia [1]*, aducîndu-l pe Prometeu, legat ; sunt însoțiți de Hephaistos, zeul șchiop și faurul nemuritorilor.*

CRATOS

Sosit-am pe pămîntul unui meleag îndepărtat, călătorind prin țara sciților, într-un pustiu lipsit de oameni [2].

Hephaistos, e datoria ta să împlinești poruncile rostite răspicat de tatăl tău și pe acest răufăcător să-l legi de stîncile cu piscuri povîrnite, în piedica de nesfărmat a lanțurilor de oțel [3].

El a furat văpaia focului atoatemeșter și floarea faimei tale, ca s-o dăruiască muritorilor.

Pentru asemenea greșeală trebuie să ispășească înaintea zeilor.

Învețe să cinstească noua stăpînire a lui Zeus și înceteze să mai facă pe iubitorul omenirii !

HEPHAISTOS

Cratos și Bia, voi ați împlinit porunca lui Zeus pînă la capăt ; nimic nu vă silește să mai stați aici.

Dar nu cutez să-nlănțuiesc cu forța o rudă [4] și un zeu de-această culme bîntuită de furtuni.

Și totuși, trebuie să mă încumet ; e greu să nu ții seama de cuvîntul tatălui.

Fecior cu gînduri îndrăznețe a drept-cumpănitoarei Themis [5], eu te voi fereca, fără să vreau nici eu, fără să vrei nici tu, cu noduri încîlcite de oțel, de piatra steiului acestuia, pe care n-a călcat vrun om.

Aici nu vei mai întîlni nici glas, nici chip de muritor, iar pielea, arsă de dogoarea focurilor soarelui, ţi se va ofili.

Şi vei fi bucuros cînd noaptea cu veşmînt pestriţ va înveli lumina, şi tot aşa cînd soarele va risipi din nou în zorii zilei promoroaca.

Durerea unui rău nestins te va căzni mereu ; şi încă pentru tine nu s-a-nfiripat vreun mîngîietor.

Atît ai dobîndit din jocul tău de-a binefăcătorul omenirii !

Zeu, de mînia zeilor neînfricat, i-ai copleşit pe oameni, dincolo de orice drept, cu cinstea datorată altora.

De-aceea vei fi pedepsit să stai de veghe pe stînca duşmănoasă, în picioare, veşnic fără somn şi fără să-ţi îndoi genunchii.

Vei înălţa potop de plîngeri şi zadarnice suspine.

Dar inima lui Zeus e neînduplecată ; o stăpînire nouă e aspră-ntotdeauna [6].

CRATOS

Destul ! De ce întîrzii şi te tîngui în deşert ?

Nu îl urăşti pe zeul urgisit de zei, care a dăruit pe muritori cu ceea ce doar ţie ţi se cuvenea [7] ?

HEPHAISTOS

Cumplite legături sunt înrudirea şi tovărăşia.

CRATOS

La fel socot şi eu. Dar cum este neîmplinirea poruncii părinteşti, nu ţi se pare mai cumplită decît altceva ?

HEPHAISTOS

Mereu ai fost lipsit de milă şi plin de îndîrjire.

CRATOS

A plînge pentru el de jale nu-i slujeşte la nimic ; de-aceea nu te istovi zadarnic.

HEPHAISTOS

O, meşteşug, urît de mii de ori, al mîinii mele !

CRATOS

De ce să-l urgiseşti ? Pentru aceste chinuri de aici, ţi-o spun fără ocol, nu poartă vină arta ta.

HEPHAISTOS

De i-ar fi fost încalte hărăzită altuia !

CRATOS

Orice fiinţă a primit odinioară partea sa, afară de acela ce domneşte peste zei ; nu-i liber nimeni altul decît Zeus!

HEPHAISTOS

Acum o ştiu, nu pot tăgădui.

CRATOS

Grăbeşte să-l cuprinzi în legături ; să nu te vadă zăbovind părintele din cer.

HEPHAISTOS

N-are decît să vadă frîiele din mîna mea.

CRATOS

Încinge-i brațele, apoi cît mai vîrtos lovește cu barosul, ferecă-l de stîncă.

HEPHAISTOS

Această muncă tocmai se-mplinește fără greș.

CRATOS

Lovește și mai tare, strînge, nu-l slăbi ; el se pricepe să găsească o cărare chiar și din ceea ce e fără de ieșire.

HEPHAISTOS

I-am cetluit un braț, să nu-l mai poată dezlega.

CRATOS

Acum încătușează-l zdravăn și pe celălalt, să-nveți iscusitul, că la faptă Zeus e mai grabnic decît el.

HEPHAISTOS

Doar el ar fi îndreptățit să înfiereze munca mea.

CRATOS

Acum în piept vîrtos înfige-i dintele necruțător al unei pene de oțel.

HEPHAISTOS

Vai, Prometeu, gem molcom pentru chinul tău !

CRATOS

Tu iarăşi pregeţi, suspinînd pentru potrivnicul lui Zeus.
Ia seama, nu cumva să plîngi odată pentru tine însuţi!

HEPHAISTOS

Vezi o privelişte de neprivit cu ochii.

CRATOS

Eu văd că are parte de pedeapsa cuvenită.
Azvîrle împrejurul lui, sub coaste, brîul greu !

HEPHAISTOS

Sunt nevoit s-o fac ; îndemnul tău e de prisos.

CRATOS

Şi totuşi te voi îndemna, te voi stîrni.
Mai jos acum ! Cuprinde-i gleznele în silnicul inel !

HEPHAISTOS

E munca săvîrşită şi fără caznă lungă.

CRATOS

Loveşte tare, să-i pătrundă piedica în carne !
E aprig cel care te urmăreşte cum munceşti.

HEPHAISTOS

Din gură-ţi ies cuvintele aidoma cu chipul tău.

CRATOS

Fii moale, dacă vrei, pe mine însă nu mă învinovăţi, căci sunt necruţător din fire şi aspru la mînie.

HEPHAISTOS

Să mergem, trupul său e nemişcat în legături [8].

(Hephaistos pleacă.)

CRATOS

Acuma n-ai decît să fii neînfrînat, răpeşte drepturile zeilor spre a le da făpturilor trăind numai o zi [9] !

Cum îţi vor face chinurile mai uşoare muritorii ?

Zeii ţi-au spus Prevăzătorul [10], un nume de minciună ; găseşte deci pe altul să prevadă cum te-ai putea desprinde din aceste noduri iscusite !

(Cratos şi Bia pleacă.)

PROMETEU

Eter dumnezeiesc, suflări de vînt cu aripi iuţi, izvoare ale rîurilor, surîs fără de număr al valurilor mării, o Glie maica tuturor şi Soare, tu rotund atoatevăzător, vă strig : priviţi cît i s-a dat din partea zeilor să pătimească unui zeu ! [11]

Vedeţi jignitoarele cazne cum mă despică, cum trebuie să le îndur, de-a lungul vremii, o mie de ani.

Legături de ocară a născocit pentru mine stăpînul cel tînăr al zeilor preafericiţi.

Vai, vai, suferinţe de azi şi de mîine mă fac să suspin amarnic !

Vai, cînd se va arăta pentru mine sfîrşitul durerilor ?

Totuşi, de ce cuvintele acestea ?

Nu port în minte oare dinainte, limpede, întregul viitor [12] ?

Nici o durere nu mă va lovi neprevăzută.

E dat să îndurăm cu inima cît mai uşoară soarta, să înţelegem că Ananke-i o putere neînvinsă [13].

Dar nu pot nici să tac necazurile mele, nici să nu le tac.

Deoarece i-am înzestrat pe muritori c-un dar de preţ, port jugul suferinţelor, bietul de mine.

În mijlocul unei tulpini de narthex [14], golit de miez, eu am adus izvorul focului furat din cer de mine, prada mea, care s-a dovedit a fi un dascăl pentru oameni în toate artele, o înlesnire fără seamă.

Aceasta-i rătăcirea pentru care plătesc nemuritorilor cu chinurile mele, legat aici în lanţuri sub eter.

Vai, cine, vai cine se-apropie ?
Zboară un vuiet sau, nevăzută, o boare ?
Însoţeşte un zeu sau un om
sau o fiinţă amestecată ?
Cine soseşte la steiul cel de pe urmă al lumii
să vadă caznele mele ?
Ce vrea de la mine anume ?
Priviţi-l pe încătuşatul, năpăstuitul zeu !

Pe duşmanul lui Zeus, cel care, din iubirea prea mare de oameni, s-a ales cu ura cetei de zei umblători la curtea lui Zeus [15] !

Vai, vai, din nou ce freamăt de păsări îmi umple din preajmă urechea ?

Bătăii de sprintene aripi văzduhul îi dă răspuns cu un şuier.

Mă bîntuie teama la orice apropiere.

(Apar fiicele lui Okeanos [16] aduse de un car înaripat, ce poposeşte lîngă piscul de care se află ţintuit Prometeu.)

CORUL OKEANIDELOR [17]

Strofa I

Nu-ţi fie teamă de nimic ;
un pîlc prietenos,
din aripi iuţi sîrguind,
s-a îndreptat spre piscul acesta de piatră.
Biruit-am cu greu voinţa părintelui nostru.
Aici ne-au adus adieri de văzduh
ce poartă grabnic departe.
Răsunet de fier izbit
a pătruns în adîncul peşterii noastre,
a gonit din noi ruşinea
cu ochii sfielnici
şi într-o suflare venit-am, desculţe,
zburînd în carul cu aripi.

PROMETEU

Aiai, aiai, fiice-ale rodnicei Tethys, vlăstare din tatăl Okeanos, acel ce se rostogoleşte cu valuri neadormite în jurul pămîntului, priviţi, căutaţi la cătuşele prin care atîrn ţintuit de steiul din vîrful acestei rîpe stîncoase ; o veghe de nepizmuit !

CORUL

Antistrofa I

Te privim, Prometeu,
dar, înfricată, se lasă o ceaţă
peste ochii noştri umpluţi de lacrimi,
văzînd că trupul tău se usucă
pe steiul acesta
în legături de oţel şi ocară.
Sunt tineri stăpînii
cîrmuitori din Olimp.

Zeus, în numele legilor noi poruncite,
domnește cum vrea
și-acum nimicește
uriașii puternici de odinioară [18].

PROMETEU

De ce nu m-a prăbușit sub pămînt, sub lăcașul lui Hades cel primitor de morți, în Tártaros [19], nemărginitul, de ce nu m-a înlănțuit acolo în legături ce nu pot fi spulberate, ca nimeni să nu mă batjocorească, nici zeu, nici altă făptură ?

În schimb, eu acum atîrn, legănat de văzduhuri, și sufăr, spre bucuria dușmanilor mei.

CORUL

Strofa II

Cine-ar avea dintre zei
o inimă-atît de cruntă,
încît să-și rîdă de tine ?
Pe cine nu l-ar stîrni durerile tale,
în afară de Zeus ?
El, pururi în focul mîniei,
plămădindu-și un suflet de nezdruncinat,
vrea să strunească neamul
celor născuți din Uranos.
Așa va urma pînă cînd
inima lui nu va fi sătulă
sau pînă cînd o mai străşnică mînă
nu îi va smulge tronul greu de-luat.

PROMETEU

Băgați de seamă, va veni o zi cînd el va avea nevoie de mine, de oropsitul strîns în cătușe cumplite, el domnul preafericiților, dacă ține să afle ce răsturnare a sorții îl va lipsi de sceptrul și de cinstirile sale !

Mă jur că nici vraja rostirilor lui cu limbă mieroasă nu va avea puterea să mă înduplece, nici teama de amenințări nu mă va face să dau pe față taina, ci numai atunci cînd el va fi dezlegat aceste cătușe sălbatice și va voi să plătească, pentru durerile mele, despăgubire [20] !

CORUL

Antistrofa II

Ești îndrăzneț și nu te-ncovoaie
deloc loviturile sorții, amare ;
prea slobod grăiește gura ta.
Pe noi, dintr-o dată, o spaimă,
pătrunsă în inimi adînc, ne-nfioară.
Pentru destinul tău ne cuprinde teama.
Cînd vei putea zări odată
locul în care să-și afle liman
suferințele tale ?
O inimă poartă fiul lui Cronos,
ce nu poate fi atinsă ;
de nestrămutat este gîndul său.

PROMETEU

Eu știu că-i aspru, că dreptul pururi e la cheremul său.
Dar cred că sufletul lui se va înmuia, cînd va fi zguduit precum aminteam.
Atunci, potolindu-și mînia de nedomolit, spre a-ncheia legătură cu mine și prietenie, nerăbdător va zori să vină la mine, nerăbdătorul.

CORIFEUL

Dezvăluie-ne totul și răspunde-ne cu vorbă limpede : ce vină îți aduce Zeus, încît te-a prins să te jignească atîta de amarnic, atît de fără cinste ?
Învață-ne, dacă nu-ți vine greu să cuvîntezi.

Mă doare şi dacă vorbesc despre acestea, dar şi dacă păstrez tăcere, tot mă doare.

Din toate părţile aceeaşi suferinţă [21] !

Cînd s-a iscat în sufletele zeilor mînia şi între ei s-a strecurat gîlceava, unii voiau să-l izgonească de pe tron pe Cronos, ca să domnească de atunci încolo Zeus, iar alţii, dimpotrivă, stăruiau ca niciodată peste zei să nu ajungă rege Zeus [22].

Într-asta eu le-am dat cele mai potrivite sfaturi şi-am căutat să îi înduplec pe Titani, pe fiii lui Uranos şi ai Gliei; nu am izbutit.

Nesocotind mijloacele-ascuţite ale minţii mele, ei au crezut, în străşnicia lor trufaşă, că ar putea, nestingheriţi, să-nvingă numai cu puterea [23].

Dar nu numai o dată maică-mea, Themis ori Gaia, o singură înfăţişare sub atîtea nume, mi-a prevestit cum va să fie viitorul [24] : acela care se va dovedi mai tare, nu prin asprime şi putere, ci prin viclenie, acela va învinge.

Le-am deslușit aceasta cu vorbe apăsate, dar n-am fost vrednic pentru ei măcar de o privire.

Deci, în asemenea împrejurări, mi s-a părut că este cel mai bine s-o am de partea mea pe mama şi să mă rînduiesc de bunăvoie lîngă Zeus, fiind primit de bunăvoie.

Urmare sfaturilor mele, acuma zac în Tártaros, în ascunzişul negru şi adînc, bătrînul Cronos şi împreună-luptătorii săi.

Asemenea foloase-a dobîndit din partea mea stăpînul zeilor şi, drept răsplată, el îmi dă aceste grele chinuri.

Desigur, fiecare tiranie suferă de boala neîncrederii-n prieteni !

Şi pentru că m-aţi întrebat ce vină port, încît mi se aduce astfel de jignire, am să vă spun deschis.

Îndată ce s-a aşezat pe tronul părintesc, a împărţit degrabă dreptuřile felurite fiecărui zeu, a rînduit măririle domniei.

La muritorii însă, cei copleşiţi de cazne, nici măcar nu s-a gîndit.

Ba, dimpotrivă, urmărea să le stîrpească neamul şi să sădească o sămînţă nouă.

Eu singur m-am împotrivit acestor pregătiri.

Doar eu am îndrăznit ; i-am ocrotit pe muritori, să nu se prăbuşească, sfărîmaţi, în Hades.

De-aceea sunt acum încovoiat sub astfel de dureri, cumplite să le pătimeşti şi jalnice să le priveşti.

Deoarece am dăruit prea multă milă omenirii, am fost lipsit de mila cuvenită şi pedepsit fără cruţare, privelişte ce scade gloria lui Zeus [25].

CORIFEUL

Ar trebui să aibă pieptul de piatră sau de fier cel care nu s-ar întrista cu tine laolaltă pentru chinurile tale, Prometeu.

Desigur, nu mi-aş fi dorit să văd aceasta, acum însă, privind, mi se topeşte inima îndurerată.

PROMETEU

Într-adevăr, eu sunt o jalnică privelişte pentru prieteni.

CORIFEUL

N-ai mers cumva cu faptele şi mai departe ?

PROMETEU

I-am dezlegat pe muritori de grija morţii.

CORIFEUL

Găsind ce fel de leac pentru această boală ?

PROMETEU

Făcînd din ei sălaşul oarbelor speranţe [26].

CORIFEUL

I-ai întărit pe oameni cu o mare binefacere.

PROMETEU

Ba mai mult am făcut, le-am dăruit şi focul.

CORIFEUL

Cum, focul strălucind de flăcări se află în puterea celor trăitori numai o zi ?

PROMETEU

Iar de la el vor învăţa nenumărate meşteşuguri.

CORIFEUL

Acestea ţi-s greşelile, de-aceea te învinuieşte Zeus.

PROMETEU

Mă face de ocară şi chinurile mele nu le conteneşte.

CORIFEUL

Dar n-a fost hotărît un capăt caznei tale ?

PROMETEU

Un singur capăt : bunul plac al său.

CORIFEUL

Bunul său plac, dar cum ? Ai vreo nădejde ?
Nu vezi c-ai săvîrşit greşeală ?
Cum ai greşit ? Să ţi-o rostesc mi-e greu şi s-o auzi te doare.
Mai bine s-o lăsăm şi caută o dezlegare caznei tale.

PROMETEU

E lesne să dea sfaturi acel ce nu îşi trage piciorul prin năpastă, să îl îndemne pe nenorocit la-nţelepciune.
Dar eu ştiusem toate întîmplările mai dinainte.
De bunăvoie am greşit, de bunăvoie, aceasta n-o tăgăduiesc [27].
Ca să-i ajut pe muritori, m-am încărcat eu însumi de durere.
Şi totuşi nu credeam atunci că mă vor mistui asemeni suferinţe pe stîncoase creste, că soarta mea va fi să stau pe-un vîrf pustiu şi singuratic.
Nu mai jeliţi asupra chinurilor mele de acum, ci coborîţi piciorul vostru pe pămînt şi ascultaţi nenorocirile ce stau să vină, ca să cunoaşteţi totul pînă la sfîrşit.
Urmaţi, urmaţi-mi rugămintea, laolaltă-pătimiţi cu cel care acum e ros de chinuri !
Năpasta nu alege, ci rătăceşte cînd la unul cînd la altul şi-l loveşte.

CORIFEUL

Tu ţii să stîrneşti, Prometeu, fiinţe ce-s gata să te asculte.
Cu mersul uşor părăsim acest car avîntat şi eterul, a zburătoarelor sfîntă cărare ; coborîm pe pămîntul cu ascuţişuri de piatră, voind să aflăm durerile tale pînă la capăt.

(Okeanidele coboară din car. Intră Okeanos [28], în carul său, tras de un animal fantastic, poate un armăsar înaripat.)

OKEANOS

Am ajuns la ţintă pe drumul lung ce m-a purtat, Prometeu, la tine.

Această făptură cu aripi zorite se supune fără zăbală, voinţei mele.

Năpastele tale, să ştii, mă fac şi pe mine să sufăr.

Rudenia, cred, mă sileşte să-ţi fiu atît de aproape ; şi încă, dacă rudenia n-ar cîntări nimic, nu-i nimeni să aibă, mai mult decît tine, parte în sufletul meu [29].

Dar vei recunoaşte îndată că spun adevărul, că nu mă pricep la cuvinte linguşitoare.

Arată-mi, cum aş putea să-ţi fiu de folos.

Să nu poţi grăi cîndva că ai un prieten mai sigur decît pe Okeanos.

PROMETEU

Ce se petrece ? vii şi tu să fii la cazna mea de faţă ?

Cum de ai cutezat să te desparţi de curgerea de ape care-ţi poartă numele, de peşterile tale cu acoperiş de stîncă, boltite de la sine, ca să călătoreşti în ţara de obîrşie a fierului [30] ?

Sosit-ai oare să priveşti la cele hărăzite mie, să te mîhneşti cu mine împreună pentru răul meu ?

Ia seama la spectacolul acesta : cum eu, prietenul lui Zeus, care l-am ajutat să-şi rostuiască tirania, de el sunt frînt acuma, prin cîte suferinţe !

OKEANOS

Văd, Prometeu, şi vreau să-ţi dau cel mai prielnic sfat, oricît ai fi de iscusit la minte : cunoaşte-te pe tine însuţi şi, potrivindu-te cu-mprejurările, îmbracă obiceiuri noi, căci nou e şi acela care porunceşte zeilor.

Dacă azvîrli din tine vorbe atît de crîncene şi ascuţite, s-ar prea putea să le audă Zeus, oricît ar sta pe jeţul său de sus şi de departe, şi-atunci mînia, de pe urma căreia ţi-e dat să pătimeşti acum, îţi va părea o joacă de copii.

Sărmane, potolește-ți clocotirea și caută să scapi de chinuri !

Tu poate crezi că nu îți spun decît niște cuvinte învechite.

Dar astăzi capeți, Prometeu, simbria pentru limba ta din cale-afară de trufașă.

Și tot nu ești smerit, nu te-au înduplecat aceste chinuri, la cele de acum vrei să adaugi altele.

Dacă primești să-ți fiu învățător, vei înceta să mai lovești cu pumnul în țepușă.

Să nu uiți că monarhul este aspru și nu dă seama nimănui de cum domnește.

Acum, în vreme ce voi încerca, de mi se-ngăduie, să te despovărez de chinuri, stai liniștit, nu revărsa din gură prea sălbatice cuvinte.

Ori nu știi tu, al cărui cuget e nespus de înțelept, că limbii, cînd este nătîngă, i se dă pedeapsă ?

PROMETEU

Te pizmuiesc, deoarece te aflu neumbrit de vreo învinuire, deși ai fost și tu amestecat în totul ; și tu ai fost la fel de îndrăzneț ca mine [31].

Deci părăsește-ți gîndul și nu-ți mai face grijă.

Oricum, nu-l vei înduplеca pe Zeus ; el nu e lesne de înduplecat.

Ia mai degrabă seama să nu primești chiar tu pedeapsă pentru drumul tău.

OKEANOS

Ești mai destoinic în a-i face înțelepți pe ceialalți decît pe tine însuți.

Nu vorbele, ci faptele dau mărturie pentru asta.

Eu totuși plec, nu căuta să mă întîrzii.

Mă laud așadar, mă laud să primesc în dar eliberarea ta de chinuri de la Zeus.

Eşti vrednic să te preţuiesc şi-o să-mi aduc mereu aminte de rîvna ta fără cusur.

Ci lasă la o parte orice trudă ; zadarnic vei trudi voind să mă ajuţi, dacă într-adevăr aveai în tine gîndul trudei.

Rămîi în linişte, păstrează-te departe de primejdiile mele.

N-aş vrea, pentru că eu mă aflu sub năpastă, să văd pe alţii, numeroşi, năpăstuiţi de chinuri.

N-aş vrea, destul îndur pentru destinul lui Atlas, cel cu mine de o mamă, care, în părţile apusului, stînd în picioare, sprijină pe umeri coloana ce se-nalţă de la pămînt la cer, povară anevoie de purtat în braţe [32].

Tot astfel, am fost năpădit de milă, cînd l-am văzut supus cu sila pe feciorul Gliei, care hălăduia în peşterile din Kilikia, pe monstrul înspăimîntător cu capete o sută, furtunosul Typhon [33].

El se sculase să înfrunte toţi nemuritorii, din fălcile cumplite şuierînd înfiorare ; din ochii lui străfulgera lumina groazei, voind lui Zeus năprasnic să-i răstoarne stăpînirea.

Dar a venit asupră-i lovitura veşnic trează a lui Zeus, trăsnetul care coboară cu suflări de flăcări, şi l-a surpat din înălţimea vorbăriei lui trufaşe.

Fiind atins în miezul vieţii, s-a spulberat puterea lui, de tunet nimicită.

Şi astăzi, trup căzut, lipsit de vlagă, el zace-n preajma unei trecători marine, strivit sub rădăcina Etnei, în timp ce, aşezat pe creasta piscurilor sale, Hephaistos făureşte, izbind în fier topit [34].

Cîndva de-acolo vor ţîşni rîuri de flăcări, înfulecînd cu dinţi sălbatici cîmpiile Siciliei întinse, roditoare.

Atît va fi de strașnică mînia clocotindă, pe care Typhon o va revărsa prin săgetările aprinse ale unei vijelii de foc nesăţios, deşi l-a mistuit pîn' la cărbune trăsnetul lui Zeus.

Tu nu eşti însă un neştiutor şi n-ai nevoie să te dăscălesc.

Salvează-te, aşa cum te pricepi s-o faci.

Din soarta mea de astăzi mă voi împărtăși pînă cînd se va potoli mînia inimii lui Zeus.

OKEANOS

Nu iei aminte oare, Prometeu, că pentru boala furiei se află vorbe tămăduitoare ?

PROMETEU

Doar dacă inima o molcomești la timp și nu încerci să micșorezi cu sila o pornire care tocmai stă să spargă.

OKEANOS

Dar crezi că o strădanie cutezătoare aduce după sine vreo pedeapsă ? Învață-mă !

PROMETEU

Rușinea trudei fără rost și a seninătății ușuratice.

OKEANOS

Îngăduie-mi atunci să fiu bolnav de-această boală ; nimic nu este mai de preț decît să pari smintit, avînd întreagă mintea.

PROMETEU

Greșeala-aceasta mai degrabă s-ar părea că e a mea.

OKEANOS

Vorbirea ta îmi spune limpede să mă întorn acasă.

PROMETEU

Ca nu cumva, bocindu-mă, să-ți faci dușman.

OKEANOS

Pe zeul care de curînd s-a ridicat în scaunul atotputerniciei ?

PROMETEU

Tocmai de el să te păzești să nu-i asmuți mînia.

OKEANOS

Nenorocirea ta mi-a fost învățătură, Prometeu !

PROMETEU

Pornește, du-te, și păstrează gîndul înțelept !

OKEANOS

Purced, cuvîntul tău zadarnic mă-mboldește.
Pe calea largă a eterului, pasărea mea cu patru coapse bate lin din aripi, poftind să își îndoaie genunchii, bucuroasă, în staulul de-acasă.

(Carul lui Okeanos se îndepărtează.)

CORUL

Strofa I

Vai, Prometeu, suspinăm,
cum te-a lovit de greu nenorocul !
Lacrimi, curgînd din ochii duioși,

potopesc obrazul nostru
cu ţîşnitoare şuvoaie.
Luîndu-se doar după legi
care nu-s decît toanele sale,
Zeus, pe zeii de odinioară
îi face să simtă
vîrful de lance trufaş al domniei [35].

Antistrofa I

Pretutindeni geme pămîntul.
Gem popoarele sale
după mărirea şi slava străveche
smulse celor cu tine de-un sînge.
Toţi cei care hălăduiesc
în tărîmul vecin al Asiei sfinte [36],
pătimesc laolaltă cu tine
cînd îţi tîngui durerea,
cu toate că sunt muritori ;

Strofa II

la fel şi fecioarele ţării Colchidei [37],
luptătoarele neînfricate [38],
şi hoardele Sciţiei,
locuind la cele din urmă hotare
ale pămîntului
lîngă Lacul Maiotis [39] ;

Antistrofa II

înfloriri de bărbaţi din Arabia,
neamuri trăind în cetăţi
atîrnate de stînci
în preajma Caucazului [40],
spiţe războinice
făcînd să vuiască
păduri de lănci ascuţite [41].

Epoda

Sună un geamăt cînd valul
în mare se sfarmă de val ;

adîncul suspină ;
în negrele tainițe
ale lui Hades bubuie surd ;
izvoare de fluvii cu sfinte șuvoaie
plîng și se tînguie îndurerate.

(O lungă tăcere.)

PROMETEU

Să nu credeți cumva că tac din slăbiciune sau din încăpățînare.

Dar inima îmi este sfîșiată de un gînd, văzîndu-mă jignit în acest fel : oare nu eu le-am rînduit acestor tineri zei atîtea privilegii ?

Dar despre asta voi păstra tăcere ; preabine știți ce aș avea de spus.

Ci ascultați mai bine chinurile muritorilor și cum din pruncii de odinioară am ridicat ființe gînditoare, i-am înzestrat cu judecată.

Acestea le voi spune, nu pentru a-i ponegri pe oameni, ci doar ca să arăt bunăvoința ce le-am dovedit-o.

La început vedeau fără să vadă și ascultau fără s-audă, aidoma cu plăsmuirile stîrnite-n vise, se petreceau de-a lungul vieții fără țel și în amestec.

Nu cunoșteau zidirea caselor din cărămizi arse la soare, nici lucrul lemnului ; trăiau pe sub pămînt, precum furnicile cu mersul iute, în bezna peșterilor din adîncuri.

Ei n-aveau nici un semn să le arate cînd se-ntoarce iarna, cînd vine primăvara înflorită sau vara roditoare.

Lipsiți de înțelegere treceau prin toate, pînă i-am învățat știința greu de însușit a răsăriturilor și apusurilor stelelor [42].

Pe urmă le-am descoperit cea mai de preț din cunoștințe, numărul, și potrivirea literelor împreună, memorie a tot ce se întîmplă și măiestrie care naște artele [43].

Eu cel dintîi am înjugat cu sila dobitoace, făcîndu-le supuse fie hamurilor, fie șeii călărețului, să-ndeplinească muncile cele mai grele în locul muritorilor, și-am prins

la care armăsari ascultători de frîie, podoabe-n strălucirea bogăţiei.

Nu altul decît mine a făcut acele alcătuiri cu arîpi de pînză, care-l poartă departe pe corăbier în largurile mării.

Şi-acum, năpăstuitul care a născocit atîtea meşteşuguri pentru muritori, nu e în stare să găsească mijlocul de a se dezlega şi el de chinul care-l asupreşte.

CORIFEUL

Înduri năpastă de ocară şi mintea-ţi, şubrezită, rătăceşte.

Eşti ca un medic rău, căzut bolnav ; lipsit de îndrăzneală nu mai ştii să afli leacul în stare să te vindece pe tine însuţi.

PROMETEU

Ascultă celelalte cum s-au întîmplat şi minunează-te mai tare ce fel de înlesniri şi meşteşuguri am închipuit !

Îndeosebi aceasta : cînd cineva se-mbolnăvea, n-avea la îndemînă nici un mijloc de tămăduire, nici de mîncat sau de băut şi nici de uns, ci se stingea, lipsit de leacuri, pînă a nu-i fi învăţat pe oameni cum să amestece fierturi alinătoare ce îndepărtează orice boală.

Eu am orînduit, nenumărate, felurile artei de a prevesti.

Am deslușit, întîiul, visele care se împlinesc în veghea zilei şi sunetele cu ascunse înţelesuri şi semnele ce se ivesc pe drumuri.

Am lămurit cu grijă ce vădeşte zborul răpitoarelor cu ciocuri coroiate, care sunt pieze bune şi care pieze rele, am urmărit ce fel de viaţă duce fiecare, care li-s, între ele, dușmăniile, pornirile de dragoste şi adunările la cuiburi.

Citesc în netezimea măruntaielor, ştiu ce culoare trebuie să aibă spre a fi pe placul zeilor şi cîte sunt înfăţişările aducătoare de noroc ale ficatului şi ale fierii.

Am ars în foc şi mădularele acoperite cu grăsime şi spinarea lungă, ca să-i îndrum pe muritori în arta preves-

tirii, încîlcită, ca să le fie cunoscute semnele, odinioară-ntunecate, ce pîlpîie în flăcări [44].

Acestea-mi sunt înfăptuirile.

La fel, comorile pe care glia le piteşte în adînc de oameni, aramă, fier, argint şi aur, cine ar spune că le-a scormonit mai înaintea mea ?

E limpede că nimeni, doar dacă nu cumva poftește să se laude cu vorbe goale.

Veţi înţelege totul dintr-o rostire scurtă : tot ce e meşteşug şi artă oamenii au dobîndit prin Prometeu [45].

CORIFEUL

Să nu-i ajuţi pe muritori peste măsură, gîndeşte-te şi la nenorocirea ta !

Nădăjduiesc să te desprinzi din legături odată şi să te-aşezi, ca unul deopotrivă de puternic, lîngă Zeus.

PROMETEU

Nu, încă nu-i sosită clipa hotărîtă pentru asta de atotîmplinitoarea Moira.

Doar după ce voi fi strivit sub mii de cazne şi dureri, voi izbuti să scap din lanţuri.

Ananke e cu mult mai tare decît orice iscusinţă.

CORIFEUL

Dar pe Ananke cine-o cîrmuieşte ?

PROMETEU

Treimea Moirelor şi Eriniile aducătoare-aminte [46].

CORIFEUL

Puterea lor este cumva mai mare decît a lui Zeus ?

PROMETEU

Nici el nu ar putea să fugă de ursită.

CORIFEUL

Şi ce ursită, dacă nu aceea de a stăpîni de-a pururi, are Zeus ?

PROMETEU

Nu-mi pune despre asta întrebări, nu stărui.

CORIFEUL

E vorba de o taină sfîntă, dacă atît de strîns o-nfăşuri.

PROMETEU

Vorbiţi acuma despre altceva ; nu-i împlinită vremea să dăm pe faţă taina ; ea trebuie-nvelită cît mai bine ; păzind-o, voi scăpa odată din cătuşele şi caznele acestea de ocară [47].

CORUL

Strofa I

Niciodată puterea lui Zeus
domnind peste toate
să n-o înfruntăm cu voinţa noastră !
Niciodată să nu lipsim a-i pofti
pe zei la ospeţele sfinte unde se-njunghie boi,
lîngă drumul de apă neistovit curgînd
al tatălui nostru Okeanos !
Să nu greşim în rugi niciodată !
Să dăinuiască pururi neşterse
aceste porunci în sufletul nostru !

Antistrofa I

Ce dulce-i să depeni un trai îndelung,
întărit de speranţe,
cu inima plină de bucuroase plăceri !
Ne cuprind fiorii cînd te vedem
schingiuit de dureri fără număr.
Netremurînd de teama lui Zeus,
preţuieşti prea mult muritorii
în cugetul tău, Prometeu !

Strofa II

Prietene, spune, ce har ai primit
pentru harul facerii binelui ?
Unde-i puterea şi ajutorul
de la cei trăitori o singură zi ?
Ai uitat becisnica lor neputinţă,
asemenea celei din vise,
care frînează mersul
oarbei spiţe umane ?
Nicicînd muritorii,
prin puneri la cale, nu vor sminti
armonia lumii lui Zeus.

Antistrofa II

Am deprins aceasta privind, Prometeu,
la soarta-ţi cumplită.
Iată, acuma ne fîlfîie-n minte
un altfel de cîntec,
hymeneul de noi înălţat
lîngă baia şi patul nunţii tale,
cînd ai luat-o pe sora noastră,
înduplecînd-o cu daruri, pe Hesione [48]
să-ţi fie nevastă şi-nsoţitoare de aşternut.

(Năvăleşte Io, pe frunte cu coarne de vacă.)

IO

Ce ţară-i aceasta, ce neam ?
Pe cine să spun că-l privesc, bătut de furtună, prins în hamuri de piatră ?

Ce fărădelegi, drept ispăşire, plăteşti aici cu pieirea ?
Lămureşte-mă unde, în ce colţ al lumii, am fost aruncată, năpăstuita de mine ?

(Se zbuciumă, cuprinsă de spaimă).

Ah, iară şi iar tăunul mă-mpunge, sărmana !
E năluca lui Argos, cel zămislit de Glie.
Vai, Glie, alungă-l ! Mi-e teamă
cînd îl văd pe boarul cu mii de ochi.
Se-apropie, uite-i căutătura vicleană !
Deşi a murit [49], nu-l încape pămîntul ;
din tărîmul morţilor suie
să mă vîneze, sărmana de mine,
rătăcitoare, flămîndă,
pe nisipuri la marginea mării [50].

Strofă

Molcom se-aude din urmă
cîntecul adormitor al sonorei trestii
cu teaca de ceară.
Vai, vai, alei,
încotro mă tîrăsc
rătăcirile mele de odinioară ?
Care-i greşeala ce ai găsit-o la mine,
fiu al lui Cronos ?
De ce să mă prinzi în jugul
unor asemenea chinuri,
şă istoveşti o biată năucă,
gonită de spaimă ca de-un tăun ?
Arde-mă-n flăcări,
cu pămînt înveleşte-mă,
azvîrle-mă, hrană, monştrilor mării,
dar împlineşte-mi ruga, stăpîne !
Prea multă durere am încercat
de cînd mi-am pierdut cărarea,
şi nu ştiu unde să-nvăţ
lepădarea de chinuri.
Auzi oare glasul fecioarei
cu coarne de vacă ?

PROMETEU

Dar cum să n-o asculţi pe fata ce se-nvîrte asuprită de tăun, fiica lui Inachos, care a-nfierbîntat de dragoste odinioară inima lui Zeus, şi care azi, pentru că o urăşte Hera, e silită să bată drumuri lungi, istovitoare ?

IO

Antistrofă

De unde aflat-ai
numele tatălui meu pe care-l rosteşti ?
Răspunde-mi, năpăstuita de mine,
cine eşti tu, sărmane, să agrăieşti
cu atît adevăr o sărmană,
spunîndu-i pe nume bolii, de la zei coborîtă,
care mă mistuie şi mă stîrneşte
cu boldul smintelii rătăcitoare ? Alei !
În salturi, împinsă de foame şi de ocară,
mînată de raznă, sosesc aici ;
mă sileşte voinţa pizmaşă a Herei.
Cine mai pătimeşte, dintre nefericiţi,
asemenea, vai, asemenea rele
ca mine, năpăstuita ?
Limpede mărturiseşte-mi
ce suferinţe mai am să îndur.
Nu-i nici o scăpare, nici leac pentru boala mea ?
Arată-mi, de ai cunoştinţă.
Dînd glas, cuvîntează-i
fecioarei amarnic-rătăcitoare !

PROMETEU

Grăi-voi limpede tot ce doreşti să afli, nu împletind enigme ci cu vorbe răspicate, aşa cum este drept să le rostesc unor prieteni.

Îl ai în faţa ta pe Prometeu, cel care muritorilor le dete focul.

IO

O, tu, sprijinitorul întregii omeniri, sărmane Prometeu, ce vină ispășești aici ?

PROMETEU

Am încetat să mai bocesc pentru necazurile mele.

IO

Deci nu-mi vei da răspuns la ceea ce aș vrea să știu ?

PROMETEU

Întreabă-mă orice poftești, din parte-mi poți să afli totul.

IO

Să-mi spui cine te-a ferecat de povîrnișul stîncii.

PROMETEU

Cu mîinile Hephaistos, dar cu voința Zeus.

IO

Și pentru ce greșeli plătești cu suferința ta ?

PROMETEU

Ajunge cît ți-am spus, ca să-nțelegi.

IO

Într-adevăr, totuşi dezvăluie-mi sfîrşitul pribegiei mele ; cînd se va împlini pentru năpăstuită vremea ?

PROMETEU

Decît să ştii aceasta, e mai bine pentru tine să nu ştii nimic.

IO

Să nu-mi ascunzi ceea ce tot îmi este hărăzit să pătimesc odată.

PROMETEU

Nu voi lipsi să-ţi fac darul acesta de cuvinte.

IO

Atunci de ce întîrzii să-mi dai de ştire totul ?

PROMETEU

La mijloc nu este invidia ci grija de-a nu-ţi stîrni în suflet turburare.

IO

Nu te-ngriji prea mult de mine, rostirea ta îmi va fi dulce.

PROMETEU

Deoarece doreşti, mă văd silit să spun ; ascultă !

CORIFEUL

Nu încă, lasă-ne şi nouă o parte din plăcere !
Întîi vrem să cunoaştem suferinţa ei, să ne vorbească ea despre năpastele care au nimicit-o.
Pe urmă zugrăveşte-i tu durerile ce stau să-i vină.

PROMETEU

De tine-atîrnă să le faci pe plac, supusă, Io, şi mai ales că ele sunt surorile tatălui tău [51].
A plînge, a te tîngui pentru nenorociri, cînd poţi să-i storci de lacrimi pe ascultători, e o zăbavă vrednică să fie cheltuită.

IO

Nu ştiu cum aş putea să mă împotrivesc.
Dintr-o rostire limpede o să aflaţi tot ceea ce poftiţi.
Şi totuşi, ruşinată, şovăi să vă spun de unde mi s-a tras dumnezeiasca vijelie care s-a năpustit asupra mea, biata de mine, şi mi-a schimbat înfăţişarea dinainte.
Într-una, în odaia-mi de fecioară pluteau vedenii, noapte după noapte, şi mă-ndemnau cu vorbe blînde :
„O, fată copleşită de noroc, de ce să-ţi ocroteşti atîta vreme fecioria, cînd ai putea să dobîndeşti cea mai înaltă însoţire ?
Sub săgetarea dorului de tine, arde Zeus ; el vrea cu tine să împartă căile Kypridei.
Să nu respingi nunta cu Zeus, copilă, ci mergi în pajiştea ierboasă de la Lerna [52], unde se află turmele tatălui tău şi ţarcurile pentru vite, ca setea ochiului divin acolo să se potolească !"
Acestea-s visele care mă cercetau, sărmana, în fiecare noapte, pînă cînd am îndrăznit să îi dezvălui tatei vedeniile arătate-n somn.
Atunci el a trimis de multe ori la Delphi şi Dodona [53] soli care să ispitească zeii şi să-l înveţe ce să facă ori să spună spre a-i mulţumi pe daimoni.

Dar aduceau, la-ntoarcere, numai oracole-ncîlcite, rostiri nelimpezi, anevoie de-nțeles.

La urmă a primit Inachos un răspuns deschis, îi cuvînta fără ocol, îi poruncea să mă alunge și din casă și din țară, făptură închinată zeilor, să rătăcesc pînă la marginile de pe urmă ale lumii, de nu voia să-l nimerească Zeus cu trăsnetul de flăcări și să-i nimicească neamul.

Înduplecat de-asemenea preziceri date de Loxias, tatăl meu mă surghiuni și-nchise pentru mine poarta casei noastre ; nevrînd a săvîrșit-o, nevrînd am îndurat-o.

Dar îl silea să făptuiască, peste voia lui, frîul lui Zeus.

Pe loc înfățișarea mea și mintea mea s-au preschimbat : mi-au răsărit, vedeți preabine, două coarne, și, înțepată de-un tăun cu gură ascuțită, m-am repezit în sărituri nebune la Kerchne, rîu cu apă bună de băut, și la izvorul Lernei [54].

Iar un boar, fecior al Gliei, Argos, plin de-o statornică mînie, mă însoțea, scrutîndu-mi fiecare pas cu ochii săi nenumărați.

Dar un sfîrșit neașteptat îi smulse grabnic viața, în timp ce eu, de streche asmuțită, sub biciul zeilor, alerg din țară-n țară.

Ai auzit ce-am pătimit, ci dacă poți să-mi spui durerile rămase, arată-mi-le și nu căuta, de milă, să mă-ncălzești cu vorbe mincinoase.

Nu-mi pare nici un rău mai rușinos decît rostirea prefăcută.

CORUL

Vai, vai, ferească-ne cerul, alei !
Niciodată n-am fi crezut, niciodată,
să ne pătrundă-n auz
povestiri atît de ciudate :
chinuri, obide și spaime,
agreu să le vezi, agreu să le-nduri,
un bold cu două țepușe,
care ne-nfige răcoare în suflet !
Vai, Moira, Moira,
ne scutură friguri trăind pătimirea lui Io !

PROMETEU

Voi prea devreme suspinați și prea vă-neacă teama.
Păstrați-vă, să ascultați și celelalte rele, care stau să vină.

CORIFEUL

Vorbește, spune-i deslușit.
Nimic nu mîngîie mai mult bolnavul, decît să știe limpede cîtă durere mai urmează să-l încerce.

PROMETEU

Dorința voastră de-adineaori mi-a fost ușor s-o împlinesc.
Doreați îndeosebi să auziți șiragul întîmplărilor din gura ei.
Dar ascultați acum și cele viitoare, hărăzite de mînia Herei să le îndure tînăra ființă.
Iar tu, sămînța lui Inachos, păstrează-n inimă cuvîntul meu, de vrei să afli capătul cărării tale.
Plecînd de-aici, întoarce-te la început spre răsăritul soarelui, și mergi, peste cîmpii neplugărite, pînă vei da de sciții călători, trăind în locuințe împletite din nuiele, boltite sus pe care cu frumoase roți, și-avînd drept armă arcul ce lovește ținta.
De ei să nu te-apropii, părăsește țara lor, umblînd de-a lungul malului pe care se revarsă gemetele mării.
În partea mîinii stîngi sălășluiesc Chalybii [55], meșteșugarii fierului : păzește-te de ei. Sunt necioplți și nu îngăduie în preajma lor străinii.
Și astfel vei ajunge la un fluviu, Hybristes [56], al cărui nume nu e mincinos ; să nu-l treci, nu se trece lesne peste el, îndreaptă-te spre muntele cel mai înalt, Caucazul, sub ale cărui tîmple își rostogolește fluviul mînia.
Sălta-vei peste vîrfuri vecine stelelor, ca s-o apuci pe drumul către miazăzi.

Acolo vei întîmpina oştirea Amazoanelor neiubitoare de bărbaţi, ce vor întemeia Themískyra odată, pe Thermódon [57], unde-şi deschide rîpa ţărmului la Salmydessos [58] crunta falcă, o gazdă rea pentru navigatori şi-o mamă vitregă pentru corăbii.

Iar ele, binevoitoare, te vor îndruma.

Şi vei răzbi la porţile înguste ale unui lac : istmul kimmerian [59].

De vrei să-l părăseşti, cu inima cutezătoare trebuie să tai peste maiotica strîmtoare.

Iar muritorii trecerea ţi-o vor slăvi de-a pururi ; pe drept cuvînt se va numi strîmtoarea, după tine, Bosporos [60].

Apoi, lăsînd în urmă pămîntul Europei, te vei muta pe continentul Asiei.

Nu vi se pare că stăpînul zeilor se poartă cu toţi la fel de silnic ?

El, zeu fiind, îi hărăzi atîta rătăcire unei muritoare, al cărei aşternut îl jinduia.

O, ţi-a fost dat, fecioară, să ai un peţitor amarnic şi să nunteşti cu el !

Dar crede-mă, tot ce ţi-am înşirat abia dacă-i preludiul nenorocirii tale.

IO

Vai mie, mie vai !

PROMETEU

Tu strigi din nou, scoţi mugete ; ce te vei face cînd vei afla noianul relelor care te-aşteaptă ?

CORIFEUL

Au mai rămas deci alte chinuri să i le vesteşti ?

PROMETEU

O mare viforoasă de năpastă şi obidă !

IO

Cît preț mai are viața pentru mine ?
De ce nu mă arunc fără zăbavă de pe stînca dură, să mă dezleg, sfărmată pe pămînt, de orice suferință ?
Mai bine moartă, dintr-o dată, decît să pătimesc în fiecare zi atît de crunt !

PROMETEU

Ți-ar fi cu neputință să înduri un chin precum al meu ; pe mine soarta mă împiedică să mor.
Și numai moartea ar putea să mă dezlege de dureri.
Dar nu se-ngăduie sfîrșit împovărării mele, mai înainte să se surpe de la cîrma lumii Zeus.

IO

E cu putință să se surpe din domnie Zeus ?

PROMETEU

Vei fi voioasă, cred, să vezi această împlinire.

IO

Și cum să nu, cînd mi se trag atîtea suferințe de la Zeus ?

PROMETEU

Acuma știi, chiar astfel se va întîmpla.

IO

Cine-i va smulge sceptrul de stăpîn atotputernic ?

PROMETEU

El însuşi îl va pierde, prin toanele-i deşarte.

IO

În ce fel ? Spune-mi, dacă poţi fără să necăjeşti pe nimeni.

PROMETEU

O nuntă va nunti, de care, într-o zi, îi va fi dat să se căiască [61].

IO

Se va-nsoţi cu o zeiţă sau c-o muritoare ? Vorbeşte, dacă se cuvine să grăieşti !

PROMETEU

Ce-ţi pasă cine este ? N-am dreptul să-ţi răspund.

IO

Îl va goni cumva nevasta de pe tron ?

PROMETEU

Născîndu-i un fecior mai straşnic decît tatăl său.

IO

Şi nu e nici o cale de a-i întoarce soarta ?

PROMETEU

Nici una, dacă nu voi fi desferecat din lanțuri.

IO

Cine să te desferece, cînd nu dorește Zeus ?

PROMETEU

E hărăzit s-o facă un urmaș al tău.

IO

Ce spui ? Un fiu din neamul meu te va scăpa de chinuri ?

PROMETEU

Întocmai, unul din a treia spiță, după alte zece [62].

IO

Nu mi-e ușor să înțeleg această profeție.

PROMETEU

Nu căuta să-ți afli chinurile fir cu fir.

IO

De ce îmi fluturi un cîștig de care mă lipsești pe urmă ?

PROMETEU

Din două spuneri îți voi dărui doar una.

Numeşte-le pe amîndouă şi lasă-mă pe mine să aleg.

PROMETEU

Mă învoiesc, alege : să arăt fără ocol sau chinurile care încă te aşteaptă sau cine mă va dezlega !

CORIFEUL

Din cele două prevestiri ei dăruieşte-i una şi cealaltă mie ; să nu nesocoteşti ce te-am rugat.

Ei să-i dezvălui mai departe drumul pribegiei sale, iar mie spune-mi cine te va dezlega ; aceasta mi-e dorinţa.

PROMETEU

Deoarece poftiţi din toată inima, eu nu mă voi împotrivi să vă descopăr tot ce-mi cereţi.

Deci îţi voi spune, Io, ţie mai întîi popasurile rătăcirii tale zbuciumate : înscrie-le în tablele aducerii aminte.

Cînd vei fi străbătut peste şuvoiul de hotar al celor două continente, mergi spre răsărit spre soarele cu paşi de flăcări . . . . . .

. . . . . .

trecînd deasupra vuietului mării, şi vei ajunge la Kisthene [63], în cîmpiile gorgonice, unde hălăduiesc Phorkydele [64], fecioarele cu viaţă lungă, trei la număr, avînd înfăţişări de lebede, un singur dinte şi laolaltă doar un ochi ; lor veşnic nu le-mparte vreo privire nici ziua soarele învăpăiat, nici noaptea luna.

În preajma lor stau trei surori înaripate, cu şerpi în loc de plete, Gorgonele [65], urgia muritorilor, la care nu se uită nici un om fără să-şi dea suflarea.

Acestea ţi le-nşir spre ocrotire.

Ia seama şi la pîndele altei privelişti : păzeşte-te de haita cîinilor lui Zeus cu boturi ascuţite, nelătrători, Grifonii [66] ; la fel de Arimaspii [67] cu un singur ochi, oştire

călăreață, locuitori pe malurile fluviului Pluton [68] care poartă aur.

Să nu te-apropii de nici unii dintr-aceia.

Și vei ajunge într-o țară de departe, ținută-n stăpînire de o stirpe neagră, trăind în preajma șipotelor Soarelui ; acolo trece fluviul Aithíops [69].

Urmează țărmul, pînă cînd vei nimeri la „coborîș", în locul unde, de sub creasta munților byblinici [70], cu ape sfinte, limpezi, curge Nilul.

În drumul său, el te va duce la triunghiul țării Nilului, în care sunteți hărăziți, tu Io și cei născuți din tine, să ctitoriți o colonie-ndepărtată.

Dacă îți pare ceva greu de înțeles, nerăspicat, întreabă-mă din nou și află deslușire.

Eu am aici mai mult răgaz decît aș vrea.

CORIFEUL

De-a mai rămas ori de-ai uitat să-i faci știut ceva din rătăcirea ei preazbuciumată, spune.

Iar dacă toate le-ai vestit fii bun și împlinește rugămintea noastră ; ți-o amintești fără-ndoială.

PROMETEU

Ea știe totul despre capătul călătoriei sale ; dar ca să se încredințeze că rostirea mea n-a fost deșartă, am să-i arăt cîte nevoi a îndurat pînă să vină în acest tărîm ; și astfel îi voi da o chezășie pentru adevărul celor spuse.

Trec peste marea gloată de-ntîmplări și mă opresc la ultimele tale pribegiri.

Îndată ce-ai ajuns în cîmpii netezi ai molossilor [71] și la spinarea înălțată a Dodonei, unde se află, lîngă jețul și oracolul lui Zeus thesproticul [72], minunea necrezută a stejarilor cuvîntători, ai fost primită luminos, fără rostiri în dodii, drept soața viitoare, slăvită, a lui Zeus — ori nu te mai răsfață această amintire ?

De-acolo ai zvîcnit, mînată de tăun, de-a lungul ţărmului, spre golful uriaş al Rheii [73], de unde vijelia te-a împins aici pe drumurile tale mereu rătăcitoare.

De-acum, în toate vremile de mîine, acest intrînd al mării se va chema, ia bine seama, Golful Ionian, şi astfel muritorii îşi vor aminti de calea ta.

Să-ţi fie asta o dovadă că mintea mea vede mai mult decît i se dezvăluie de obicei privirii.

Ce-a mai rămas am să vă spun şi ei şi vouă, urmînd cărarea celor rostite înainte.

Se află un oraş, Kanobos [74], la hotarul ţării, la gura şi vărsarea Nilului.

Acolo Zeus îţi va muta din nou în matcă duhul rătăcit, prin punere de mînă molcomă, abia cît să te-atingă.

Vei naşte un fecior, pe Épaphos cel negru, numit aşa în amintirea felului în care l-a adus pe lume Zeus [75].

El va culege roade din pămîntul udat de larga curgere a Nilului.

Cinci generaţii după el, un neam întreg urmaş al său, cincizeci de fete, fără să vrea, se vor întoarce-n Argos, fugind de nişte rubedenii, chiar de verii lor aprinşi să facă nuntă.

Aceştia, răvăşiţi de poftă, vor veni şi ei ca ulii urmărind o ceată de columbe, la vînătoarea unei nunţi de nevînat.

Dar zeul nu le va-mplini dorinţa şi ţarina pelasgilor îi va-ngropa, fiind răpuşi de Urgisirea cu înfăţişare de femeie ce stă la pîndă noaptea, îndrăzneaţă.

Soţia fiecărui soţ îi va răpi suflarea şi va scălda în sînge sabia cu două ascuţişuri.

Duşmanii mei să aibă parte de asemenea iubire !

Doar una singură, din dorul de-a avea copii, va fi-mpotrivă să-şi ucidă mirele, lăsînd să i se molcomească hotărîrea.

Ea, dintre două nume, va alege să i se spună laşă mai degrabă decît ucigaşă.

Din ea se va ivi un neam de basilei în Argos.

Ar fi nevoie de cuvinte multe să vă deslueşesc [76].

Adaug doar că din sămînţa asta va vedea lumina zilei un viteaz cu arc vestit, ce mă va dezlega de chinuri.

Aceasta-i prevestirea dezvăluită mie de maica mea străveche, şi din acelaşi sînge cu Titanii, Themis.

Dar cum, în ce fel se va întîmpla ?

Ca să vă spun mi-ar trebui atîta vreme iar tu nu vei avea nici un folos, aflînd.

IO

Eleleu, eleleu ! Un tremur, din nou, o năvală de nebunie mă arde şi vîrful de lance, neînroşit în foc, al strechei mă sfredeleşte.

De spaimă, îmi tropăie inima-n piept şi ochii năprasnic mi se rotesc.

Suflarea turbării, năucă, mă smulge din drum ; fără putere mi-e limba şi cugetu-mi turbure, amestecat, se zbate-n talazul cumplit al năpastei.

(Pleacă în grabă cu privirea rătăcită.)

CORUL

Strofă

A fost înţelept, a fost înţelept
cel care întîiul cu mintea gîndi
şi cu limba rosti
că doar însoţirea celor de-o seamă dă fericire,
că omul de rînd nu trebuie să jinduiască
unirea prin nuntă cu cei trufaşi din avere
sau mîndri pentru obîrşia lor !

Antistrofă

Niciodată să nu ne sortiţi, niciodată,
voi Moire ..... să vieţuim
ca neveste-n culcuşul lui Zeus,
să nu cunoaştem apropierea
vreunui mire venit din cer !
Tremurăm de spaimă, văzînd-o pe Io,
fecioria nedoritoare de-a fi cu bărbat,

pe care mînia cumplită a Herei
o mistuie în rătăciri dureroase.

Epodă

Nu ne-nspăimîntă căsătoria,
cînd e pe măsura noastră.
Fie ca ochii nici unui mare zeu
să nu ne cuprindă în mrejele dragostei.
Asemenea luptă nu-i de luptat,
asemenea cale nu-i de urmat.
Nu ne-am pricepe să izbutim.
Nu vedem cum am putea să fugim
de voinţa lui Zeus [77].

PROMETEU

Oricît ar fi de îngîmfată inima lui Zeus se va smeri odată, căci nunta care-i gata s-o nuntească îl va surpa şi îl va risipi din tronul stăpînirii.

Şi astfel întru totul se va-mplini blestemul lui Cronos, tatăl său, din ziua cînd s-a prăbuşit la rîndu-i de pe scaunul străvechi.

Dar nici un zeu, afar' de mine, nu-i în stare să-i arate mijlocul de-a-ntoarce asemenea năpastă.

Doar eu ştiu cum să-ndepărtez ce va să vină.

De-aceea, n-are decît să domnească liniştit, încrezător în bubuirile de tunet şi ameninţător, cu arma ce împroaşcă foc în mîini.

Nimic nu-i va sluji să nu se prăvălească ruşinos într-o cădere care îl va pierde ; atît de dîrz este potrivnicul pe care azi chiar el şi-l pregăteşte [78], făptură uimitoare, de neînvins în luptă, născocitor al unui foc mai mare decît fulgerul, şi-al unui tunet răsunînd mai tare decît trăsnetul, putînd să spargă-n ţăndări însăşi lancea lui Poseidon, tridentul care răscoleşte marea şi zguduie pămîntul.

Cînd se va poticni de-asemenea urgie, Zeus va învăţa deosebirea dintre a domni şi a sluji.

CORIFEUL

Tu îţi prefaci dorinţele în hulă pentru Zeus.

PROMETEU

Spun numai ce se va petrece, dar asta-i totodată şi dorinţa mea.

CORIFEUL

Oare ne va fi dat să îl vedem pe Zeus îngenuncheat de un stăpîn ?

PROMETEU

El va purta nevoi mai grele decît mine pe grumaz.

CORIFEUL

Nu-ţi este frică să împroşti asemenea cuvinte ?

PROMETEU

De ce s-ar teme cel ce nu e hărăzit să moară ?

CORIFEUL

El poate să-ţi trimită o-ncercare şi mai dureroasă.

PROMETEU

N-are decît s-o facă, sunt gata la orice.

CORIFEUL

Adrásteia pe înţelepţi îi face să se-ncline[79].

Închină-te, îngenunchează, măgulește-l pe cel ce șade azi la cîrmă !

Nu-mi pasă de nimic pe lume mai puțin decît de Zeus.

Să făptuiască și să poruncească, după cum poftește, în acest răgaz de vreme scurtă ; mult nu mai are de împărățit asupra zeilor.

Dar iată-l pe alergătorul cerului, pe sluga noului tiran. Desigur vine să ne-aducă știre nouă.

(Hermes, cu încălțări înaripate, se apropie de Prometeu.)

HERMES

Tu, firoscosule, mai cîrcotaș decît sunt cîrcotașii, vătămătorul zeilor, care i-ai dăruit cu-atîta cinste pe cei trăind numai o zi, tîlhar al focului, ia seama !

Îți cere tatăl meu, vorbește-mi despre nunta cu care te fălești.

Cine-l va răsturna din slava stăpînirii ?

Răspunsul tău să fie răspicat, nu-l îmbrăca de data asta în cimilituri.

Să nu străbat de două ori aceeași cale, Prometeu !

Vezi bine, cu asemenea tertipuri nu poți să-l molcomești pe Zeus.

PROMETEU

Rostirea ta e plină de cuvinte mari și de trufie, așa cum i se cade unui servitor al zeilor.

Voi sunteți tineri, tînără vă e puterea, și vi se pare că veți locui mereu în cetățuia voastră neatinsă de durere.

Dar oare n-am văzut pînă acuma doi monarhi căzuți din slavă[80]?

Îl voi vedea curînd și pe al treilea, pe cel care domnește azi, mai rușinos, mai repede căzînd.

Nu crezi cumva că-mi este teamă, că mă pitesc de spaima tinerilor zei ?
Ai fi departe, prea îndepărtat de adevăr.
Grăbeşte-te, fă drumul înapoi, pe care ai venit !
Nu vei primi nici un răspuns la întrebarea ta.

HERMES

Tot astfel de purtări semeţe te-au adus pe acest ţărm al suferinţelor şi altădată.

PROMETEU

N-aş da în schimb nefericirea mea, ţi-o spun deschis, pe starea ta de slugărie.
Mai bine să-i fiu slugă, cred, acestei stînci, decît s-ajung supusul vestitor al tatălui din ceruri, Zeus.
Aşa se cade a le cuvînta, fără măsură, celor ce nu ţin cumpăna măsurii[81].

HERMES

De suferinţa ta eşti mîndru, pare-mi-se.

PROMETEU

Sunt mîndru, da. Mîndrească-se la fel duşmanii mei, iar tu eşti unul dintre ei.

HERMES

De ce mă-nvinuieşti pe mine pentru nenorocul tău ?

PROMETEU

S-o spun pe scurt : urăsc toţi zeii laolaltă, deoarece drept plată pentru binele făcut[82], se poartă neîngăduit de rău cu mine.

HERMES

Pricep că ai înnebunit şi boala ta nu e uşoară.

PROMETEU

Îmi place să bolesc dacă se cheamă boală ura faţă de duşmani.

HERMES

De-ai fi avut noroc, n-ar mai fi izbutit să te îndure nimeni.

PROMETEU

Vai, vai !

HERMES

Acest cuvînt este necunoscut lui Zeus[83].

PROMETEU

Se-nvaţă totul, doar să-mbătrînească timpul.

HERMES

Dar tu n-ai învăţat pînă acum să dai dovadă de înţelepciune.

PROMETEU

Într-adevăr, altminteri n-aş vorbi cu tine, un argat.

HERMES

Tu nu vrei, mi se pare, să vorbeşti nimic din ceea ce doreşte tatăl meu.

PROMETEU

Ba chiar aşa, îi datorez destul, ca să-i plătesc din datorie !

HERMES

Mă iei în rîs de parc-aş fi copil.

PROMETEU

Oare nu eşti copil, mai fără minte decît un copil, cînd speri să smulgi fie şi-o vorbă de la mine ?

Nu este vătămare, nu este vicleşug, prin care m-ar putea constrînge Zeus să-i spun ceea ce ştiu, mai înainte să sfărîme cătuşele acestea de ocară.

N-are decît să scapere asupra-mi flacăra mistuitoare, să răscolească, să răstoarne toate cîte sunt în vifor de omăt cu aripi albe, în zguduiri de tunete subpămîntene !

Nimic nu mă va-ncovoia destul ca să-i destăinuiesc prin mîna cui va fi surpat din scaunul puterii.

HERMES

Vezi dacă-ţi este de folos atîta-nverşunare !

PROMETEU

Văzut-am totul mai de mult şi-am cumpănit cu gîndul.

HERMES

De ce nu te îndupleci, de ce nu te îndupleci, smintitule, odată, să judeci drept durerile de astăzi ?

PROMETEU

Mă hărțuiești zadarnic, degeaba vrei să stai de vorbă cu talazul.

Să nu-ți închipui că vreodată, înfricoșat de hotărîrile lui Zeus, se va-ntîmpla să am simțire de muiere, că eu, asemenea femeilor, îl voi ruga cu mîinile întoarse către cer[84] pe cel pe care îl urăsc năprasnic să mă desfacă din cătușe.

Aceasta n-o să se întîmple niciodată !

HERMES

Vorbind îmi pare că grăim prea mult și în deșert.

Rugîndu-te, nu te-am atins deloc și nu te-am potolit.

Mușcînd zăbala ca un mînz prins de curînd în jug, nu te supui, te lupți cu frîiele.

Dar înfocarea ta purcede dintr-o viclenie șubredă.

La cel ce judecă greșit, înverșunarea nu cîntărește, singură, mai mult decît nimic.

Ia seama, dacă nu te-nduplecă temeiurile mele, ce vifor, ce talaz de rele întreit, va năvăli de neînlăturat asupra ta !

Căci tatăl meu, întîi, va face țăndări, cu tunetul și fulgerul înflăcărat, acest perete ascuțit de stîncă ; și-atunci alcătuirea ta, înmormîntată, va zace sub strînsoarea brațelor de piatră.

Un lung răgaz de vreme se va scurge, pînă cînd te vei întoarce iarăși la lumină.

Dar cîinele cu aripi al lui Zeus, cumplitul vultur, îți va sfîșia sălbatic trupul, făcînd din el o largă rană, și ca un oaspe nepoftit ce stăruie la masă toată ziua se va-nfrupta, la negru praznic, din ficatul tău.

Să nu speri într-un capăt al acestor cazne, pînă cînd unul dintre zei va fi de bunăvoie gata să sufere în locul tău și să coboare-n Hades, unde nu a licărit lumină, în Tártaros, adîncul beznei.

Deci cumpănește, asta nu-i amenințare goală, ci adevărul bine răspicat [85] !

Gura lui Zeus nu se pricepe a rosti minciuni și tot cuvîntul său se împlinește.

Privește împrejurul tău, gîndește-te, nu socoti înverșunarea mai de preț ca buna judecată.

CORIFEUL

Rostirile lui Hermes, cred, sunt pe potriva clipei.

El te îndeamnă să te lepezi de înverșunare și să apuci pe drumul bunei judecăți : urmează-l !

E rușinos ca înțeleptul să stăruie-n greșeală.

PROMETEU

Îmi zumzăi vestiri pe care le știu dinainte.

Dar nu e deloc rușinos, ca dușman, să fiu asuprit de dușmani.

Să cadă asupra-mi mănunchiul de foc împletit[86], tresară eterul în zgomot de trăsnete, sub vifor de vînturi sălbatice ; suflările lor, zguduind pămîntul, să-l smulgă din rădăcini și străfunduri ; talazul mării, cu vuiet năprasnic și aspru, umflat pîn' la cer, să șteargă cărările stelelor, nemernicu-mi trup să-l azvîrle adînc în bezna din Tártaros, în vîrtejirile unei neîndurate ursite !

Dar nu voi putea fi atins niciodată de moarte.

HERMES

Auzit-am cuvinte și gînduri descreierate.

Ce semn de sminteală lipsește unor asemenea rugi ?

Oare nu-şi înfrînează deloc nebunia ?

Dar voi, care sunteţi părtaşe la suferinţele lui, plecaţi din aceste meleaguri cît mai degrabă, să nu fie minţile voastre lovite de năuceală la mugetul necruţătorului tunet !

CORIFEUL

Grăieşte cu altfel de glas şi altfel de sfaturi, de vrei să mă-ndupleci !

Desigur, acum ai rostit o vorbă de neîndurat.

Cum, tu mă-ndemni să apuc pe drumul ticăloşiei ?

Eu vreau, ce i-a fost hărăzit, să îndur laolaltă cu el.

Am învăţat să urăsc trădătorii şi nu este boală pe care s-o dispreţuiesc mai mult ca trădarea.

HERMES

Păstraţi în minte cele prezise, să nu fiţi vînate cumva de nenorocire, să nu cîrtiţi mai apoi împotriva destinului vostru, învinuindu-l pe Zeus că v-a împins în năpastă neaşteptată ; deoarece singure voi v-aţi făcut-o !

V-am dat de ştire : nu dintr-o dată, pe nepregătite, veţi cădea în năvodul năpastei, fără scăpare, împletit de chiar nebunia voastră.

(Hermes pleacă. Din pămînt răzbate vuiet de cutremur, stîncile se clatină.)

PROMETEU

Cuvîntul acum se schimbă în faptă.

Pămîntul se zguduie, din adîncuri tunetul muge, fulgerul scapără, învăpăiat, şerpuiri de foc !

Se rotesc vîrtejuri de pulbere ; de pretutindeni ţîşnesc suflări furtunoase, se ciocnesc între ele, război de potrivnice vînturi.

Se-amestecă marea cu cerul.

Aceasta e vijelia, trimisă asupra-mi, desigur să mă-nspăimînte, din partea lui Zeus.

O sfîntă putere a Maicii mele, şi tu, Eter, a cărui lumină, la toţi dăruită, înconjură totul, priviţi-mă, cît pătimesc de nedrept !

(Cutremurul pămîntului şi stihiile dezlănţuite îl îngroapă pe Prometeu sub dărîmăturile stîncilor. Corul Okeanidelor dispare[87]*.)*

NOTE

RUGĂTOARELE

1 Tradiția teatrului elin cerea ca toate rolurile să fie jucate de actori bărbați ; de aceea conducătorul corului se numea corifeu, chiar și în cazul cororilor alcătuite din femei sau din fete.

2 Fiul lui Cronos este invocat de la începutul dramei în calitatea de *Aphíktor*, scutul și stăpînul rugătorilor. Îndeobște, rugătorii sau suplicanții *(hikétai)* erau indivizi vinovați de omor — cazul lui Oreste — sau de altă greșeală gravă, pentru care familia și cetatea îi respingea, spre a îndepărta mînia divină. Considerați dintr-o dată făpturi contaminate, ei rătăceau, ținînd în mînă ramuri lungi și drepte de măslin, cerșind mila semenilor, care le-o refuzau sau acordau cu suspiciune, pînă în ziua purificării rituale. Uneori suplicanții nu erau răufăcători, ci oameni năpăstuiți și alungați, cărora evlavia poruncea să li se asigure ajutorul.

3 Egiptul, țară în care domnise odinioară Epaphos, fiul lui Zeus, strămoșul fecioarelor ce alcătuiesc Corul.

4 Fiicele lui Danaos, celibatare hotărîte, par a afirma că refuză căsătoria din pricina unei trăsături sau carențe naturale. Această atitudine, socotită în societățile tradiționale drept o îngrijorătoare abatere, va fi izvorul cumplitei alienări de mai tîrziu a Danaidelor. Totuși, una dintre ele, se va dovedi aptă de nuntă și procreație.

5 Aluzii la Io și mitul acesteia, ale cărui meandre vor fi urmărite de-a lungul dramei, precum și în *Prometeu înlănțuit*, unde nefericita argiană apare ca personaj. Io, fiica fluviului Inachos, slujind ca preuteasă fecioară la templul Herei, a fost îndrăgită de Zeus. Acesta, pentru a o feri de gelozia soției sale, a metamorfozat-o într-o junincă strălucitor de albă, care purta în pîntec fructul nunții divine. Dar Hera i-a poruncit lui Argos, boarul uriaș cu o sută de ochi, atotvăzătorul, *(Panóptes)*, să o supravegheze. În schimb Zeus l-a trimis pe Her-

mes să ucidă teribilul paznic. La rîndul său, Hera a iscat un tăun, care să tortureze năprasnic juninca, înţepînd-o. Atunci a început pentru Io, scoasă din minţi de necruţătoarea insectă, o lungă rătăcire prin multe părţi ale lumii, pînă şi-a găsit, în cele din urmă, azil în Valea Nilului. Acolo, maimarele olimpienilor a preschimbat-o iarăşi în femeie şi, atingînd-o cu suflul şi mîinile sale, a ajutat-o să-i nască fiul, pe Epaphos al cărui nume decurge din *epapháo*, a atinge cu blîndeţe. Acesta a devenit întîiul rege în ţara Egiptului şi trunchiul din care s-au desprins multe neamuri. Danaidele au fost strănepoatele sale.

6 Se credea că fîşiile de lînă albă, care înconjurau ramurile de măslin ale suplicanţilor, aveau putere purificatoare.

7 Corifeul apelează pe rînd la zeii uranieni, la eroi, cu alte cuvinte la semizeii, care din mormintele lor apărau cetatea, şi la Zeus, susţinătorul caselor. De altfel tuturor acestora, şi în aceeaşi ordine, le aduceau grecii libaţii.

8 Eschil se face ecoul celor care susţineau dreptul femeilor de a se împotrivi căsătoriei silite.

9 Danaos, părintele fecioarelor rebele, era fratele, după unele tradiţii geamănul lui Aigyptos, străbunul eponim al Ţării Piramidelor. Etimologia cuvîntului Egipt, transmis prin mijlocire latină, este prehellenică. Oraşul Memphis era numit de către localnici *Hikuptah*, care se tălmăceşte „casa ka-ului lui Ptah". După o ipoteză îndoielnică, acesta e numele din care grecii, poate împrumutîndu-l din limba feniciană, l-au derivat pe acela de *Aigyptos*.

10 În această strofă progenitura junincii, Epaphos, al cărui nume autorii francezi îl traduc plastic *le Toucher de Zeus*, pare să fie identificat, ca şi mai departe la v. 313, cu faimosul taur sacru Apis, simbolul fecundităţii.

11 În varianta cea mai cunoscută a legendei lui Tereus, acest rege al Traciei, căsătorit cu Procne, fiica lui Pandion, şi-a necinstit cumnata, pe Philomela, şi i-a tăiat limba, pentru a o constrînge la tăcere. Aceasta a ţesut o pînză zugrăvind violul şi a trimis-o Procnei. Drept răzbunare, cele două surori l-au ucis şi fript pe Itys, copilul lui Tereus, oferindu-l spre ospătare tatălui. Justiţia divină i-a pedepsit pe toţi, preschim-

bîndu-i în păsări. Tereus a devenit şoim, Procne rîndunică iar Philomela privighetoare. Aceasta din urmă, după varianta probabil mai veche folosită de Eschil, a fost nu cumnata ci soţia lui Tereus, vinovată de uciderea propriului copil; de aceea destinul şoimului este să hăituiască neîncetat privighetoarea.

12 Ioniene, adică greceşti.

13 Textul numeşte, fără îndoială, Egiptul, ţară încă din antichitate cu climat dezertic. Poate că poetul se gîndeşte la regiunea deltei Nilului, unde hellenii întemeiaseră în secolul al şaselea oraşul Naucratis, şi a cărui umiditate putea să înlesnească formarea cetei.

14 Deşi se desfăşoară mai degrabă în domeniul moral, înfruntarea dintre om şi destinul hărăzit de Zeus, eternul biruitor, este descrisă aici concret, în termeni sportivi din tărîmul luptelor numite astăzi „clasice".

15 Versurile 85—102, despre Zeus, din strofele IV—V, au solemnitate poetică şi concentrare gnomică de psalm turburător şi trist.

16 Neamul fiilor lui Aigyptos.

17 Personificarea erorii funeste, a rătăcirii, Ate ocupă un loc central în gîndirea greacă, mai cu seamă a lui Eschil, alături de Moira (Ursita) şi de Nemesis (Răzbunarea divină).

18 E vorba de Pelopones, ţinut în care se afla Argolida şi pe care Apis, un tămăduitor şi medic profet legendar, fiu al lui Apolo, l-a debarasat de monştri ucigaşi, stîrniţi din adîncurile Gliei. Cf. mai departe v. 260—267.

19 Din cetatea feniciană Sidon.

20 Hades, stăpînul absolut al Infernului, după cum Zeus era al lumii ce o simboliza Olimpul. Mai tîrziu, Euripide îi va identifica într-un fragment al unei tragedii necunoscute: „Ţie, stăpîne orînduitor al lumii, îţi aduc această libaţie şi această turtă, ţie, Zeus ori Hades, după cum îţi place mai mult să te numesc... Tu, printre zeii uranieni, ţii în mîna ta sceptrul lui Zeus şi tot tu, în lumea morţilor, te împărtăşeşti din domnia lui Hades..." (F 904).

21 Amenințarea cu sinuciderea prin spînzurare urmărește să smulgă ajutorul zeilor. Danaidele vor folosi șantajul sinuciderii și față de regele Pelasgos (v. 455—465).

22 Ura veșnic geloasei Hera.

23 Danaidele descindeau, prin Epaphos, din Zeus.

24 Helios, personificarea Soarelui, numit în manuscrisul *Mediceus*, de altfel singurul păstrat pentru *Rugătoarele*, pasărea lui Zeus, *Órnis Zenós ;* aceasta nu pare să fie o figură de stil întîmplătoare, ci o trimitere la una din reprezentările egiptene ale lui Re (Ra), sub formă de șoim (cu discul solar pe cap).

25 Fiul Latonei a fost nevoit, drept ispășire, să slugărească unor muritori, bunăoară la basileul Pheres, tatăl lui Admet.

26 Simbolul și instrumentul puterii lui Poseidon, cu ajutorul căruia stîrnea valurile ce „cutremurau pămîntul".

27 Hermes, fiul lui Zeus și al nimfei Maia, era mesagerul zeilor.

28 În conformitate cu datinile grecilor, și nu numai ale acestora, pentru încheierea unei căsătorii era nevoie de consimțămîntul tatălui.

29 P. Mazon consideră aluzia la judecata divină din lumea „cealaltă" drept un reflex al doctrinelor orfico-pithagorice. Se poate presupune însă că influența venea mult mai de departe. În fond Danaos, ca și fiicele sale, erau egipteni, abia sosiți pe pămînt grecesc, și este firesc să fi avut în vedere binecunoscuta „cîntărire a sufletului" *(psihostazia)*, mai exact a faptelor defunctului, reprodusă de nenumărate ori în *Cărțile Morților*, începînd din perioada Imperiului Nou. În scena respectivă, zeul judecător este de obicei Osiris ; mortul intră, adus de Anubis, iar Thot supraveghează cîntărirea ; pe un taler al balanței este așezată inima, sediul sufletului, iar pe celălalt Maat, personificarea feminină a Adevărului.

30 În text : „legături barbare". Aici, ca și în alte locuri ale tălmăcirii, am evitat folosirea acestui cuvînt, deoarece înțelesul noțiunii *bárbaros* s-a corupt de-a lungul vremii. Hellenii numeau barbar pe orice negrec, fie că aparținea unui popor pe care îl admirau pentru cultura și înțelepciunea lui, ca egiptenii sau perșii, fie că era vlăstarul unor neamuri încă sălbatice. Trăsăturile barbarului, în antiteză cu ale grecului, erau :

supunerea oarbă față de bunul plac al căpeteniei, adorarea unor divinități implacabile, stranii sau terifiante, adeseori zoomorfe și limba „ciripită", păsărească, de neînțeles.

31 „Nuiaua sacră" era atributul crainicului, simbolizînd propria lui inviolabilitate, cît și a celor pe care îi însoțea.

32 Regele autohton Pelasgos, nepotul Gliei și eponimul poporului mitic al pelasgilor, stăpînea, după Eschil, nu numai întregul Peloponeș, dar și toată partea de Nord a Helladei. Conform tradiției antice pelasgii erau, alături de lelegi și de carieni, locuitorii străvechi ai tărîmurilor grecești de mai tîrziu. Aceste denumiri aminteau probabil de diferitele populații întîlnite, asimilate sau alungate de greci în timpul propriilor lor migrații. Numele lui Palaichton, tatăl basileului, se tălmăcește „Indigenul".

33 Rîu în Tracia, Struma de astăzi.

34 Locuitori din Thessalia.

35 Regiune din Macedonia, la nord de Pind.

36 Dodona, în Epir, vestită pentru templul și oracolul lui Zeus.

37 Peloponeș, țara lui Apis, medic-profet *(iatrómantis)* legendar.

38 Port din Golful Corintic, azi Lepanto.

39 Io. Cf. n. 5.

40 Adică africanele. Prin Libya grecii înțelegeau cînd teritoriul situat la vest de Egipt, cînd, mai adesea, Africa întreagă.

41 Noțiunile geografice ale lui Eschil, ca și ale altor antici, de altfel, erau, după cum se vede, confuze.

42 Poetul aseamănă Danaidele, care fugiseră de nuntă, cu tribul femeilor nordice, călărețe, războinice și carnivore ale Amazoanelor. Se spune că acestea își retezau sînul drept pentru a putea trage mai bine cu arcul, *amazon* însemnînd „fără sîn".

43 Argos, cunoscut mai ales sub forma latinizată a numelui său, Argus, a fost un uriaș, înzestrat cu o vedere nefirească. El avea, după unii, numai un ochi, după alții, patru : o pereche privind înainte, cealaltă înapoi. Mai tîrziu, Ovidiu, în *Metamorfoze*, îi atribuie o sută de ochi, răspîndiți pe tot corpul — un monstru prefigurînd, parcă, mijloacele actuale de supraveghere electronică.

44 Kanobos se afla la gurile Nilului. Mennofer sau Memphis al grecilor, aşezat la 28 km sud de Cairo, a fost în timpul Imperiului Nou, ca şi în Epoca Tîrzie, pînă la întemeierea Alexadriei, cel mai de seamă oraş egiptean, capitală administrativă şi reşedinţă a faraonilor.

45 Eschil spune textual tăureanul (viţelușul). Pe de altă parte, Memphis, locul unde suflarea şi atingerea lui Zeus a eliberat-o pe Io de sarcină, era centrul cultului egiptean al taurilor Apis, tot acolo aflîndu-se şi mormintele acestora. Apropierea dintre mitul naşterii lui Epaphos, vlăstarul vacii Io, şi cultul memphit al taurului Apis desigur nu este întîmplătoare.

46 În versul care lipseşte probabil că basileul cerea să i se desluşească descendenţa lui Epaphos.

47 Teritoriul geografic cu acelaşi nume ridicat la rangul de personaj mitic.

48 Libya a dobîndit de la Poseidon doi gemeni : pe Agenor, care s-a stabilit în Siria, şi pe Belos. Acesta a rămas în Valea Nilului, devenind regele ţării şi odrăslind, la rîndul său, o pereche de gemeni : Aigyptos şi Danaos, strămoşii eponimi ai egiptenilor şi danailor. Între ultimii doi a izbucnit o luptă pentru domnie, la care au participat şi copiii lor : cei cincizeci de Aigyptiazi şi cele cincizeci de Danaide războinice. Danaos şi fiicele sale, pierzînd bătălia, au luat calea exilului.

49 Zeus este numit aici în ipostaza de *Hikésios,* ocrotitorul suplicanţilor.

50 Primirea străinilor ascunde uneori şi riscuri pentru gazde. Pelasgos se teme de eventuale influenţe malefice căşunate de sosirea în Argos a Danaidelor.

51 După Hesiod, născută de Uranos şi Gaia, Themis a fost la început o zeiţă din stirpea violentă a titanilor. Ea a devenit soţia lui Zeus înaintea Herei, avînd cu acesta numeroşi copii, printre care cele trei Moire. Divinitate de temut, de care asculta şi mai-marele Olimpului, înzestrată cu putere profetică, Themis personifica legea supraumană, îi urmărea şi osîndea pe vinovaţii de *hýbris,* confundîndu-se în parte cu Nemesis. Corul Danaidelor o numeşte fiica, nu soţia, lui Zeus.

52 Pelasgos cumpăneşte cu grijă unele aspecte de drept internaţional. Obiceiurile egiptene îngăduiau căsătoria nu numai între

veri, dar și între frați, aceasta din urmă fiind obligatorie în cazul faraonului.

53 Regele dă glas răspicat îndatoririi conducătorului de a consulta voința populară.

54 O scholie subliniază comparația din domeniul pescuitorilor de spongii, care nu trebuiau să coboare beți sub apă.

55 Neîndeplinirea obligațiilor sacre, deci și omisiunea de a acorda azil, este urmată inexorabil de năpustirea unui duh răzbunător *(alástor)* asupra casei și persoanei greșitului, pe care nu-l slăbește nici în tărîmul Infernului. Activitatea daimonică a unui asemenea *alástor* constituie un important resort al întîmplărilor din *Orestia*.

56 Corul nu-l are în vedere pe Ares în calitate de zeu al războiului, ci de agent al răzbunării divine, care nimicește oameni, animale, recolte.

57 Basileul își asemuiește hotărîrea cu o corabie gata de „lansare", dar care nu se poate desprinde din „șantier".

58 După Eschil, suferința este definitorie pentru muritori, ajutînd la deslușirea rosturilor ființei („A suferi spre a-nțelege" *Agamemnon*, v. 177) și avînd uneori un adevărat rol soteriologic.

59 Danaidele încearcă din nou să obțină dorita ocrotire amenințînd cu sinuciderea. Aceasta ar fi constituit o gravă pată *(miasma)* și pentru sanctuare și pentru cetate.

60 Fluviu în Argolida.

61 Abstracțiuni divinizate. *Peithó* înseamnă Persuasiunea, închipuită adeseori ca făcînd parte din alaiul Afroditei, *Týche* e Întîmplarea, zeiță rece, fără mit, cînd bună (Norocul), cînd rea (Nenorocul).

62 De boarul Argos, atotvăzătorul.

63 Trecătoarea marină dintre Europa și Asia, traversată de Io, se numește în amintirea acesteia „Drumul Vacii", *Bósporos*.

64 Provincie din nord-vestul Asiei Mici.

65 Rege legendar al Mysiei, regiune izolată și obscură, pe teritoriul căreia s-a ridicat mai tîrziu orașul Pergamon.

66 Tărîm anatolian, fără ieşire la mare, devenit în vremurile istorice regatul vestitului Cresus, cu capitala Sardes.

67 Ţinuturi muntoase pe coasta microasiatică de sud.

68 După P. Mazon, textul s-ar referi la fluviile Saros şi Pyramos, din zona de şes a Kilikiei, amintite de Strabon.

69 Probabil Siria.

70 Fenicia sau Cipru.

71 Tăunul trimis de Hera.

72 Egiptul.

73 Poetul, asemenea altor greci din secolul al cincilea, de pildă Anaxagoras, cunoştea originea revărsărilor Nilului, care asigurau fertilitatea Egiptului. Aceasta reiese şi dintr-un fragment eschileic : [Memnon :] „Neamul meu se trage, pot să mă laud c-am aflat, din ţara Etiopiei, acolo unde Nilul cu şapte izvoare, umflat de vînturile revărsînd potop de ploi, se rostogoleşte... Acolo străluceşte flacăra lui Helios cu ochi de foc, topeşte de pe stînci zăpada şi face ca întreg Egiptul înflorit, săturat de umezeala sfîntă, să rodească spicul purtător de viaţă al Demetrei".

74 Cel mai tînăr vlăstar al Gliei şi cel mai monstruos dintre giganţi, născut după ce titanii fuseseră biruiţi de Zeus, Typhon, sau Typhoeus, avea o sută de capete de balaur, cu trupul, de la brîu în jos, acoperit cu vipere. Cînd a atacat Olimpul, şuierînd îngrozitor şi suflînd flăcări prin toate gurile, zeii înspăimîntaţi, ca să scape, s-au prefăcut în felurite animale. În cele din urmă, fiul lui Cronos l-a subjugat cu fulgerul şi l-a îngropat sub muntele Etna. În Egipt, ţară cutreierată de vînturi uscate, Typhon a fuzionat cu Seth, stăpînul deşertului, duşmanul de moarte al lui Osiris.

75 Fiinţă cuprinsă de entuziasmul dionisiac sau de o patimă delirantă, menadă, bacchantă.

76 Lipseşte din manuscrise un vers. În acelaşi mod vor fi semnalate lacunele şi mai departe.

77 Întregul *stásimon* este un admirabil imn închinat lui Zeus, avînd în centru mitul argienei, şi mai la urmă egiptenei, Io.

78 Noii veniți erau cetățeni ai Argosului, prin obîrșia îndepărtată și totodată străini, emigranți din Egipt.

79 Inspirîndu-le oamenilor cetății teama de mînia divină și de pedeapsa pe care ar fi s-o îndure, în cazul respingerii suplicantelor.

80 Afrodita este numită adeseori, mai ales în poezie, Kypris, de la insula Cipru *(Kýpros)*, unde zeița dragostei era obiectul unui cult de influență orientală.

81 Sfatul celor vîrstnici *(gerousía)* se întrunea lîngă flăcările sacre ale vetrei statului.

82 Ursita este arătată a fi la cheremul lui Zeus, spre deosebire de alte locuri ale textelor eschiliene, de pildă în *Prometeu*, unde urmașul lui Cronos apare supus el însuși, în anumită măsură, puterii destinului.

83 Hecate, zeița nopții, la Hesiod, puternică și luminoasă, conturată în *Imnul homeric închinat Demetrei* ca divinitate chtoniană, este identificată aici cu Artemis. Ambele aveau atribute obstetricale.

84 Epitet al lui Apolo, însemnînd în sens propriu nimicitorul de lupi (*lýkos*, lup) sau zeul Lykiei, sau, după Bailly, strălucitorul (de la *lýke*, lumină).

85 Menirile de bine ale Danaidelor amintesc de cele ale Eumenidelor din ultima dramă a *Orestiei*. „Niciodată văpăile vîntului / copacii să nu-i ofilească ! / Așa se rostește folosul harului nostru. / Arșița ce le stîrpește / plantelor ochii, / de hotarele noastre rămînă departe ! / Holdele țării să fie cruțate / de boala mălurii, cumplită ! / Glia hrănească turme de oi dolofane, / toate purtînd la soroace / gemeni în pîntec. / Comorile, ce odihnesc / în adîncul acestui pămînt / să dăinuiască de-a pururi / spre slava divinelor daruri" (v. 937—948) ! Și mai departe : „Vom veghea să nu-i reteze / moartea pe bărbații tineri. / Faceți să se bucure de nuntă / gingașele fete, voi, / stăpînele sorților omului, / Moire, fiice cu noi de o mamă" (v. 956—962) !

86 Eschil revine de mai multe ori asupra aspectului tuciuriu, hiperpigmentat, al egiptenilor.

87 Referire la războiul dintre Aigyptos şi Danaos care a precedat evenimentele tragediei.

88 Cu alte cuvinte, îi lipseşte pornirea războinică.

89 Aluzie, poate, la Apolo Lykeios, omorîtorul de lupi, venerat la Argos, Cf. n. 84.

90 Opoziţia, în timpurile istorice paşnică, dintre locuitorii Helladei şi ai Egiptului antic este exprimată prin simboluri botanice, de o parte grîul Demetrei, de cealaltă faimosul papyrus, crescător în mlaştinile şi mai cu seamă în Delta Nilului. Într-adevăr, *cyperus papyrus*, plantă umbeliferă care atingea înălţimi de pînă la 6 metri, avea în Ţara Piramidelor un număr nesfîrşit de folosinţe, pe lîngă aceea a fabricării „hîrtiei". Partea inferioară a tulpinii se consuma, reprezentînd o delicatesă.

91 Eschil este nevoit să-l îndepărteze din scenă pe Danaos, deoarece acelaşi ins urma să poarte în episodul următor masca heraldului egiptenilor. Utilizarea numai a doi actori a fost unul din argumentele pentru datarea timpurie a dramei, datare astăzi serios zdruncinată de descoperirea unei scholii, care dă temei presupunerii că *Rugătoarele* şi trilogia din care făcea parte au fost reprezentate cu treizeci de ani mai tîrziu.

92 E vorba de Argos. Leagăn al unei străvechi şi misterioase culturi, făurită de „pelasgii" autohtoni, odată cu invazia aheilor, întîiul val de triburi care vorbeau greceşte, Argolida, profund înrîurită de Creta minoică, a devenit un centru de căpetenie, religios, cultural şi politic.

93 Danaidele fac iarăşi aluzie la sinucidere şi refuză în chip hotărît căsătoria, ambele atitudini incompatibile cu noimele moralei tradiţionale şi teribile manifestări de *hýbris*. Cîntarea lor e negativă, pesimistă şi contestatară.

94 Textul următoarelor strofe se înfăţişează grav mutilat.

95 Arderea cu fierul roşu reprezenta o pedeapsă umilitoare, hărăzită sclavilor. De altfel, rostirea crainicului trădează o mare cruzime.

96 În antichitate apele Nilului aveau faima de a creşte fertilitatea întregii naturi. Or, Danaidele, adepte ale celibatului, se leapădă de însăşi ideea însoţirii şi maternităţii.

97 Fiu al lui Zeus şi al Europei, conducător al Lykiei şi aliatul lui Priam la Troia, a fost ucis în luptă de Patrocles. Mormîntul lui se afla pe coasta de sud a Asiei Mici, în faţa insulei Cipru.

98 Corul invocă zeul uriaşului fluviu. În Egipt, sub numele de Hapi este înţeles mai grabnic spiritul, esenţa divinizată a Nilului, valul urcînd necontenit din Nun, marea primordială, necreată. Revărsarea anuală de ape era prin excelenţă „venirea lui Hapi". Reprezentat ca un androgin pîntecos cu sîni de doică, acesta întreţinea fecunditatea întregii ţări, fiind lăudat ca : „tată al zeilor, hrană, aliment, provizie a Egiptului, care însufleţeşte pe fiecare prin Ka-ul său, belşugul aflîndu-se pe drumul său, hrana la vîrful degetelor sale..."

99 În această versiune eschiliană, mama lui Zeus nu este Rheia, ci Glia *(Ge)*, obîrşie a tot ce fiinţează.

100 În calitate de zeu al călătorilor, în stare să se mişte cu iuţeala vîntului. Mai tîrziu, după întemeierea Alexandriei, Hermes a fost identificat cu egipteanul Thot.

101 Pelasgos apasă asupra deosebirii dintre despotismul faraonic şi libertatea de expresie a grecilor.

102 „Vinul", preparat din orz, adică berea, era băutura naţională în Ţara Piramidelor, la fel de apreciată de vii, de morţi şi de nemuritori. Dispreţul lui Pelasgos faţă de băutorii de bere nu avea temei, deoarece viţa de vie a fost cultivată şi ea pe malurile Nilului încă din vremea dinastiei I, în jur de anul 3200.

103 În cetăţile Helladei orice străin avea un patron *(prostátes)* care trebuia să răspundă de comportarea lui, dar şi să-l protejeze.

104 Uciderea unui suplicant era înregistrată ca o cumplită pîngărire pentru întreaga obşte.

105 Comentatorii stăruie asupra caracterului moralizator, gnomic şi uşor preţios al cuvîntării lui Danaos.

106 Rîu în Argolida.

107 Nume al Afroditei, făurit după insula Kythera, loc de adorare al zeiţei, în care ar fi poposit mai întîi, după ce se înfiripase

din spuma mării. Această întîietate Kythera şi-o disputa cu altă insulă, Kypros. Cf. n. 80.

108 După ce invocă divinităţile apelor, implicit influenţa lor fertilizatoare, Danaidele caută sprijin la Artemis, zeiţa fecioară şi pavăza virginităţii, declarîndu-se iarăşi împotriva căsătoriei. Ca replică, în strofa următoare (v. 1035—1043) slujitoarele, dînd glas înţelepciunii poporului, care ascultă de rosturile fireşti, cheamă cu smerenie pe oblăduitoarele căsniciei, Hera şi Afrodita, laolaltă cu figurile din cortegiul acesteia din urmă. La fel, în *Hipolit* de Euripide, castul adolescent se închină numai Artemidei „cea mai frumoasă fecioară olimpiană", în vreme ce un slujitor îi aminteşte să nu uite de Kypris. Într-adevăr, la Hesiod, orfici, poeţii lirici şi tragici, Aristofan ş.a. Afrodita şi Eros, divinităţile dragostei, adevărate principii cosmogonice, erau venerate pentru influenţa lor covîrşitoare, universală, şi nu ca simple întruchipări formale, cum va fi în veacurile alexandrine şi greco-romane.

109 Cîntul slujitoarelor aduce aminte de unele odrasle sau divinităţi însoţitoare ale zeiţei iscate din spuma mării. Masculinul Pothos personifică Pofta, mai bine zis Dorul-de-Dragoste, feminina Peitho, după cum a mai fost arătat, Persuasiunea, Harmonia „bălaie", copila Kypridei cu Ares, garantează înţelegerea perechilor, iar Eroşii *(Êrotes)* intervin felurit şi necontenit în dulcele, crudul, universalul joc al iubirii.

110 Dar presimţirile femeilor din popor se dovedeau pentru spectatorii antici adevărate profeţii. În tragedia următoare a ciclului, *Egiptenii*, se purta probabil un război, care se încheia cu victoria invadatorilor ; Pelasgos era ucis, iar Danaos, ajuns rege în locu-i, era silit să încuviinţeze nunta nedorită a fiicelor sale.

111 Nunta, într-adevăr, urma să aibă loc, dar să se petreacă după un scenariu sîngeros. Legenda spune că la ospăţul cununiei, Danaos i-a dăruit fiecărei fiice, în ascuns, cîte un pumnal, smulgîndu-i totodată făgăduiala de a-şi lichida soţul. Patruzeci şi nouă dintre Danaide şi-au ucis în noaptea nunţii mirele, ocolind astfel căsătoria. Doar una, Hypermestra, l-a cruţat pe hărăzitul său, Lynkeus, din descendenţa lor ivindu-se un şir de conducători în Argos, între care Heracles cel mai de seamă erou dorian. A treia dramă din tetralogie, *Da-*

naidele, era construită, după cît se poate presupune, în jurul desfăşurărilor mitice amintite. E greu de afirmat care va fi fost finalul acesteia. După unele tradiţii, Lynkeus *s*-a răzbunat, omorîndu-şi cumnatele şi socrul, după altele, Danaidele trebuiau să fie date de neveste unor oameni de rînd, care să le cîştige la întreceri de alergări şi să le aleagă după bunul lor plac, în ordinea sosirii.

112 Pentru helleni, păstrarea măsurii (*meden agán,* nimic prea mult este un imperativ chiar şi în domeniul relaţiilor cu numeroasele feţe, forme şi esenţe ale divinităţii.

113 Expresie proverbială. A treia parte de fericire le va lipsi Danaidelor, din pricina războiului inevitabil cu fiii lui Aigyptos.

PERŞII

1 Susa, fosta capitală a Elamului, aşezată în actuala provincie iraniană Khuzistan, moştenitoarea unui trecut istoric şi cultural aproape la fel de vechi cu acela al oraşelor Mesopotamiei, a fost transformată de Dareios, la sfîrşitul secolului al şaselea, în reşedinţa regilor Ahemenizi.

2 Capitala imperiului mezilor, situată în nord-vestul Iranului, ulterior unul din oraşele de scaun ahemenide, astăzi Hamadan. Altminteri curtea persană obişnuia să-şi mute reşedinţa pe rînd, în trei locuri în cursul anului. În anotimpul răcoros Marele Rege, curtenii şi administraţia centrală se instalau la Susa şi Babilon, vara se retrăgeau la Ecbatana, pe platoul iranian. În ceea ce priveşte Persepolis, „Cetatea Perşilor", construită de Dareios şi Xerxes cu vestitele sale săli hipostile, *apadana,* avea mai mult caracter de capitală sacră, fiind ocupată, după părerea unor arheologi, numai cu prilejul sărbătorilor Anului Nou.

3 Tărîm muntos, la răsărit de Susa, considerat de tragediograf cetate.

4 Eschil începe o adevărată „trecere în revistă" a căpeteniilor şi popoarelor uriaşei armate. În frunte stau numele, desigur hellenizate, ale perşilor, dintre care unele atestate de istorie.

5 Artaphernes a condus, împreună cu Datis, corpul expediționar persan în Grecia, fiind învins prin surprindere de atenieni și plateieni pe cîmpia mlăștinoasă de la Marathon, în anul 490.

6 Părintele mitic al egiptenilor. Cf. *Rugătoarele*, n. 9.

7 Cf. *Rugătoarele*, n. 44.

8 Orașul de frunte al Egiptului de Sus, Teba cu o sută de porți cîntată de Homer, a devenit mare centru religios și politic și capitala imperiului egiptean ; cea mai fabuloasă aglomerare de ruine din Țara Sfinxului.

9 Locuitorii deltei Nilului.

10 Popor de origine probabil indo-europeană, lydienii s-au stabilit în Anatolia occidentală, unde, în secolul al VII-lea, Gyges a întemeiat o dinastie perpetuată pînă la faimosul și nefericitul Cresus, învinsul lui Cyrus. În cuprinsul imperiului persan, Lydia era o simplă provincie, pe care noii stăpîni o guvernau uneori prin intermediul aristocrației locale. Grecii îi considerau pe lydieni efeminați. Altfel civilizația acestei regiuni continentale pare să fi suferit o puternică influență ioniană.

11 Capitala regatului lydian, celebră pentru vinul și bogățiile sale, ridicată pe malul rîului Pactolos, ale cărui ape cărau fluturi de aur, a fost cucerită de perși în anul 546.

12 Munte sacru în apropiere de Sardes, unul din leagănele cultului dionisiac. Cf. Euripide, *Bacchantele*, v. 64 și urm.

13 Lancea este arma și simbolul forței grecilor, în opoziție cu arcul asiatic. Poetul compară dîrzenia celor doi luptători mysieni cu rezistența nicovalelor la loviturile barosului.

14 Regiune din Asia Mică, la nord de Lydia.

15 Helle și Phrixos au fost copiii regelui Athamas. Fiind urmăriți de mastera lor Ino, au fugit amîndoi pe spinarea unui berbec zburător cu lîna de aur, dar în timp ce Phrixos a izbutit să ajungă în Colchida, sora lui a căzut și s-a înecat în marea care s-a numit de atunci a Hellei (*Hellespont*, azi Marea Marmara).

16 „Iată cum au lucrat : legînd între ele pentecontere și trireme, au durat în partea dinspre Pontul Euxin un pod de 360 de corăbii, așezate piezișe față de Pont și în direcția curentului din

Hellespont, aşa ca acesta să ţină bine întinse odgoanele. După ce legară corăbiile una de alta, aruncară ancore foarte grele... După ce malurile au fost unite, au tăiat cu fierăstrăul bîrne de lemn pe care le-au potrivit după lăţimea podului de vase şi le-au aşezat la rînd deasupra funiilor de legătură. Şirul de bîrne puse una lîngă alta l-au înţepenit cu alte lemne. Cînd această muncă a fost gata au cărat scînduri ; le-au îmbinat trainic şi peste ele au presărat pămînt : apoi au bătătorit pămîntul şi de amîndouă părţile podului au ridicat pereţi de închidere, aşa ca vitele de povară şi caii să nu se sperie privind marea de sus în jos" (Herodot, *Istorii,* VII, 36, traducere de Adelina Piatkowski). (Aceleiaşi frumoase tălmăciri îi aparţin şi celelalte cîteva frînturi din „cărţile" istoriografului ionian citate în aceste note.)

17 Străbunul mitic al perşilor a fost Perseus, fiul argienei Danae şi al lui Zeus, care a pogorît asupra ei, întemniţată, sub forma unei ploi de aur.

18 Textul spune : atelaj sirian.

19 Rătăcirea divină, *Ate,* îl ispiteşte pe om cu gîndul măririi nesăbuite şi-l prinde, ca pe o fiară, într-o capcană fără ieşire.

20 Cuvîntul *moira* înseamnă parte, bucată, de unde parteă rînduită fiecărei vieţi, durata vieţii (*Moira biotoio,* Homer, *Iliada,* IV, 170), datul, soarta. Această noţiune, iniţial impersonală, se transformă ulterior, ajungînd să fie închipuită ca o divinitate personificînd destinul. Moirele aduc muritorilor binele şi răul (*Teogonia,* v. 901—906) şi sunt asemănătoare cu Parcele romane, cu Nornele scandinave şi cu Ursitoarele din basmele româneşti.

21 În ultimele două strofe Corul vrea să spună că datul perşilor a fost să rămînă o putere continentală, ale cărei armate trebuiau să se mărginească la lupta pe uscat, îndeosebi la strategia cuceririi prin asediu. Dorinţa lor, aţîţată de Xerxes, de a deveni o mare putere navală, reprezintă o sfruntare, ce nu poate avea decît consecinţe nefaste. Acesta-i temeiul spaimei „Credincioşilor" cu privire la sfîrşitul războiului, desfăşurată în strofele următoare.

22 În text : straie din *býssos*, cuvînt de origine orientală, denumind un in foarte subțire, poate chiar mătase.

23 Aluzie la podul construit peste Hellespont, unind Asia cu Europa.

24 Locul de întrunire al Marelui Sfat, sugerat prin elemente scenografice adecvate.

25 Regii perși erau socotiți urmașii lui Perseus. Deci numele lui Xerxes, Perseidul, era în același timp și al poporului său.

26 Lupta dintre arc și lance, întruchipînd oștirile perșilor și respectiv ale hellenilor revine și va mai reveni de-a lungul tragediei. În realitate, după cum remarcă într-o notă P. Mazon, citîndu-l pe Herodot, delimitarea nu a fost așa de strictă, mai multe unități militare persane fiind înarmate cu lance.

27 Regele, în Orient, era îndeobște socotit a fi de natură divină. Aceasta-i de altfel semnificația prosternării Corului la intrarea Reginei.

28 Grecii, și îndeosebi Eschil, socotesc principiul păstrării măsurii drept singura chezășie a păcii între oameni. Orice depășire a măsurii, morală sau materială, reprezintă o provocare, o jignire, *hýbris*, adusă ordinei universale, și declanșează un răspuns, o lovitură în sens contrar. Stihia care veghează la menținerea acestei dialectici complicate și-a aflat întruchiparea în Nemesis. Puterea, faima, averea, prosperitatea, ambiția, ura, poftele, lăcomia, orgoliul, ba chiar însușiri involuntare ca sănătatea și frumusețea, cînd se hipertrofiază, sunt înregistrate ca *hýbris* și pedepsite prin suferințe cumplite, mergînd pînă la cele de pe urmă, inclusiv pierderea vieții.

29 În expansiunea către apus, perșii i-au cunoscut mai întîi pe ionienii din Asia Mică, ale căror cetăți le-au cucerit, Ionia devenind a zecea satrapie, din cele douăzeci cîte avea imperiul ahemenid. Astfel, generalizînd, ei le-au spus ionieni tuturor grecilor, răspîndind această noțiune pînă în Gandhara și Valea Indusului.

30 Adică îmbrăcată după moda grecească.

31 Poetul exprimă ideea generoasă că grecii și barbarii, aici perșii, sunt frați. În legătură cu sensurile noțiunii de *bárbaros*, cf. *Rugătoarele* n. 30.

32 Din depănarea visului premonitor și simbolic al Reginei, se desprinde voința sălbatică de libertate a hellenilor, în contrast cu obedienţa servilă a asiaticilor. Victoria celor luptători împotriva tiraniei va dărîma orgoliul lui Xerxes, făcîndu-l să-și sfîșie, în culmea deznădejdii, hainele. Visul anticipează, de asemenea, iscarea Umbrei lui Dareios.

33 În poezia epică și lirică elină, alt nume al lui Apolo, însemnînd strălucitorul, luminosul. Acesta avea, între altele, și o funcție apotropaică, împiedecînd realizarea visurilor rele. E limpede că autorii antici nu pregetă să transfere zeii naţionali în panteon străin.

34 Metafora vulturului (Xerxes) dominat pînă la înfricoșare de șoim (Hellada) nu mai are nevoie de lămuriri.

35 Atossa exprimă cu ostentație puncte de vedere autocratice. Tiranul nu are a da niciodată seama poporului pentru greșelile lui, oricît ar fi acestea de catastrofale.

36 Anticii le spuneau adeseori perșilor mezi. Înlocuirea este de înțeles în cazul acestor două popoare surori, de rasă iraniană. În răspunsul său, Corifeul face aluzie la înfrîngerea de la Marathon (490).

37 Minele de argint descoperite la 483 în muntele Laurion, proprietatea statului atenian.

38 Eschil nu pregetă să folosească vocabule aspre, pe care traducătorul a încercat, de cîte ori a socotit de cuviință, să le păstreze în românește.

39 Sileniai a fost o porțiune de țărm, stîncoasă, a Salaminei și totodată locul unde hellenii și-au înălțat trofeul după victorie.

40 În gr. *chiliarchos Dadákes*, de la *chilioi*, o mie, și *árcho*, a sta în frunte, a conduce.

41 Denumirea elină a unui întins teritoriu din Asia Centrală, ce corespunde părții de nord a actualului Afganistan, udat de cursul mijlociu al fluviului Oxus, locuit de iranieni și cucerit de Cyrus.

42 Încă din poemele homerice Aias e cunoscut ca fiul regelui Salaminei, Telamon.

43 Probabil un ostrov din preajma Salaminei.

44 Decurgînd din *chrysós*, aur, numele Chrysa, de cîte ori apare în textele greceşti, sugerează bogăţia aşezării respective. Aici numele pare să fie al unui loc imaginar.

45 Magii au fost un trib, ori mai degrabă o confrerie sacerdotală de origine meda. Au jucat un mare rol în imperiul ahemenid, îndeosebi începînd cu Artaxerxes I. Rînduielile lor funerare insolite i-au impresionat pe greci : pentru a nu pîngări elementele cosmice, magii lăsau cadavrele pe seama ciinilor şi păsărilor (Herodot, I, 40).

46 Sau Lyrnessos, cetate în Troada.

47 Grecii numeau Kilikia o regiune aşezată între Taurus şi Amanus, pe coasta sudică a Asiei Mici.

48 Cifra corăbiilor perşilor, 1207, este identică la Herodot (VII, 89, 184) şi la Eschil. Acesta din urmă precizează că 207 vase erau de cursă lungă, foarte rapide. Dar nu întreaga flotă a luat parte la bătălie, aproape jumătate fiind nimicită de furtuni şi naufragii ; aşadar numai 600 de nave persane au pătruns în strîmtorile Salaminei. În privinţa flotei hellenilor, cifra dată de Herodot (VII, 48) este de 378, mult mai ridicată decît a poetului (310). Dacă se ţine seama şi de informaţia lui Diodor (XI, 19 şi 37), anume că o escadră de 200 de corăbii egiptene a fost trimisă să învăluie insula lui Aias, spre a paraliza mişcările grecilor şi că, deci, vasele acestea s-au retras nevătămate, fără să lupte, numărul unităţilor navale care s-au ciocnit realmente la Salamina a fost de aproximativ 400 persane faţă de 380 greceşti. Aşadar superioritatea numerică a atacanţilor în ziua naumachiei n-a fost nici pe departe copleşitoare. O recunoaşte însuşi Herodot cînd scrie : „toate acestea s-au întîmplat din voia divinităţii, pentru ca puterea perşilor să se apropie de cea a hellenilor şi să n-o depăşească prea mult." (VIII, 13)

49 După Herodot (VIII, 75), Themistocles l-ar fi trimis pe însuşi pedagogul copiilor săi, numit Sikinnos, să le ducă perşilor vestea că, în noaptea următoare, grecii au de gînd să-şi retragă flota pe furiş. Astfel, prin diversiune, strategul urmărea să forţeze angajarea părţilor în bătălie.

50 Pentru a împiedica fuga inamicului, Xerxes porunceşte instituirea unei blocade. Grosul flotei persane obturează gura

strîmtorii Salaminei din fața Atenei, în timp ce o altă escadră pleacă să înconjure insula și să supravegheze celălalt capăt al strîmtorii.

51 Dincolo de însemnătatea stratagemei lui Themistocles, dramaturgul vede contribuția divinităților, mai ales a necruțătoarei Nemesis.

52 E vorba atît de membrii echipajului — pe care Eschil îi numește emfatic „domni ai vîslei" — cît și de combatanții propriu-ziși, *epibátes*, corespunzătorii „pușcașilor marini" din zilele noastre.

53 În gr. *paián*, cînt grav și nobil, intonat de mai multe voci, în cinstea lui Apolo sau a altor zei ; aici cîntec războinic.

54 În aripa dreaptă erau aliniate navele spartane.

55 O corabie ateniană. Herodot (VIII, 84) afirmă că întîiul atacant purta numele Ameinias din Pallene (Attica). După Diodor (XI, 27) acesta ar fi fost chiar fratele lui Eschil, informație desigur fantezistă.

56 Bătălia deplasîndu-se într-o porțiune gîtuită a strîmtorii, între Kynosura, „coada cîinelui", mic promontoriu salaminian, și locul de trecere în Golful Saronic, flota persană nu s-a mai putut desfășura și navele de luptă s-au avariat reciproc.

57 Psyttaléia, o insulă măruntă între Kynosura și Attica.

58 Zeul pastoral, fiul lui Hermes, avea încă de la naștere binecunoscuta înfățișare : coarne, nas cîrn, barbă, picioare păroase de țap. Instrumentul său era naiul cu șapte țevi.

59 Epibații coboară din corăbii și transformă lupta navală în una de uscat. Din nou se întrevăd mecanismele Ursitei. Perșii se instalaseră în insula Psyttaleia ca să-i nimicească pînă la unul pe grecii naufragiați ; în schimb aceștia sosesc, biruitori, să-i lichideze ei înșiși pe cei care îi așteptau.

60 Se crede că Regele și-a instalat tronul pe muntele Aigaleos în Attica, unde se afla de fapt și armata pedestră.

61 Reacția lui Xerxes, desigur exagerată de Eschil din motive literare, este întărită parțial și de Herodot, punînd în lumină personalitatea anxioasă a monarhului : „Xerxes, cînd își dădu seama de amarnica sa înfrîngere — plin de teamă ca nu cumva, la sfatul vreunui ionian sau la îndemnul pro-

priului lor gînd, hellenii să pornească pe mare spre Hellespont pentru a desface punţile de vase şi astfel, prins ca în cursă în Europa, el să treacă printr-o primejdie de moarte — începu să se gîndească la drumul întoarcerii" (VIII, 97). În realitate, trupele de uscat s-au pus în mişcare abia la cîteva zile după bătălia navală, care, precum se vede, a fost mai dezastruoasă pe plan psihologic decît militar.

62 Provincie la nord de Attica, fără ieşire la mare, cu capitala Theba, patria lui Hesiod şi Pindar. Anticii, mai ales atenienii, nu puteau să uite că beoţienii au trădat cauza grecilor în timpul războaielor medice, trimiţînd contingente de hopliţi să lupte în rîndurile armatei lui Xerxes.

63 Tărîm muntos modest din Grecia Centrală, a cărui slavă şi nenorocire a fost oracolul de la Delfi aflat pe pămîntul său.

64 Mic ţinut între Phokida, Lokrida şi Etolia, la nord de Parnas.

65 În Thessalia, aproape de Thermopyle.

66 În româneşte „cel iute" sau „năvalnicul" : rîu thessalian care se varsă în Golful Maliac.

67 Nume dat de greci mai multor ţinuturi şi locuri populate odinioară de cei pe care poemele homerice îi numesc „ahei", iar arheologii, cu un termen prea îngust „micenieni". Aici e vorba de Achaia din Thessalia, aceasta din urmă ea însăşi cea mai septentrională provincie a Helladei.

68 Fîşie de pămînt, la sud de Olimp, în Thessalia, pe coasta Mării Traciei.

69 Poetul se referă pe larg la geografia Macedoniei, înşirînd : fluviile Axios şi mai jos Strymon (astăzi respectiv Vardar şi Struma), tăul Bolbe, muntele Pangaios, cunoscut pentru zăcămintele sale de aur şi de argint (azi Pirnari), ţinutul edonienilor de neam trac.

70 Cum bătălia de la Salamina s-a desfăşurat spre sfîrşitul lunii septembrie, îngheţul precoce al Strumei se va fi întîmplat prin octombrie.

71 Eventuala sinucidere a monarhului învins, obişnuită în unele societăţi tradiţionale. Cînd mai-marele îşi ducea poporul la catastrofă, însemna că nu se mai bucura de girul zeilor şi influenţa lui viitoare devenea negativă pentru întreaga ţară.

Trebuind să dispară, prefera să aleagă cu demnitate sinuciderea, decît să aştepte regicidul.

72 În textul grec *bárides*, denumire folosită pentru unele bărci egiptene sau persane (Bailly). Am tradus *báris* prin caic, numele, astăzi de circulaţie mult restrînsă, al unei anume ambarcaţiuni otomane.

73 Corul pune accent pe deosebirea dintre Dareios cel fără de cusur, prinţul arcaşilor, şi Xerxes cel rătăcit, care s-a aventurat să poarte războiul pe mare.

74 Variantă pentru „ionian". Corul bătrînilor perşi întrebuinţează iarăşi cuvîntul „ionian" în loc de „hellen".

75 Perifrază pentru Salamina. Kychreus a fost un erou protector, venerat de locuitorii insulei în care-şi avea mormîntul. După tradiţie, asemenea altor eroi, ar fi luat şi el parte la luptă.

76 Cadavrele, spune poetul, sunt sfîşiate de valuri, odraslele mării, numită aici Nepîngărita, Cea-fără-de-pată. Nu poate fi vorba de un simplu şi întîmplător epitet, ci de un reflex al concepţiilor cosmologice persane. În celebrele *gāthās* avestice, atribuite lui Zarathustra, sunt afirmate sacralitatea şi incoruptibilitatea elementelor : apă, aer, foc, pămînt. Natura este venerată ca fiind pură, nepîngărită ; de aceea nu se cuvine să fie poluată. Adepţii mazdeismului i-au precedat cu peste două milenii pe ecologii contemporani! Din această viziune decurgeau şi obiceiurile lor funerare, amintite în treacăt la n. 45. Nu trebuie uitat însă că şi pentru grecii religioşi, iar Eschil făcea parte dintre aceştia, întregul univers fiind pătruns de divinitate, elementele erau, *ipso facto*, pure. Privitor la influenţele gîndirii iraniene în *Perşii*, cf. Prefaţa.

77 Sacrificiul, actul ritual de căpetenie al anticilor, se bizuie în primul rînd pe ofrande. Aducerea de prinoase lichide, grecește *choás*, latinește *libationes*, se face turnîndu-le pe altar, care simboliza masa zeilor, sau pe pămînt, în cazul unui cult al divinităţilor infernale. Regina îi închină lui Dareios, aflat în tărîmul lui Hades, următoarele libaţii : lapte dulce, miere de albine, apă de izvor, vin pur, măsline şi flori.

78 Mesagerul zeilor, ocrotitorul drumeţilor, negustorilor şi oratorilor, este invocat de Corifeu în calitate de *psychopompós*, călăuzitor al sufletelor după moarte în Infern.

79 Hades, etimologic invizibilul.

80 Altă denumire a marelui zeu al Infernului.

81 Nume arhaic al lui Dareios, fiul lui Hystaspes, Ahemenidul.

82 Alterat probabil din Baal, cuvînt semitic semnificînd „domnul".

83 Lacună în manuscrise de trei versuri, al căror conținut nici măcar nu poate fi întrezărit.

84 Concepția grecilor despre tărîmul morților nu a fost niciodată unitară, nici chiar în cuprinsul unor opere ca poemele homerice, din care, deși se pot înfiripa elementele unei „teologii", aceasta e departe de a avea trăsături dogmatice. La Homer, autor cu largi influențe asupra tragediei attice, lumea viilor era sever despărțită de a morților. În clipa de obște a fiecărui ins, îi zbura din gură, odată cu ultima răsuflare, sau i se desprindea ca un abur din rănile sîngerînde, ceea ce hellenii numeau *eídolon*, adică imaginea, copia, idolul fără ființă materială, dar care păstra conturul și uneori chiar expresia feței mortului. Acest dublu, de altă natură decît a cărnii destrămate, asemănător cu ceea ce vechii egipteni numeau *ka*, duh, suflet sau chip de umbră, se muta în lumea lui Hades, aflată undeva sub pămînt, de unde nu mai era întoarcere. Totuși, cîteodată, umbrele puteau fi stîrnite prin acțiuni magice sau religioase, libații, cîntece, rugăciuni, etc. și atunci prindeau ființă fie în starea onirică (Umbra Clitemnestrei din *Eumenidele* li se iscă Eriniilor în vis), fie în trezie (Umbra lui Dareios din *Perșii*). Astfel, duhurile intervin în sorțile oamenilor, înfricoșîndu-i sau moralizîndu-i, ajutîndu-i să înțeleagă mai bine trecutul și să „vadă" viitorul. Această aspră concepție arhaică, nuanțată mai apoi de alese înrîuriri (mistern, orfism, doctrine filosofice) s-a dovedit a fi stimulatoare pentru teatru, dramaturgii, de la Eschil la Shakespeare, folosindu-se de efectul terifiant sau patetic al apariției umbrelor.

85 Însuși Dareios, idealizat în *Perșii* de dragul antitezei cu Xerxes, a trebuit să reprime, la începutul domniei așa-zisa răscoală a magilor și a uzurpatorului Gautama, iar mai tîrziu revolta grecilor din Asia Mică.

86 Fiind, conform obiceiului persan, poligam, întrebarea Marelui Rege, care întreținuse un numeros harem, este cu atît mai îndreptățită. După Herodot (VII, 2), Dareios ar fi avut cu

Atossa, fiica lui Cyrus, patru feciori. Dar, pe de altă parte, îl desemnase încă din viață pe Xerxes drept moștenitor și îl asociase la domnie. Un frumos basorelief din casa tezaurului de la Persepolis îl înfățișează pe Dareios așezat pe tron, iar în spatele lui, stînd în picioare, pe Xerxes.

87 Aninarea unui pod peste Hellespont a fost o adevărată minune a tehnicii vremii. De altfel, al doilea pod peste Bosfor, stabil de data aceasta, care să permită totodată și navigația, asemenea celui persan, a fost construit abia în secolul douăzeci. Cu atît mai mult, conceperea și realizarea unui astfel de proiect odinioară, trebuie să le fi părut celor vechi megalomanică și provocatoare.

88 La o prevestire defavorabilă perșilor se referă și Herodot (VIII, 77). Într-un vers al acestui oracol, Hybris (nemăsura izvorîtă din trufie) este numită mama lacomului Koros (îmbuibarea), relație în spiritul gîndirii eschiliene.

89 Aci, pentru Eschil, Hellespont și Bosfor sunt totuna.

90 Siluind elementul lichid, Xerxes l-a jignit de fapt pe Poseidon, stăpînul apelor, zeul „cu pieptul larg", care stîrnește valurile, susține și zguduie pămîntul. De aceea marea l-a urgisit pe fiul lui Dareios.

91 Xerxes apare dedicat mai degrabă „luptelor" erotice. Să ne imaginăm ce vor fi reprezentat, în fiecare an, strămutările haremului regal în diferitele capitale ahemenide. De altfel și în cartea *Esterei*, unde apare sub numele hebraizat Ahasweros (Ahașver), regele se vădește a fi preocupat de intrigi aulice și de aventuri galante, spre paguba treburilor statului.

92 Dareios ține să amintească obîrșia divină a guvernării monarhice în Persia.

93 Eschil trasează succesiunea suveranilor medo-perși, începînd cu un personaj fictiv, Medos, eponim al poporului iranian care s-a stabilit în podișul Persiei în mileniul al doilea, venind din Asia Centrală și a izbutit mai tîrziu să înființeze un stat, după secole de lupte îndîrjite cu puterea asirienilor.

94 Probabil Kyaxares (Uakshatar), principalul rege al mezilor (? — 584) care a scuturat jugul sciților, a întemeiat în jurul

Ecbatanei un imperiu și, reorganizînd armata, a cucerit Assurul iar apoi, împreună cu babilonienii, Ninive.

95 Kuras II (către 559—530), denumit de greci Kyros „cel mare", a înlăturat dominația mezilor, supunîndu-i, a cucerit pe rînd regatul lydian și cetățile Ioniei, Iranul Oriental, Turkestanul, Afganistanul, parte din India și la urmă Babilonul. Creator al imensului imperiu ahemenid, pe care l-a organizat în faimoasele satrapii, lui Kyros, regele clement, tolerant, generos, cu ascuțit simț politic, i-a fost dat să piară, la nord de Sir-Daria, ucis în luptele cu masageții conduși de regina Tomyris, în condițiile tragice zugrăvite de Herodot în *Istorii*, Cartea I. Cadavrul regelui, răscumpărat de perși, a fost înmormîntat la Pasargadai, într-un mausoleu de piatră, păstrat pînă astăzi.

96 Kambyses II (Kambudjiya), cuceritorul Egiptului, unde s-a încoronat ca întîiul faraon al dinastiei XXVII, persană ; a domnit între 530—522.

97 E vorba de un uzurpator, care s-a prezentat drept fratele dispărut al lui Kambyses, ucis pe ascuns de însuși regele. După Herodot (III, 30), fratele regesc se numise Smerdis, cuvînt pe care Eschil l-a transformat în Mardis. După inscripția rupestră de la Behistun, numele fratelui era Bardiya, iar al uzurpatorului Gautama, un mag. Domnia acestuia, ca și revolta magilor, n-au dăinuit, fiind repede zdrobite de căpetenia gărzilor, Dareios. Iar textul cioplit pe stînca de la Behistun glăsuiește : „În ziua a zecea a lunii Bagayadish (16 octombrie 522) s-a întîmplat că, împreună cu puțini oameni, l-am omorît pe acel Gautama, magul, precum și pe bărbații ce erau adepții lui cei mai de seamă. După voința lui Ahura-Mazda am ajuns rege. Ahura-Mazda mi-a predat domnia" (Burchard Brentjes, *op. cit.* p. 96).

98 Artaphrenes cel nobil *(esthlós)* și ceilalți aristocrați credincioși au fost probabil „puținii oameni" care l-au sprijinit pe Dareios să-i înlăture adversarul. Episodul Smerdis-Bardiya-Gautama este încă neclar pentru istorici, cu atît mai mult era confuz pentru Eschil.

99 „Rege al regilor, rege în Persia, regele țărilor, fiul lui Hystaspes, nepotul lui Arsames, Ahemenidul", așa se intitulează, în inscripția înainte amintită, Dareios (Darayavahush — cel ce deține binele), stăpînitor între anii 522—486 asupra celui mai

întins imperiu pe care-l cunoscuse vreodată omenirea. În vremea lungii sale domnii, deşi a avut a înăbuşi cîteva revolte şi a purtat numeroase războaie, statul a fost bine administrat şi prosper. După aceea, sub Xerxes (486—465), pentru perşi începe amurgul, căruia îi va pune capăt sabia lui Alexandru al Macedoniei.

100 Ducînd împotriva cotropitorilor războaie de apărare, drepte, hellenii sunt ajutaţi nemijlocit de Glie şi de eroii naţionali, care odihnesc într-însa.

101 Un mare contingent al armatei, după plecarea lui Xerxes, a rămas în Grecia, sub comanda lui Mardonios (Herodot, VII, 43).

102 Cf. Prefaţa.

103 Umbra lui Dareios, avînd darul pre-vederii, se referă la marea bătălie ce va avea să se desfăşoare în anul următor (479) lîngă Plateea *(Plataia)*, un orăşel din Beoţia. Aici eroii au fost spartanii dorieni, sub conducerea regelui Pausanias, cîştigînd pe uscat o biruinţă la fel de hotărîtoare cum a fost aceea de la Salamina pe mare şi silindu-l pe Mardonios să părăsească Hellada.

104 De data aceasta se afirmă că însuşi fiul lui Cronos, şi nu Nemesis — divinitatea răzbunării, ţine contabilitatea manifestărilor de trufie nemăsurată.

105 Textul primelor versuri ale antistrofei I sunt obscure. Am urmat sugestiile interpretării lui P. Mazon, care pare întemeiată, în lumina celor exprimate de Cor în *parodós*.

106 Fluviu din Asia Mică (astăzi Kisil-Irmach), care se varsă în Marea Neagră ; hotarul dintre Media şi Lydia.

107 Cf. n. 69.

108 Marea Marmara.

109 Bosforul, poarta Mării Negre.

110 Insule din Marea Egee şi din arhipelagul Cicladelor, ocupate de perşi.

111 Insula Icaria, în apropiere de Samos, locul de înmormîntare al faimosului Icaros, cel care împreună cu tatăl său, Daidalos, au fost primii aviatori.

112 Exista în Cipru o colonie a Salaminei, purtînd acelaşi nume.

113 Cetăţile ioniene din Asia Mică : Smirna, Milet, Efes, Halicarnas etc.

114 Începe marele, zgomotosul cîntec de jale *(threnos)*, care va încheia tragedia, pe măsura eroilor în joc, a situaţiei şi a datinilor orientale. Cînd aflară de rezultatul dezastruos al campaniei, spune Herodot, locuitorii Susei „îşi rupseră cu toţii hainele de pe ei, ţipînd şi văicărindu-se fără să mai isprăvească, socotindu-l vinovat pe Mardonios. Prin aceste semne de jale perşii nu se arătau atît de îndureraţi de pierderea corăbiilor, cît plini de teamă pentru soarta lui Xerxes. La perşi jelaniile ţinură pînă ce însuşi Xerxers le puse capăt, întorcîndu-se acasă" (VIII, 99).

115 Tînguirile funebre, manifestate prin ţipete şi gesticulaţie autoagresivă (lovirea cu pumnii a propriului corp şi piept, zgîrierea obrazului, smulgerea părului şi a bărbii, ruperea veşmintelor, căderea la pămînt etc.) înfăţişate adeseori în tragedia attică, nu sunt fără legătură cu lamentaţiile cultelor orgiastice pentru „zeul ucis", fie că acesta se numeşte Osiris, Adonis, Attis sau Dionysos. Mariandynienii, un neam din Bithynia, locuind aproape de Marea Neagră, se tînguiau şi ei sălbatic la moartea unui tînăr zeu întruchipînd „spiritul vegetaţiei".

116 Cu alte cuvinte, vitejia şi priceperea hellenilor în ale războiului au fost hotărîtoare pentru cîştigarea luptei navale de la Salamina.

117 Corul începe să enumere iarăşi, de data aceasta jalnic, comandanţii uriaşei armate, prezentaţi în slavă la începutul piesei.

118 Flota lui Xerxes fusese alcătuită, în cea mai mare parte, din nave feniciene, construite în şantierele din Tyr şi Sidon.

119 Referire la numărătoarea trupelor în Tracia : „La ce număr se ridicau mulţimile aduse din fiecare neam în parte, n-aş putea spune cu toată siguranţa, căci acest număr nici nu este mărturisit de vreunul din oameni ; se pare totuşi că mulţimea armatei de uscat în întregimea ei se ridica la 170 miriade [170×10.000=1.700.000]. Numărătoarea s-a făcut în felul următor. Într-un singur loc au fost adunaţi 10.000 de oameni şi îngrămădiţi cît s-a putut. În jurul lor s-a tras apoi un cerc. După ce le-a dat drumul, pe urmele cercului au ridicat de jur

împrejur un zid, a cărui înălțime ajungea omului pînă la brîu ; cînd zidul a fost gata, au înghesuit alți oameni înăuntrul locului îngrădit, și tot așa, pînă ce în felul acesta au fost numărați toți. După numărătoare, au fost împărțiți pe neamuri" (Herodot, VII, 60). Acest mod de numărătoare notat de Părintele Istoriei este contestat de unii comentatori.

120 „Ochiul Regelui" era cel mai înalt titlu administrativ persan. Doar că la curtea suveranilor ahemenizi nu se găsea un singur „ochi", ci mai mulți, avînd misiunea să inspecteze, în numele monarhului, satrapiile.

121 Seminție nomadă iraniană, după Herodot (I, 84, 125).

122 Carul cu baldachin sau cort al regelui, al femeilor din harem și al marilor funcționari.

123 Începînd cu această strofă, bocetele lui Xerxes, împletite cu ale Corului, irup și mai năprasnic, stăruind pînă la ultimul vers, într-o succesiune de manifestări caracteristice pentru ceea ce J.G. Frazer numește „doliu singeros".

ȘAPTE CONTRA THEBEI

1 Pretutindeni în această dramă, cu excepția titlului, sunt omise cuvintele Theba și thebani : în loc de primul se spune simplu „cetatea" sau „orașul lui Cadmos", în loc de al doilea, „poporul (cetățenii) lui Cadmos" sau „cadmeii". Care să fie explicația acestui tabu ? Unii au crezut s-o găsească într-un argument istoric, în faptul că thebanii, laolaltă cu ceilalți beoțieni, se compromiseseră, luptînd alături de Xerxes, împotriva Atenei. Dar Eschil nu acționa ca istoric, ci ca poet, iar *Șapte contra Thebei* fiind o creație cu o extraordinară încărcătură simbolică, a socotit necesar s-o ancoreze de la început și apoi s-o mențină în „orizontul mitului". Tragedia nu urmărea să comenteze realitatea unor întîmplări ci să învie arhetipuri, să redescopere obîrșii. De aceea este folosit fără greșeală numele lui Cadmos, întemeietorul străvechi al Thebei. Pentru cei vechi, numele acestei cetăți era adînc legat atît de mitul lui Dionysos, hotărîtor pentru „nașterea" tragediei attice (cf. Euripide, *Bacchantele*), cît și de acela al Labdakizilor, izvor generos de subiecte pentru treimea autorilor tragici.

Într-adevăr, Cadmos, fiul regilor fenicieni din Tyr Agenor și Telephassa, căutîndu-și prin lumea largă sora, pe Europa, cea răpită de Zeus, ajunge în meleagul unde avea să înalțe cetatea „cu șapte porți", dar mai întîi, asemenea multor eroi, trebuie să ucidă un balaur. El împrăștie dinții monstrului răpus în pămînt, din care răsar dintr-o dată războinici gata înarmați, *Spartoi* (semănații), care încep să se ucidă unii pe alții. Supraviețuitorii, în număr de cinci, îl ajută pe Cadmos să construiască Theba. El se căsătorește cu zeița Harmonia și are o numeroasă posteritate, fiind bunicul lui Dionysos, marele zeu al vegetației, și strămoșul lui Eteocles.

2 Cf. Prefața.

3 Prevestitorul este renumitul Tiresias, bătrînul orb, care ar fi trăit șapte sau nouă vieți omenești, personaj al mai multor tragedii, *Edip rege* și *Antigona* de Sofocle, *Bacchantele*, *Fenicienele* și *Heracles* de Euripide. Apare limpede din text că ornitomanția, ghicitul din zborul și comportamentul păsărilor, este considerată superioară empiromanției, divinației cu ajutorul focului.

4 În poemele homerice toți grecii sunt numiți ahei *(achaioi)*. Aici cuvîntul îi desemnează pe oamenii Argosului, în opoziție cu thebanii. În perioada clasică, o mică provincie din Peloponesul păstrase numele de Achaia.

5 Formă poetică a vocativului, folosită de Eschil. Numele propriu Eteocles se trage din *eteós*, adevărat, real și *kléos*, faimă bună, glorie.

6 Divinități sîngeroase din alaiul lui Ares : Enyó, zeița războiului, echivalentă cu Bellona la romani și Phóbos — abstracțiune personificată — daimonul fricii, spaimei, terorii.

7 Rege în Argos și conducător al „celor șapte" la Theba, Adrastos avea un car, la care înhăma calul înaripat Arion, înzestrat cu darul miraculos al vorbirii ; grație acestuia va scăpa, în războiul început, de la moarte.

8 În gr. *Ará*, imprecația împotriva cuiva, maledicția, urgisirea, blestemul, personificată ca zeiță răzbunătoare, aici identificată cu Erinia *(Erinýs)*.

9 Eriniile, Furiile romanilor, după Hesiod s-au născut din picăturile scurse în Glie (Gaia), cînd a fost castrat Cerul (Uranos) ;

după Eschil ele sunt fiicele Nopții ; oricum cele mai vechi figuri ale panteonului grec, înfățișate ca ființe înaripate, cu șerpi în păr sau încolăciți în jurul membrelor, purtînd în mînă torțe sau bice. Sălașul lor se află în Erebos, străfundul Infernului. Misiunea lor de căpetenie este pedepsirea crimelor, mai ales a paricidului. Ele reprimă depășirea dreptei măsuri, care îl face pe ins să-și uite condiția de muritor. Nu le îngăduie prevestitorilor să dezvăluie oamenilor în amănunt viitorul și să-i scoată astfel din incertitudinea ontologică. Prin Erinii se exprima credința spiritului într-o ordine universală, ce se cuvine apărată de forțele anarhice. Esențială rămîne însă menirea lor de a-i urmări pe criminali, deoarece omuciderea reprezintă o gravă mînjire religioasă, primejduind comunitatea în care a fost săvîrșită. Ucigașul este de obicei alungat în exil, alteori este lovit de nebunie sau spulberat. Aici Eteocles invocă maledicția lui Edip. Legenda povestește că, după orbire, nefericitul rege al Thebei a fost zăvorît de fiii săi într-o cameră din adîncul palatului, unde a mai trăit o vreme umilit și bolnav. Într-o zi, după un sacrificiu, neprimind din victimă partea cuvenită mai-marelui, adică umărul, ci coapsa, bucată jignitoare, scos din minți de furie, și-a blestemat feciorii să se certe pentru domnie și să piară în luptă unul de mîna celuilalt.

10 Fiica lui Ares și a Afroditei, zeița Harmonia s-a căsătorit cu întemeietorul orașului, Cadmos.

11 Atena, divinitatea fecioară, fiica răsfățată a lui Zeus, din capul căruia a țîșnit gata înarmată — cu coif, lance și scut — era adorată ca ocrotitoare a multor cetăți și, în chip deosebit, a celei mai strălucitoare din toate, care-i purta și numele.

12 Calul, originar din stepele Asiei Centrale, era considerat de greci ca avînd o natură „acvatică", fiind animalul sacru al lui Poseidon, stăpînul atotputernic al mărilor, zeul cu „pletele vinete."

13 Cf. n. 10.

14 Cf. *Rugătoarele* n. 84.

15 Artemis, fiica lui Zeus din Leto, sora geamănă a lui Apolo, căruia îi semăna prin unele trăsături, își ajuta cîteodată fratele în luptă cu arcul, arma lor comună.

16 Stratul cel mai de sus și mai limpede al cerului, întruchipat ca zeu al luminii *(Aithér)*.

17 Nike, Victoria la romani, zeița biruinței, cinstită cu deosebită veneraţie în cetatea lui Eschil.

18 O divinitate de obîrșie asiatică, după cît se pare, identificată cu Pallas la Theba, orașul întemeiat de un fenician din Tyr.

19 Între graiul din Argos și cel din Beoția deosebirile erau de fapt numai dialectale.

20 Ca și la Atena, la Theba se înălța o citadelă veche, centrală, a orașului, numită Cadmeia, după legendarul său fondator.

21 Exista primejdia ca vorbele de rău augur, rostite în momentul atingerii unor obiecte sfinte, să se împlinească întocmai.

22 În text : *ololygmós*, țipăt ritual, ascuțit și prelung, al femeilor, prin care se implora bunăvoința zeilor.

23 Izvor în Theba, purtînd numele adeseori întîlnit în poezia elină al unei nimfe, fiica fluviului Acheloos.

24 Rîu izvorînd de sub culmile muntelui Kitheron, care trecea în epoca eroică a „celor șapte" în afara zidurilor cetății ; mai tîrziu, cînd aceasta s-a extins, iar vechea așezare a devenit cetățuie, Cadmeia, rîul curgea chiar prin oraș, apoi străbătea cîmpia Beoției.

25 În textul grec : „copiii zeiței Tethys". Această soră a titanilor, însoțindu-se cu Okeanos, a dat naștere la numeroasele nimfe ale tuturor apelor, Okeanidele.

26 Cf. n. 4.

27 L. Wolde distribuie versurile Corifeului între cele două hemicoruri, întîiul anunțînd sosirea precipitată a cercetașului, celălalt a regelui, din direcția opusă. Eventual replica poate fi împărțită între conducătorii celor două hemicoruri.

28 Erou etolian, războinic, nestăpînit și feroce, fiul lui Oineus ; săvîrșind din greșeală un omor, e nevoit să-și părăsească țara și să se refugieze la basileul argian Adrastos, în aceeași vreme cînd a ajuns acolo și thebanul Polyneikes. După purificarea rituală, Tydeus se însoară cu Deiphyla, una din fiicele regelui găzduitor ; cu alta, pe nume Argia, se căsătorește Polyneikes.

Din prima pereche se naşte Diomedes, figură de seamă a războiului troian şi unul dintre Epigoni.

29 Proitos a fost un erou local ; poarta cu numele său aflîndu-se în partea de nord-est a Thebei.

30 Prezicătorul argienilor era Amphiaraos, fiul lui Oíkles.

31 Melanippos. Tatăl său Astacos era unul din războinicii răsăriţi din pămînt, din dinţii balaurului semănaţi de Cadmos. Cf. n. 1.

32 Lui Melanippos i-a fost dat să piară năprasnic în luptă. Legenda spune că mai întîi el l-a rănit de moarte în abdomen pe Tydeus, apoi acesta din urmă şi-a doborît adversarul. Zeiţa Atena, susţinătoarea lui Tydeus, era gata să-i dăruiască nemurirea, cînd înainte-văzătorul Amphiaraos — mîniat pe eroul etolian, deoarece îl socotea vinovat de aprinderea războiului în care el însuşi urma să cadă — a retezat capul lui Melanippos şi l-a oferit lui Tydeus. Fiul lui Oineus, dovedindu-şi încă o dată ferocitatea, a despicat ţeasta duşmanului şi i-a sorbit creierul. Atunci Pallas, scîrbită de actul canibalic, a renunţat să-l mai facă nemuritor, mulţumind aşteptarea lui Amphiaraos. Şi astfel Tydeus s-a stins de rana ce i-o deschisese Melanippos în pîntec.

33 Fiul lui Hipponoos, un asaltator violent, crescut uriaş, netemător de Cer, hotărît să dea foc Thebei, ucis de fulgerul lui Zeus tocmai în clipa cînd voia să încalece zidul cetăţii.

34 Tăiată în zidul de sud, purta numele unei surori a lui Cadmos.

35 Deşi torţa este un simbol tradiţional al vieţii, slujindu-i de pildă lui Heracles să omoare Hydra, cea de pe scutul argianului Capaneus pare să exprime fără echivoc mînia lui incendiară.

36 Luptător theban obscur.

37 Atacant argian, nemaiîntîlnit în vreun alt mit, cu nume foarte asemănător şi avînd acelaşi înţeles cu acela al suveranului Thebei. Cf. n. 5.

38 În gr. *Néistai pýlai,* Poarta Nouă, Bailly ; se afla în partea nord-vestică a cetăţii ; Wolde optează pentru un sens diferit, anume Poarta de Jos.

39 În simbolistica multor culturi scara reprezintă trecerea de la un mod de a fi la altul, schimbarea nivelului ontologic, tranziția, prin moarte de pildă, dintr-o lume în alta.

40 Creon, personaj binecunoscut din *Antigona* lui Sofocle, tată al lui Megareus și frate al Iocastei, era și el, așadar, un *spartós*. Cf. n. 1.

41 Zeus poartă epitetul *Neméter*, împărțitorul justiției, judecătorul.

42 Era un uriaș, care locuia la Lerna, fratele sau nepotul lui Adrastos și tatăl unuia dintre Epigoni, Polydoros.

43 Făptură fabuloasă de natură serpentină, forță vitală și cosmică oarbă, Typhon, tatăl a numeroși monștri, zugrăvit pe scutul lui Hippomedon avea menire ambivalentă : terifiantă și apotropaică. Cf. *Rugătoarele*, nr. 74.

44 Numele oponentului lui Hippomedon înseamnă „Preaputernicul". Deși atît luptătorul cît și tatăl său Oinops sunt necunoscuți, Hiperbios este singurul theban a cărui emblemă Eschil o descrie : Zeus, învingătorul lui Typhon, tronînd, cu fulgerul în mînă.

45 Între multele sale funcții — mai numeroase și mai contradictorii decît ale oricăruia dintre zeii majori — Hermes o avea și pe aceea de patron al atleților.

46 Parantezele drepte arată pretutindeni fragmente interpolate.

47 Amphion și Zethos au fost gemenii lui Zeus și ai Antiopei, născuți în tărîm beoțian. Înzestrați cu însușiri diferite, întîiul era muzician, al doilea înclinat spre activități practice : războiul, agricultura, creșterea animalelor. Legenda le atribuie înălțarea zidurilor Thebei, folosind un mod neobișnuit de diviziune a muncii : Zethos a cărat pietrele cu spinarea și Amphion le-a făcut să se clădească singure prin influența magică a cîntecului lirei.

48 Eschil urmează tradiția după care Parthenopaios, al cărui nume se tălmăcește „Cel-cu-înfățișare-de-fecioară", era fiul Atalantei, o eroină arcadiană, faimoasă pentru isprăvile sale cinegetice. Parthenopaios și-a părăsit de timpuriu Arcadia natală — tărîm din inima Peloponesului, izolat de munți înalți — petrecîndu-și adolescența lui Argos ca metec (*métoikos*, însemnînd „trăitor laolaltă cu cetățenii", cuvînt care nu avea la

Atena conotații peiorative). Tînăr deosebit de frumos la chip și de primejdios în luptă, fiul Atalantei a luat parte cu vehemență la războiul contra Thebei, drept recunoștință față de gazdele sale argiene.

49 Făptura fabuloasă, cu trup de leoaică înaripată, cu cap și piept de femeie și cu coadă de șarpe, sosită, fără îndoială, cîndva din Egipt, era la greci de gen feminin. Odraslă a unei perechi monstruoase, Typhon și Echidna, enigmatica Sfinx, binecunoscută din legenda thebană, era legată în perioada clasică de un anume simbolism funerar, reprezentînd totodată putere destructivă, desfrînare și ură radicală față de omenire.

50 Beligerant necunoscut.

51 Ocrotit de Zeus și de Apolo, profetul Amphiaraos era în același timp o căpetenie vestită pentru cinste, vitejie și evlavie. Adînc implicat în istoria mitică a cetății Argos, fiind cumnat cu basileul Adrastos, s-a opus războiului contra Thebei, cunoscîndu-i dinainte dezastruosul sfîrșit, dar în momentul în care acesta a izbucnit, a luat parte la bătălie cu demnitate. De altfel e singurul dintre argieni pe al cărui scut, în tragedia lui Eschil, nu-i înfățișată vreo războinică stemă. Pavăza de aramă goală, fără nici un motiv trufaș, prevestește parcă neantul, în care se vor pierde „cei șapte". Referitor la unele din făptuirile lui Amphiaraos sub zidurile Thebei cf. n. 32. În clipa din urmă, cînd profetul era gata să fie ucis de un adversar, Zeus a despicat în fața lui cu fulgerul pămîntul, care l-a înghițit laolaltă cu armăsarii și atelajul de luptă. Sub glie i-a fost hărăzit să dăinuie ca erou *(héros)* binefăcător și mare proroc.

52 Poartă din zidul de est, numită astfel după Homoloeus, unul din fiii lui Amphion și ai Niobei.

53 Cuvîntul Polyneikes este alcătuit din *polý*, mult, și *neikos*, ceartă, gîlceavă ; în tălmăcire liberă „Căutătorul de pricină" sau „Scornitorul de gîlceavă" sau „Iubitorul de certuri" etc.

54 Pentru omul curat, tovărășia ticăloșilor este un semn impardonabil de slăbiciune, care îl aduce să se împărtășească din destinul acestora.

55 În puzderia de epitete ale lui Apolo se înscria și acela de *Loxías* (întunecatul, textual oblicul), care îi sublinia apti-

tudinea profetică ; într-adevăr, oracolele sale erau exprimate în chip învăluit, pieziș.

56 Un personaj necunoscut.

57 Este de mirare că tocmai poarta a șaptea, cea pentru care se bat frații regali, este singură nenumită.

58 După retragerea și dispariția lui Edip, fiii săi au instituit un sistem de suveranitate alternativă, dar Eteocles nu i-a recunoscut lui Polyneikes dreptul la tron, cînd i-a venit acestuia rîndul să domnească.

59 Edip i-a blestemat să se ucidă reciproc în aceeași luptă.

60 Crește, neîmpăcată, violența lui Eteocles împotriva fratelui său, greșeală și izbucnire pentru care va plăti cu viața.

61 Românește vaier, plînset ; unul din rîurile rețelei hidrografice a Infernului, împreună cu „fluviul întristării" (Acheron) și „urîtul" (Styx).

62 Aceeași concepție pesimistă este afirmată de Eschil și în alte locuri, bunăoară în *Fragmente :* „Moartea aduce mai multă alinare decît o viață fără slavă ; mai bine să nu te fi născut decît să trăiești doar pentru a îndura nenorocirea." (F 679.)

63 Chalybii, seminție scitică locuind în preajma Mării Negre, mari fauri de unelte și arme din fier. Uneori, în limbajul poeziei, însuși fierul poartă numele neamului de siderurgi.

64 Delfi, așezarea sacră de pe muntele Parnas, se numea și Pytho, cuvînt arhaic, de la Python, șarpele fantastic ucis de Apolo. Centru religios și cosmic, adevărată *axis mundi,* despre cel mai de seamă sanctuar panhellenic se credea că se află înfipt în mijlocul nu numai al Helladei, ci al întregului pămînt. După un mit, Zeus cînd a slobozit doi vulturi, unul de la răsărit și altul de la apus, ca să descopere centrul lumii, aceștia s-au întîlnit la Delfi, deasupra buricului terestru, *omphalós*-ul, reprezentat de o piatră conică.

65 Zămislindu-l pe Edip împotriva celor trei avertizări ale oracolului pythic, Laios și Iocasta au declanșat fără să știe mecanismul nimicirii fatale, fiul urmînd să-și ucidă tatăl și să se unească prin nuntă cu propria-i mamă.

66 Trimisă de Hera spre a pedepsi familia lui Cadmos, Sfinx, teribila iazmă, stătea cocoţată pe o stîncă din apropierea cetăţii şi îi soma pe thebani să dezlege celebra ghicitoare : „Ce făptură merge dimineaţa în patru picioare, la prînz în două şi seara în trei ?“ Pe trecătorul care nu dibuia răspunsul — şi nimeni n-a făcut-o pînă la Edip — dihania îl strivea de bolovani şi-l devora. Thebanii ştiau că monstrul urma să moară în ziua cînd vreun om ar găsi cheia cimiliturii. De aceea, mai-marele Creon făgădui să-i cedeze coroana şi să i-o dea de soţie pe Iocasta, sora lui şi văduva fostului rege, celui care va fi să mîntuie Theba. Edip dezlegă enigma, răspunzînd : „Omul merge în dimineaţa vieţii sprijinindu-se în mîini şi picioare, la amiază vertical, iar seara ajutîndu-se cu băţul !“ La auzul răspunsului, Sfinx, bolnavă dintr-o dată de disperare, s-a azvîrlit de pe stînca înaltă şi a pierit.

67 Procesul aflării treptate a adevărului de către fiul lui Laios este urmărit magnific în tragedia ***Edip rege*** de Sofocle.

68 Cf. n. 9.

69 A şaptea zi a fiecărei luni era închinată lui Apolo. Fratele Artemidei era nu numai ocrotitorul artelor frumoase şi divinatorii, al muzicii, poeziei, medicinii şi elocinţei, ci şi daimonul răzbunător şi iritabil, arcaşul care-şi doboară victimele fără greş, răspînditorul ciumei, etc. Laios, nerespectînd tripla interdicţie de a avea copii, emisă din sanctuarul delfic, şi-a atras, asupra întregului neam, mînia zeului în numele căruia oracolul cuvînta.

70 Cuvîntul *daimon*, păstrat uneori ca atare în traducerea de faţă, avea la tragici, ca şi în poezia epică, înţelesul de zeu sau zeiţă, putere divină, prin urmare şi destin, ursită bună sau rea. (Aici Corifeul se gîndeşte la divinităţile sorţii.) Apoi, în vremea lui Platon şi Aristotel, daimonii erau socotiţi figuri sau forţe divine de rang inferior, aşezaţi între zei şi eroi. Autorul *Republicii* deosebeşte în mod elegant : „...Tot ce este daimonic este mijlocitor între zeu şi muritor... Rolul său este să transmită zeilor ceea ce vine de la oameni şi oamenilor ceea ce vine de la zei : rugăciunile şi jertfele de la aceia, poruncile şi răsplata pentru sacrificii de la aceştia ; iar pe de altă parte, întrucît se află la mijloc între unii şi alţii, să umple golul, să fie legătura ce uneşte totul cu el însuşi...“ (Platon,

Banchetul, 202, 2). Abia mult mai tîrziu prin *daimones* se numeau doar duhurile răufăcătoare, demonii.

71 Sciții aveau îndeobște la greci faima de agenți ai civilizației fierului. Cf. n. 63.

72 Deși, tălmăcite, numele celor doi Labdakizi învrăjbiți au sensuri diferite, chiar opuse, Eteocles purtînd eticheta Fratelui Bun iar Polyneikes a Fratelui Rău, în realitate nu au fost tocmai așa ; de aceea destinele lor se identifică din nou, de data asta în moarte. Cf. n. 5 și 53.

73 Bocitoarele antice, ca și de altfel cele, cîte mai dăinuie, contemporane nouă, își izbeau cu pumnii fruntea și pieptul.

74 Cf. n. 61.

75 Versurile Corifeului (861—873) izolate între paranteze drepte, sunt probabil interpolate.

76 Surorile basileilor gemeni căzuți, vlăstarele aceleiași incestuoase căsătorii.

77 Uneori peanul, imn de bucurie și de biruință, devenea cîntec funerar, intonat în cinstea zeilor subpămînteni.

78 Corul îl sfătuise fierbinte pe Eteocles să nu se arunce în lupta despre care știa preabine că-i va fi fatală.

79 Eteocles și Polyneikes neavînd copii, e vorba de moștenitorii thebani în general. În schimb, argienii și aliații lor au avut numeroși descendenți, Epigonii, care în generația următoare aveau să pornească un război de pedepsire împotriva cetății întemeiate de Cadmos.

80 Din preajma Mării Negre, numită de obicei pur și simplu Pontos (Marea) sau Pontos Euxeinos (Marea Ospitalieră sau Marea Bunei-Primiri). Acest din urmă eufemism avea, se pare, rost aprehensiv și propițiator.

81 Zeița greșelii, a infatuării și a multor rele, care își așternea pașii pe capetele muritorilor.

82 Pe Eteocles.

83 Întreg episodul care urmează este un adaos datorit unui poet necunoscut, trăitor după Eschil, care s-a inspirat din *Antigona* lui Sofocle.

84 Cu alte cuvinte, i se cuvenea şi lui Polyneikes un mormînt.

85 După Crainic, încercînd să-şi cotropească, ajutat de străini, cetatea, Polyneikes şi-a pierdut dreptul de a fi îngropat în pămîntul acesteia.

86 Discordia latină, divinitate din latura lui Ares, făcînd să scapere în lume neînţelegerea, contestaţia.

87 Corifeul se adresează fratelui rebel.

PROMETEU ÎNLĂNŢUIT

1 Personificări ale unor noţiuni abstracte, împrumutate de Eschil din *Theogonia* lui Hesiod. După acesta, Cratos (Puterea) este fiul, iar Bia (Violenţa) fiica titanului Pállas şi a Okeanidei Styx, divinitatea unuia din rîurile infernale. Fiind emisarii lui Zeus, pe care l-au sprijinit odinioară să obţină tronul Olimpului, Cratos şi Bia — aceasta din urmă personaj mut în tragedie — sosesc pentru a-i fi de ajutor lui Hephaistos, dar şi pentru a-l supraveghea pe zeul-faur, dacă execută întocmai sentinţa hărăzită lui Prometeu.

2 Tragedia se desfăşoară la o răspîntie a stihiilor, dincolo de orice contur geografic cunoscut, undeva mai spre nord de sciţii care se mişcau pe stepele din preajma Mării Negre şi a Caspicei. La fel de îndepărtat este altminteri şi timpul dramei, anistoric, neomogen, aproape de „începuturi".

3 Fiul infirm al lui Zeus şi al Herei, stăpînul focului strălucitor, marele inginer şi artist al nemuritorilor, pentru folosul cărora construise chiar şi roboţi de aur, era un meşter al ferecării. Prin mijloacele închipuite şi înfăptuite de el, lanţuri, cătuşe, năvoade, uneori invizibile, izbutise să lege zei şi zeiţe.

4 Hephaistos era strănepotul Gliei, iar Prometeu, în viziunea lui Eschil, fiul acesteia.

5 Cf. *Rugătoarele*, n. 51. După o tradiţie necunoscută, reprezentată numai de Eschil în *Prometeu înlănţuit*, v. 209—210,

Themis, identificată cu însăşi Gaia, ar fi fost născătoarea titanului răzvrătit. Să fie cumva influenţa unui sincretism de origine eleusină ? Privitor la numele tatălui însă, tragediograful păstrează tăcere. Cei mai mulţi, fideli genealogiei hesiodice, considerau că maica lui Prometeu ar fi fost una din odraslele lui Okeanos, Clymene, măritată cu Iapetos.

6 În vremea imediat următoare înfăptuirilor cosmogonice şi teogonice, divinitatea era dură, inexorabilă şi necunoscătoare a sentimentului milei. Zeus, de curînd instalat ca rege universal, după lupta cu titanii şi cu giganţii, domnea tiranic, plin de ură faţă de omenire. Cu atît mai mult, ipostaza de *philánthropos* a lui Prometeu este un prilej de emoţie şi meditaţie. De fapt prin el, în lumea de după „facere" răsare planta firavă a compasiunii.

7 Prometeu dăruise oamenilor focul, zestrea lui Hephaistos, şi toate înlesnirile ce izvorăsc din folosirea acestuia. Ulterior, la Atena, Hephaistos şi Prometeu au fost asociaţi ca divinităţi ale focului, consacrîndu-li-se altare comune.

8 În dialogul dintre faurul Hephaistos şi acolitul lui Zeus, primul se dovedeşte a fi mai „uman" decît al doilea. Într-adevăr, Cratos are cruzimea rece a oricărei abstracţiuni fără viaţă.

9 În text *ephémeroi*, cuvînt din care au derivat, şi în româneşte, efemer(ă) şi efemeridă.

10 În gr. *prometheús*, prevăzător, prudent, de la verbul *promantháno*, a afla dinainte, a şti dinainte ; substantivul *prométheia* înseamnă prevedere, prudenţă, precauţie. Cf. şi Metis (Prudenţă), o divinitate din generaţia primordială, care trecea drept întîia soţie a lui Zeus.

11 Prometeu invocă pe rînd cinci elemente, eterul, aerul, apa, pămîntul şi focul, care au toate, pentru omul arhaic, caracter sacru. Este surprinzătoare analogia cu vederile asupra elementelor ale unui filosof şi poet ca Empedocles din Agrigent (484—424), mai tînăr cu două generaţii decît Eschil.

12 Prometeu era înzestrat cu inteligenţă supremă şi, în măsură mai mare decît ceilalţi zei, cu darurile preştiinţei şi precugetării, ultimele însuşiri fiind exprimate chiar de numele său.

13 Necesitatea universală, forța fizică și totodată morală, nevoia, constrîngerea, domnește și în lumea zeilor. Această concepție este comună tragicilor greci. „Spre cer am suit, / purtat pe aripi de Muze, / pătruns-am multe științe, / dar n-am întîlnit vreo putere / mai strașnică decît Ananke. / Nu e tărie s-o-nvingă, / nici în tăblițele trace / cu vorbele scrise de-Orfeu, / nici în mulțimea de leacuri / încredințate de Phoibos Asclepiazilor... Singură ea, / zeița fără altare / și fără chipuri cioplite, / e surdă la jertfele noastre" (Euripide, *Alcesta*, v. 963—975).

14 Eschil urmează tradiția hesiodică, după care Prometeu ar fi adus pe pămînt focul, ascuns într-o tulpină de *nartex (Theogonia*, v. 567, *Munci și zile*, v. 52), o plantă umbeliferă din regiunile Mării Mediterane *(ferula communis)*, înaltă cît trestia. Măduva uscată a ferulei, arzînd încetul cu încetul, fără să nimicească partea lemnoasă ce o înconjură, păstrează focul vreme îndelungată. Torțele de narthex făceau parte din recuzita închinătoarelor lui Dionysos : „O, Theba, doică a Semelei, / să-ți pui cununi de iederă / să-nalți desiș, / de smilax verde plin de boabe, / cununi să-ți pui din crengi de brad / și de stejar, lăsîndu-te / în voia sfintei nebunii ! / Nebrida, straiul tău bălțat, / împodobește-o cu zulufi / de lînă albi ! / Smerește-te, / veghind în preajma torțelor / de nartex avîntat ! Curînd / întreg pămîntul va dansa..." (Euripide, *Bacchantele*, v. 105—114). În legătură cu mitul lui Prometeu și furtul focului ceresc în favoarea oamenilor, cf. Prefața.

15 Cazul lui Prometeu este exemplar pentru suferințele rezervate binefăcătorilor și iubitorilor omenirii. Prea multa facere de bine, mai ales în domeniul moral, deșteaptă reacția forțelor oarbe umane și extraumane, din care decurg pentru generoasele suflete : singurătate, patimi și moarte, așa cum s-a întîmplat cu Socrate, Iisus Hristos, Mahatma Gandhi, și alții.

16 Fiul Cerului și al Gliei, cel mai vîrstnic dintre titani, Okeanos este personificarea elementului lichid, care, în concepția grecească arhaică, înconjură întreg pămîntul — asemenea mării necreate a egiptenilor, Nun. Decăzînd din slava originară, majoritatea prerogativelor sale le-a moștenit Poseidon. Pe vremea Titanomachiei a pregetat să lupte alături de frații

săi, dovedindu-se a fi nu numai un *deus otiosus*, ci şi un oportunist.

17 Toate apele, curgătoare sau stătătoare, sunt odraslele lui Okeanos. Căsătorindu-se cu una din surorile sale, Tethys, întruchipare feminină a rodniciei mării — divinitate ce nu trebuie confundată cu Thetis, zămislitoarea lui Ahile — au dat naştere mulţimii de nimfe ale pîraielor şi izvoarelor, Okeanidele, în număr de trei mii.

18 Aluzie la încleştarea dintre generaţiile divine. Zeus, înainte de a ajunge atotstăpînul lumii, a trebuit să-şi înfrîngă tatăl, unchii şi familiile acestora. După *Theogonia*, din hierogamia cosmică a perechii primordiale (Uranos-Gaia) s-au născut, între alţii, cei şase titani, întîiul fiind Okeanos iar ultimul Cronos, şi cele şase titanide, printre care Themis şi Rheia. La rîndul său, Cronos, după ce şi-a înlăturat tatăl prin castrare, s-a unit cu Rheia, dînd naştere celei de a treia generaţii divine, alcătuită din : Hestia, Demeter, Hera, Hades, Poseidon şi Zeus. Acesta din urmă, cînd lupta cronizilor cu uranizii a luat sfîrşit, a purces să aşeze lumea pe temelii noi, continuînd lucrarea cosmogonică a înaintaşilor săi.

19 Titanii biruiţi au fost aruncaţi şi ţintuiţi în Tartaros, închisoarea cea mai adîncă a Infernului.

20 Conform unei tradiţii din ciclul legendelor lui Ahile, mama acestuia, Thetis, era hărăzită să nască un fiu preaputernic, în stare să răstoarne suveranitatea părintelui său. Cum atît Zeus cît şi Poseidon rîvneau să facă nuntă cu zeiţa, în amîndouă împrejurările vlăstarul divin ar fi trebuit să-şi detroneze tatăl. Dar acest viitor de excepţie al fiicei lui Nereus era cunoscut numai de Prometeu, care-l aflase de la maică-sa Themis-Gaia şi dorea fierbinte să se împlinească. De aceea, împotrivindu-se să-l dezvăluie lui Zeus, l-a transformat într-un mijloc de şantajare a adversarului. Între titanul ferecat de stîncă, depozitarul primejdiosului secret, şi asupritorul său din Olimp, lupta putea să se urmeze, sporind tensiunea tragică a dramei. Lumea nu dăinuie decît prin secret, se spune în *Zohar*. Abia mai tîrziu, după împăcarea celor doi, adaugă mitul, cînd taina a fost divulgată, soborul zeilor a hotărît s-o cunune pe Thetis cu Peleus, un muritor. Şi astfel, rodul

nunții lor, Ahile, a fost într-adevăr cel mai mare erou hellen, lipsit însă de atributul veșniciei.

21 Concepția tragicilor este profund pesimistă, suferința existențială definindu-i nu numai pe oameni, ci și pe zei !

22 Aluzii la preliminariile obscure ale titanomachiei.

23 Titanii, purtînd un nume prehellenic, nedesluşit încă de filologi, și care ar fi avut, după unii, chiar înțelesul de divinitate, erau în mintea grecilor întruchipări ale forțelor brutale, primitive, ale naturii. Numărul lor a fost considerat la început variabil, dar mai tîrziu și-a făcut loc părerea că, asemenea zeilor olimpieni, au existat doisprezece titani. După mitologiști, prin căsătorii între frați și surori, s-au alcătuit perechi divine, avînd fiecare domenii și atribuții distincte.

Deitate masculină	*Deitate feminină*	*Atribuții*
Okeanos	Tethys	marea, rîurile
Hyperion	Thia	soarele
Koios	Phoibe	luna
Kronos	Rheia	fertilitatea pămîntului
Iapetos	Themis	justiția divină, oracole, ritualuri

(Tabel după J. E. Zimmerman, *Dictionary of classical mythology*, Bentam Books, New-York)
Doar unul dintre titani, Krios, nu a nuntit cu o soră, și numai o titanidă, Mnemosyne (Memoria), nu s-a măritat cu un frate.

24 Themis, în perioada arhaică și clasică, era cinstită ca o mare zeiță, pe care nu întîmplător Eschil o socotește una și aceeași cu Gaia. Însuși Zeus, a cărui soție fusese înaintea Herei, îi cerea sfatul. Dăinuind din zorii facerii lumii, Themis cunoștea atît trecutul cît și viitorul. Pe seama ei se punea întemeierea unor ritualuri și oracole. Ar fi șezut pe trepiedul delfic cu multă vreme înaintea lui Phoibos. În prologul *Eumenidelor*, Pythia trasează istoricul mitic al sacrei așezări oraculare (v. 1—8) : „În primul rînd, dintre nemuritori o preacinstesc în rugăciunea mea pe Gaia, ghicitoarea cea dintîi, apoi pe Themis, care a dobîndit a doua jeţul profetic de la maică-sa, precum se povestește. / Pe urmă a domnit aici a treia, înscăunată chiar de Themis, nu prin silnicie, o altă

Titanidă, fiică tot a Gliei, Phoibe. / Aceasta scaunul l-a hărăzit, ca pe un dar de naştere voioasă, lui Phoibos, care de la Phoibe a primit şi numele de împrumut."

25 Prometeu stăruie asupra faptului că în crîncena luptă dintre generaţiile divine el a fost alături de Zeus, care nu ar fi dobîndit biruinţa decît datorită ajutorului său. Cu toate acestea, făcîndu-se „vinovat" de un singur păcat, iubirea de oameni, fiul lui Cronos l-a osîndit cu asprime. Nimic nu irită mai mult spiritul intoleranţei decît acţiunile izvorînd din iubire ! Numai aşa se explică jertfirea fără iertare a binefăcătorilor şi a inocenţilor. Cît priveşte pornirea lui Zeus de a distruge spiţa muritorilor, aceasta corespunde concepţiei eline despre perisabilitatea lumii. Formulările lui Heraclit din Efes au rădăcini mult mai îndepărtate. După Hesiod, din moment ce atît zeii cît şi oamenii sunt născuţi de Glie, este uşor de înţeles că petrecerea generaţiilor are loc şi la unii şi la alţii. Astfel, în *Munci şi zile*, v. 109 şi urm., sunt zugrăvite, într-un proces de neistovită decădere, cele cinci rase umane : de aur, de argint, de bronz, a eroilor şi rasa de fier, căreia îi aparţinem cu toţii. Cele patru *yugas* (perioade) ale cosmologiei indiene nu sunt simbolizate prin metale, ci prin culori din ce în ce mai funeste : alb, roşu, galben, negru.

26 Afirmă cumva poetul, prin glasul lui Prometeu, necesitatea iluziei universale, graţie căreia fiinţa umană îşi învinge grija existenţială şi frica de moarte ?

27 Aici personajul titular al dramei se încrucişează cu ceea ce filosofii vor numi mult mai tîrziu, începînd cu Clemens Alexandrinus, *liberum arbitrium*. El susţine că s-a angajat în deplină libertate pe calea facerii de bine şi a suferinţei, deşi avea limpede preştiinţa urmărilor opţiunii sale, amare pentru sine. Cum se împacă acest punct de pornire cu principiul determinismului, reprezentat în tragedia attică atît de răspicat prin Ananke, Moira şi Nemesis ?

28 Cf. n. 16.

29 După Eschil rudenia dintre Okeanos şi Prometeu este foarte apropiată, ambii fiind progeniturile zeiţei-mame, Gaia. După Hesiod, primul este unchiul celui de al doilea, Okeanos fiind frate cu Iapetos, părintele titanului încătuşat. Cf. n. 23.

30 Teritoriul sciților siderurgi.

31 Răspunsul are nuanță de ironie, în legătură, desigur, cu oscilațiile lui Okeanos, care din răzvrătit s-a preschimbat în personaj aulic. Asperitățile ironice vor mai reveni de-a lungul dialogului dintre cei doi titani, Prometeu împotrivindu-se tăios oricărei soluții acomodante.

32 După Hesiod, *Theogonia*, v. 507 și urm., din titanul Iapetos și Clymene, Okeanida „cu glezne frumoase" s-au născut: Atlas, fiul cu „inimă tare", trufașul Menoitios, inteligentul Prometeu și prostănacul Epimeteu. Drept osîndă pentru participarea la războiul titanilor, Zeus l-a pedepsit pe Atlas să susțină fără istov pe umeri bolta cerului. Sediul acestui gigant cosmic era țara Hesperidelor, în Extremul Occident.

33 Ultimul și cel mai teribil plod al Gliei, Typhon (cf. *Rugătoarele*, n. 74), s-a iscat mai întîi prin părțile Kilikiei, în Asia Mică.

34 Vulcanul Etna din Sicilia era reședința zeului faur și magician, Hephaistos.

35 Este cel puțin surprinzătoare sublinierea caracterului arbitrar al domniei lui Zeus tocmai de către Eschil, un cinstitor fervent al Cronidului.

36 Prometeu pătimește încătușat pe stîncă într-un meleag vecin cu marginile Europei dar și ale Asiei; de aceea titanul este plîns amarnic de popoarele ambelor continente.

37 Colchis, Colchida, țara Colchilor, Gruzia contemporană: regiune așezată pe coasta răsăriteană a Mării Negre, la sud de Munții Caucaz, unde milezienii au întemeiat în timpurile istorice o colonie.

38 Amazoanele hălăduiau, în cete războinice, încă din vremea lui Homer, prin ținuturi barbare nordice sau răsăritene. Geografia și istoria lor legendară nu au putut să fie puse de acord cu cele reale.

39 Marea de Azov.

40 Localizare fantezistă a arabilor undeva în munții Gruziei sau Armeniei. În legătură cu acest fel de confuzii ale autorilor antici, P. Mazon remarcă într-o notă: „La trei veacuri și jumătate după Eschil, stoicianul Posidonios socotea că arme-

nii, arameii și arabii au obîrșie comună, din pricina silabei dintîi, comună, a numelor lor."

41 Urmează cinci versuri interpolate, pe care, deoarece dăunează armoniei cîntecului fiicelor lui Okeanos, le-am lăsat, ca și alți tălmăcitori, de-o parte.

42 Poetul formulează un punct de vedere modern, aproape „evoluționist" cu privire la începuturile și progresul omenirii.

43 Comentatorii cred a recunoaște aici o influență a filosofiei lui Pithagoras, după care numerele și ordinea ce o implică guvernează universul. Pe de altă parte, este consemnat un alt moment de salt istoric pentru muritori, născocirea scrisului, „memorie a tot ce se întîmplă".

44 Prometeu enumeră cîteva feluri de divinație, dar numai dintre acelea care se pot învăța precum alte meșteșuguri. *Oneiromanția* recurgea la interpretarea unor vise „premonitorii", ca de pildă al Clitemnestrei din *Hoeforele* și al Reginei din *Perșii*. Foarte răspîndită, complicată și arhaică era *ornitomanția*: divinatorul trebuia să tălmăcească specia păsării, de bun sau rău augur, locul și direcția zborului, țipetele, pornirile și făptuirile sale, etc. *Hieroscopia* însemna ghicitul din măruntaiele animalelor jertfite; era de căpetenie cercetarea ficatului, mai ales a părții numită de anatomiști *lobul lui Spiegel* și cunoscut în haruspicina latină sub denumirea de *caput jecoris*; dacă mărimea sa era deosebită, aceasta făgăduia fericire, dacă lipsea cu desăvîrșire, aceasta suna, dimpotrivă, ca o prevestire de moarte. *Empiromanția* se practica arzînd pe altar părți ale victimei și urmărind sfîrîitul cărnii, flăcările, fumul, etc.

45 Ideea că Prometeu, prin activitatea sa prodigioasă, ar fi întemeiat întreaga civilizație a fost atribuită de unii lui Heraclit. Ea pare să aparțină mai degrabă poetului însuși. A spune că toate meșteșugurile sunt urmarea descoperirii focului înseamnă a deschide calea interpretării civilizației în raport cu tehnica. Referitor la „discursul despre progres și cunoaștere" al titanului cf. și Prefața.

46 De la Hesiod, Moirele sunt înfățișate îndeobște ca o treime: Clotho, Lachesis și Atropos. Eriniile au memoria neclătinată a fărădelegilor omului.

47 Cf. n. 20.

48 Hesione nu face parte din lista hesiodică a fiicelor lui Okeanos.

49 Ucis de Hermes din porunca lui Zeus.

50 Despre unele amănunte ale mitului argienei Io cf. *Rugătoarele*, n. 5.

51 Okeanos, principiul divin al elementului lichid, era părintele tuturor apelor, deci și a fluviului Inachos, zămislitorul prigonitei Io.

52 Sat în Argolida.

53 Renumitele sanctuare oraculare panhellenice, al lui Apolo și, respectiv, al lui Zeus.

54 Din sfială, Io tace faptul că în momentul părăsirii casei părintești purta în pîntec dovada dragostei lui Zeus, care avea să vadă lumina zilei abia în Egipt și să se numească Epaphos. Cf. *Rugătoarele*, n. 10.

55 Cf. *Șapte contra Thebei*, n. 63.

56 Nume simbolic, plăsmuit fără îndoială din *hýbris*.

57 Fluviu vestit din Asia Mică, la a cărui vărsare în Marea Neagră locuiau Amazoanele ; Themiskyra se numea o cîmpie și reședință a iabrașelor fecioare, lîngă Thermodon.

58 Astăzi Midia, în Bulgaria.

59 Strîmtoarea Cherci (Bosforul kimmerian) dintre mările Neagră (Pontul Euxin) și de Azov (Lacul Maiotis) era socotit de greci hotarul dintre Europa și Asia. Cimerienii *(Kimmérioi)*, războinici de origine tracă din părțile Crimeii și ale Caucazului, au devastat în secolul al șaptelea Asiria și Asia Mică.

60 Adică „drumul vacii".

61 Cu Nereida Thetis, care ar fi fost destinată să nască un fecior mai puternic decît părintele său, Zeus. Cf. n. 20.

62 Prometeu urmează să fie eliberat de Heracles, eroul argian, descendent îndepărtat al fiicei lui Inachos, din a treisprezecea generație.

63 Loc neidentificat în Lybia sau Etiopia. Poetul amestecă de aici încolo și mai multă geografie mitologică în cea adevărată.

64 Phorkys, născut din Gaia (Glia) și Pontos (Talazul), numit de greci „Bătrînul Mării", căsătorindu-se cu propria-i soră, Keto, a avut o numeroasă și monstruoasă descendență feminină, Phorkydele. În text, cuvîntul denumește numai trei dintre ele, Babele *(Graiai)*, treime sinistră înzestrată cu un singur ochi și cu un singur dinte, de care se foloseau pe rînd.

65 Odrasle ale perechii arhaice Phorkys-Keto, tot trei la număr, Gorgonele aveau și ele înfățișări îngrozitoare : capetele înconjurate de șerpi, colți de mistreț, trupuri solzoase, aripi de culoarea aurului și ochi scînteietori cu priviri năprasnice care împietreau pe loc orice ființă le întîlnea. Una din ele fiind muritoare, Medusa, a fost omorîtă de Perseus.

66 Animale fantastice jumătate-vulturi, jumătate-cîini, gardieni pentru fiul lui Cronos ai aurului de la miazănoapte.

67 Aparținătorii unui popor nordic legendar, care încercau să fure aurul păzit de grifoni.

68 În traducere „Bogatul", rîu mitic.

69 Adică „Etiopianul", cursul superior al Nilului din actualul Sudan, Nilul Alb sau cel Albastru.

70 În Egipt ; de la *byblos*, planta papyrus.

71 Populație din Epir.

72 Thesprotia, regiune muntoasă din sud-estul Epirului, unde se ridica, în afara hotarelor Helladei propriu-zise, sanctuarul de la Dodona. Aici Zeus grăia pentru oameni prin foșnetul stejarilor sfinți — precum ai druizilor celtici — și prin zborul columbelor. Spusele zeului erau tălmăcite de preoți care umblau desculți și dormeau pe pămînt spre a păstra neîntreruptă legătura cu Glia.

73 Marea Adriatică, de fapt un golf uriaș al Mediteranei. Rheia era tot o titanidă, soția lui Cronos și maica lui Zeus.

74 Cf. *Rugătoarele*, n. 44. În delta Nilului mai tîrziu se vor stabili helleni și vor funda orașul Naucratis.

75 Cf. *Rugătoarele*, n. 5.

76 Totuși, tragediograful izbutește în puține versuri să realizeze un concentrat al mitului fiicelor lui Danaos, pe care l-a desfășurat amplu într-o tetralogie. Astfel, amintește :

fuga Danaidelor, urmărite de Aigyptiazi, așezarea lor în Argosul pelasgic, sîngeroasa nuntă, cruțarea lui Lynkeus de către Hypermestra, întemeierea gintei din care se va naște Heracles. Cf. tragedia *Rugătoarele* și notele însoțitoare.

77 Corul îndeamnă, încă o dată, la respectarea măsurii.

78 Produsul însoțirii sale cu Thetis, nuntă neîmplinită de fiul lui Cronos, dar după care acesta tînjea.

79 Înțelepții se învoiesc s-o cinstească pe Adrasteia (Inevitabila), o zeiță înrudită cu Nemesis ori, poate, numai un simplu epitet al acesteia. Dar Prometeu își strigă, ca de la zeu la zeu, nesupunerea față de „noua ordine" a Cronidului.

80 Uranos și Cronos, bunicul și tatăl lui Zeus. Cf. n. 18.

81 Dramaturgul exprimă din nou, în dialogul cu mesagerul zeilor, sentimentele sale antidespotice.

82 Prometeu i-a ajutat pe olimpieni să învingă titanii.

83 Cu alte cuvinte, zeului suprem, invulnerabil prin esență, îi este străin domeniul suferinței.

84 Unul din gesturile rugătorilor.

85 Întîmplările prevestite de Hermes vor face parte din a doua dramă a tripticului eschilian, *Prometeu eliberat*, despre care s-a vorbit în Prefață.

86 Fulgerul suveranului Cerului.

87 Titanul rămîne cu desăvîrșire singur, în mijlocul acelorași stihii cărora li s-a încredințat la începutul tragediei, acum devenite asupritoare și scoase din făgașele lor de voința unei divinități ce nu cunoaște mila.

CUPRINS

Prefață . . . 5
Rugătoarele . . 29
Perșii 85
Șapte contra Thebei 137
Prometeu înlănțuit . 189
Note 241

Lector : FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor : V. E. UNGUREANU

Bun de tipar : 30.01.1982. Coli tipar 18.

Comanda nr. 10 658
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Curajul uimitor cu care Eschil cîntăreşte lumea Olimpului pe talerele dreptăţii ne aduce aminte că grecii, cu mintea lor adîncă, aflau în misteriile lor o temelie puternică, de nezdruncinat, pentru gîndirea metafizică şi că totodată puteau să-şi descarce izbucnirile sceptice împotriva Olimpienilor.

Friedrich Nietzsche NAŞTEREA TRAGEDIEI

Lei 11

clu

Editura Univers